Wilhem Hünermann

PROSJAK IZ GRANADE

Kontakt s redovničkom braćom iz Bolničkog reda sv. Ivana od Boga, a informacija o misiji te svecima kao i širu literaturu možete pronaći na web stranici:

Prvi dio

PRIMAMLJIV POZIV

Zlaćani san

Taj je dan bio zlaćani san. Sunčane su zrake obasjavale uske, bijele kuće Montemora, mirisna bademova stabla u vrtovima, crveno cvjetajuće oleandere i plave glacinije oko njih, srebrno svjetlucave krošnje maslina na čijim je granama pjevao slavuj.

Pred jednom kućom u Zelenoj ulici sjedio je među punim košarama naranača, maslina, ljubenica i jabuka, kao okružen zlatnim okvirom, bosonog dječak odjeven samo u plave hlače i širom rastvorenu košulju. Velikim, tamnim očima promatrao je taj tih sjaj oko sebe. Majka mu je danas povjerila brigu o uličnom dućanu, jer je bolesna susjeda trebala njezinu pomoć, a otac je otišao sa svojom mazgom u kupovinu; ali tek je rijetko došla pokoja Señora da bi nekoliko sjajnih eskuda zamijenila za nešto voća. Kad bi mali trgovac izvagao što je željela, sjeo bi opet na kameni kućni prag i dalje budan sanjao svoj zlaćani san, dok se Joko, njegov Šarov, šćućurio kraj njegovih nogu i uživao u toplini sunca koje mu je grijalo krzno. O čemu je to dječak sanjario? Gledao je uvis prema bijelim oblacima koji su poput lađica plovili modrim nebeskim oceanom i njegova je čežnja pošla s njima na put.

"João! Hej, João!" prenuo ga je iz divnih snova snažan muški glas. "Kamo si otišao u mislima da uopće ne vidiš svog ujaka Alfonsa? Mogao bi ti se ispred nosa ukrasti cijeli dućan, a da ne primijetiš!" João je prestrašeno pogledao trgovca slaninom i bakalarom, Duartea, brata svoje majke koji mu je iznenada prišao.

"Ujače Alfonso!" uzviknuo je zbunjen. "Zar se uistinu tako ljutiš na mene da me toliko grdiš?".

"Ti jesi i ostat ćeš sanjar!" smiješio se ujak ispod svoje vunene šiljaste kape s resom čiji mu je vrh visio do pojasa i dodirivao dječakovu crnu kosu. Šarov nije smatrao potrebnim da ustane, već je samo mahao repom, ljubazan na-

govještaj mahanja i time je za njega bio svršen obred pozdravljanja.

"Sanjarenje nemaš po majci!" zaključio je trgovac bakalarom. "Ona ima za to premalo vremena. Ali sanjar si po ocu. Njemu je u krvi opasan nemir, tako da je svom silom želio s Vascom da Gamom otploviti u Indiju i to bi učinio da ga tvoja majka nije čvrsto držala za haljetak, a tu je bio osim toga i dvogodišnji dječačić koji mu je otežavao odlazak."

"O, ja ne bih oca zadržao", odgovorio je mali João. "Kad budem velik i ja ću otputovati u Indiju. Tamo su gradovi i kuće i zidine od čistog zlata i srebra kao u zemlji iz bajke!"

"Opet trabunjaš! Smiješio se Alfonso Duarte.

"I mora da je lijepo ploviti plavim morem na velikoj lađi bijelih jedara i ne vidjeti ništa osim vode i neba, a noću gledati tisuću zlatnih zvijezda nad sobom!"

"A tada se iznenada digne žestoka oluja, prevrne brod i proguta te morski pas!" prekinuo je trgovac bakalarom dječakov zlatni san.

"Vascu se ne potapa brod! Tvrdio je odlučno João." A tu je osim toga i Božja ljubav i ljubav presvete Bogorodice!"

"Da, tu su još i oni!" kimnuo je potvrdno ujak. I dobro da su tu, inače bi ti gledajući stalno u zrak već odavno slomio i ruku i nogu."

"Ali ja ne gledam uvijek u zrak!" namrgodio se dječačić.

"U redu, u redu, mali! " smiješio se Duarte.

"Ali kaži mi, gdje ti je majka! "

"Pomaže bolesnoj susjedi. Ona ima sušicu i vjerojatno će skoro umrijeti.. "

"A kako je mama? "

"Još uvijek mnogo kašlje, još od prošle zime", odgovorio je tužno dječak. "Ali ujače Alfonso, majka ne može umrijeti, zar ne? "

"Dakako da može, na primjer ako joj njezino dijete slomi srce! "

"Ja neću mami slomiti srce !" rekao je João prestrašeno.

"Nadajmo se ! " promrmljao je ujak. "No, tada joj izruči lijepe pozdrave od mene i oca !"

"Hoću, ujače Alfonso!"

Mali je João opet bio sâm i iznova počeo razmišljati. Morao je misliti o tome kako može dječak slomiti srce vlastitoj majci, ali ni uz sav trud nije to mogao zamisliti u svojoj glavici. Znao je da ga njegova majka mnogo voli, a i on je volio nju koliko god je djetetu moguće.

Odjednom je Šarov ustao, nekoliko puta zjevnuo, a zatim veselo potrčao u susret ženi koja je dolazila uličicom noseći na glavi bijelu maramu, a pod rukom košaru.

"Mama! " uzviknuo je dječak. "Tu je bio ujak Alfonso i lijepo te pozdravlja."

"Drago mi je! Rekla je gospođa Tereza." "A ti, jesi li dobro pazio na sve? " João je izbrojao majci srebrne eskude i bakrene centave što ih je zaradio i izvijestio što je sve prodao.

"Stara gospođa Marija nije platila! Rekla je da će sutra donijeti novac za ljubenice. Dobila je dvije funte ljubenica."

"U redu! " rekla je majka. Tada je iznenada dobila jak napad kašlja, tako da je dječak posve zbunjen gledao to blijedo, propalo lice. "Moraš piti vino iz Porta, majko, pa ćeš ozdraviti! " savjetovao joj je zabrinut João." To je rekao gospodin župnik, on popije najmanje jednu bocu svaki dan. Zato je tako zdrav i nikad ne oboli. A kad ja budem velik, postat ću bogat i ti ćeš moći svaki dan popiti jednu bocu i nećeš više kašljati !"

"Mali sanjaru!" nasmiješila se majka, još iscrpljena od pretrpljenog napadaja.

"Mama, ti ne smiješ nikad umrijeti!" rekao je dječak." I moraš paziti da ti nitko ne slomi srce. Ja to sigurno neću! "

"Da, da ! " uzdahnula je majka i obrisala suze s tamnih očiju, zatim ušla u kuću gdje je marljivo obavljala svako-

dnevne poslove. Još je neko vrijeme prepustila dječaku njihov ulični dućan. On je opet razmišljao, ovaj put o tome kako bi što prije mogao zaraditi toliko novca da može majka svaki dan popiti bocu vina.

Cviljenje kotača kolâ prenulo ga je iz maštanja o budućnosti. Brusač škara i noževa dolazio je sa svojim malim kolima. Na njima je imao velik brusni kamen. Odotraga je na četiri motke bila užetom od lika pričvršćena mala bačva iz koje se mogla pustiti voda da kaplje na kamen.

"Bon dia, dečko moj!" Čovjek se zaustavio sa svojim kolicima. "Pitaj majku treba li naoštriti nož i škare!" João je međutim zaneseno promatrao veliku šarenu pticu koja je bila malim lancem privezana za bačvu i uzbuđeno tapkala amo tamo.

"Kakva je to ptica?" upitao je dječak.

"To je papiga! " smiješio se čovjek. "Takvu sigurno nisi još nikad vidio! "

"A odakle Vam ona? " ispitivao je João.

"Iz zemlje crnaca! " odgovorio je brusač škara.

"Bili ste tamo? " pitao je dalje dječak.

"Dakako! " smiješio se čovjek. "Putovao sam s Vascom oko svijeta sve do Indije! "

"Moj Bože! To mi morate ispričati! "

"Mogu ti pričati i dok brusim!" rekao je taj poslovni čovjek. "Donesi već te noževe i škare da ih naoštrim! "

"Odmah, odmah! " otrčao je dječak u kuću i toliko dugo moljakao dok mu majka nije dala nekoliko noževa i srp.

"Tako, sad brusite i pričajte! " rekao je João kad se vratio i brusač se latio posla.

"A što da ti pričam! Indija je velika, bogata zemlja visokih tornjeva i hramova. "

"Posve od zlata? "

"Naravno! Posve od zlata ! " smiješio se brusač. Kad smo se vraćali kući, imali smo punu burad zlata! "

"A sad ste brusač škara i noževa? " mudrovao je dječak.

"Da, sad sam brusač noževa i škara ! kimnuo je potvrdno čovjek.

"I više nemate nijedno bure zlata ? "

"Ah, zamisli, palo mi je preko ograde gornje palube! "

"Baš šteta! " sažalio se João. "Zašto opet ne otputujete u Indiju i donesete novo? "

"To sam i želio! " rekao je brusač pomalo ljutito.

"Zakasnio sam na brod kad je Vasco odlazio. Kad sam došao u luku, već je isplovio. Možeš misliti kako je to bilo strašno."

"O da, baš strašno", potvrdio je dječak. "Ali kad bude Vasco opet odlazio na put, poći ću s njim i pazit ću da mi bure zlata ne padne u vodu."

"Tako, evo noževa i srpa! Sad su tako oštri da bih ti njima mogao prerezati grlo. Da pokušam? "

"Ali Vi to ne biste učinili ! smijao se dječak.

"A sad mi plati dvadeset centava! "

João je donio novac i tada je nekadašnji vlasnik buradi zlata otišao dalje sa svojim škripavim kolicima.

"Bure puno zlata! " razmišljao je dječak i gledao za njim. "Tada bi mama mogla piti mnogo vina i ozdraviti."

"João! začuo se poziv iz kuće. Kad je dječak ušao, dala mu je majka košaru s voćem, slaninom i bakalarom koji je bio tvrd kao drvo. "Tako! " rekla je ona. "Odnesi ove stvari pustinjaku na brijegu. Znaš gdje je njegova kolibica. Izruči mu mnogo pozdrava i neka moli za nas !"

"Da majko! " odgovorio je dječak radosno, a zatim uzeo košaru i odlučnim korakom krenuo bosonog, kakav je bio. "Vratit ćeš se do večere! " doviknula mu je gospođa Tereza.

Teret je bio težak i João je morao stalno premještati košaru iz jedne ruke u drugu. K tomu je još žeglo sunce, a put je bio dug i prašnjav, ali dječak je ipak stigao na svoj cilj u dosta kratkom vremenu. Zatekao je pustinjaka, starog čov-

jeka opora lica i duge bijele brade, kako moli u svojoj kolibi načinjenoj od neobrađenih dasaka koju je sagradio ispod kvrgavog hrasta plutnjaka. Dječak je morao dugo čekati, jer se nije usudio uznemiravati tog čovjeka u njegovoj pobožnosti. Kad se on podigao s koljena, pozdravio ga je João s mnogo poštovanja, izručio mu pozdrav svoje majke i izvadio stvari iz košare.

"Kako se zoveš, dijete moje? " pitao je pustinjak i nježno mu stavio ruku na crnu kovrčavu glavicu.

"João! " odvratio je dječak. " Ali nisam dijete. Uskoro ću otputovati u Indiju i donijeti bure puno zlata! "

"Ne mora se tragati za zlatom, već za Bogom! " opomenuo ga je starac i uputio mu ozbiljan pogled.

"Ali Boga se ne treba tražiti! " odvratio je dječak. "Ta ja znam gdje on stanuje! On stanuje u crkvi."

"Da, ali mislim, više se moramo brinuti za Boga nego za zlato. Vjeruj mi, zlato kvari svijet, a Bog ga usrećuje."

"Ali mama mora piti vino iz Porta protiv kašlja! " podsjetio je dječak, dvojeći u sebi da bi Bog isporučio vino, dok se za zlato moglo posvuda kupiti.

"Tko je tvoja majka? "

"Moja majka je moja majka! " uvjeravao ga je dječak, čudeći se tako glupom pitanju.

"Kako se ona zove?"

"Tereza!"

"Tereza? A gdje stanuje?"

"U Zelenoj ulici! Imamo ulični dućan gdje prodajemo voće!"

"Ah da, znam!" sjetio se pustinjak. Tada je pozorno pogledao dječaka. "Sada ti je osam godina, zar ne?"

"Dabome!" odvratio je dječak ponosno. Starac je razmišljao, još uvijek promatrajući dječaka. "Znam čak i dan tvog rođenja! Rođen si 8. ožujka, u godini spasenja 1495.!"

"To ne znam ni ja tako točno! " čudio se dječak.

"Tada su zvonila zvona Marijine crkve, a da ih nije dotakla ljudska ruka! " pričao je starac kao samom sebi. "I čudesno je svjetlo sjalo iznad kuće u Zelenoj ulici." Još je uvijek gledao dječaka, a zatim svečano rekao: "Velike su vjerojatno Božje nakane s tobom! Neka ti On bude cijeli život pred očima i čini što On bude želio!"

"Da, padre ermitão! Kimnuo je João." "To kaže i mama! Uostalom, mama je rekla da molite za nas! A ja ću Vam opet donijeti slanine i bakalara i naranča."

"Dobar si ti dečko! " smiješio se pustinjak. "Ali sad pođi da te majka ne čeka. Majku se nikad ne smije ostaviti da čeka, zapamti to! "

"Da, padre ermitão! "

"A sad pođi s Bogom ! Pozdravi majku i zahvali joj u moje ime!"

"Adeus, padre! " oprostio se João i požurio kući, dok je pustinjak još dugo gledao za njim.

Dječak je išao nizbrdo mnogo lakše, a sad je osim toga košara bila prazna, te je njome veselo mahao oko sebe. Već je uskoro stigao do drvenog mosta preko Canha, gdje je nekoliko dječaka puštalo papirnate lađice da plove po vodi. João je to neko vrijeme pozorno promatrao.

"Kamo plove brodovi?" upitao je tada.

"Prema Rio Teju! " odgovorio je Carlos, dvanaestogodišnji dječak čija je košulja imala više rupa od švicarskog sira. "Tejom do Lisabona, a zatim u more! "

"A tada, dalje? "

"U Indiju! "

"Misliš li da će oni doploviti do Indije? "

"Moj brod posve sigurno! " kimnuo je ponosno Carlos, ali je tada izrekao drugu kletvu, jer je njegova lađica s jarbolom i jedrima tiho nestala u dubini.

"I ja ću otputovati u Indiju!" rekao je João sanjarski. "Ali brodom koji neće potonuti! "

"Nosi se odavde! " promrmljao je Carlos ljutito. "Ti si sa svojim brbljanjem kriv što mi se čamac potopio! "

"Potopio bi se on i bez mene! Papirnati čamac ne može nikad doploviti do Indije! "

"Što ti znaš, žutokljunče! " odvratio je prezirno stariji dječak. Ali tada je nesretnom kapetanu bilo dosta plovidbe, te je predložio svom malom drugu da pecaju ribe.

João je poslije išao kući uskim krivudavim uličicama. Kad je stigao, otac je upravo istovarivao stvari s mazge i dječak mu je pomogao unijeti u kuću vreće pune maslina.

"Oče, je li istina da si želio s Vascom putovati u Indiju? " upitao je kad su sve spremili.

"Tko to kaže?" pitao je otac André.

"Ujak Alfonso je tako rekao! "

"No, onda je to istina! Smiješio se trgovac. "Ali sad moram sa svojom mazgom ploviti ulicama i kupovati masline."

"Juha je gotova!" zvala je majka iz kuhinje i malo kasnije su svi troje sjedili oko zdjele iz koje se dimila vruća juha. Predano su izgovarali blagoslov za stolom koji je svojom molitvom predvodila Tereza, samo je mali João potajno bacao poglede prema juhi u kojoj je između kelja, luka, poriluka i mrkvica plivalo nekoliko komadića slanine.

"Majko, padre ermitão mi je rekao da su, kad sam bio rođen, anđeli zvonili zvonima i da je iznad naše kuće sjalo čudesno svjetlo! " izvijestio je dječak kad je bila utažena najveća glad.

"Tako kažu ljudi! " kimnula je majka i pogledala sina neobično ozbiljno. "Bog te silno voli. Misli na to cijeli svoj život! "

"Da majko! " kimnuo je João i dalje jeo svoju juhu.

A tada su se iznenada otvorila kućna vrata, ušao je neki čovjek u odjeći skolara.

"Uputili su me k Vama", rekao je poslije učtivog pozdrava, "rekavši mi da tu mogu prenoćiti."

"Gost je uvijek dobrodošao! " kimnuo je André. "Samo sjednite za stol! Bit će još i za vas juhe."

"Je li to svećenik? Vukao je João skrivečke majku za rukav.

"Možda će to jednom postati ! " odgovorila je gospođa Tereza. Dječak je s čuđenjem punim poštovanja promatrao tuđinca, visokog mladića nemirnih blistavih očiju koji se s dobrim tekom posvetio svom tanjuru. Kad je završio s jelom, zahvalio je na okrepi.

"Sad mi je bolje! " uzdahnuo je. "Iza mene je već dug put."

"Odakle dolazite? " pitao je otac.

"Iz Lisabona. Već sam tri dana na putu."

"I koji je cilj Vašeg puta? "

"Želim u Salamanki pohađati visoku školu. Tamo su glasoviti učitelji, ne manje ugledni od onih u Parizu."

"Tada želite dakle otići do Španjolske ! "

"Da, dakako, amigo! Španjolska je zemlja budućnosti. Mi Portugalci previše sanjarimo. Naši snovi lete daleko poput jedara naših lađa. Ali vjerujte mi, Španjolci znaju bolje sačuvati ono što steknu." Zatim je učenik ustao i njegovi su prsti već trenutak kasnije klizili po žicama gitare što je visjela na zidu.

"Vi svirate na tom glazbalu?" pitao je trgovca.

"Pokatkad malo!" kimnuo je André. "Ali trgovanje voćem ne ostavlja mi mnogo slobodnog vremena."

"Smijem li ja pokušati?" Tuđinac je uzeo u ruke gitaru i zapjevao, trzajući pritom njezine žice, jednu od onih tužnih portugalskih narodnih pjesama s mnogo kitica.

"Vi imate lijep glas!" pohvalio je trgovac mladića kad je ovaj završio svoju pjesmu. "Dobro će zvučati budete li jednom pjevali Gloria in excelsis! "

"Ah, to je još daleko! " nasmiješio se putujući đak. A tada je zapjevao neku priprostu španjolsku ljubavnu pjesmu koja nije zvučala nimalo slično Gloriji.

"Sigurno ste umorni, gospodine" rekla je gospođa Tereza kojoj nije bilo pravo da je student pjevao pred dječakovim ušima pjesmu čiji tekst baš nije smatrala prikladnim za dijete. "Pripremit ću vam ležaj! "

"Ne trebate toliko žuriti! " rekao je skolar, ali je gitaru opet objesio natrag na njezino mjesto. "Više sam žedan nego umoran."

"Svakako, svakako! " smiješio se André i poslao Joãoa u podrum da donese glineni vrč jeftinog domaćeg vina.

"Na žalost nije iz Porta, a ni Madeire! " rekao je trgovac kad je đaku i sebi napunio čašu. "Ali će Vam ići u tek ako ste žedni."

"João mora u krevet! " opomenula je majka, ali je dječak tako usrdno molio da smije još malo ostati, da je naposljetku popustila. Otac je rekao:

"Ne može mu škoditi da čuje nešto o velikom svijetu. "Jeste li već bili često u Španjolskoj? " obratio se skolaru.

"Dakako, već sam je proputovao uzduž i poprijeko! " hvalio se putujući učenik. "Lijepa je to zemlja."

"Tamo ima sigurno mnogo lijepih crkava?" pitala je majka.

"O da, da samo vidite katedralu u Salamanki ili stolnu crkvu San Pablo u Burgosu, pravu bajku od kamena, ili San Pablo u Valladolidu gdje sjajno vladaju katolički kraljevi Ferdinand i Izabela! Bili biste očarani! "

"Ja sam uvijek želio prijeko u Španjolsku! "uzdahnuo je André. "Ali ne mogu nikamo od svoje trgovine i svoje mule! Mora da je lijepo putovati svijetom. Najradije bih sutra krenuo s Vama! "

"Svatko mora obavljati svoju dužnost! " rekla je žena koja je sjela za kolovrat.

"Dakako! " kimnuo je trgovac, "ali ipak bi bilo lijepo vidjeti nešto od svijeta! "

"To bi bilo dobro i za trgovinu! " odvratio je student.

"U našem se Portugalu kreće sav život u uskom krugu. U Španjolskoj je on mnogo snažnijeg daha. Tamo se dobro posluje, amigo! Novac leži doslovno na ulici, samo se treba podići."

Mali je João slušao svim čulima. Klečao je na stolčiću podupirući rukama lice zažareno od uzbuđenja.

"Novac leži na ulici? " mucao je i gledao tuđinca raširenih očiju. "Naravno", smiješio se skolar. "Samo se treba prignuti i tko nije suviše lijen za to, taj uskoro postaje bogatim čovjekom."

"Ja ne bih bio prelijen sagnuti se! " mudrovao je João. Majka je željela nešto reći, ali ju je uhvatio težak napadaj kašlja, tako da se previjala preko kolovrata. João je vidio kako se bijeli rupčić što ga je pritisnula na usta, obojio crvenim mrljama.

"Popij gutljaj vina, Tereza! " rekao je zabrinuto otac i pružio majci čašu. "Bilo bi bolje ono iz Porta! " dodao je uzdahnuvši.

"Ja ću mami kupiti to vino! " obećao je dječak, a u očima mu se pojavio sjaj ljubavi i odlučnosti.

"Da, kad budeš velik! " nasmiješila se majka kad je kašalj popustio. "Ali sada pođi u krevet! " Ustala je, rekla dječaku da zaželi ocu i tuđincu laku noć i otišla s njim u sobu. Uskoro se čulo kako skupa izgovaraju večernju molitvu.

"Imate sjajnog dječaka, amigo! " rekao je skolar. "U njemu se krije više od trgovca maslinama."

"Ali on nam je dobra pomoć", odgovorio je na to André. Mnogo mi treba. I sami vidite koliko mi je žena bolesna."

Njih su dvojica ostali skupa još više od jednog sata i ispraznili vrč.

"Još mi uopće niste rekli svoje ime! " podsjetio je trgovac kad su završili razgovor.

"Antonio Melro! " odgovorio je putujući đak naklonivši se.

"Nije loše ime! " smiješio se trgovac. "Melro (kos) pristaje posve dobro nekom tko lako poput ptice putuje svijetom."

Žena je pokazala studentu krevet gdje će spavati koji se nalazio u dječakovoj sobi, a tada začuđena otkrila da njezin João još nije zaspao. Ali zar je to bilo čudo? Te je večeri dječak koji nije gotovo nikad odlazio izvan svog sela, doživio i čuo toliko zanimljivih stvari. Vidio je brusača noževa i škara kako je opet okretao svoj kotač, a taj je nekad ponio kući iz Indije bure puno zlata i vjerojatno ne bi danas trebao oštriti noževe i škare da mu ono nije palo s brodske palube u more.

Zatim je bio kod pustinjaka koji mu je rekao kako se ne mora tražiti zlato već dragi Bog. Ali majka je bila bolesna i morala piti vino iz Porta da bi ozdravila. Ona nije smjela ostati bolesna, jer bi inače umrla. No put do Indije bio je toliko dug i bilo je potrebno nekoliko godina da bi se došlo natrag kući. A u Španjolskoj je ležao novac na ulici i tko nije bio prelijen da se sagne taj ga je mogao pokupiti poput praznih ljusaka graha i postati bogatim čovjekom.

"Gospodine! " šaptao je kad je tuđinac legao. "Je li jako daleko do Španjolske? "

"Za tri, četiri dana može se prijeći granica" odvratio je ovaj. Sutra ću krenuti već u ranu zoru, jer se tada bolje pješači nego pod žarkim suncem podnevnog doba."

"Tri, četiri dana!" razmišljao je João. I tamo leži novac posvuda na ulici ? U svakom gradu ? "

"Samo u onim najvećim ! " zijevao je umorno skolar. "U Salamanki, u Sevilli i u Madridu. "

"Povedite me sa sobom, gospodine ! " molio je dječak, skočio iz kreveta i brzo prišao studentu. "Povedite me sa sobom, gospodine! " moljakao je mali João tražeći u mraku skolarovu ruku.

"A što ću s tobom ? " smijao se putujući đak. Ali tada se zamislio i šutio dok je dječak uzdrhtalog srca čekao odgovor.

"Znaš li pjevati ? " pitao ga je skolar poslije nekog vremena.

"Otac kaže da imam dobar glas! " kimnuo je João uzbuđeno. "I znam mnogo lijepih pjesama. Naučio sam ih od oca kad svira na gitari."

"Konačno, ti bi me mogao pratiti dio puta! " rekao je tuđinac zamišljeno. " Usput bismo mogli pjevati u seljaka i građana i tako bismo lakše dobili nešto za pojesti. Dakle, ako uistinu želiš! "

"Dakako da želim! " ustrajao je João i drhtao od uzbuđenja.

"Tada pitaj roditelje smiješ li sa mnom! Kaži im da ćeš se vratiti do večeri, inače će se bojati za tebe."

"Ali moram s tobom otići do Španjolske, u neki veliki grad gdje novac leži na ulici! "

"Svakako, ići ćeš sa mnom u Španjolsku, ali reci majci da ćeš se navečer vratiti kući."

"Ja ne volim lagati! " opirao se odlučno dječak.

"Tada ostani tu !"

"Ne, ići ću s tobom, ali neću lagati. "

"Onda smisli sâm kako ćeš to učiniti! A sad pođi u krevet!"

"Reći ću majci da idem jedan dio s tobom! " odlučio je João poslije duljeg razmišljanja. "Ona će tada misliti da ću se navečer vratiti i možda neće ništa ni pitati. Tako neću morati lagati. A kad se budem vratio, negdje za tjedan dana, donijet ću sa sobom mnogo novca i majka će moći piti vino iz Porta i tako ozdraviti."

Još je neko vrijeme proteklo prije nego što je dječak zaspao. A roditelji su u svojoj sobi još dugo razgovarali o tuđincu.

"Ne znam", rekla je gospođa Tereza. "Taj mi se putujući đak čini nekako čudnim. Ima nešto nepouzdano u pogledu, a ne sviđa mi se ni njegov smijeh. Nisam se osjećala ugodno ni kad je našem sinu pjevao onu ne baš pristojnu pjesmu."

"Takav kos pjeva što mu padne na um! " smijao se muž. "Ne znam što mu imaš prigovoriti. Meni se svidio."

"Bit ću sretna kad ode iz kuće! " uzdahnula je žena. "Činilo mi se kao da je pala mračna sjena na naše dijete kad je on ušao."

"Ah, ti vidiš utvare! "

"U svakom slučaju ne vjerujem da će postati svećenikom!" rekla je gospođa Tereza.

"Tu imaš pravo! " kimnuo je André. "Danas lutaju naokolo neki lakomisleni tipovi u crnim haljama, samo zato što misle da će tako biti bolje ugošćeni. Zašto to onda ne bi činio i naš gospodin kos? "

"Samo da od kosa ne postane pticom grabljivicom! " šaputala je žena i ostala još dugo budna, dok je njezin muž već odavno spavao. "Neka Bog štiti mog dječaka! " molila je predano. "Sveta Bogorodice, čuvaj mi mog jedinca! "

Odveden

Ukućani su se probudili u ranu zoru da bi obavljali svoje svagdašnje dužnosti. Otac je opskrbio hranom i vodom svoju mazgu s kojom je i taj dan opet želio otići trgovati. João je muzao krave, dok je majka radila u kući. Uskoro su sjeli za stol s putujućim đakom uz mlijeko i kruh.

João nije tog jutra baš bio predan svom poslu. Nemirno se njihao amo tamo na svom stolčiću, sve dok nije majka primijetila njegovo čudno ponašanje i upitala ga što mu je. "Smijem li pratiti gospodina djelić puta?" mucao je dječak.

"O tome uopće ne može biti govora!" odvratila je žena zlovoljno i licem joj je prošla sjena. "Gospodin će sigurno hodati brzo i velikim koracima i što bi s dječakom poput tebe.

"Tako mi se baš i ne žuri! " smiješio se skolar. Možete mirno pustiti sina da jedan dio pješači sa mnom. Navečer bi opet mogao biti kod kuće."

"Mogao bi, rekao je gospodin!" sjevnulo je u dječačkoj glavi. "Nije konačno lagao."

"Samo ti pođi s gospodinom!" odlučio je otac. Do Arrayolosa ćete danas sigurno stići. To je lijepo mjesto sa zidinama i tornjevima. Lijepo sve pogledaj. Čovjek se jednostavno ne može u životu dovoljno nagledati ljepota."

"Ali nikako mi nije pravo da Joãoa neće biti cijeli dan!" rekla je žena, ali ju je njezin muž umirio, tako da je poslije nešto oklijevanja ipak pristala.

"Amigo, biste li dopustili da sa sobom ponesem Vašu gitaru? " upitao je skolar, dok je gospođa Tereza pripremala hranu za put." "Dječak bi Vam je mogao opet donijeti natrag. Usput bismo malo pjevali i svirali. Tako se mnogo bolje pješači."

"Slažem se!" kimnuo je otac." "Ali da mi se glazbalo neoštećeno vrati kući!".

"A isto tako i João!" dodala je žena uzdahnuvši.

"Dakako, oboje!" nasmiješio se putujući đak. João se oprostio od roditelja i obećao da će se brzo vratiti, pri čemu je majka mislila jedan dan, dječak tjedan dana, a tuđinac - to se još nije znalo.

Sve je to hvala Bogu prošlo bez velikih laži i dječak je krenuo na put s tim tuđincem. Morali su poći prema sjeveru ako su željeli doći do Arrayolosa, a išli su preko mosta iznad Canha, gdje su dječaci kao i prethodnog dana puštali u vodu svoje lađice od papira.

"Kamo putujete?" upitao je Carlos, onaj dječak u odrpanoj košulji.

"U Španjolsku!" odgovorio je ponosno João, ali je zašutio kad mu je Antonio Melro nešto progunđao.

"Kao da bi takav malac mogao doći do Španjolske!" rugao se Carlos, ali João mu se nije usudio odgovoriti.

Put je sada vodio uzbrdo, gotovo mimo pustinjakove kolibice i João je želio zamoliti starca za blagoslov njih dvojice putnika, ali mu je to skolar zabranio. Zatim su se spuštali prema prostranoj, beskrajnoj nizini koja se prostirala pred njima u najljepšem sunčanom sjaju.

Pusta je bila cesta što je vodila do biskupskog grada Evore. Tek su pokatkad prošla, okružena oblakom dima, kola na kotačima poput okrugle ploče, natovarena korom hrasta plutnjaka ili šećernom trskom, u koja su bila zapregnuta dva vola snažnih rogova. Ili je kasala teško natovarena mula ili pak karavana mazgi, do sedam njih jedna za drugom, s magarčićem na čelu. Iza njih su se tresla kola na dva kotača.

Prosjaci su se iznemoglo vukli po žegi, a bilo je tu i glazbenika s gitarom i gajdama, brusača noževa i kotlokrpa, pokućaraca, pletača košara i drugog putujućeg naroda.

Dvojica su putnika provela vrele podnevne sate na seljačkom imanju gdje su uz kruh dobili šalicu kozjeg mlijeka i

komad sira. Seljanka se unatoč svom siromaštvu smilovala kad je skolar ispričao kako je João u nesreći izgubio oba roditelja i sad ga on vodi u dom za napuštenu djecu. Dječak se stidio zbog laži, ali je oborio pogled i šutio.

Navečer su stigli u biskupski grad koji je ležao usred plodne nizine Alemteja poput sjajnog dragulja.

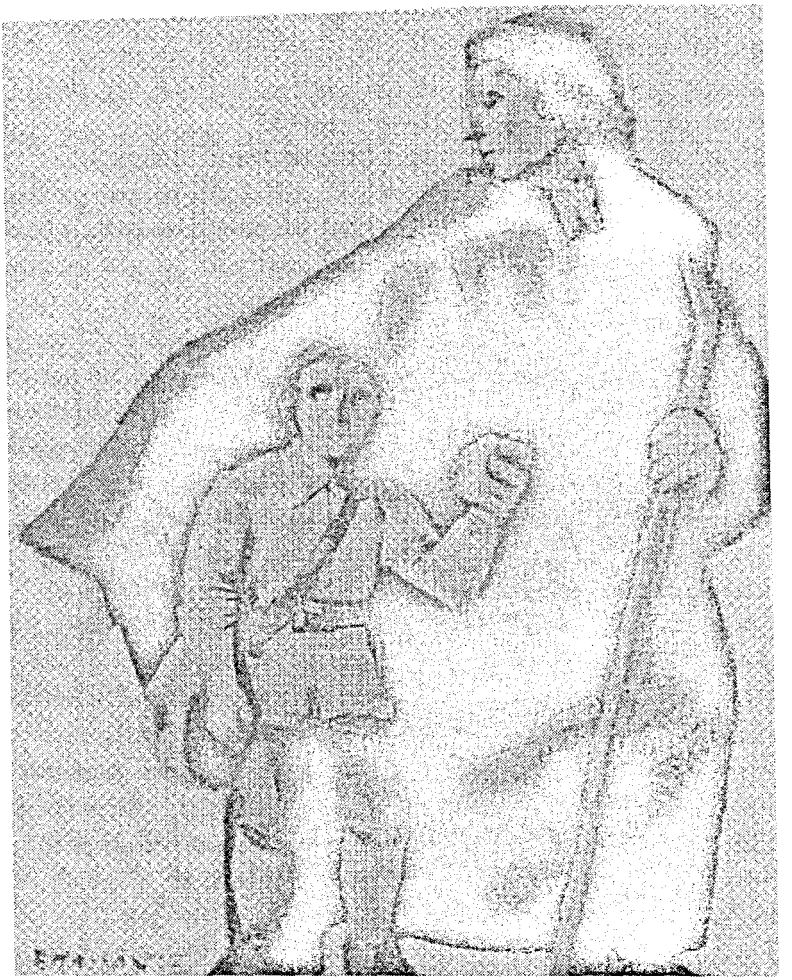

Osmogodišnji João napušta roditeljski dom držeći za ruku putujućeg skolara.

João se raširenih očiju divio krasoti koja mu se otkrivala. Uistinu, Evora sa svojim bijelim kućama, raskošnim, čarobnim palačama i velikom katedralom bila je čudo od kamena i zaslužila da je zovu grad svjetla.

Tamo je na zdencu utažio žeđ. Bio je umoran od dugog pješačenja. Ta čitav je put prešao bosonog. Čeznuo je za dobrim ležajem, ali je Señor Melro smatrao da baš sada imaju priliku zaraditi nekoliko centava, kad bude večernja hladovina izmamila van građane iz njihovih usijanih kuća. Zbog toga je priuštio dječaku samo kratak odmor, a zatim pošao s njim ulicama i uličicama. Na svakom je uglu zasvirao na gitari, a João je naizmjence pjevao neku sjetnu, a zatim veselu pjesmu uz koju su ljudi po taktu pljeskali rukama.

Neka je milosrdna Señora ponudila dvojici putnika hranu i smještaj za jednu noć. João je bio toliko umoran da su mu se oči sklapale i još je jedva uspio odložiti žlicu. Dobra mu je žena namjestila postelju od nekoliko jastuka što ih je stavila na klupu, a kad je dječak legao, još mu je pobožno rukom načinila križić na čelu.

U to su vrijeme u Zelenoj ulici u Montemoru čekali zabrinuti i prestrašeni roditelji svog malog bjegunca. Gospođa Tereza je bila posve neutješna i predbacivala svom suprugu i samoj sebi što su dopustili da dječak ode s tuđincem.

"A govorila sam ti!" jecala je majka." "Señor Melro je ptica grabljivica. Oteo nam je sina. Tko zna hoćemo li ga ikad vidjeti."

"Ne zabrinjavaj se! " smirivao je André svoju ženu. "Dečko će već doći kući. Ne bude li se do sutra vratio, poći ću ga tražiti. U Arrayolosu ću mu već ući u trag."

Gospođa Tereza se cijele noći nije mogla smiriti. Osluškivala je svaki zvuk što je došao s ulice i kad je mislila da čuje korake svog dječaka, skočila bi iz kreveta i potrčala na vrata, da bi se zatim razočarana i umorna opet vratila u sobu. Sljedećeg je jutra dobila tako strašan napadaj kašlja da ju se muž nije usudio ostaviti samu. Ali ona je toliko navaljivala da

ode potražiti sina da je naposljetku ipak odjahao na svojoj mazgi.

Navečer se umoran vratio kući. U svakom svratištu uz cestu prema Arrayolosu propitivao se o skolaru i njegovom malom pratiocu, ali nitko ih nije vidio. Ženi je gotovo zastalo srce kad joj se muž vratio s potresnom viješću.

U noći je pretrpjela strašan izljev krvi na usta i kad je svitao dan ležala je bez svijesti. Trgovac se nije mogao odvažiti da čak i samo na trenutak ostavi bolesnicu. Kad je ona opet došla k sebi, poslao je po svećenika koji joj je podijelio bolesničko pomazanje. Bila je toliko slaba da je jedva mogla promucati koju riječ. Ali je hvatala muža za ruku i šaptala mu: "Mog sina, André, dovedi mi mog dečka!"

Ujak Alfonso je krenuo na put da traži nestalog dječaka, ali ni on nije našao nikakav trag.

O dječakovom se nestanku pročulo dakako u čitavom mjestu i jednog je dana dječak u otrcanoj košulji došao na vrata trgovčeve kuće i upitao nesigurnog pogleda:

"Što ćete mi dati ako Vam kažem gdje se nalazi João?"

"Ti nešto znaš?" uzviknuo je André i zgrabio dječaka za ruku. "Govori!" "Kaži što znaš!"

"Što ćete mi dati?" ustrajao je dječak želeći što skuplje prodati svoju obavijest.

"Smiješ uzeti toliko naranača koliko možeš nositi!" obećao je trgovac.

"Dajte mi još i jedan eskudo! " cjenkao se dječak.

"U redu! Ali sad kaži što znaš !"

"João je s nekim tuđincem prešao most preko Cahna kad sam ja tamo puštao u vodu svoje brodiće!" rekao je Carlos polako.

"Tada nisu uopće krenuli prema Arrayolosu! " promucao je trgovac.

"Ne, vjerojatno su pošli u Evoru!" odgovorio je dječak. Pitao sam Joãoa kamo idu i on je rekao u Španjolsku, ali

tuđincu nije bilo pravo što je to odao. Nešto mu je progunđao i ljutito ga pogledao. Tada nije João više ništa rekao."

"Bože moj!" rekao je André drhtavim glasom i rukama pokrio lice. Majka je dakle imala pravo sa svojom strašnom slutnjom. Tuđinac je vukao dijete naokolo sa sobom da bi lakše isprosjačio svoj kruh. Vjerojatno će negdje prepustiti dječaka samom sebi kad bude počeo smetati. Ali kako bi dijete moglo naći put kući? Kako bi se moglo snaći u zemlji čiji čak ni jezik ne govori?

"Sveti Bože! mucao je André drhtavim usnama. "Dovedi mi kući mog sina! "

"Mogu li sad dobiti svoje naranče i eskudo, Señor?" prekinuo je Carlos trgovca u zdvojnom razmišljanju, "Sad znate gdje je João! "

"Gdje je João? začuo se slab, zadihan glas sa sobnih vrata i kad se trgovac prestrašen okrenuo, ugledao je svoju ženu koja je jedva stajala držeći se za dovratak i širom otvorenih očiju ukočeno gledala malog glasnika nesreće.

"Tereza, molim te pođi u krevet!" preklinjao ju je muž i prišao joj želeći je pridržati, ali ona je to odbijala i opet teškom mukom postavila pitanje:

"Gdje je João? "

"Uskoro će se vratiti! Bog će ga sigurno dovesti kući! " odgovorio je brzo André, ali žena je podupirući se o zid došla do Carlosa, uhvatila ga za ramena i treći put slabašnim glasom upitala: "Gdje je João? Reci što znaš! "

"Ta već sam rekao Señoru Andréu da je s tuđincem otišao u Španjolsku! " odvratio je dječak skitnica. Žena je tada prodorno vrisnula i srušila se bez svijesti. André ju je podigao na svoje snažne ruke i odnio natrag u postelju. Carlos je prestrašen pobjegao ne podsjetivši više trgovca na obećane naranče i srebrni novčić.

Stanje bolesnice pogoršavalo se iz dana u dan. Teška joj groznica oduzimala posljednju snagu. Ni trenutka nije smjela

ostati sama, jer je uvijek iznova željela ustati iz kreveta, kako bi sama pošla tražiti izgubljenog sina.

"Što li je taj đavolji skitnica nabrbljao dječaku?!" uzdahnuo je zabrinuto Alfonso Duarte kad mu se šogor izjadao, kako bi ga savjetovao i ohrabrio. "Tvoj je João mali sanjalica, naslijedio je tvoju nemirnu krv. Nemoj mi zamjeriti što to moram reći. Taj mu je lakrdijaš morao odglumiti nešto zaista osobito, da je mališan zbog toga zaboravio oca i majku."

Ujak je želio da mu André ponovi svaku riječ što je bila izgovorena one nesretne večeri kad je tuđinac došao kao gost u njihovu kuću.

"Mislim da sam na pravom tragu! " rekao je naposljetku. "On je dakle pričao kako u španjolskim gradovima leži novac na cesti. Moj Bože, takav dječačić shvaća to doslovno. Vjerovao je da će majka ozdraviti bude li pila skupo vino iz Porta. Razumiješ li sada, šogore, zašto je otišao s tim tuđincem?"

"Da, možda imaš pravo! " kimnuo je André zabrinut. "Zacijelo je bilo tako. Dečko vjeruje u tu bajku. Samo Bog zna hoće li on naći put kući. Čak nisam siguran ni da li zna ime našeg mjesta."

"Djeca imaju dobrog anđela čuvara!" tješio je Andréa trgovac ribom. "Još ću ga jednom potražiti. Možda mu uđem u trag.

"Neka da dragi Bog!" odgovorio je André i šogoru čvrsto stisnuo ruku.

U to vrijeme je tuđinac s dječakom prešao granicu prema Španjolskoj. Sad su se klonili gradova i pošli putem koji je vodio kroz guste, beskrajne šume, gdje često nisu satima sreli nikog osim ugljenara ili svinjara koji je napasao svoje životinje pod golemim hrastovima. U tihim, zabačenim selima tražio je Antonio Melro od dječaka da pjeva uz zvuke gitare. Svagdje su se ljudi sažalili nad tobožnjim siročetom, tako da njima dvojici nije nikad nedostajalo hrane, pića i prenoćišta.

Dječak se koji put prestrašio kad je sa svojim pratiocem došao u neko svratište koje je više bilo nalik na razbojničko gnijezdo nego na konačište, jer su se tamo svakojaki sumnjivi ljudi psujući i galameći kartali ili kockali. Tada bi često došlo do razuzdane tučnjave, jer je jedan drugog nazvao fullerom, varalicom u igri, pa su često bljesnuli i noževi.

"Jesmo li uistinu u Španjolskoj? Upitao bi tada João šapatom Antonia Melroa." "U Španjolskoj gdje novac leži na ulici?"

"Estupido!" smijao se putujući skolar. "Glupane, on se može naći samo u velikim gradovima!"

"Je li još daleko do velikih gradova?" ispitivao je dječak plašljivo.

"Već ćeš vidjeti!" odgovorio je Antonio podrugljivo.

Katkad je dječak osjećao potajni strah od tog čovjeka. Taj se klonio Boga gdje god je mogao i prošao mimo svakih crkvenih vrata kao da iza njih stanuje đavao. Često kad je João noćio negdje na slami i njegov pratilac već spavao, morao je misliti na svoju majku koja je sigurno čekala veoma zabrinuta. Tada je opet vidio ujaka Alfonsa i čuo kako kaže da majka mora umrijeti ako joj dijete slomi srce. "Sada ćeš ti sâm slomiti srce svojoj majci!" razabrao je uvijek iznova svoj glas. Što bi koristilo da donese novac za vino iz Porta, a majka tada više ne bi bila živa. Ah, on bi se odavna vratio, samo da je mogao opet naći put kroz mračnu šumu. Zapinjući je izgovarao iskrenu molitvu Bogorodici i naposljetku plačući zaspao. Sljedećeg se jutra nastavilo beskonačno pješačenje samotnim putevima, šumama i pašnjacima, preko brda i rijeka.

Trgovac ribom se jednog dana opet vratio kući sa svog putovanja i umorno tresao glavom kad ga je šogor upitao o uspjehu njegovog puta.

"Otkrio sam tu i tamo neki trag, ali on se tada opet izgubio. Više se ne nadam da ću ga naći."

"Hoćeš li mi dovesti moje dijete? " jecala je gospođa Tereza kad je brat oklijevajući prišao njezinoj postelji.

"Bog će ti ga dovesti natrag! " uzdahnuo je Duarte.

"Da, Bog! Bog! Jedva je izgovorila majka posve blijedim usnama."

André se jednog dana uputio pustinjaku, tom pobožnom čovjeku, kako bi zamolio za savjet. Pustinjak je dugo gledao oca skrhanog jadom, a tada rekao: "Dijete je u Božjim rukama. On će ga voditi svojim putem, iako ga vi ne možete više štititi. Siguran sam da je Bog pozvao vašeg sina za nešto osobito; tako je on i sad uz njega i ne pušta ga iz svojih ruku."

A tada se gasio slabašan majčin život poput male, nezaštićene svijeće. Dvadesetog dana poslije Joãovog odlaska ležala je na samrti.

Njezin je posljednji uzdah bio upućen njezinom djetetu.

André joj je zaklopio mrtve oči.

Istog su časa Antonio i João ušetali kroz vrata španjolskog gradića Oropese.

"Je li to velik grad?" pitao je dječak. Antonio mu je zlovoljno odgovorio kako je Oropesa tek malo gnijezdo, ali će uskoro stići u Toledo, a to je velik grad.

"Gdje novac leži na ulici?" ustrajao je João.

"Prestani već s tim vječitim zapitkivanjem!" gunđao je Antonio. "Vidjet ćeš!" On se odlučio riješiti dječaka za koga je smatrao da bi mu samo bio na teret sad kad je put trebao voditi kroz veća mjesta.

Opet je hodao s dječakom ulicama i pjevao s njim pred vratima i prikupio lijepu svotu. O, isplatilo se povesti sa sobom malog pjevača. On je zaradio dosta eskuda koji su Antoniu učinili udobnijim daljnje putovanje.

"Čekaj me tu kraj zdenca! Rekao je dječaku kad su završili s uličnom glazbom. "Moram obaviti neku sitnicu i brzo ću se vratiti!"

Dječak je strpljivo čekao, onako bosonog, samo u košulji i hlačicama. Čekao je da se vrati onaj koji mu je toliko obećavao. Malo pomalo padao je mrak i u kućama su se palile svjetiljke. João je bio tako gladan i umoran da bi se mogao srušiti.

Gdje li se tako zadržao Señor Melro? Ta obećao je da će se brzo vratiti.

Prolazio je sat za satom, postalo je svježije i dječak je počeo zepsti. U međuvremenu se posve smračilo. Ugasile su se i svjetiljke u kućama i samo je ispred nekoliko svetačkih slika u nišama u zidu gorjela tu i tamo pokoja uljanica. Malo je srce hvatao strah! A što ako se Antonio uopće ne bude vratio? Moj Bože, sjedio je sâm, bez ijednog centava, ostavljen kraj zdenca na trgu tuđega grada, mučile su ga glad i hladnoća. U svom je golemom strahu zamuckujući izgovarao sve Zapovijedi što ih je znao. Uvijek je iznova skočio kad je čuo korake, nadajući se da se vraća njegov pratilac. Ali uvijek je to bio neki tuđinac. Netko mu se čak i obratio pitajući ga što tako kasno traži na ulici, ali João ga nije razumio. Tako je tuđinac otišao tresući glavom u znak negodovanja.

Naposljetku nije više João mogao držati otvorene oči. Legao je kraj zdenca i zaspao.

Kad ga je probudila jutarnja svježina, ugledao je nekoliko žena koje su se samilosno prignule k njemu. Vjerojatno su pošle u crkvu i tako naišle na malog spavača. Dječak je zbunjen gledao posve nepoznata lica. Opet je čuo riječi koje nije razumio. Na sva pitanja je samo tresao glavom. Tada ga je neka milosrdna Señora primila za ruku i odvela u župnikovu kuću.

Svećenik don Moro, koji se upravo spremao otići na ranu misu, pobrinuo se da dječak dobije topao napitak i velik komad kruha. João je odmah sve pojeo i popio, a tada je, posve iscrpljen, zaspao na svom sjedalu.

Župnikova ga je kuharica samilosno odnijela u krevet.

Kad se probudio gorjeli su mu obrazi od vrućice.

"Vjerojatno se prehladio boraveći noću na otvorenom!" rekao je svećenik i pobrinuo se da ima dobru njegu. Ali temperatura je uskoro jako porasla, tako da se nekoliko dana strahovalo za dječakov život. Don Moro se često zabrinuto saginjao k malom bolesniku i pozorno slušao riječi što ih je on izgovarao buncajući. Uvijek je iznova dozivao majku, Señora Antonia, govorio nerazumljive stvari, od čega je svećenik na svoje čuđenje uvijek iznova razabirao riječi "novac" i "vino iz Porta".

Naposljetku je dječakova zdrava priroda ipak pobijedila groznicu i došao je dan kad je s njim mogao razgovarati svećenik koji je ponešto razumio portugalski.

"Kako se zoveš?" upitao je dječaka.

"João!"

"A dalje?"

"Ništa dalje!"

"Ali imaš prezime!"

"Ne znam imam li prezime!"

"A kako ti se zove otac?"

"André!"

"I kako još?"

"Nikako više!"

"Kako ga nazivaju ljudi kad dođu k njemu?"

"Señor André ili André. Neki kažu i amigo ili vizinho."

"Dakle prijatelju ili susjede!" tresao je glavom župnik.

"Inače ne znaš još neko ime?"

"Ne, ne znam! Otac ima trgovinu voćem."

"Ali sigurno znaš kako se zove mjesto gdje stanuješ?"

"Cidade!" odgovorio je dječak razmišljajući.

"Cidade znači španjolski ciudad, grad, ali on mora imati neko ime."

"Ja ga ne znam!"

"A gdje se nalazi taj grad?"

"Na riu!"

"I na španjolskom se kaže rio, rijeka. Ali zar nema neko ime?"

"Ne znam".

"Je li u blizini neko brdo?"

"Da, dakako, i tamo ima pustinjak svoju kolibu."

"A kako se zove to brdo?"

"Monte!"

"Da, tako se kaže i na španjolskom. Ne znaš mu ime?"

"Ne, mi uvijek kažemo samo monte."

"Hm, da, to nije laka stvar!" uzdahnuo je don Moro.

"Što si zapravo želio u Španjolskoj? Zašto si otišao od kuće?"

"Antonio je rekao da u Španjolskoj leži novac na ulici, a ja nisam ništa našao, osim nekoliko novčića što su nam ih bacili za pjevanje.

"A za što ti treba novac?"

Tada je dječak jecajući ispričao kako mu je majka teško bolesna i mora piti vino iz Porta, a ono stoji mnogo novaca. Tako je došao u Španjolsku, da bi joj odavde donio novac.

Svećenik se svemu tome čudio i suosjećao s nesretnim dječakom. Moj Bože, kako da nađe put kući kad ne zna ništa drugo nego da stanuje u malom gradu u čijoj su blizini rijeka i brdo, te da se zove João, a njegov otac André? Uistinu bi se morao pretražiti cijeli Portugal da bi se dijete moglo vratiti svojim roditeljima. Nije preostalo ništa drugo nego tragati za krasnim gospodinom Antoniom, ali i to je po svoj prilici bilo bezizgledno, jer je on zbog dječakove bolesti već daleko odmaknuo.

"Hoćete li me odvesti kući?" upitao je dječak i pogledao svećenika preklinjučim očima.

"Čim saznam gdje stanuješ!" obećao mu je don Moro.

"Zasad ću se brinuti za to da ni u čemu ne oskudijevaš."

"Zar nije istina da u Španjolskoj leži novac na ulici?" promucao je dječak.

"Ne, ne, João! To je bajka. I tu mora svatko teško raditi za njega. Nitko ga ne nađe na ulici."

"Tada se želim vratiti svojoj mami!" uzdahnuo je João, a zatim sklopio oči i zaspao.

Župnik je istog dana bio pozvan u kuću Señora Francisca koji je kao majordom upravljao posjedom bogatog grofa Oropese i uživao u lijepom blagostanju.

Majordomova je žena Marija ležala nasmrt bolesna i svećenik joj je podijelio svete sakramente umirućih.

"Gospodine župniče!" rekao je zapinjući u govoru visok, plećat, muškarac kad je svećenika pratio van, "molite Boga da mi ne uzme ženu! Pogledajte moju malu Beatricu. Ona ne smije izgubiti majku!" Pritom je Señor Francisco stavio ruku na crnu kovrčavu kosicu svoje šestogodišnje curice koja je stajala i sa strahopoštovanjem pogledala svećenika svojim velikim, blistavim očima.

"Svi ćemo se moliti Bogu da opet ozdravi majku!" odvratio je don Moro srdačno.

"Beatrica, i ti ćeš nam pomoći moliti, zar ne!"

"Ja se svaki dan molim presvetoj Bogorodici i dragom Bogu i svetom anđelu čuvaru!" Kimnulo je dijete zadovoljno.

"Bio bih spreman na svaku žrtvu kad bih time mogao spasiti svoju ženu!" rekao je upravitelj.

Svećenik je neko vrijeme razmišljao, a zatim pogledao Francisca i rekao:

"Mogli biste učiniti dobro djelo, Señor! Možda će tada Bog uslišiti našu molitvu i uz to Vam još pokloniti dugo željenog sina."

"Kako bih to trebao shvatiti?"

Svećenik je ispričao majordomu o jadnom dječaku koga su dobri ljudi našli na cesti i doveli u njegovu kuću. Bog će se možda smilovati njegovoj ženi bude li prihvatio to dijete kao svog sina - objasnio je don Moro - , jer bi bilo jako teško naći njegove roditelje, a vjerojatno se u tome ne bi nikad

uspjelo. Francisco je svećeniku čvrsto stisnuo ruku i obećao da će uzeti dječaka k sebi ako će to donijeti ozdravljenje njegovoj ženi.

Tjedan dana kasnije upravljao je majordom malim kolima u koja je bila upregnuta mazga, putujući u grad po dječaka, budući da mu je žena bila na putu sigurnog ozdravljenja.

"Kako da zovem dječaka?" pitao je Francisco.

"Zovi ga Ivan. Tako glasi njegovo ime na našem jeziku. Svoje prezime ne zna, kao ni svoje zavičajno mjesto. Ne zna ništa drugo osim da potječe iz jednog portugalskog cidadea. Tako ga možete nazvati Ivan Ciudad, što znači isto i na španjolskom. Ali ja bih znao za njega još ljepše ime."

"Gledajte, dečko Vam je poslan pravo od Boga. Zbog njega je Vaša žena ozdravila. Stoga ga zovite Ivan od Boga, Ivan od Boga. Takva se imena ionako rado daju nahočetu. Neka Vam Dios donese u kuću Boga i njegov blagoslov."

"Neka bude tako!" kimnuo je majordom. Tada je uzeo malog Ivana u kola i odvezao ga svojoj kući.

U domu svojih novih hranitelja bio je ljubazno primljen. Gospođa Marija mu je tako srdačno nazvala dobrodošlicu da je već ubrzo nestalo onog straha što ga je osjećao na početku. Iako nije razumio njezine riječi, govor ljubavi shvaća dijete na svakom jeziku svijeta.

Uskoro je Ivan naučio govoriti španjolski. Gospođu Mariju je zvao tetkom, a majordoma stricem, a mala mu je Beatrica postala dragom sestricom.

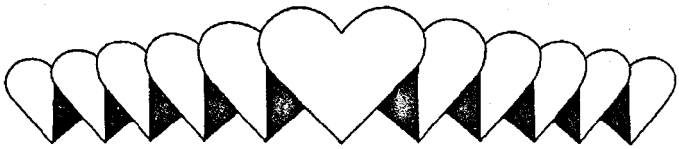

Čežnja

Mali je Ivan uživao na suncu i sanjario gledajući u modro nebo. Ovce i koze, koje su mu bile povjerene na čuvanje, mirno su pasle na padini i nisu nikud bježale, to više što je Šaro, ovčarski pas, savjesno obavljao svoju službu čuvara, dok se njegov gospodar više brinuo za oblake na nebu nego za svoje stado. Pas se zapravo zvao Lobo, što znači vuk, ali Ivan ga je uvijek zvao Šaro u sjećanje na svog Šarova koji je čuvao košare s voćem.

Dječak je već godinu dana živio u haciendi, ali je u svojim sanjarenjima još uvijek ponekad odlutao do male kuće u Zelenoj ulici. Prošle ga je noći opet prenuo iz sna, kao i toliko puta prije, osjećaj da čuje glas svoje majke koja ga je zvala kući.

A tada je dotrčala mala, bosonoga Beatrica, prišla sanjaru i smiješeći se uzviknula:

"Ivane, pogodi što imam ispod pregače?"

"Kako mogu pogoditi?"

"Okruglo je i sja poput zlata!"

"Grumen zlata? nagađao je Ivan."

"Ne, već naranču?" radosno je kliknula djevojčica i pružila mu blistavi plod. "Za tebe je! Pojedi je!"

Ivan ju je mirno uzeo u ruku i dugo promatrao.

"Ne voliš naranče?" upitala je razočarano djevojčica.

"Volim?" rekao je dječak tihim glasom. "Takve smo plodove prodali na stotine u našem uličnom dućanu." Osjećao je kao da drži u ruci djelić svog zavičaja i u njemu se opet probudila sva njegova čežnja.

"Što ti je?" upitala je začuđeno djevojčica. "Tako si tužan. Pojedi naranču!"

Ali dječak je tresao glavom. "Slušaj, Beatrica! Reći ću ti jednu tajnu, ali je ne smiješ nikom ispričati."

"O fino, tajna! Neću nikom reći!"

"Da, tajna! Sutra odlazim kući. Noćas me opet dozivala moja majka!"

"Ne smiješ otići!" mucala je uzbuđeno Beatrica. "Tada bi opet morao ići mračnom šumom. Tamo ima razbojnika i divljih životinja." "Ali ja moram kući! Čuješ li? Moram otići!"

"Reći ću tati!" prijetila je djevojčica. "Ako želiš otići, uzet ću ti naranču."

"Evo ti je! Ali ne govori ništa ocu! Obećala si!"

"Ne, neću više naranču!" zaplakala je djevojčica. Ali ću ipak reći tati! Ne smije te pustiti da odeš!"

Zatim je potrčala prema haciendi, ne želeći se zaustaviti na poziv malog pastira.

Kad je navečer Ivan dotjerao kući svoje stado, dočekao ga je majordom i poveo u svoju sobu.

"Beatrica kaže da želiš otići kući!" rekao je Francisco, samilosno privinuši k sebi dječaka. "Zar uopće ne možeš zaboraviti?" Ivan je nijemo tresao glavom i stisnuo zube. "Zar ti se ne sviđa kod nas? Nedostaje li ti što?"

Dječak se više nije mogao svladati i gorko je zajecao.

"Ne, striče Francisco!" rekao je drhtavim glasom. "Svi ste dobri prema meni, ti i tetka i Beatrica, ali nju više ne volim, jer nije održala obećanje da će šutjeti, već me odala."

"Dobro da mi je to rekla. Osim toga, djeca ne smiju imati nikakvih tajni pred svojim roditeljima, pa tako ni ti, pred nama koji zastupamo tvoje drage roditelje."

"Ali zove me moja majka!" provalio je iz dječaka sav njegov očaj. "A ujak Alfonso kaže da moja majka mora umrijeti ako joj dijete slomi srce."

"Tako mi Boga, rado bih te odveo kući!" odvratio je Señor Francisco, duboko potresen dječakovom boli. "Ali ne znam gdje stanuješ, a to ne znaš ni ti i tako ne bi mogao naći svoj roditeljski dom.

"Nikad više, striče Francisco?" rekao je zdvojno mali Ivan.

"Kad budeš velik, možeš potražiti svoj zavičaj!" tješio ga je upravitelj. "Ali sad te ne smijem pustiti da odeš. Vjeruj mi, na

putu bi propao i nikad više ne bi mogao doći svojoj kući. Dakle, obećaj mi da ćeš ostati!"

"Moram li još dugo čekati da postanem velik?" pitao je dječak jecajući i brisao suze s lica.

"Ne, ne više dugo! Vrijeme brzo prolazi!" Odvratio je hacendero smiješeći se. "Dakle, obećaješ mi?"

"Da, obećajem!" kimnuo je dječak i oklijevajući pružio ruku Franciscu.

"Ali misli na to da pravi muškarac drži svoje obećanje!" upozorio ga je upravitelj, još uvijek se smiješeći. "A ti želiš postati pravi muškarac, zar ne?"

"Svakako, striče Francisco!" odgovorio je Ivan ozbiljnog lica.

"No, tada je sve u redu! Dođi, idemo jesti!"

I gospođa je Marija pružala dječaku svu svoju ljubav. Prihvatila ga je kao vlastito dijete i za nju je bio Božji dar koji joj je na čudesan način spasio život.

Ivanovi su dani bili ispunjeni igrom i radom. Kad je čuvao svoje ovce i koze ostajalo mu je dovoljno vremena da se igra s drugim malim pastirima i s njima mjeri sve veću snagu. Ili je za malu Beatrica pleo vjenčić od šarenog poljskog cvijeća.

"Kako si vješt"! čudila se uvijek djevojčica. Potaknut takvom pohvalom nastojao ju je uvijek nečim razveseliti, kad god je mogao. Od vrbovine joj je rezbario igračke, male, zanimljive kipiće, svirao joj na frulici koju je sam načinio, dok je djevojčica slušala predano i blistavih očiju, kao da sluša najljepši koncert. On joj je pričao i bajke o prinčevima i princezama, zlim i dobrim vilama, vješticama i divovima, onako kako je znao od kuće, a kad je iscrpio svoju zalihu, sâm je izmišljao nove čudesne priče dok je sanjario čuvajući stado, a zatim ih zadivljenoj djevojčici više odglumio nego ispričao.

A često je smio i pratiti u grad gospođu Mariju kad je išla u kupovinu. Kakvih se tu neobičnih stvari moglo vidjeti,

osobito u danima velikog godišnjeg sajma. Trgovci su nudili svoju robu čudnim jednoličnim pjevanjem. Arapi kojih je još mnogo stanovalo na Jugu zemlje, prodavali su šarene tepihe. A neki je čovjek pekao na pokretnoj pećici kestenje i hvalio ga glasno vičući. Mađioničari su pokazivali svoje majstorije, tako da se Ivan nije prestajao čuditi. Stara, ružna ciganka proricala je radoznalima budućnost iz crta na dlanu, dok je neki hodočasnik sa štapom i šeširom od školjaka prodavao svakojake dragocjene relikvije iz Svete zemlje. Negdje je skupina glazbenika svirala na gitari, fruli, gajdama, a plesačica se okretala u ludom ritmu, tresući kastanjetama.

Nedjeljom je Ivan išao s ljudima s imanja u župnu crkvu i nije se mogao dovoljno nagledati ljepote bogoslužja, bezbrojnih svijeća što su gorjele pred svetačkim slikama, zavjetnih darova pri oltaru Naše Drage Gospe. Svečano zvonjenje zvona, zvuk orgulja i pjevanje dječaka pjevača opijali su ga poput nekog čuda, tako da je vjerovao kako na nebu ne može biti ljepše i svečanije nego u crkvi Oropese.

Katkad je smio pred velike blagdane donijeti u župni dvor kokoš ili čak gusku i tad je don Moro rado razgovarao s tim malim Portugalcem u čijoj je sudbini mnogo sudjelovao. S njim je Ivan mogao razgovarati na svom materinskom jeziku, tako da ga nije zaboravio. Tada se uvijek probudila čežnja za domom što je u njemu drijemala i pred dječakovom se dušom pojavila iz magle tek polako blijedećih sjećanja ona draga, mala kuća u Zelenoj ulici.

"Još te uvijek muči čežnja za domom, maleni moj?" upitao ga je tada svećenik i primio dječakove ruke u svoje. "Još uvijek nisi u Oropesi posve kod kuće, zar ne?"

"Mama, moja draga mama!" jecao je dječak i opet se otvorila loše zacijeljena rana njegovog srca.

"João", rekao je don Moro jednog dana kad je u dječakovim očima opet čitao jad njegove duše, "ti imaš lijep glas, zar ne? Ne bi li možda želio da se on ori u našoj crkvi Bogu u slavu?"

"Mislite, gospodine? Mucao je dječak zbunjeno.

"Mislim da bi kantoru dobrodošao da pjevaš u našem dječačkom zboru."

"Ja da pjevam? Da pjevam kraj oltara u crvenom haljetku?" rekao je zaprepašteno dječak, pri čemu mu se pojavio sjaj u očima.

"Da, naravno! Kimnuo je župnik. "Razgovarat ću s kantorom."

Dječak se zadihan vratio na haciendu i navijestio svoju veliku sreću.

"O, to je lijepo! "smiješila se gospođa Marija. "Svi se s tobom radujemo!"

"Ivan pjeva kao slavuj!" radosno je klicala Beatrica. "Nijedan anđeo na nebu ne može pjevati ljepše od njega!"

Upravitelj mu je rado davao slobodno vrijeme za pokuse i tako je Ivan jednog dana pridodao svoj lijep glàsić glasovima drugih malih pjevača.

"Kad bi me barem mogla čuti moja mama!" uzdahnuo je kad se vratio kući poslije bogoslužja.

"Možda te ona uistinu čuje, Ivane!" nasmiješila se gospođa Marija i zagrlila dijete.

Na blagdan Tijelova, veliku fiestu de Corpus, blagdan koji se u cijeloj Španjolskoj svetkovao nečuveno raskošno, smio je Ivan na misi praćenoj orguljama i violinama, posve sâm navijestiti rođenje Gospodina po Djevici Mariji. Dok je svojim prekrasnim, zvonkim glasom pjevao "Et incarnatus est" uz nježne zvuke violine, činilo se ljudima koji su bez daha slušali, kao da uistinu čuju radosnog anđela.

A pravo čudo nad čudima bila je procesija koja je poslije mise prolazila ulicama grada. Iz svake su kuće visjele šarene tkanine i zidni sagovi, posvuda gorjele svijeće, baklje i šarene svjetiljke ispred svetačkih slika ukrašenih cvijećem. A s balkona je padala kiša divnih ruža, dok su svećenici i puk u beskrajnoj povorci pratili Spasitelja na njegovom pobjed-

ničkom putu. Redovnici i redovnice, obrtničke gilde i bratstva nosili su zastave, voštane ploče, kipove i simbole. Bilo je tu i veselih dječaka i djevojčica koji su nosili košare s cvijećem, zborskih pjevača sa zapaljenim svijećama ili kadionicama u rukama. Drugi su opet u čast presvetog sakramenta prikazivali svečane plesove. Ispred svećenstva i zlatnosvjetlucavog baldahina koračali su mali pjevači. A među njima je odzvanjao prekrasan glas sirotog portugalskog izgubljenog dječaka kome je danas sreća zamalo raznijela srce.

"Je li na nebu svaki dan blagdan Tijelova?" pitao je Ivan kad se sa svojim hraniteljima vraćao kući s velikog svetkovanja.

"Da, dečko moj!" kimnula je ozbiljno gospođa Marija. "Nebo je vječita fiesta de Corpus!"

"Ako moja mama više nije živa, tada je na nebu, zar ne?" ispitivao je dalje dječak drhtavim glasom. "I tada smije uvijek svetkovati Tijelovo?"

"Svakako, Ivane!" odgovorila je žena. Zatim je dječak zašutio i nije više rekao ni riječi dok nisu došli kući.

On se malo pomalo navikavao da majku više ne traži u Zelenoj ulici Montemora, već na nebu kod Boga. Zar je bilo čudo što su sad njegove misli više odlazile gore u zemlju blaženih nego u sirotinjski portugalski gradić koji je bio sve dalji njegovom sjećanju?

"Kad moliš, nisi samo kod dragog Boga i njegovih svetaca, već i kod svoje majkei!" poučila je dijete gospođa Marija. Za imendan mu je poklonila krunicu od sjajnih crvenih kug-lica i dječak ju je molio svaki dan kad je čuvao svoje ovce. U beskonačnom psaltiru nije razgovarao samo s Bogorodicom, već i sa svojom vlastitom majkom. Kad ga je put vodio u grad, uvijek je ušao u crkvu, kleknuo na klupicu i gledao u tabernakul - što ga je obasjavala svjetlost crvenog kandila - iza čijih je vrata, koliko je znao, stanovao sâm naš

dragi Gospodin. Tada je s Božjom blizinom slutio i blizinu svoje majke i često mu se činilo kao da osjeća njezine ruke koje su iz vječnih visina uzele pod svetu zaštitu njegovo srce.

Tako je malo pomalo prolazila tuga koja je toliko dugo bila osnovna crta njegovog bića. Bol je međutim čudesno obogatila njegovu dušu i učinila je osjetljivom. Ona je bila poput harfe čije su strune skrovito odzvanjale u najtišem dašku.

Prošle su dvije godine, a tada je došlo vrijeme njegovog života koje je bilo najispunjenije milošću, vrijeme pripreme za prvu svetu pričest. Dvaput se tjedno združivao u Božjoj kući s čitavim mnoštvom djece koju je don Moro uvodio u tajnu najvećeg sakramenta. Iako je živahnim španjolskim dječacima i djevojčicama, koji nisu bili naviknuti na školsku disciplinu, često bilo teško istodobno šutjeti i držati mirno i ruke i noge, Ivan je veoma pozorno slušao riječi svećenika koji je govorio o Spasiteljevoj ljubavi.

"Bog je ljubav!" ponavljao je uvijek župnik. "On vas toliko voli da poklanja svoje tijelo i svoju krv vama, svojoj djeci. Sav je život ljubav i srce vrijedi samo onoliko koliko u njemu ima ljubavi. Maleni moji, učite voljeti i naći ćete u sebi Boga!"

Ivan se na takve dane najradije sâm vraćao na haciendu, kako ne bi nitko remetio čudesne zvuke njegove duše. Kako je sada bilo lijepo na pašnjaku kad je mogao u miru razmišljati i sanjariti! Iako se inače rado igrao s drugim pastirima , u to je dragocjeno vrijeme bio najsretniji sâm s Bogom. Jedna mu je čežnja bila još veća i snažnija od čežnje za domom koja je nekad gorjela u njemu, a to je bila čežnja sirotog djeteta za najuzvišenijom ljubavlju.

Napokon je došao dan koji je i u njemu otkrio tajnu tabernakula. Gospođa Marija mu je poklonila plavo baršunasto odijelo s ovratnikom od fine čipke i njezina je dobrota prema napuštenom djetetu bila veća nego ikada. Njegovi su ga hranitelji vozili danas kolima u Oropesu, a Beatrica je radosno

klicala od sreće što je i ona smjela poći s njim. Dječak je bio međutim posve tih i nije obraćao pozornost na živahno brbljanje malene. On nije vidio ništa od blistavog sjaja tog svečanog dana, jer su sve njegove misli odlazile u one čudesne dubine u njemu koje su danas trebale biti ispunjene božanskom ljubavlju.

U crkvi nije primjećivao gotovo nadzemaljsku ljepotu i raskoš koja ga je inače posve zarobila. Nije vidio ništa osim tabernakula na čija je vrata kucala njegova čežnja, dok se nisu napokon otvorila i svećenik uzeo iz zlatnog kaleža bijelu hostiju.

Drhteći od svetog iščekivanja stupio je k Božjem stolu i kad se tada u njega uselio sâm Gospodin, obgrlio ga je širokim, zlatnim ogrtačem svoje ljubavi pod kojim je iščeznuo svaki zemaljski sjaj i svaki zemaljski zvuk.

Dugo je trebalo Ivanu da bi mogao zamuckujući izgovarati svoju prvu molitvu. Zahvalnost i sreća tražile su riječi i sve ono što je dječak dotada nazivao svojim, dao je sada u Božje vlasništvo.

Kad je završila sveta svečanost, vozio se kući kao da sanja. U očima mu je bio sjaj nekog drugog svijeta. Gospođa Marija ga je zagrlila s osjećajem poštovanja. Njezina ljubav nije u tim trenucima nalazila riječi.

Popodne je na haciendu došao don Moro. Ivan je bio jedini od njegovih prvopričesnika koga je posjetio.

Dječak je gledao svećenika tako čudesno sretnim očima da je prešutio utješne riječi što ih je usput smislio. Gdje je govorio Bog, neka ljudi šute. Tako je dječaku samo dao malu sliku Bogorodice u srebrnom okviru. Ivan ju je primo uz riječi zahvale, ali još uvijek vidno zbunjen.

"Sad više nisi tako tužan João, zar ne?" pitao je svećenik kad se uskoro opraštao i to na portugalskom.

"Ne, nisam više tužan!" kimnuo je dječak. Spasitelj mi je rekao da je moja majka na nebu!"

Ivan je odnio svećenikov poklon u svoju sobicu i otada ga čuvao kao najveću svetinju.

Jahač milosrđa

Bila je već jesen i visine Sierra de Gredosa blistale su pod svježe palim snijegom, kad je Ivan čuvao ovce sa starim pastirom Pedrom u Vera de Plasenciji koja je zaštićena od oštrih sjeveraca. Dječaku je sada bilo petnaest godina. Protegnuo se u visinu, a lice opaljeno suncem i šibano vjetrom izgubilo je dječačku mekoću. Šutke je promatrao prostran nizinski kraj pred sobom koji je plamtio u žutim i crvenim bojama jeseni.

Taj je mir poremetio zvuk roga. Od obližnjeg zamka Jarandille, dvorca don Garcie Alvareza de Toledo, grofa iz Oropese, jahali su u divljačkom lovu plemići na raskošno opremljenim konjima.

"Ah, tko bi mogao jahati s njima!" uzdahnuo je momčić. Ali stari je pastir tresući glavom rekao:

"Ti misliš da su bogati i moćni ljudi ovog svijeta sretniji od nas. Ali kažem ti da nisu. Sve ono bogatstvo i sva ona raskoš kojima su okruženi ostavljaju im duše praznima. Ni bogat čovjek nije uvijek radostan i možda ima težih briga od nas."

"Ali on ima lijep dvorac s kruništima i tornjevima!" nastavio je uporno Ivan.

"Don Garcia ima više dvoraca!" kimnuo je starac. "Pripada mu zamak u Oropesi, a prijeko iz Sierre nalazi se u Peidrahiti njegov prekrasni dvorac gdje je prije dvije godine rođen mali grof Fernando. Taj plemić spada među najbogatije ljude u Španjolskoj, ali ne vjerujem da u svom svilenom krevetu s baldahinom spava bolje nego mi u našim pastirskim kolima. Ali ako ti misliš da su bogataši ovog svijeta sretniji, sjeti se naše jadne kraljice Ivane!"

"Što je bilo s njom?"

"Ona više nije pri zdravoj pameti otkako je izgubila supruga, Habsburgovca Filipa koji je poslije smrti kraljice

Izabele nosio samo dvije godine kastilsku krunu. Bilo mu je dvadeset osam godina kad je umro, a navodno je bio najljepši muškarac u cijeloj zemlji."

"A što mu se dogodilo?"

"Jako se uznojio pri loptanju, dobio upalu pluća i umro. Smrt je najmoćnija na zemlji, protiv nje ne pomaže ni ljepota ni kraljevsko bogatstvo i sjaj."

"A kraljica Ivana?"

"Njoj se pomračio um. Pri svojim je jezovitim noćnim putovanjima vozila pokojnika u njegovom lijesu čitavom Španjolskom. Uvijek je iznova otvarala kovčeg, kako bi u sablasnoj svjetlosti baklje gledala njegovo lice. Njezinog oca, starog kralja Fernanda, stajalo je mnogo lijepih riječi nagovoriti je da napokon okonča te strašne vožnje. Morao ju je zatvoriti u dvorac Tordesillas blizu Valladolida. Tamo provodi svoje tužne dane, odbija svaku utjehu, čak i od Crkve, samo sjedi uz prozor svoje sobe i ukočeno gleda svojim ugaslim očima bez sjaja prema grobnici koja čuva kosti njezinog supruga. Eto, sada znaš da ni kraljevi nisu uvijek sretni."

"I tko je sada vladar Kastilije?"

"Desetogodišnji dječak imenom Carlos, Filipov i Ivanin prvorođeni sin koji živi negdje na hladnom Sjeveru. Za njega obavlja njegove vladarske dužnosti kardinal Ximenes, biskup iz Toleda. Ali u zemlji se širi nezadovoljstvo i mislim da nam predstoji još mnogo jada."

Zašto ima u svijetu toliko jada?" nastavio je ispitivati Ivan.

"Jer je sila moćnih na ovoj zemlji snažnija od ljubavi!" odvratio je starac. "Radi sile će propasti svijet i samo bi ga ljubav mogla spasiti! U našoj bi zemlji morao ustati neki svetac, samog sebe spaliti u vatri ljubavi i tom ljubavlju zapaliti plamen koji bi gorio i svjetlio širom zemlje. Tada bi ljudi našli put k istinskom svjetlu, jer istinsko je svjetlo ljubav."

Ivan je često razmišljao o riječima starog pastira dok je sâm čuvao stado. Valovi velikih svjetskih događanja dopirali

su doduše posljednjim snagama do tišine pašnjaka, ali momku se često činilo kao da negdje u daljini čuje topot konja apokaliptičnih jahača koji su donosili u zemlju svu nevolju.

Mladi je pastir tada mislio na onog koji mora doći, jahača milosrđa koji će u čistim rukama donijeti plamen ljubavi.

Kad će doći jahač ljubavi?

Često kad je Ivan odlazio k Božjem stolu u Oropesi ili samostanu San Jeronimo de Yuste, nedaleko od svog pašnjaka, i kad mu je obuzela srce vječna ljubav, razabirao je Gospodinov glas: "Zašto zatvaraš žar što sam ti ga dao u škrinju svoje duše? Otvori srce i mojom vatrom zapali svijet!"

Tada je Ivan od Boga mogao tek zamuckujući odvratiti: "Gospodine, pokaži mi put kojim trebam ići!"

Ali opet su došla vremena kad je sveto pozivanje zamalo propalo u bučnim danima.

Grofovski je upravitelj Ivan Ferrus y Navas tražio od majordoma mladog momka za konjušnicu pri zamku Oropesa i Francisco je predložio mladog Portugalca. Sad je Ivana dakle okruživao drukčiji svijet nego što su bili tihi samotni pašnjaci.

Pod nadzorom iskusnog konjušnika brinuo se za divne konje bogatog plemića, hranio ih i timario, te održavao skupocjene uzde sa srebrnim okovima.

Upravitelj je bio strog, a ni don Garcia se nije šalio kad se radilo o njegovim plemenitim životinjama. Kad god je ušao u konjušnicu zveckajući svojim zlatnim mamuzama, zadrhtao je mlad Portugalac od straha da će gospodar otkriti neku pogrešku koja mu je promakla. Ako je grof zatekao bilo kakav nered u konjušnici, nekoliko je puta udario jahačkim bičem po leđima jadnog mladog konjušara, ali isto tako nije štedio ni riječi pohvale ako su njegovi konji bili dobro timareni, i čak bi marljivost nagradio srebrnim eskudom što ga je tada dobacio momku.

Upraviteljev sin Alfonso koji je bio Ivanov vršnjak, sklopio je s njim lijepo prijateljstvo. Tako mu je u vrijeme kad gospode nije bilo kod kuće, rado pokazivao raskošne odaje s prekrasnim orijentalnim sagovima, zidne ukrase, te skupocjeno zlatno i srebrno posuđe koje se nalazilo u posebnim vitrinama. Odveo ga je i u obrambene tornjeve, u oružanu i puškarnice u zidinama zamka, gdje je stari majstor za topove rado objasnio kako se rukuje teškim brončanim topovima. Ivan se divio razgledavajući patio (dvorišni prostor unutar zamka, op. prev.), obložen mramornim pločicama. U njegovoj se sredini nalazio vodoskok čija se voda raspršivala po palmama i lovorovom drveću. Ali sve je bilo još neusporedivo čarobnije u Ivanovim bajkovitim sanjarenjima.

Kad je grofovski par bio nazočan u kući, vladao je u dvorcu veseo, bučan život. Vitezovi u raskošnoj odjeći, plemići u najskupljoj svili ulazili su i izlazili. Priređivale su se svečanosti pri kojima su se iznosila na stol najneobičnija jela čija imena nije mlad Portugalac još nikad čuo. Šaroliko odjeveni glazbenici svirali su na gajdama, gitarama i tamburinima u posebnoj lođi, dok su dame i gospoda u patiu plesali fandango i zarabandu.

Kad se čuo zvuk lovačkih rogova, tada je često i Ivan jahao u pratnji. Grofica mu je naime povjerila svoje sokolove i momak je bio sretan što smije jahati s lijepom plemkinjom.

Inače je najradije boravio s Alfonsom u tijesnoj sobici tornja, kamo se rijetko netko popeo. Tada bi upraviteljev sin otvorio veliku knjigu u uvezu od prešane kože i čitao prijatelju divne pustolovine što su bile u njoj zapisane. Tamo je bilo govora o nečuveno odvažnim vitezovima koji su po zapovijedi svojih dama izvršavali najneobičnija djela. Ujutro su zadavili lava, u podne umlatili troglavog zmaja, a prije spavanja radi razonode još odrubili glavu nekom divu.

"Ha!" hvalio se jedan od njih. "Kad bih samo imao dobrog bojnog konja, kako bih hvatao svoje neprijatelje! Oni bi se

više bojali mog imena nego prepelica kopca ptičara, jer poznaju moju snagu i moju silovitost. Stavim li na sebe oklop, drhti zemlja pod mojim nogama. Hvale me, jer se plemenito vladam. Nikad tu nije bilo ugodnijeg, ni s oružjem razjarenijeg muškarca. Poznajem stotinu žena koje bi me željele imati kraj sebe, kad bi to mogle. Nisam od onih umišljenih ili onih koji govore samo o sebi, ali ovo je istina: žene ljubim, a vitezove pobjeđujem!"

"Što to govoriš?" pitao je Alfonso začuđeno druga.

"No, mislim da se plemenit vitez dovoljno hvalisao!" nasmijao se Ivan. "Zar vjeruješ sve što pročitaš?"

"Ponešto je sigurno izmišljeno!" odvratio je prijatelj. "Ali mora biti divno putovati svijetom i činiti velika djela. Znaš li se mačevati?"

"Nikad nisam držao mač u ruci!" priznao je Ivan.

"Onda ću te tome naučiti!" odvratio je Alfonso milostivo.

"Volio bih znati čitati!" rekao je Ivan.

"Prvo mačevanje, a tada čitanje!" odredio je upraviteljev sin. "Ali što si ono rekao o stotinu žena koje je ljubio vitez?"

"A što s tim?" upitao je zbunjeno Portugalac.

"Čuj, lijepo je poljubiti djevojku!" oduševio se Alfonso. "U romanima uvijek vitezovi ljube djevojke, i to su uvijek prelijepe djevojke što ih oni oslobode i tada ljube, a ponekad se i ožene njima, ali ne uvijek."

"Jesi li već kad poljubio neku djevojku" pitao je Ivan porumenjevši od stida.

"Mnogo njih!" hvalisao se Alfonso. "Ali to ne smiješ nikom reći. Don Miquel, naš kapelan, kaže da je to grijeh. Ali ja ne vjerujem! Čuj, Ivane, obećaš li mi da ćeš šutjeti, naučit ću te ne samo mačevati se i čitati, već i kako se ljubi. Inače nećeš nikad biti momak poput onih koji se prikazuju u ovoj knjizi. Ja sam naime uistinu već poljubio jednu djevojku."

"A koju?" pitao je Ivan nedužno.

"Reiju, maursku djevojku koja pomaže u kuhinji!" ispovijedio se Alfonso i prigušio glas u šapat. "Možda će i tebe poljubiti. Da joj kažem neka to učini?"

"Ne, ne!" mucao je mladi konjušar. Naučit ću čitati i mačevati se, ali se neću ljubiti. Uopće ne shvaćam zašto se o tome toliko govori u knjigama o vitezovima."

"Kako želiš!" promrmljao je Alfonso i zaklopio knjigu. "Ali morat ćeš to ipak naučiti želiš li postati pustolovom. Ta želiš to, zar ne?"

"Možda!" odvratio je Ivan nesigurno.

"Jedan Španjolac ne može poželjeti biti nešto drugo, ali ti si Portugalac!" odgovorio je prezirno Alfonso.

Portugalac može isto tako biti junak kao Španjolac!" rekao je povrijeđeno Ivan.

"No, nemam ništa protiv!" popustio je Alfonso.

"Moram otići u staju!" oprostio se Ivan. Sad se već dobro snalazio u konjušnici. Znao je kako mora postupati s elegantnim genettima, nadasve osjetljivim jahačim konjima arapske krvi, brzim poput vjetra, a kako s vjernim villanosima jakih kostiju koji su služili za rad. Konjušnik se mogao pouz-dati u svog pomoćnika, isto tako i upravitelj, a s njim je bio zadovoljan čak i sâm don Garcia.

Alfonso je održao svoje obećanje i poučio Ivana mačevalačkoj vještini kojom je sâm već dobro vladao zahvaljujući talijanskom učitelju mačevanja koji je protekle godine proveo dulje vrijeme u zamku. Spretni Portugalac koji je isprva, unatoč kožnom štitniku za glavu, morao podnijeti bolne udarce, dobro je napredovao i uskoro uspijevao zadati svom učitelju pokoji bome pošten udarac.

Teže je bilo s čitanjem i Alfonso, koga je tom umijeću poučio njihov kapelan, često je gubio strpljenje i odustao bi od poduke da ga nije Ivanova začudna ustrajnost prisilila da nastavi, sve dok se njegov prijatelj nije naposljetku i bez pomoći snalazio među crnim slovima.

Ivan od Boga je ostao tri godine u dvorcu Oropesa. Viteške je vještine svladao poput pravog plemičkog sina. Sad je dakle znao jahati, vješto se mačevati i znao je čitati poput samostanskog đaka. Poznavao je lov, kako lov na divlje svinje, tako i onaj na jelene i ptice. Znao je rukovati kopljem i arbaletom i rijetko promašio svoj cilj.

A ipak mu se činilo da ga bučan život dvorca otuđuje od njegovog najskrovitijeg cilja što ga je vjerojatno znao samo Bog. Kad je boravio u kapelici dvorca, osjećao je s užasom da više ne može moliti kao nekad. Često se osjećao kao da slijepih očiju ide u susret golemoj opasnosti.

Sada su ga manje zanimali španjolski viteški romani sa svojim fantastičnim pustolovinama, ali je u dvorcu bilo drugih knjiga što mu ih je donio Alfonso. U njima je neka opasno tinjajuća vatra pokušavala zahvatiti njegova čula koja su se budila. Tamo su se na privlačan način, nalik na bajku, prikazivale ljubavne pustolovine u zlatnom gradu Bagdadu, što ih je nevino srce pozorno pratilo, najprije posve neuko, ali kasnije se u njemu sve više budila spoznaja. K tomu se događalo da tom krasnom, mladom momku nisu upućivale strastvene poglede samo djevojke koje su pripadale služinčadi, već i neke plemićke gospođe, vabeći ga tako na najsmionije ljubavne pustolovine.

"Ne budi budala!" hrabrio ga je prijatelj Alfonso. "Uživaj život! I ja to činim!"

U Ivanu je bilo međutim nešto što ga je potajno upozoravalo i čuvalo. Njegov je plemenit i čist duh prezao od ljubakanja čiji je svjedok često bio. On je više naslućivao nego znao o onom mračnom ponoru u koji su ljudi omamljeni padali kad su zaboravili na stegu i moral.

Boravak u dvorcu sve mu se više ogadio i opet je čeznuo za čistim i jasnim zrakom pašnjaka. Tako je jedne nedjelje zamolio upravitelja da ga otpusti iz službe konjušara, kako bi se mogao vratiti majordomu Franciscu. Juan Ferrus se čudio

toj želji momka koga je cijenio radi njegove sposobnosti i pouzdanosti.

"Zar ti se ne sviđa u zamku?" pitao je namrštivši čelo.

"Čeznem za svojim pašnjakom!" odgovorio je Ivan spustivši pogled.

Tada je upravitelj dao svoj pristanak. Alfonso se još više čudio iznenadnoj odluci svog prijatelja i pokušao ga je privoljeti da ostane, ali vidjevši da je on već donio čvrstu odluku, rekao je nevoljko:

"No, tada idi opet svojim ovcama i kravama! Od tebe neće nikad u životu biti nešto pametno."

"Ali ni loše, nadam se!" Tada je Alfonso pružio ruku koju je ovaj oklijevajući primio.

Ivan je prešao preko pokretnog mosta i nije se ni jedanput osvrnuo da još jednom pogleda krasotu što ju je dragovoljno napustio. Činilo mu se međutim kao da mu se pred očima opet pojavio onaj plemeniti jahač koji je nekoć bio tako divan u njegovoj duši.

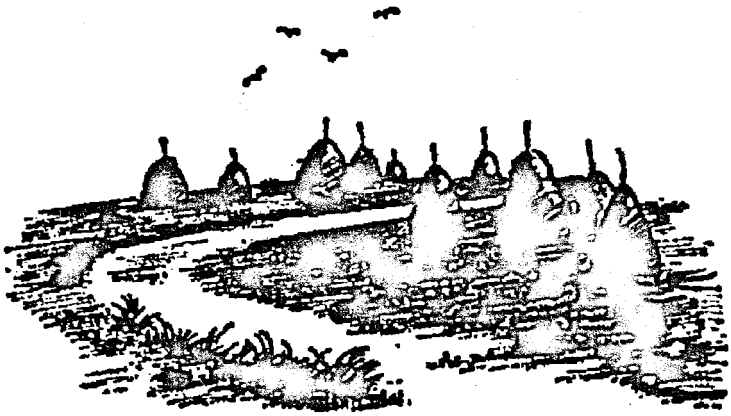

Calina

Iznad Monte de Toleda treperio je zrak od žarke vrućine kasnog ljeta. Ovce su se umorno zgurile u gorskim pukotinama, dok su njihovi pastiri našli zaštitu pod zelenom strehom pinije. Stari je Pedro dremuckao poduprijevši se o svoj pastirski štap, dok je Ivan od Boga sanjareći gledao u daljinu.

Već je tjednima iznad prostrane doline rijeke Tajo vladala calina, blijedocrvena sunčana izmaglica, uzrokovana oblacima prašine što su se dizali uvis, a od koje se nije mogao pravo vidjeti čak ni vrh Sierra de Gredosa.

Prošle su četiri godine otkako je Ivan napustio dvorac Orepesa i opet preuzeo službu pastira. Sad je gotovo neprekidno bio na putu s nomadskim stadom i blaženi mu je mir ispunjavao život. Pod otvorenim je nebom bio blizu Bogu i svijetu. U proljeće je doživljavao čudesno buđenje prirode, kad su se otvarali prvi bademovi pupoljci, a iz vrtova pirio dašak srebrnkasto blistavih maslina. Tada je nastupila vatrena ljetna žega pod kojom se drveće sušilo, a kamen raspucao. Napokon je došla jesen i donijela toliko iščekivanu kišu. Potom je u zemlju ušla hladna, vlažna i maglovita zima; ali rastuća je hladnoća rastrgala oblake da opet blistaju sve zvijezde na nebu. Katkad je Ivan probdjeo pri svojim ovcama čak i posvećenu noć Kristovog rođenja, a kad su u selima zvala zvona na ponoćku, osjećao je blizinu anđela koji su nekada objavili radosnu vijest pastirima u Betlehemu.

Tako su godine protjecale u spokojnoj tišini. U duši pastira rasla je međutim potajna čežnja za koju nije znao kamo ga zove. Lijepa je bila pastirska služba, ali nemirno ga je srce tjeralo drugim ciljevima koji su još bili skriveni poput vrha Sierre u blijedocrvenkastoj izmaglici caline.

"Kako je sumoran dan unatoč žarkom suncu!" uzdahnuo je Ivan.

"Jesen će opet očistiti nebo!" odvratio je starac. "Čekaj samo da se digne oluja s najviših vrhunaca!"

"Mora li se ona dići i u mome životu prije nego što mi budu opet sjale zvijezde?" upitao je Ivan tiho. Starac ga je pogledao i rekao:

"Bog šalje oluju kad to poželi. Pri tome se može ljudski život slomiti poput trulog drveta; ali tko se održi, taj dobiva novu snagu. Vjeruj mi, našoj zemlji isto tako predstoji snažna jesenska oluja. Daj Bože da se sretno okonča.

"Kako to mislite?" pitao je Ivan.

"Već je prošlo osamnaest mjeseci otkako je kralj Fernando zauvijek sklopio oči. Sada Španjolska čeka svog novog kralja, sedamnaestogodišnjeg Carlosa koji još uvijek boravi na dalekom Sjeveru. Plemstvo koristi njegovu nenazočnost u vlastite svrhe, ali puk je bez zaštitničke ruke oca. Radi toga vlada veliko nezadovoljstvo u gradovima i selima."

"Priča se da kralj uskoro dolazi, ali hoće li moći sedamnaestogodišnji momčić biti otac tuđoj zemlji?"

"To zabrinjava sve ljude. Neka mu Bog pokloni dobre savjetnike koji će se brinuti samo za dobrobit naše zemlje."

Tada su obojica opet zašutjela. Pedro je mislio na mladog kralja i molio za njega i svoju domovinu.

Ivan je opet gledao u daljinu, kao da bi se odnekud morali pojaviti čuvari zastave koji bi doveli kralja. Ali odmah ga je zatim obuzeo osjećaj kao da bi preko brda morao doći onaj koji nosi vječnu krunu i koji bi njega, pastira s Monte de Toleda, pozvao u svoju službu.

Kad će se dići zastor koji je i u njegovom životu skrivao vrh?

Ljeto je prošlo i jesen je donijela oluju i beskonačne pljuskove. A donijela je i dugo iščekivanog kralja, Habsburgovca Karla i u srcima mnogih zasjala je odmah lijepa zvijezda nade. Smatralo se dobrim znakom da je najprije posjetio svoju jadnu majku koja je pomračenog uma provodila svoje

tužne dane u dvorcu Tordesillas, sažalijevana od čitavog naroda. Ponosni su Španjolci vidjeli međutim u kraljevoj pratnji više nizozemske gospode nego što su mogli očekivati i nisu se bez razloga bojali tuđinske gospode. Cortesi koji su zasjedali u Valladolidu nisu krili svoju zabrinutost, to više što novi gospodari nisu čak ni pokušali prikriti svoju gramzljivost i nametnuli su zemlji teške terete.

Ne, calina nije željela napustiti blagoslovljenu zemlju. Ivan se u međuvremenu opet vratio na haciendu pri Oropesi. Señor Francisco je posljednjih godina naglo ostario, iako se još uvijek držao uspravno i njegov težak, čvrst seljački korak nije izgubio ništa od svoje sigurnosti. Često je s Ivanom vodio povjerljiv razgovor i zacrtavao mu budućnost po svojim planovima.

"Moram s tobom razgovarati!" rekao je jednom na Božić, poslije povratka s ponoćke kad su ušli u sobu zagrijanu užarenim ugljenom. Ivan je želio zapaliti uljanicu, ali je Francisco odbio. Tako su šuteći sjedili u polutami sobe kojoj su davali malo svjetlosti samo žar ugljena i blijedo svjetlo dana što se budio. Francisco je dugo pokušavao naći prave riječi kojima se želio obratiti Ivanu. Više je puta velikim koracima prošao amo tamo prostorijom, a tada počeo govoriti:

"Gledaj, Ivane, za mene dolazi vrijeme kad ću morati kuću i imanje predati u druge ruke. Ti si mi uvijek bio poput dragog sina i radovao bih se kad bi to i postao."

"Kako to trebam shvatiti?" pitao je mladić zbunjeno.

"Dakle, ti bi od mene preuzeo službu majordoma koja se, kao što znaš, sastoji u brizi za stada. Ivan Ferrus je dobar, pravedan gazda. Imanjem bi upravljao kao da je tvoje, dajući gazdi veoma podnošljiv dio prihoda. Kome još pada u krilo takva sreća?"

"Ti misliš, striče Francisco ...?"

"Mislim da bi se trebao oženiti s Beatricom!" kimnuo je majordom. "Ili joj tvoje srce nije naklonjeno?"

"Beatrica mi je uvijek bila draga sestra!" odgovorio je Ivan, teško nalazeći riječi. "Nikad nisam pomišljao na to da bi mi jednom mogla biti nešto drugo. A ne znam ni da li bi ona dala ruku sirotom portugalskom momku koji čak ne zna svoje pravo ime."

"Ah, ne pričaj gluposti!" Smijao se Francisco. "U našoj zemlji je običaj da otac odabere muža svojoj kćeri. Beatrica je poslušno dijete. Uostalom, mislim da joj moj plan uopće nije mrzak."

"Daj mi vremena da razmislim!" promucao je Ivan.

"Kako želiš!" odvratio je haciendero i izašao iz sobe.

Ivan je još dugo sjedio uz vatru ugljena, dok je vani već svitao dan. Majordomov mu je prijedlog bio uistinu posve neočekivan, ali što je više o njemu razmišljao, to mu se činio privlačnijim. Kad bi se oženio s Beatricom, imao bi opet pravi dom. Budućnost bi mu bila osigurana i bezbrižna. Zar je mogao zamisliti nešto bolje?

Unatoč svemu nije nikako mogao donijeti jasnu odluku. Što je uopće znao o svom vlastitom srcu? Što je znao o ženama? Iako su mu bile dvadeset tri godine, gotovo uopće nije razmišljao o ljubavi prema ženi. Ono što je vidio i doživio u dvorcu Oropesa činilo mu se budalastim, a katkad čak i prilično ružnim. Buđenje vlastitih čula uspijevao je uspješno obuzdavati, a u dugim godinama svoje nomadske pastirske službe skoro je na to i zaboravio. Gotovo mu nikad nije pala na um misao da se vezuje uz neku ženu.

Odjednom su se otvorila sobna vrata. Ušla je Beatrica s radosnim pozdravom i stavila na stol doručak. Zatim su svi skupa sjedili u veselom blagdanskom raspoloženju, a djevojka je tako neusiljeno čavrljala da je u Ivana malo pomalo nestalo njegove nesigurnosti. Uvijek je iznova potajno pogledavao Beatricu čijom je ljupkošću bio iznenađen. Prvi put je u njoj vidio ženu prema kojoj nije dosad osjećao ništa više od tihe, bratske naklonosti.

Ona je osjetila njegove promijenjene poglede. Porumenjela je i zašutjela usred rečenice. Ivan je bio sretan kad je doručak bio završen.

"Želio bih don Moru poželjeti blagoslovljen Božić" rekao je i napustio kuću.

Hladan mu je zrak godio, ali nije smirio vrtlog bolnih misli.

Don Moro je još slavio posljednju božićnu službu kad je Ivan prispio u gradić. Tako je otišao u Božju kuću koja je bila u najljepšem sjaju onako svečano ukrašena. Tamo je slušao divno pjevanje malih zborskih dječaka, sjećajući se onih sretnih dana kad je i on radosno pjevao. Ali sad se odjednom bacio na koljena i preklinjao Boga da mu pokaže put kojim ga želi voditi. Svećenik se radovao njegovom posjetu i odmah mu se obratio na njegovom materinskom jeziku koji je sâm mladić već govorio pomalo nevješto. Naposljetku je gotovo posve zanijemio i davao samo rastresene odgovore, tako da je župnik primijetio njegovo preobraženo biće, te ga otvoreno pitao muče li ga kakve brige.

Ivan je odlučio ne spominjati majordomov prijedlog, ali pod svećenikovim ispitivajućim pogledom nije mogao šutjeti. Tako mu je priznao nesigurnost svog srca.

"Čini mi se, dragi moj prijatelju", odgovorio je don Moro poslije stanke, "da ti svijet ne može darovati veću sreću. Teško da ćeš moći izabrati nešto bolje. Beatrica ima dobro, veselo srce, i sigurno ti neće uskratiti svoju ruku. Ali moraš ispitati samog sebe želiš li se odlučiti na taj korak. Moli se dragom Bogu da ti pomogne pri toj odluci!"

"Gotovo nisam nikad razmišljao o ljubavi prema nekoj ženi!" priznao je mladić i pogledao svećenika nevinim očima. "A osim toga, osjećam se kao da me Bog poziva da se vezujem na neki drukčiji način, ne takav. Još ne mogu prepoznati svoj cilj, ali ne mogu se osloboditi nemira koji me muči i nekamo tjera. Ah, ne znam kamo!"

"Ti si kao dijete bio sanjar", odvratio je don Moro smiješeći se, "i mislim da si to još i sada. Bojim se da ćeš prosanjariti sreću svog života."

"Ne, ne, nije to san!" buknuo je Ivan žestinom koja je iznenadila i njega samog. "To je nešto drugo, nešto mnogo dublje. Ono je bilo tu u mračnim, probdjevenim noćima, a isto tako i u sunčanim danima na samotnom pašnjaku. Ne mogu reći što je to i ni sâm ne razumijem, ali nešto je u meni i ne da mi mira ni spokoja. O, vjerujte mi, gospodine, nije to nemir krvi, nije strast za pustolovinama ili uzbudljivim doživljajima. To je drukčije, posve drukčije, ali ne mogu imenovati."

"U tvom materinskom jeziku postoji jedna riječca" smiješio se don Moro, "koju često rabe vaši pjesnici, a možda iz nje govori čitava duša portugalskog naroda. To je riječ saudade, moglo bi se reći čežnja za dalekim krajevima, ono nemirno lutanje srca koje tjera vaše istraživače preko mora, koje nadahnjuje vaše pjesnike da ispjevaju stihove i koje je u krvi svakom pastiru. Ta riječ snažno odjekuje u vašem lijepom, iako premekom jeziku; ona pomućuje vaš smisao za zbilju i tjera vas da tragate za stvarima koje postoje samo u bajkama. João, João, mislim da si i ti takav portugalski sanjar."

Ivan je razočarano pognuo glavu. Ne, svećenik ga nije razumio. Ali zapravo mu je tek u razgovoru s njim postalo jasno da uzrok njegovog nemira nije bila saudade, beskrajna čežnja za daljinama, za lutanjem. Konačno je opet progovorio:

"Često kad se u noćnim satima bdije pri svojim ovcama, čuje se izdaleka neki zvuk kroz mračni muk. Ne zna se je li to huka oluje što se sprema, zvonjava zvona, šum gorskog potoka ili udaljeni zvuk ljudskih glasova. Ali nema sumnje da je taj zvuk tu, da on postoji. Vidite, tako ja čujem i daleki, daleki zov koji zasad još ne znam protumačiti. Ali jednom ću

ga razumjeti i slijediti. Nije saudade ono što me zove. To je nešto drugo."

"A što?"

"Mislim da je to Bog!" odvratio je Ivan jedva čujno.

"Čudan si ti čovjek, prepun zagonetaka i nejasnoća", odgovorio je svećenik poslije duge šutnje. "Možda je uistinu tako kako ti kažeš. U svakom slučaju znaj da molim za tebe." Don Moro je ustao i čvrsto mladiću stisnuo ruku. Ivan se došavši već do vrata, još jednom okrenuo i rekao:

"Bog je čudesno doveo pastire u Betlehem prije nego što im je kazivao po anđelima. On će i mene voditi svojim putem, a kad dođe vrijeme i meni će kazivati."

Zatim je, ne okrenuvši se više, napustio župni dvor, dok je don Moro gledao za njim tresući glavom. Je li taj koji tako govori sanjar, možda luda ili netko koga je pozvao Bog? "Gospodine, daj mu da vidi tvoje svjetlo!" molio je župnik iz Oropese, pun istinske dobrote.

Posljednjeg dana u godini pritjesnio je majordom Ivana opet istim pitanjem. Mladić je još uvijek izbjegavao odgovoriti i zamolio ga da mu produži rok za donošenje odluke, kako bi još jednom preispitao svoje srce.

"Nisam još nikad vidio tako neodlučnog čovjeka", odvratio je mrzovoljno haciendero, "i to u takvom slučaju kad se uistinu nema zbog čega dvoumiti. Ali ne želim te primorati da sad odmah odgovoriš."

Kratka je zima brzo prošla. Ivan je sada radio na poljoprivrednom posjedu, za plugom i drljačom, sijao pšenicu i ječam, obrezivao lozu u vinogradu, kosio pod ljetnom žegom, brao bademe oko Mihaelova, a u listopadu crne masline. Tada se mlatilo žito i masline odvozile u mlin. Dakle, poslu nikad nije bilo kraja, sve dok nije nova zima zavladala dolinom rijeke Tajo.

Život na haciendi odvijao se u uskim, prastarim i uvijek istim krugovima i malo se brige vodilo o događajima u veli-

kom svijetu. Saznalo se da je Habsburgovac Karl, nasljednik Aragonije i Kastilije, primio u Aachenu carsku krunu. Iako je u Španjolskoj bilo s ponosom primljeno na znanje takvo odavanje počasti kralju, ipak se negodovalo zbog njegove duge odsutnosti i vladao je strah da će on zaboraviti pokrajine na Iberskom poluotoku. Stoga je posvuda raslo nezadovoljstvo postojećim prilikama, to više što su kraljevi upravitelji postupali gore nego ikad. Iz Njemačke je stigla vijest o vjerskim borbama koje nisu ugrožavale samo Crkvu, već i jedinstvo carstva.

U to se vrijeme na mirnoj haciendi obrađivalo polje, sijalo i želo, a žito, bademi, grožđe i masline spremali su se u ambar i podrum.

Ivan je još uvijek otezao s prihvaćanjem majordomovog prijedloga i ovoga je to oklijevanje vidljivo razljutilo. A umjesto bratske srdačnosti što je krasila odnos između Ivana i Beatrice, javila se mučna zbunjenost i Ivan je primijetio da je djevojka postala tišom i ozbiljnijom, kao da je u sebi nosila skrivenu bol.

Jednog zlaćanog proljetnog dana, koji je sve vrtove pretvorio u prekrasan cvat odlučio je Ivan sâm razgovarati s Beatricom. Dočekao ju je kad se vraćala sa zdenca s vrčem na ramenu. Htjela je proći mimo njega, ali ju je on zamolio da se malo zadrži. Tako je odložila vrč i sjela kraj njega na kamenu klupu pod rascvjetanim bademovim stablom.

"Moram razgovarati s tobom", počeo je Ivan zbunjeno tražiti riječi. "Tvoj otac želi da sutra odjašem kao vaquero k velikom stadu goveda, kako bih zamijenio jednog starijeg pastira."

"Da, znam!" kimnula je djevojka.

"Sigurno znaš i to da bi nas tvoj otac rado vidio zauvijek sjedinjene. Boli me misao da bi moje oklijevanje mogao protumačiti kao nezahvalnost. Mislim da moramo sami razgovarati o tome."

Djevojka je spustila pogled i Ivan je uzalud čekao da mu ona pomogne kojom riječju. Da bi skrio svoju zbunjenost, otkinuo je jednu bademovu grančicu i trgao njezine nježne cvjetiće.

"Zašto uništavaš cvjetiće?" pitala je tiho Beatrica.

"Što je u tome tako loše? Drvo ima tisuće cvjetića; ne mogu svi dozrijeti i donijeti plodove." Ali je tada postiđeno spustio grančicu na pod. Osjećao se kao da je rekao nešto veoma glupo. "Ta mi nismo zapravo željeli razgovarati o bademovim cvjetićima!"

"Ne volim vidjeti da netko uništava nešto što je u cvatu!" rekla je tužno djevojka. "Neki čine tako sa životom kao ti s bademovom grančicom." Odjednom je pokrila lice rukama i zaplakala.

"Beatrica! Trgnuo se Ivan prestrašeno, ali joj se nije usudio maknuti ruke s lica. Dugo je trebalo da svlada svoje uzbuđenje. Tada je žurno ustala, uzela vrč i otrčala. Ivan je zaprepašten gledao za njom.

Sljedećeg je jutra odjahao k stadu. Vjetar što je dolazio s visina, zavijenih snijegom, hladio mu je lice. Podbo je konja koji je ržući počeo galopirati.

Usput je pri nekom svratištu priuštio svom konju kratak odmor, a on naručio čašu andaluzijskog vina koju je žurno iskapio. Kratko poslije podneva prispio je k velikom stadu goveda koje je paslo nedaleko od grada Toleda.

To je bio dakako drukčiji život od ovčarskog. Gotovo je čitav dan sjedio u sedlu, jahao beskrajnom travom obraslom zemljom, učio rukovati lasom i tu i tamo se svojim snažnim rukama borio protiv tvrdoglavosti pokoje životinje. Navečer je mrtav umoran legao u pastirski šator.

Radosno, blistavo proljeće ocvalo je pod vrelim ljetnim suncem. Opet se pred brdima dizala calina, blijeda izmaglica koja je zastrla sve gorske vrhove. Sada je pastirska služba bila nesnosno teška, to što su s rastućom žegom postajala

goveda nemirnijima nego obično. Prije svega je bilo teško smirivati jake bikove i trebalo je mnogo snage da bi se s njima izašlo na kraj.

Zatim su došli dani kad je stado tromo ležalo na zemlji i gotovo se nije micalo. Ivan je sjedio u hladovini što ju je činio golem hrast plutnjak. U toj su mu tišini počele navirati misli.

Prošla su tri mjeseca otkako je napustio haciendu. Često je imao priliku vratiti se kući zbog nekog razloga, ali od toga ga je odvraćao neobjašnjiv osjećaj.

Za vrelih dana i u samotnim noćima bilo je trenutaka kad ga je opet mučila nesigurnost kojim bi putem trebao poći. Da je tu bio stari Pedro, razgovarao bi s njim o tome. Ali s kim bi od vaqerosa mogao razgovarati o svojim brigama? Oni bi ga samo ismijavali i nazvali ga budalastim sanjarem. U nekim mu noćima nije nikako dolazio san na oči. Ako je tada ujutro ustao osjećajući se kao isprebijan, nastojao je mahnitim jahanjem zaboraviti svoju muku. Prednjak ga je upozoravao da pri toj ubitačnoj vrelini štedi svoju životinju i sebe. A često su vaguerosi sa strahom promatrali kako je on gotovo drskom smjelošću svladao podivljalog bika držeći ga za rogove nadljudskom snagom.

"Ti bi trebao biti torero!" smijao se prednjak kad je vidio kako je Portugalac divlje trošio svoju snagu. "U areni Toleda ili čak Seville rastrgale bi te ljepotice na komade od oduševljenja."

"Zasad ne čeznem za tim!" odgovorio je Ivan i obrisao znoj s lica.

"Želio sam ti reći", opomenuo ga je drugi, "ne budi prežestok s beštijama. Dospiješ li im pod noge, svršeno je s tobom. Katkad izgleda kao da ti uopće nije stalo do svog života."

"Možda je uistinu tako!" progunđao je Portugalac i teškog koraka otišao, dok je prednjak gledao za njim i negodujući tresao glavom.

Ivan se tek zimi vratio kući.

Beatrica ga je primila sa svom čežnjom svog srca koje ga je iskreno voljelo.

Ali Ivan je bio suzdržaniji nego ikad prije.

"Moraš mi dati još vremena!" zamolio ju je opet. "U meni je nešto što mi ne daje ni jasnoće ni spokoja. Molim te, ne goni me da odlučim! Daj mi vremena!"

On je odahnuo kad je prošlo vrijeme dokolice i opet mogao jahati sa svojim stadom.

Proljeće je došlo u Španjolsku zemlju sa snažnim olujama i teškim nevremenom. Ali u gradovima Kastilije i Aragonije sručila se drukčija oluja, opasnija od one koja je došla s brda. Nezadovoljstvo vlašću preraslo je zbog duge kraljeve odsutnosti u otvorenu pobunu. Budući da su cortesi u Valladolidu uzalud nastojali da budu prihvaćeni njihovi zahtjevi, ujedinili su se pobunjenici u Avilli u središnji revolucionarni odbor, "Santa Junta" (Sveta hunta, op. prev.). Odbijali su tuđinsku vlast i htjeli kraljicu proglasiti gospodaricom zemlje. Nju su međutim zatekli u dvorcu Tordesillas u tako beznadnom pomračenju uma da su morali odustati od plana.

Nositelji pobune bili su ponajprije građani, comunerosi, kojima se priključilo plemstvo. U Toledu su organizirali juriš na Alcazar, prisilili tuđince na predaju zamka i protjerali iz grada kraljevske vlasti. Pobunjenici su neke od nemilih službenika objesili na stupove mosta, opljačkali kuće omraženih i zapalili ih. Ali kako se pobuna sve više razvila u socijalrevolucionarni pokret, okrenuli su se velikaši i protiv pobunjenika. Ujedinjeni s kraljevskim trupama porazili su 23. travnja 1521. ustanike pri Villalaru. Njihova je borbena sila bila posve uništena, a vođe uhićeni i pogubljeni. Borba se jedino u Toledu nastavila još neko vrijeme.

Nekoliko tjedana kasnije vrebala je španjolsku zemlju druga teška opasnost. Francuzi su naime upali u kraljevinu Navarru i zaposjeli glavni grad Pamplonu. Vlada Karla V. je

žurno zvala vojnike po oružje, a svoju pomoć nije uskratio ni grof Garcia Alvarez. On je predvodio četu plaćenika prema Jugu, gdje su trebali pružiti pomoć obrani ugrožene tvrđave Fuenterrabia. Jedan od prvih koji se priključio svojoj vojsci bio je vaquero Ivan od Boga. U borbi je tražio zaborav.

Bitka

Pod žarkim lipanjskim nebom pješačila je jedinica iz Oropese, koju je sastavio Ivan Ferrus y Navas, prema gradu Toledu pred čijim se zidinama ta skupina od tristo ljudi združila s borcima don Garcie Alvareza.

Veliko se mnoštvo plaćenika skupilo u vojsci velikaša: kozari, vaquerosi, obrtnici i trgovački sinovi, "sveti harmandad" iz gradova. Sve se to uskomešalo u prostranom logorištu, a zapovjednici i vođe odreda trudili su se uvesti malo reda i naoružati borce kopljima i floretima, helebardama, arbaletama i arkebuzama, te ih naučiti rukovati svim tim oružjem.

Ivan Ciudad - pod tim se imenom Ivan prijavio u borbeni odred - bio je, budući da je već imao nešto iskustva u mačevanju, dodijeljen probranoj jedinici koja je imala mladog, častohlepnog zapovjednika. Visok, plećat Portugalac, kome su izvrsno pristajali burgundski šljem i blistavi mač, privlačio je na sebe zadivljene poglede kad je prolazio logorištem.

Istoj je jedinici bio dodijeljen i Alfonso Ferrus koji je srdačno pozdravio nekadašnjeg prijatelja.

"No, sad će se pokazati znaš li se još mačevati!" smijao se mladić. "Uistinu još možeš postati pravi caballero, iako sam nekad u to sumnjao. Uostalom, ima tu nekoliko lijepih živežarki pri kolima s hranom i ostalom opremom. Momče, izgubit ćeš oči kad ih vidiš. Ili si možda još uvijek stidljiv kao nekad?"

"Ti si još uvijek isti!" odvratio je Ivan, dok mu je sjenka prošla licem opaljenim od sunca. "Ženskadija koja prati plaćenike nije zacijelo baš od onih čestitih žena."

"Ah, već vidim da si još onaj stari!" smijao se Alfonso. Ali naučit ćeš ti još da čarkanje s ljepuškastom živežarkom može pripadati vođenju rata isto tako kao hvatanje u koštac s neprijateljem."

Časnici su imali velikih poteškoća pri svom nastojanju da od tog žurno sabranog mnoštva muškaraca načine sposobne plaćenike i nije bilo kraja zapovijedima i psovkama. Ali navečer se zajedno sjedilo , bacala se kocka, prokockala kapara i vojnička plaća; galamilo se i tuklo i pilo teško andaluzijsko vino što su ga živežarke darežljivo točile.

"Iju, to je život!" smijao se Alfonso i bacio kocku na teleće krzno, pri čemu nije dakako zaboravio dobro gucnuti vina. "Dođi ovamo, Ivane, sjedni k nama i igraj i pij! To će ti istjerati mušice iz glave!" Zatim su ga povukli u pijano društvo, gurnuli su mu u ruku cinčanu čašu što ju je živežarka smijući se napunila, a Ivan nadušak ispio.

"No, vidiš!" uzviknuo je Alfonso Ferrus. "Još ćeš ti postati pravi vojnik. Čini se da barem znaš piti. Natoči mu još jednu, lijepa Señorita!" Ivan je žurno ispio još dvije, tri čaše i osjetio kako mu je teško vino ugrijalo krv.

"Hajde, okušaj sreću!" galamio je Alfonso i pružio mu kožnu posudicu s kockom koju je Ivan bez razmišljanja protresao. Za kratko je vrijeme izgubio cijelu svoju vojničku plaću.

"Ne budi tužan, amigo!" smijao se mladi Ferrus. "Nesreća u igri donosi sreću u ljubavi. Lijepa će te živežarka rado utješiti."

Živežarka se hihotala, stavila mu ruku oko vrata i željela ga poljubiti, ali on se žestoko opirao i odmah otišao, dok se za njim orio grohotan smijeh pijanih compañerosa.

Daleko od bučnog društva legao je u travu, prekrižio ruke pod glavom i sanjario gledajući u noćno nebo s kojeg je dolazila blijeda svjetlost zvijezda. Lagani dašak vjetra hladio mu je vrelo čelo, ali bio je toliko zbunjen svom onom galamom i onim neugodnim doživljajem da je uzalud pokušavao sabrati misli. Naposljetku je ustao, otišao u svoje logorište i uskoro utonuo u nemiran san.

Tako su dani prolazili u užurbanoj vrevi. S bojišta su stigle zabrinjavajuće vijesti. Pala je Pamplona, Francuzi su ušli u

Tudelu na Ebru i sad su udarili na grad Logorono. Rano navečer, dok su plaćenici još bili trijezni, razgovaralo se o opasnom stanju.

"U Toledu još uvijek plamti vatra pobune" rekao je zapovjednik. Comunerosi su se potajno spojili s Francuzima. Bude li neprijatelju uspjelo prodrijeti do toga grada, naša će domovina biti u najvećoj opasnosti."

"Nek ih Bog kazni!" žestio se Alfonso Ferrus. "Ali ima još junaka u Španjolskoj. Jeste li čuli što se dogodilo u Pamploni? Niste? Dakle, slušajte! Francuski je zapovjednik Seigneur d ' Esparros već ušao u grad, ali hrabra se obrana povukla natrag u citadelu i tako zadala neprijatelju više muke nego što je očekivao. Tada je francuski zapovjednik pozvao na razgovor don Francisca Herreru, zapovjednika tvrđave. Herrera je došao u pratnji trojice vitezova. Francuz je mislio da će s njim lako izići na kraj i zatražio kapitulaciju na milost i nemilost. Don Herrera se činio sklonim da se pokori, ali tada je razjareno skočio najmlađi vitez koji je na svom grbu nosio dva vuka, i uzviknuo: ' Takav se zahtjev protivi časti! Ne možemo li spasiti tvrđavu svojim životom, predlažem da taj život skupo prodamo. ' Don Herrera sigurno nije mogao prečuti taj poziv na časno držanje, te je i on odbio predaju i borba se nastavila nevjerojatnom žestinom."

"I što je bilo dalje? Pitao je radoznalo Ivan kad je prijatelj prekinuo svoju priču da bi popio čašu vina.

"Tada se vodila borba za citadelu. Usred najgoreg ratnog meteža mogao se vidjeti onaj vitez na čijem je prsnom oklopu blistao grb s dva vuka. Već je triput bio odbijen neprijateljski juriš. Francuzi su se opet pripremali za napad iz svojih lakih topova. Vitez nije obraćao pozornost na tu opasnost. U zaklonu zidina čekao je novi napad. Ali odjednom se s krikom srušio. Topovsko mu je tane raznijelo desnu nogu. Tada su se branitelji obeshrabrili i predali tvrđavu."

"A kako se zove taj vitez s dva vuka?" ispitivao je uzbuđeno Ivan.

"Iñigo de Loyola", odgovorio je Alfonso. "Šteta što je taj odvažni časnik postao bogalj!"

"Iñigo de Loyola", ponavljali su ozbiljnog lica. Ali tada su prekinuli taj razgovor i dali si napuniti čaše vinom.

"Iñigo de Loyola!" mumljao je Ivan i odlučio zapamtiti to ime. I on je želio činiti velika djela i kad je pristupio šarolikoj vojsci gorjela je u njemu želja da dokaže svoju hrabrost. Sve su njegove čežnje bile upravljane prema vrhu. Oduvijek je želio postići nešto iznimno veliko. Je li slava oružja bila ono što je trebalo osvjetliti njegov dosada napola prosanjan život?

Borci su jednog dana pošli u bojni pohod protiv neprijatelja. Put je danima vodio kroz najveću žegu i neprestano su bili obavijeni golemim oblacima prašine. Pješadija se umorno vukla beskrajnom cestom, praćena dugom kolonom kola s volovskom zapregom koja su prevozila hranu i svu potrebnu opremu.

Tjeskobno su odjekivali bubnjevi. Kastilske i aragonske jedinice spojile su se, tako da je unatoč nedostatnom naoružanju i izobrazbi bila na Ebru stvorena takva borbena sila da su Francuzi odustali od zaposjedanja Logorona i povukli se do Pamplone.

Na dan Petra i Pavla suprotstavili su se Španjolci neprijatelju pri Noainu, južno od one tvrđave gdje se Iñigo de Loyola tako hrabro borio. Došlo je do strašne bitke čiji je ishod dugo ostao dvojbenim. Francuzi su imali prednost većeg ratnog iskustva, ali su se Španjolci izvanredno borili i bili brojčano nadmoćniji.

Ivan Ciudad se nalazio usred najgoreg borbenog meteža i obarao protivnike svojom partizanom. Bio je opijen borbenim žarom više nego jednom prije teškim vinom. Oružje mu se slomilo pod snažnim udarcima, ali on se tada s mačem u ruci dalje borio protiv bolje naoružanih neprijatelja. Od udarca nečijeg koplja pao mu je šljem s glave, ali i onako se gologlav nastavio boriti, dok mu je crna kosa lepršala i plamtjela poput tamne vatre.

Borba je bjesnjela jednakom žestinom. Topovi su uz zaglušni prasak pljuvali svoju tanad od neprijatelja k neprijatelju, a između toga su se čuli puščani hici i zviždale strijele iz arlbaleta i lukova. Bubnjevi su udarali marš smrti. Signali rogova nadglasavali su krikove ranjenika i hropce umirućih. Pakao je bjesnio nad unakaženim tijelima, nad prijateljem i neprijateljem. Posvuda su se ljudi borili prsa o prsa.

Ivan je krvario iz brojnih rana na čelu, ruci i grudima, ali nije osjećao bol. Kraj njega se srušio kapetan s krkljajućim krikom. Željezno mu je koplje probolo grlo. Alfonsu Ferrusu je neki protivnik izbio iz ruke mač, ali je Ivan smjesta pritrčao u pomoć prijatelju i zaštitio ga izvrgnuvši pritom sebe pogibli.

"Hvala ti, Ivane!" rekao je zadihano Ferrus. "Nikada ti to neću zaboraviti! Ali gledaj, oni odustaju, povlače se! Krenimo! Za Španjolsku i San Jago!"

"Za Španjolsku i San Jago!" uzvikivali su njih dvojica, skupili posljednju snagu i gnjevno pojurili prema neprijatelju koji je polako uzmicao. Još je jednom došlo do žestoke borbe. Stijeg grofa od Oropese vijorio se visoko iznad razbješnjelog mnoštva boraca. Ivan se žestoko borio kraj svilene zastave i kad je vidio kako se zastavnik ruši, hitro ju je istrgnuo iz njegovih ruku, kako ne bi pala.

Trube su ječale pozivajući na posljednji juriš i vatreni je pakao opet bjesnio. A tada je neprijatelj uzmaknuo, još se borio samo slabim udarcima, kako bi štitio svoje povlačenje. Potom je navrat nanos pobjegao. Španjolci su ga progonili sve do mraka, zatim je sve bilo svršeno.

Rogovi su zvali hrabre borce da se sakupe. Pobjeda! Udarali su bubnjevi. Pobjeda! Orili su se povici iz tisuću promuklih grla. Baklje i plamen od zapaljenog drvlja rasvjetljavali su bojno polje koje je bilo posuto mrtvima i ranjenima.

Ivan je obrisao znoj sa svog vrelog čela i teturao bojištem koje je bilo prekriveno dimom. Ali još je uvijek držao u ruci

napola rastrgan stijeg. Srce mu je divlje udaralo, kao da će se rasprsnuti i ponestajalo mu je zraka. Oči su mu još plamtjele radošću pobjede. Ali dok se tako vukao kroz noć, koja je odjekivala kricima ranjenih i samrtnim vapajima umirućih i koju je sablasno rasvjetljavala svjetlost baklja, odjednom se rasplinula ona njegova opojenost i groza mu je gušila srce, užas zbog sveg tog ubijanja u kome je i sâm sudjelovao. Hvatala ga je vrtoglavica činilo mu se kao da krvava zemlja ne pruža više oslonac njegovom nesigurnom, teturajućem koraku.

Neki Francuz, čije je tijelo bilo probodeno kopljem, promuklo je vapio za gutljajem vode. Ivan se prignuo k njemu i stavio mu na usta svoju čuturicu napunjenu vinom. Ranjenik je pohlepno pio, zatim slabašnim glasom promucao: "Merci, mon camerade!" i još ga jednom pogledao staklastim očima, a tada je klonuo umrijevši mu na rukama.

Ivan Ciudad je ukočeno gledao blijedo lice obasjano svjetlošću udaljene baklje i poput uboda mača prošla mu je glavom misao: "To je tvoje djelo, Ivane! To si ti učinio!" - Ali tako je to u ratu! Branili smo svoju zemlju, a bitka ne poznaje milost!" čuo je krik u sebi. Ali tada je opet došla optužba iz mrtvih usta: Ti si to učinio, Ivane Ciudade. I ja imam kod kuće majku koja će umrijeti od tuge za mnom!" Zatim se uspravio i nastavio teturati krvavim poljem.

Drugovi su ga pozdravili radosno kličući kad se vratio sa stijegom za koji gotovo i nije više znao da ga nosi.

"Junački si se borio!" rekao mu je Alfonso Ferrus, srdačno stegnuvši prijatelju krvavu ruku. Don Ribera, grofovski pukovnik, hvalio je pred svim borcima njegovo odvažno djelo spašavanja stijega. Ali Portugalac nije čuo ni jednu jedinu riječ od jakog šuma krvi u glavi. Mučila ga je žestoka vrtoglavica. Čula mu je obavila crnosiva magla u kojoj su se izgubili svi likovi. Opipavajući je tražio neki oslonac i naposljetku se bez glasa srušio.

Njegovi su ga suborci smjestili na ležaj. Vojni liječnik laik razderao mu je košulju uprljanu krvlju i previo rane.

Ivan je proveo noć u jakoj groznici. "Ja sam ga ubio!" jecao je uvijek iznova, bacajući se amo tamo u strašnim snovima.

Kad je dva dana kasnije opet došao k sebi, uz njegov ležaj stajao je Alfonso Ferrus.

"Alfonso?" rekao je tiho ranjenik. Zatim je dugo gledao svoju ruku i prostenjao: "Još je uvijek krvava, vidiš li, Alfonso? Na mojoj je ruci krv ubijenoga."

"Ti imaš groznicu!" rekao je prijatelj i opipao mu bilo. "Potrudi se da što prije ozdraviš! Uskoro će opet biti borbe i morat ćeš sudjelovati."

"Ah, ne znam mogu li se još boriti!" promrmljao je Ivan i ukočeno gledao pred sebe.

Moći ćeš, dakako!" tješio ga je Alfonso. "Zamisli, Francuzi su otišli, napustili Pamplonu. Ali u međuvremenu je francuski admiral Bonivet zauzeo tvrđavu Fuenterrabia gdje se neprijatelj sad utvrdio. Uskoro ćemo krenuti prema gradu, kako bismo ga opet oslobodili. Tada ćeš morati biti s nama! Živio rat!"

"Živio rat!" prostenjao je Ivan. "Ne, ne, prijatelju. Živio mir, a ne rat, ne rat nego..."

"Nego?" skočio je gotovo ljutito Alfonso.

"Ljubav! Izgovorio je jedva čujno Portugalac. Potom je sklopio oči i opet zaspao.

Fuenterrabia

Zvuci trublja odjekivali su u rumenu zoru. Borci su se žurno okupili na zbornom mjestu. Kapetan maljave brade zapovijedao je sada odredom u čije su vođe bili promaknuti Alfonso Ferrus i Ivan Ciudad koji se upravo oporavio od teških rana.

Navarskim se brežuljkastim krajem vukla kolona boraca. Na svom je putu nailazila na uništene maslinike, opustošene vinograde, dok su se zaplašeni seljaci skrivali u čađavim razvalinama spaljenih seoskih gospodarstava i koliba. Francuzi su nanijeli mnogo zla, ali ako su neprijatelji zemlje važili i Kastilci koji su prije više godina razorili porodični zamak Xaviera i oteli krunu kraljevstvu Navarra.

Vojska je u posljednjem večernjem svjetlu stigla pred zidine snažne tvrđave Fuenterrabia s čijih su se tornjeva vijorili francuski stijegovi. Zatim se ulogorila u dolini blizu morske obale.

Odmah sljedećeg jutra, kad su se prve sunčane zrake probile kroz krošnje pinija, počeo je napad na tvrđavu. Golemi su topovi uz strahovit prasak pljuvali teške željezne kugle prema tvrđavi, ali one nisu uspijevale oštetiti masivne zidine. Ti su uzaludni pokušaji izazivali podrugljiv smijeh. Ali tada je pod nekoliko dobro nanišanjenih topovskih hitaca popucala konstrukcija kule pri zapadnim vratima. Od vremena do vremena su se u zraku kovitlali komadi greda krovne konstrukcije i drugih pogođenih dijelova tvrđave i obrambenih zidina. Pucalo se preko zidina i pritom rušili krovovi na mirnim građanskim kućama.

Pucnjava je trajala tri dana. Noću su borci punili kamenjem i šibljem jarke što su im služili kao zaklon. Pokoji se dobar top u žestokoj vatri rasprsnuo i zanijemio.

Četvrtog su dana rogovi pozivali na juriš. Tada se tišina pretvorila u strahovitu zaglušnu dernjavu. Mnoštvo pobješ-

njelih ratnika jurilo je preko zasutih jaraka prema tvrđavi. Ali branitelji su hitro zauzeli položaje, tako da su strijele i puščani hici neprestano fijukali prema napadačima i oduzeli život pokojem mladom borcu prije nego što je stigao do zidina.

No već su bile prislonjene na zid prve ljestve uz koje su se penjali Španjolci s prodornim bojnim pokličem. Ali odjednom se na njih slila prava bujica kipuće vode i rastaljenog olova. Oni koji su bili poliveni, srušili su se dolje sa strašnim krikom, povukavši sa sobom i druge koji su ih slijedili. Napadači su međutim neprestano napredovali. Oni prednji su se već popeli do krune zidina i uhvatili ukoštac s Francuzima. Sjekire i mačevi nemilosrdno su udarali o šljemove. Kad su se jurišnici na stopu približili Francuzima, došlo je do strahovite tučnjave pri kojoj su se i jedni i drugi rušili u dubinu.

Napadači su padali u gomilama. Ivan Ciudad koji se među prvima popeo na zidine, borio se žestoko i nepo-pustljivo. Krv mu je opet plamtjela kao na dan velike bitke. Ali kad je uhvatio malo zraka i samo na tren spustio oružje, tresnuo ga je neki gorostasan Gaskonjac svojom ratnom sjekirom i bacio u dubinu.

Ivan je na svoju sreću pao na golem snop granja koji je ublažio jačinu pada. Teturajući je ustao, ali tada mu se smračilo pred očima i izgubio je svijest.

Kad je opet došao k sebi ležao je na stogu slame usred mnoštva ranjenih drugova. Krv mu je šumila u ušima i glava brujala kao da će puknuti.

"Što je s jurišem?" jedva je izustio.

"Odbijen je!" čuo je odgovor kao iz velike udaljenosti. "Bilo je previše branitelja."

Ivan je ispustio neki krkljajući glas, a zatim se opet onesvijestio.

Tjednima je ležao zbog posljedica teškog potresa mozga, dok su Španjolci još dvaput uzalud jurišali na tvrđavu.

Gotovo su svi opsadni topovi bili onesposobljeni za uporabu i Španjolci su se žalili na teške gubitke.

Don Ribera, koji je vodio opsadu, odlučio je odustati od novog napada i osloboditi tvrđavu i grad tuđinske vlasti izgladnjivanjem. U tu su ga svrhu sa svih strana opkolili, a španjolske su galije nastojale spriječiti dovoz hrane s mora.

Kad je Ivan prvi put ustao sa svog bolesničkog ležaja, zatekao je logor neobično promijenjen. Besposlen je život iskvario moral i običaje. Vrijeme se kratilo pijančevanjem i kockanjem. Divlje, pijano mnoštvo odlazilo je pljačkati po susjednim ribarskim selima i primoravalo prestrašene stanovnike da daju i svoju posljednju imovinu.

Zbog zapinjuće opskrbe osjećali su se primoranima plijeniti živežne namirnice, a pri tome je više puta morao sudjelovati i Ivan. Jednog je dana dio jedinice pod vodstvom mladog kapetana ušao u neko zabitno baskijsko selo. Tamo su pretražili ambare i podrume, uzeli žita i ulja, te istjerali stoku iz staja. Odjednom je Ivan začuo očajnički poziv u pomoć.

"Što se događa?" zbunjeno je upitao drugove.

"A što bi se događalo!" smijao se neki vojnik. Zapovjednik će se malo zabaviti sa ženskom. Ta zna se kakav je on. Tko je pametan, neće se miješati."

"Ali ja hoću!" škrgutao je ljutito Portugalac. Čelo mu je pod gustom, razbarušenom crnom kosom gorjelo od gnjeva. Odjurio je u kuhinju iz koje se čulo očajničko vrištanje i vidio kako je zapovjednik zgrabio mladu djevojku koja se posljednjom snagom branila od nasrtljivca.

"Vodimo li mi rat s vojnicima ili ženama?" povikao je Portugalac, ščepao zapovjednika za ramena i tako ga žestoko povukao da je plemić s treskom odletio na pod.

Kad je ustao, krenuo je s gnjevnim krikom na Ivana koji ga je međutim tako snažno uhvatio za ruku da je časniku pao mač na tlo.

"To ćeš mi platiti, pseto!" bjesnio je velikaš, a zatim izjurio u dvorište gdje se bacio u sedlo i odjezdio.

"To te može stajati glave!" rekao je sjedobradi plaćenik gledajući zaprepašteno Ivana, ali mladi je Portugalac samo odmahnuo rukom s izrazom prezira na licu, obrisao znoj s čela i naredio da se prekine pljačka. "Nemamo prava više ni minute ostati u kući gdje je okaljana naša čast!" rekao je gnjevno dršćući.

Zapovjednik nije kasnije ni jednom riječju spominjao taj Ivanov tako nenadani prekid njegove avanture, ali je Ivan dobro iskusio kako časnik nije zaboravio njegov oštar prijekor. Ivan Ciudad je ravnodušno podnosio najteže i najneugodnije službe što mu ih je nametnuo zapovjednik. On je Ivanu, koji je bio vođa svoje čete, naredio da stoji na straži poput običnog vojnika, ali mladom Portugalcu nije to uopće smetalo. Oduvijek je volio tihe sate kad su se ugasila svjetla ljudi i još samo sjale zvijezde na zemlju.

Tada je sanjario. Njegove su misli odlazile dalekim, dalekim, putevima kući, u zemlju njegove mladosti za kojom je još uvijek čeznuo, na tiho poljoprivredno imanje blizu Oropese, gdje je proživio toliko mnogo godina sreće i zaštićenosti. A zatim mu se činilo kao da čuje primamljiv zov daljine koji nije znao protumačiti. Samo je jedno sa sigurnošću spoznao: slava oružja nije mogla umiriti njegovu čežnju i potajno se nadao da će uskoro doći kraj tom sve neslavnijem ratu. Kakva li se to jadna slava mogla steći izgladnjivanjem hrabrih branitelja tvrđave, da bi tako bili primorani na predaju? Opijenost što ga je uvijek iznova obuzimala u borbi, rasplinula se i ostavila srce praznim. Zapovjednikova mu mučenja nisu smetala, ali ga je boljelo kad je morao biti svjedok jada opljačkanih ljudi.

Drugovi su mu više puta savjetovali da traži premještaj u drugu jedinicu, ali se on tom žestoko protivio. Prkosno je odlučio oštro pripaziti na zapovjednika, kako ne bi počinio

novo besramno djelo. I taj se plemić uistinu više nije u Ivanovoj nazočnosti usudio vladati nasilno prema nekoj djevojci. Jednog je dana naredio Ivanu da u brdovitom pograničnom području vreba neprijatelja koji je uvijek iznova pokušavao iznenadnim napadima uspostaviti vezu s pritješnjenim gradom. I uvijek je tražio da uzjaše konja koji je bio poznat kao osobito plašljiv i neposlušan i još mu uskratio sedlo i uzde.

Nekadašnji se vaquero prezirno smiješio, vinuo na leđa konju koji se žestoko propinjao, a zatim odjahao. S mora je puhao svjež povjetarac i Portugalcu je godilo brzo jahanje. Oko jednog je sata kasao visoravnima i klancima dospjevši daleko preko francuske granice. Iz razmišljanja ga je iznenada prenuo zvuk trublje. Njegov je konj počeo na taj poznati znak bjesomučno galopirati, divlje se propinjao kad ga je pokušavao smiriti i naposljetku ga je zbacio, tako da je Ivan snažno udario o kamenu stijenu i mislio da je polomio sve kosti. Konj je odjurio dalje.

Ivan nije mogao ustati i posljednjom je snagom otpuzao iza neke kamene gromade sakrivši se tako od gomile neprijateljskih jahača što je projurila tik mimo njega. Zatim se topot konjskih kopita sve više udaljavao.

Ivan je stenjući i teturajući ustao, ali se jauknuvši opet srušio. Prolazio je sat za satom, a njega je mučila silna bol. Dakle, dogodilo se! Sad će pasti u ruke Francuza koji ga sigurno neće poštedjeti u tom nemilosrdnom ratu, razmišljao je onako bespomoćan.

U svojoj se nevolji molio onoj od koje je već od najranijeg djetinjstva uvijek izmolio utjehu i pomoć, Našoj Dragoj Gospi. Ah, prošlo je već mnogo vremena otkako se posljednji put molio iz srca. U metežu i galami logora umuknuo je pobožan poziv, a sad je molio ispunjen strahom, dok mu je gotovo neizdrživa bol uvijek iznova oduzimala svijest na nekoliko trenutaka: "Jedino me još ti možeš spasiti, nebeska

Gospo! Ne dopusti da padnem u ruke neprijatelja!" Čula mu je opet obavio mrak. Kad je opet došao k sebi, ugledao je kraj sebe neku djevojku koja mu je samilosno nešto govorila, ali on nije razumio ni riječi tog tuđeg jezika. Odjevena kao pastirica, s pastirskim šeširom u ruci, prignula se k njemu i pružila mu krigla. On je pohlepno srkao hladno piće. Neznanka mu je dala ruku koju je on oklijevajući prihvatio. Teturajući je ustao i održao se na nogama. Oslanjajući se o djevojčinu ruku načinio je nekoliko koraka glavinjajući poput pijanca. Osjetio je čudesnu snagu koja je svladala svu slabost.

Djevojka, na čiju se ruku još uvijek oslanjao, otpratila ga je kratak dio puta, a tada ga je pustila da dalje nastavi sâm.

Dan je bio na izmaku i još je jednom obasjao zlaćanim sjajem kopno i more. Zatim je noć zapalila svoja svjetla. Putnik koji je hodao pod zvijezdama znao je da mu se dogodilo čudo. Ona neznanka nije mogla biti nitko drugi nego Naša Draga Gospa ili možda anđeo koga je ona poslala. Daleki mu je nebeski svijet dotaknuo dušu i kad je poslije dugog pješačenja ugledao logorsku vatru, osjećao se kao da neće moći više ni dana živjeti u onoj galami koja je ubijala sav mir i blaženstvo.

Sljedeći mu se dan kapetan podrugivao zbog njegovog zlog udesa i učinio ga odgovornim što je francuski eskadron nanio Španjolcima osjetne gubitke. Ali Ivan ga gotovo nije čuo, jer mu je srce bilo još uvijek ispunjeno onim čudesnim susretom.

Tih je dana vladalo, osim sitnih puškaranja, gotovo potpuno primirje. Francuzi i Španjolci su s ove i s one strane prodirali preko granice, navaljivali na sela i seoska gospodarstva i katkad se vraćali kući s obilatim plijenom. Kapetan je poslije jednog osobito bogatog ulova naložio Ciudadu da čuva opljačkanu robu, a prije svega mu povjerio srebrni kovčezić pun skupocjenih dragulja koji su potjecali iz neke bogate francuske građanske kuće.

Ivan je namrgođena lica preuzeo ukradeno blago. Sve su mu se više gadili pljačkaški pohodi te razularene vojske i to u vrijeme primirja. Mrzovoljno je načinio raspored straže za šator s plijenom, a sebi je ostavio stražu u posljednjim noćnim satima.

Sljedećeg se jutra pokazalo da nedostaje mali kovčezić s draguljima. Ciudad je ispitao vojnike koji su obavljali stražarsku službu, ali mu nitko od njih nije mogao dati neku korisnu obavijest. Noć je prošla mirno, bez ikakvih neprilika; u šator je ušao samo kapetan, kratko prije nego što je Ivan trebao preuzeti stražu.

Mladi je časnik kipio od gnjeva kad je ustanovio nestanak opljačkanog blaga, zatim je bez daljnje istrage o krađi osudio Ivana po ratnom pravu na smrt vješanjem. Dao ga je vezati i strogo čuvati. U zoru sljedećeg dana trebao je biti obješen.

Ivan je noć proveo budan, ležeći u šatoru vezanih ruku i nogu i osluškivao svaki korak straže što ga je čuvala. Malo pomalo obuzimao ga je očaj. To će dakle biti kraj svih njegovih snova o slavi i časti i velikim djelima. Visjet će na vješalima kao tat i nikakva ga sila na zemlji neće više moći spasiti, razmišljao je uzbuđeno. I predobro je poznavao okrutne, nemilosrdne ratne zakone.

Već je prošla ponoć, kad je odjednom primijetio kako se pomaknula šatorska tkanina pri ulazu i netko se prikrao njegovom ležaju.

"Oprez! Nemoj ni pisnuti!" čuo je šaputav glas. "Ja sam, Alfonso Ferrus."

"Hvala ti što si došao!" odgovorio je Ivan jednako tiho. "Vjerojatno se želiš oprostiti."

"Slušaj, Ivane!" nastavio je uzbuđeno Alfonso. Ta priča o nestalim draguljima sigurno nije ništa drugo nego čin zapovjednikove osvete. Vjerojatno je sâm odnio kovčežić, samo da bi te doveo na vješala. A toliko smo ti često savje-

tovali da tražiš premještaj u drugu jedinicu, ali ti to naravno nisi želio."

"Uistinu misliš da je to on učinio?" mucao je Portugalac. "U to ne sumnja nitko iz cijele jedinice. Pazi! Ja ću te odvezati i već ćeš nekako uteći kad bude popustila pozornost u stražara."

"Ne, ne, pusti to!" opirao se odlučno Ivan. "Siromaška bi moglo stajati glave kad bih ja utekao."

"Ti si uistinu budalast!" šaptao je ljutito Alfonso. "Svatko je najbliži samom sebi."

"Ne trudi se! Ne želim drugog dovesti u nevolju, kako bih time spasio svoj život."

"Kako želiš!" gunđao je njegov drug. "Tada ti se ne može pomoći. Imaš li kakvu molbu?"

"Bio bih ti zahvalan kad bi mogao nagovoriti kapetana da mi pošalje našeg kapelana!" odvratio je Ivan nakon što je malo razmislio. "Volio bih se pomiriti s vječnim sucem."

"Ne smiješ se tome nadati! Kapetan je osobito zabranio da ti se pruži duhovna pomoć. Nema tu nade! A sad moram otići! Ne želiš li pobjeći, morat ćeš umrijeti. Zbogom!"

Ferrus je trenutak osluškivao stražareve korake, a zatim šmugnuo iz šatora.

Ivan je ostao sâm sa svojom mukom. Iako nije želio spasiti svoj život ugrožavajući tako tuđi, ipak je drhtao od pomisli da će morati otići u vječnost bez duhovne podrške. Te je neutješne noći bio pred sudom sa samim sobom. Njegov se život pobunio protiv njega i optužio ga.

"Ivane, kamo te je doveo tvoj nemiran duh? Zašto nisi slijedio sveti poziv što je još od djetinjstva odjekivao u tvojoj duši? Trebao si tražiti Boga, ali umjesto toga trčao si za stijegom i ubijao. Zadao si neizmjerne brige vlastitom ocu, a majci slomio srce. Svojom si neodlučnošću koja nije znala reći ni DA ni NE skrivio da je uvenuo mladi ljudski život u cvatu. Čeznuo si za slavom i časti, a sad će tvoj svršetak biti

sramotna smrt na vješalima. Uskoro će se čuti zvuk bubnja i u svojim ćeš grijesima otići Bogu. Uludo si potrošio svoj zemaljski život, kako ćeš spasiti onaj vječni?"

Gušio ga je strah mračniji od noći. Svezanim se rukama udario po čelu, zatim ih stenjući pritisnuo na srce koje je divlje kucalo, kao da će iskočiti iz grudi. Želio je moliti, ali nije nalazio riječi kojima bi rastjerao maglu što mu je uzimala dah.

Dugo je ukočeno gledao u tamu, sve dok nije zaspao, ali mučili su ga gotovo sablasni snovi. U noći bez zvijezda vidio je sebe kako jaše kroz neki klanac koji se sve više sužavao i čije su mračne litice prijetile da će se srušiti na njega. A tada ga je iznenada iz mraka ščepala neka ruka, istrgnula iz sedla i bacila na zemlju. I teške su se kamene stijene počele rušiti. Već je pomislio kako će ga zgnječiti, kad je čudesan sjaj osvijetlio klanac i prestrašen je mladić vidio kraj sebe onu pastiricu koja mu je prije nekoliko dana na čudesan način pomogla da se u onom svom teškom stanju digne sa zemlje, stane na noge i nastavi svoj put. Ona se sad opet prignula, ispružila ruku prema njemu, a kad ju je on pogledao, preobrazila se i nije više bila samo mlada, milosrdna Francuskinja, već sveta kraljica sveg neba, Naša Premila Gospa, a s njezinih su usana došle utješne, spasonosne riječi: "Vjeruj u mene! Ja ću te spasiti!"

Kad se Ivan probudio, prodiralo je kroz šatorski ulaz jutarnje rumenilo. Zatvorenik je svezanih ruku molio Zdravomariju, a dušu mu je utješilo čudesno lice iz njegovog sna.

Ohrabren i vedrog lica koračao je nešto kasnije usred dvoreda plaćenika koji su ga vodili na stratište. Potmulo su odjekivali bubnjevi na njegovom posljednjem putu. Kadšto mu se pogled sastao sa samilosnim pogledom nekog druga. Ta, svi su ga poznavali kao čestitog čovjeka i dobrog suborca. Mladi je Ferrus pratio izdaleka tu tužnu povorku, ne mogavši pomoći prijatelju. Sprijeda je jahao kapetan iz či-

jeg se podrugljivog smiješka koji je nagrđivao njegovo mlado lice moglo jasno čitati zadovoljstvo što će uskoro doći kraj tom drskom čistuncu koga nije trpio.

Sve su se više približavali strašnom cilju. Ivan se predano molio dragoj Majci Božjoj da ga očuva od nečasne smrti i potajno obećao da će se okaniti rata bude li ga spasila omče oko vrata. Bilo je neobično da ni trenutka nije posumnjao u njezinu pomoć. Ipak je zamuckujući izgovarao riječi kajanja kad je povorka došla do vješala koja su se jezovito pružala uvis u nježnom jutarnjem rumenilu.

Bubanj je sve brže i sve žešće udarao, a kad je utihnuo, uzviknuo je kapetan oštrim glasom:

"Vođa odreda Ivan Ciudad bit će radi prisvajanja ratnog plijena kažnjen vješanjem. Imaš li još nešto za reći?"

Osuđenik je samo kimnuo i odgovorio:

"Vi gospodine, zacijelo znate da sudite nevinom čovjeku, ali ja sam u Božjim rukama. Vjerujem da će mi od njega i svete Djevice još i sad doći pomoć."

"Valjda očekuješ da nebo radi tebe učini čudo!" rugao mu se časnik. "Ali uzalud se nadaš. Bubnjaru, udaraj po drugi put u bubanj!"

I opet je odjekivao zvuk bubnja.

"Tamničaru, čini što ti je dužnost!" naredio je plemić. Krvnik je bacio osuđeniku omču oko vrata i naredio da se popne ljestvama smrti. Ivan je bez oklijevanja poslušao. Bubanj je počeo udarati posljednji put.

"Želiš li još spasiti moj život, Majko milosti, tada se to mora sada dogoditi!" mucao je očajnik. Krvnik je već htio srušiti ljestve, kad je munjevitom brzinom dojurio neki jahač, zaustavio svog konja pred samim vješalima i strogim glasom uzviknuo:

"Što se tu događa?" Kapetan koji je u jahaču prepoznao pukovnika don Riberu, izvijestio je kako je vođa odreda Ciudad osuđen na smrt zbog prisvajanja ratnog plijena. Don

Ribera koji se posve sigurno sjećao odvažnog borca, naredio je da se odmah oslobodi omče. On je sâm želio biti sudac u tom slučaju. U tom je trenutku dojurio sav zadihan Alfonso Ferrus i javio kako je našao nestali kovčežić s draguljima. Na pukovnikovo je pitanje odgovorio bez oklijevanja: "Bio je skriven u kapetanovom šatoru!" Mladi je časnik problijedio i želio se pobuniti protiv takvog sumnjičenja, ali ga je don Ribera zaustavio i ljutito rekao:

"Sve je to veoma čudno, kapetane. Do razjašnjenja tog slučaja bit ćete moj zatočenik. Vaš mač, gospodine!"

Plemić je drščući od bijesa predao oružje don Riberi.

Već je uskoro izišla na vidjelo istina. Don Ribera je otkrio da se radilo o drskom osvetničkom činu mladog časnika i njega samog osudio na smrt.

"Vas je zadesila golema nepravda, vodniče Ciudad!" obratio se Portugalcu kad je bio završen istražni postupak. "Ali nadam se da ćete ostati u mome puku."

Ali Ivan je odgovorio kako ne može više služiti vojsci u kojoj mu je bila nanijeta takva sramota i zamolio za milost da se smije vratiti kući u Oropesu.

Pukovnik je nerado udovoljio njegovoj želji, ali mu nije mogao proturiječiti. Tako ga je pustio da ode.

Ivan se srdačno oprostio od svog prijatelja Alfonsa Ferrusa koji mu je svojim hrabrim činom spasio život.

"I meni se gadi taj rat", rekao je Alfonso kad su se rukovali na rastanku. "Neće se ispuniti očekivanje što nas drži pred zidinama Fuenterrabie. Tvrđavu nećemo glađu prisiliti na predaju, jer ni naše galije ne mogu dovoljno uspješno zaustaviti dovoz s mora. Ja ću otići u Italiju gdje hrabar mač može steći veću slavu nego pred ovim prokletim zidinama. Hoćeš li poći sa mnom?"

"Ne, Alfonso!" odgovorio je odlučno Ivan. "Moj je put drukčiji."

"Šteta!" uzdahnuo je Ferrus. "Ali vješala su ti zacijelo pokvarila želju za ratovanjem."

"Ne samo vješala!" odgovorio je Portugalac. Tada je prijatelju posljednji put stisnuo desnicu i otišao.

Majordom mu je radosno nazvao dobrodošlicu kad je poslije napornog putovanja stigao kući. Ivan je opet preuzeo pastirsku službu. Poslije svih onih ratnih doživljaja bili su mu mir i tišina poput dragocjenog nebeskog dara.

Señor Francisco se još uvijek držao svog najdražeg plana da Ivan jednom postane njegovim sinom.

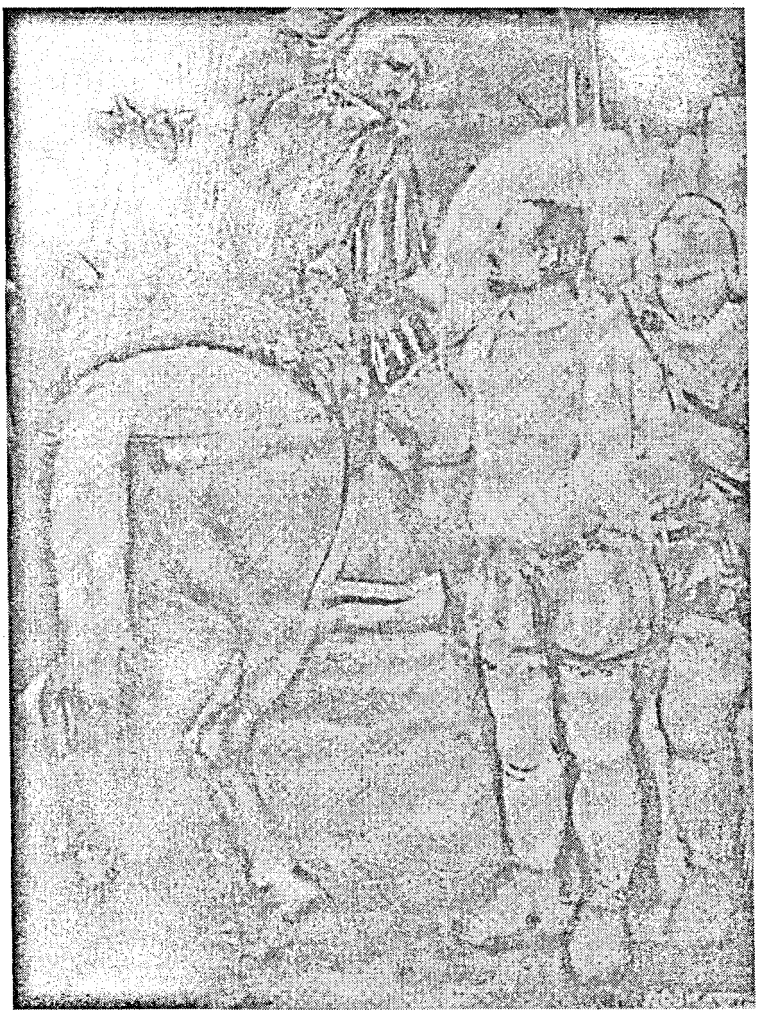

Vođa jedinice Ivan Ciudad osuđen je na smrt vješanjem radi prisvajanja ratnog plijena.

Na zahtjev don Ribere spašen je u posljednjem trenutku od pogubljenja.

Ali kad je jednog dana opet počeo govoriti o tome, odgovorio je Ivan:

"Oprosti mi ako ću razočarati tvoju dobrotu! Ali Bog mi je u onim teškim trenucima mog života dao na znanje da sam pozvan za nešto drugo, ne za brak."

"A za što se to osjećaš pozvanim?" pitao je majordom. "Već ti je dvadeset sedam godina i morao bi se konačno odlučiti."

"Odlučio sam činiti Božju volju, volju Boga koji mi je tamo pod vješalima ponovno poklonio život", odvratio je sigurno Ivan. "Još ne znam kamo me On vodi, ali jednom će me pozvati i ja ću slijediti njegov glas."

Ne osjećaš li koliko boli zadaješ Beatrici?" pitao ga je Francisco s tugom.

"Bog će i njoj očitovati svoju volju i bude li ga poslušala, naći će spokoj."

Majordom ga je dugo gledao, a zatim tresući glavom rekao:

"Čini mi se da si još uvijek sanjar kao nekad. Ali neka bude po Božjoj providnosti! Njoj se i ja želim pokoriti."

Križarski rat

Godine su mirno prolazile. Ivan Ciudad opet je bio ovčar i činilo se kao da mu Božja volja nije dodijelila nikakav drugi zadatak nego da na obroncima čuva ovce.

Taj je mir liječio duboke rane njegovog srca, poučio ga kako da opet moli i nađe put natrag k Bogu koji mu je u onom ratnom metežu postao tako dalekim. Ali taj ga je mir često i mučio do očaja. U svojoj je duši osjećao poziv, a nije ga znao protumačiti.

Jednog je dana ugrabio priliku da sa starim župnikom iz Oropese potanko razgovara o svom dubokom nemiru. Don Moro ga je pozorno saslušao, a zatim ozbiljno rekao:

"Budi strpljiv, sine moj! Već ćeš shvatiti što želi Bog od tebe. Mi ljudi ne možemo činiti ništa veće nego da u poniznosti čekamo na njegov poziv."

"Ali godine prolaze, a ja sam još uvijek pastir kao da treba tako i ostati!" rekao je zlovoljno Ivan.

"Možda Bog i ne želi od tebe ništa drugo nego da mu služiš na taj način. Bude li te trebao za neki drugi zadatak, neće ti tajiti svoju volju. Misli na to koliko je godina Mojsije čuvao ovce svećenika Jitra prije nego što mu se Bog ukazao u plamenu gorućeg grma na brdu Horebu i dao mu poslanje da izbavi svoj narod. Bude li tebe Bog pozvao u neku drugu službu, odvest će i tebe na Horeb i u svjetlosti plamena objaviti svoju volju."

Tako se Ivan utješen vratio u svoju tišinu.

Iz velikog, bučnog svijeta stigla je u njegovu samoću mračna, loša vijest. Fuenterrabia je poslije više od dvogodišnje opsade pala u ruke Španjolaca, ali je to žešće buknuo rat u Italiji, no ratna se sreća okrenula protiv Francuza čiji je kralj Franjo I. bio zarobljen i u Madridu prisiljen sklopiti nečastan mir. Ali baklje rata u Italiji nisu se ugasile, već je u njega bila uvučena čak i sveta baština svetog Petra. 6. svibnja

1527. osvojili su divlji plaćenici na juriš grad Rim, dok je papa Klement VII. klečao na stubama oltara Sikstinske kapele.

Došlo je do strašne pljačke koju je povijest nazvala "Sacco di Roma". Plaćenici , probisvijeti i razbojnici vandalski su pustošili grad. Krv je tekla svim ulicama Rima, a užasnog nasilja nije bila pošteđena čak ni crkva Sv. Petra. Razulareno se društvo kockalo na stolovima glavnih oltara, opijalo se s bludnicama i živežarkama iz posvećenih kaleža i priređivalo prave maskarade s misnom odjećom.

Svijetom je odjekivao povik ogorčenja zbog sramote koja je bila nanijeta Svetoj stolici. Kršćanski Zapad kao da se raspadao, to više što je carstvo razdirao vjerski raskol. Istodobno su stizale strašne vijesti s Istoka.

Kratko prije Božića 1522. godine pala je poslije junačke obrane ivanovaca posljednja jaka utvrda na Istoku, otok Rodos. Tada je sultan Sulejman II. izvršio proboj u Mađarsku pobjedivši 29. kolovoza 1526. hrabru mađarsku vojsku koja se suprostavila deseterostruko nadmoćnijem neprijatelju i iskrvarila do posljednjeg čovjeka. Sultan je, opijen brzom pobjedom, napredovao prema Beču, posljednjem štitu carstva.

U svim su zemljama kršćanstva zvona vapila k Bogu da otkloni prijeteću opasnost, a u njihovo se odjekivanje miješalo udaranje bubnjeva koji su pozivali pod oružje svakog sposobnog za obranu. Tada je Ivan od Boga opet napustio svoje stado, ali nije krenuo u taj rat da bi se borio za neku španjolsku pograničnu tvrđavu, već za sveto Božje kraljevstvo. Stupio je u službu plaćeničke vojske koju je sastavio mladi grof od Oropese, Fernando Alvarez de Toledo.

Alfonso Ferrus, koji se vratio iz talijanskog rata s nekoliko časnih ožiljaka, zapovijedao je četom kojoj je bio dodijeljen Ivan.

"Raduje me što opet marširaš s nama!" pozdravio je prijatelja iz mladosti.

"Zavjetovao sam se da se više neću latiti mača", odvratio je prijatelj. "Ali ne mogu odbiti Božji poziv." Možda je baklja svetog rata bila gorući grm iz koga je Bog i njega poslao da pritekne u pomoć svom narodu protiv novog faraona.

Ivan se srdačno oprostio u kući majordoma. Señor Francisco ga je duboko ganut zagrlio i rekao:

"Ostaneš li ikad u svijetu bez utočišta, vrati se k nama! Uvijek ću biti tvoj otac, a ti moj sin."

Gospođa Marija ga je obilato opskrbila svim potrebnim, a Beatrica u suzama svezala njegov naramak.

"Nanio sam ti toliko mnogo boli", zamuckivao je Ivan kad joj je na rastanku pružio ruku. "Ali vjeruj mi, nisam mogao drukčije. Svi mi moramo ići putem što nam ga je odredila Božja dobrota i mudrost."

"Ne brini se za mene, brate!" odgovorila je djevojka smiješeći se. "Želim ti Božju zaštitu i sretan povratak kući. Tada me nećeš više dakako zateći u Oropesi."

"Što si nakanila, djevojko?" pitao je začuđeno Portugalac.

"Odlučila sam otići u redovnice", odvratila je Beatrica, a oči su joj pritom neobično zablistale. "Pođi u miru, moje će te molitve uvijek pratiti."

"Neka Bog i tvom srcu daruje mir!" rekao je Ivan drhtavim glasom.

I opet su odjekivali rogovi i bubnjevi. Kroz žarku ljetnu žegu prolazila je križarska vojska sjevernim provincijama Španjolske, Južnom Francuskom i Gornjom Italijom, dospjevši napokon do Austrije, zatim do sunca spaljenih mađarskih pustoši gdje je došlo do prve bitke s Osmanlijama kojima je grad Ofen poslije kratke obrane otvorio svoja vrata.

Pod Španjolskim su svilenim zastavama stupali svakojaki ratnici, katalonski ribari, asturski pastiri, kastilski plemići, prokušani borci iz Aragonije, trgovci iz Valencije, baskijski seljaci, andaluzijski trgovci maslinama i torerosi. A bilo je i studenata iz Salamanke i Valencije, paževa koji su utekli

svom odgajatelju Didascu de Severi, tako da ni njemu nije preostalo ništa drugo nego da slijedi svoje učenike. U toj brojnoj vojsci nije dakako nedostajalo ni pustolova koji su bili nazočni svugdje gdje se borilo i tuklo.

Ivan je često koračao kraj nekog sjedobradog plaćenika koji se već borio na svim stranama svijeta i pri logorskoj se vatri razmetao svojim sumnjivim junačkim djelima. Zvao se Antonio Melro i Ivan je katkad razmišljao gdje je već čuo to ime.

"Nema ničeg ljepšeg od rata!" ponavljao je često veteran. "Tko nije budala, taj može dobro napuniti kesu. Kao plaćenik se može divno živjeti, jer palež i pljačka pripadaju ratu kao Magnificat vesperu."

"Što ti znaš, stari razbojniče, o vesperu?" smijao se zapovjednik Ferrus koji je čuo taj razgovor.

"Oho, više od Vas, capitano! Nekad sam čak nosio skolarsku odoru i mojoj je majci bila velika želja da postanem svećenik, ali mene je više radovao skitalački život nego dugo, dosadno sjedenje u predavaonicama Salamance. Stoga sam crnu halju zamijenio vojničkom uniformom i nisam se ni trenutka pokajao. A Sacco di Roma u kome sam sudjelovao, bilo je pravo veselje. U Petrovoj smo crkvi plesali fandango. Stavio sam na glavu kardinalsku kapu i zlatnim pastirskim štapom udarao ritam! Hihihi!"

"Kako se možete hvaliti tako besramnim činom?" skočio je ljutito Ivan. "I vi želite biti križar?"

"A zašto ne? Već dugo žudim za dobrim mađarskim vinom, a sveti Otac će mi već oprostiti onu ludu zabavu, jer ću se sad boriti za njega protiv Turaka. Ali u Meksiku je bilo još bolje, amigosi."

"Bili ste u Meksiku?" pitao je netko od nazočnih. "Hajde pričaj, compañero!"

"Hoću, dakako! Ferninanda Corteza sam poznavao još s visoke škole u Salamanki. Do studija mu nije bilo stalo više

nego meni, ali pijančevati i mačevati se znao je poput đavla. Bio je ono ludi ples u carstvu Asteka. Zlato, srebro i dragulje marljivo smo spremali u svoje šljemove, a ukoliko su djeca Sunca skrivala od nas svoje blago, malo smo im bakljama pekli stopala i trebali ste vidjeti kako su tada postali uslužnima."

"I sve ste to činili u ime Isusa Krista!" škrgutao je Ivan drščući od srdžbe.

"Dakako! Ako smo Indiosima donijeli pravu vjeru, mogli smo valjda za to tražiti zlato; jer naša je sveta vjera vrednija od svih blaga zemlje, zar ne?! Tako sam nekad prije učio u Salamanki, a kao dobar katolik nećete to vjerojatno osporavati."

"Fuj! Fuj, đavle!" razjario se Ivan i pljunuo pred plaćenika. Ali bilo mu je drago što većina nazočnih isto tako nije krila svoje gnušanje. Čak je i nekad tako lakomislen Alfonso Ferrus oštro odgovorio:

"Mi smo vojnici, a ne redovnici, ali nismo ni razbojnici, companero. Od onog koji se bori u mojoj jedinici očekujem čestitost. Nikakvo neplemenito i nečasno djelo ne smije okaljati ovaj sveti rat."

"Hvala ti, prijatelju!" kimnuo je Ivan i stisnuo ruku drugu iz mladosti. Antonio Melro je promrmljao neku psovku i ispirao svoj bijes čašom teškog mađarskog vina.

Još nije došlo do prave bitke, ali turske su konjaničke horde uvijek iznova napadale križare, odapinjale strijele i zatim odjezdile na svojim brzim, kuštravim konjima. Krv pokojeg dobrog vojnika zacrvenjela je beskrajnu stepu.

Španjolska se vojska polako povlačila natrag prema gradu Beču što ga je ugrožavao neprijatelj. Ratnici iz raznih zemalja spojili su se kod Beča u jednu vojsku i grad je bio žurno stavljen u opsadno stanje. Ali broj od sedamnaest tisuća branitelja činio se ipak premalim da bi mogao osigurati taj bedem kršćanstva od nadmoćnog neprijatelja. Grad na Du-

navu nije imao tvrđava i nije bio zaštićen zidinama i jarcima. A nije se raspolagalo ni s više od sedamdeset dva topa. Polagale su se doduše nade u pojačanje što ga je mogla pružiti vojska mađarskog i češkog kralja Ferdinanda, brata Karla V., koja se nalazila kod Linza. Ali neprijatelj je već opkolio grad prije nego što je stigla toliko iščekivana pomoć.

21. rujna 1529. godine pojavile su se pred gradom prve turske konjaničke čete. Njih je slijedio i sâm sultan sa svojom golemom borbenom silom. Tristo tisuća muslimana ulogorilo se na plodnoj ravnici oko grada i bilo je postavljeno tristo teških topova. Dvadeset dvije tisuće deva vuklo je kola s hranom i potrebnom opremom. Posvuda su se vijorile zelene zastave proroka i sudbina branitelja činila se zapečaćenom još prije nego što je započela bitka.

Križarska je vojska međutim odlučila da će radije umrijeti nego se predati orijentalcima. Žurno se pripremala protiv juriša. U gradu su se rušili krovovi kuća da bi se zaštitili od vatre. Zazidan je dio gradskih vrata, načinjene nove utvrde, podignuti zidovi.

Sultan je poslao svoga glasnika i ponudio gradu poštedu bude li mu otvorio svoja vrata. A bude li to odbio, snaći će ga strašna osveta i neće biti pošteđeno ni dijete u majčinoj utrobi. Ali ni ta prijetnja nije uzdrmala odvažnost branitelja i tako su odbili ponudu Turaka.

Sulejman je odmah zatim započeo oružani napad. Tri stotine vatrenih cijevi sijalo je svojim teškim kuglama smrt i propast, rušilo drvene grudobrane, činilo velike, zjapeće rupe u gradskim vratima i zaštitnim zidovima. Križari su u noćno doba opet zazidavali nastale rupe što su bolje znali i hrabro čekali prvi juriš. Da, čak su se usudili sami napadati i tako nanijeli neprijatelju dosta štete.

9. listopada su turske trublje najavile napad. Došlo je do strahovite borbe, ali poslije nekoliko su sati neizmjerno brojne turske čete uzmaknule.

Osmanlije su tada kopali rovove pod zemljom, želeći raznijeti zaštitne bedeme, ali su branitelji postavljali u podrume posude s vodom i bubnjeve, kako bi mogli ustanoviti i najmanje kretanje pod zemljom. Oni su osim toga kopali rovove iz protivnog pravca i tako iznenadili neprijatelja pri njegovom poslu. Ivan Ciudad je sudjelovao u odvažnom pothvatu kad je šačica odlučnih muškaraca preotela osam tona baruta dok je već gorio fitilj.

11. listopada je neprijatelj ponovno navalio. Poslije paklene je borbe bio opet odbijen i ostavio za sobom jedanaest tisuća mrtvih.

Tri dana kasnije, u četvrtak-sultanov sretan dan - , kad je pao Beograd i Rodos, učinio je Turčin posljednji pokušaj da osvoji grad. Sultan je obećao plaću od dvadeset dukata i veliku nagradu onom koji bude kao prvi podigao zeleni barjak na zidinama Beča. Ali u Osmanlija se slomila borbena odvažnost. Janjičare se moralo tjerati naprijed udarcima biča, jer su se plašili dugih njemačkih i španjolskih mačeva i pušaka.

Došlo je do veoma žestoke borbe, čovjek protiv čovjeka na zidinama Beča. Stotine su branitelja padale pod udarcima zavinutih turskih sablji, ali je ginulo i na tisuće sinova proroka. Turska je vojska nadirala u valovima, ali ju je neustrašivost kršćana uvijek iznova odbila.

Ivan Ciudad se nepopustljivo borio. Odjednom je vidio kako se kraj njega srušio mrtav hrabri kapetan Ferrus. Antonio Melro je pao pogođen strijelom. A sâm se Ivan činio neranjivim.

Pred zidom su se gomilali leševi preko kojih su napadači i dalje divlje jurišali. Grad se već činio izgubljenim, kad se na znak trublje izlila na Turke bujica kipuće vode i smole. Tisuće su krikova nadglasale borbenu galamu. Tada je bilo svršeno s hrabrošću orijentalaca. Juriš je odbijen. Turske su trublje dale znak za povlačenje.

U noći je sultan spalio svoj logor i otišao sa svojom vojskom. Zapaljena sela istočno od Beča bila su slika osvete orijentalaca.

Ali sva su bečka zvona radosno klicala u znak zahvalnosti za čudo oslobođenja, a s tornjeva se orio zvuk korneta i svirala.

Sad je bilo vremena da se obiđu žrtve bitke. Ivan se duboko potresen sagnuo nad lešom poginulog kapetana Ferusa i zaklopio mu mrtve oči. Kraj njegovog je prijatelja ležao krkljajući na samrti stari plaćenik Antonio Melro kome je kapala krv iz rane pri srcu. Ivan ju je želio previti, ali mu se iznemogao ranjenik opirao. "Pusti to, compañero!" jedva je prošaptao hvatajući zrak. "Radije mi daj gutljaj vode." Ciudad mu je pružio čuturicu pun sažaljenja.

"Meni se više ne može pomoći!" promucao je stari plaćenik nakon što je pohlepno popio gutljaj vode.

"Tada moli Boga da bude milostiv prema tebi!"

"Da, Bog! Bog!" stenjao je umirući. "Ja nosim teške grijehe. Moli mi Očenaš!"

Ivan je ganut izgovarao te svete riječi.

"Otpusti nam duge naše" govorio je s njim Antonio uz mnogo naprezanja, a zatim prekinuo molitvu. "Da, nosim teške grijehe!"

"Bog je milostiv!" tješio ga je Ivan. "Smrt u svetom ratu briše svaki grijeh."

"Ne, ne!" jecao je ranjenik. "Moj je grijeh prevelik da bi ga smrt mogla okajati. "Slušaj! Bit će mi lakše ako ga priznam."

"Potražit ću svećenika!" ponudio se Ivan.

"Ne, ostani, nema više vremena za to. Slušaj me! Počinio sam neka strašna, okrutna djela, ne samo u Rimu i Meksiku. Ali to nije moj najveći grijeh."

"Kaži, što ti tišti srce?"

"Dobro me slušaj! Prije više od dvadesetpet godina bio sam pri svom putovanju kao putujući đak ljubazno primljen i

ugošćen u malom portugalskom gradiću. Ali loše sam nagradio gostoljubivost dobrih ljudi. Odveo sam sa sobom njihovog malog sina koji vjerojatno nije znao ni svoje prezime, želeći zahvaljujući njemu dirnuti ljude u srce i napuniti svoju kesu. Negdje u Španjolskoj ostavio sam dječaka dok je padala noć i otišao svojim putem. On je sigurno propao u bijedi."

Ivan je tada kriknuo i pogledao umirućeg.

"Portugalski gradić! Kaži mi njegovo ime!"

"Ne sjećam se!" tresao je glavom Antonio.

"Moraš se sjetiti! Čuješ li, moraš! Ja sam taj kojeg si tada odveo, a zatim ostavio. Sad te prepoznajem Antonio Melro!"

"Ti si onaj dječak koga sam." prostenjao je ranjenik.

"Da, ja! Kaži mi ime grada! Molim te za volju dragog Boga!"

"Čekaj da promislim! Ne, ne znam više - Ali čekaj! Mislim da se prisjećam." Zatim se izgubio i prošaptao neke riječi što ih Ivan nije razumio.

"Ne smiješ umrijeti, čuješ li, ne smiješ umrijeti prije nego što mi kažeš ime grada!" Zatim je prislonio uho na usta umirućeg, a ovaj je skupio posljednju snagu i jedva čujno rekao:

"Montemor o Novo!"

"Montemor o Novo!" promucao je Ivan mrtvački blijedim usnama. "Montemor o Novo! Montemor o Novo!" Polako je popuštao stisak kojim je zgrabio plaćenika za ramena. "Montemor o Novo!" vikao je sav izvan sebe.

"Moli dalje Očenaš!" stenjao je iznemoglo ranjenik.

"Otpusti nam duge naše! Još nisi izmolio!"

Ivan je ukočeno promatrao Antonia razrogačenih očiju. To je bio dakle čovjek koji mu je ukrao zavičaj. Nikada nije o njemu razmišljao drukčije nego kao o nečastivom.

"Moli dalje, druže! rekao je posljednjom snagom Antonio. I Ivan je tada nastavio zapinjući u govoru:

"Otpusti nam duge naše, - - kao što mi - - otpuštamo - - dužnicima našim."

"Otpuštamo dužnicima našim!" jedva je uspijevao prozboriti umirući. "Opraštaš li mi, Ivane? Opraštaš li mi?"

"Opraštam ti, Antonio Melro!" odgovorio je tiho Ivan i pružio ruku Antoniju koji ju je zgrabio u samrtničkoj borbi.

"I ne uvedi nas u napast, već nas izbavi od zla. Amen! Završio je Portugalac.

"Amen!" prošaptao je umirući i izdahnuo. Ivan je potresen zaklopio pokojniku oči i teškim koracima otišao.

Pokojnici su bili ispraćeni na vječni počinak, njegovali se ranjenici i zacjeljivale štete što ih je pretrpio grad na Dunavu.

"Turci su otišli, ali se u noćima još vidio plamen zapaljenih kuća što su ih za sobom ostavljali osvetoljubivi neprijatelji.

Španjolci su još prije zime krenuli na put kući kroz Njemačku i Nizozemsku gdje su se ukrcali na brodove. Poslije plovidbe olujnim morem stigli su u luku La Corune u španjolskoj Galiciji, koja je bila udaljena dva dana putovanja od glasovitog prošteništva Santiago de Compostela.

Na grobu apostola održali su križari misu zahvalnicu, a potom se razišli svatko na svoju stranu, prema svom zavičaju. Ivan je još devet dana ostao pri svecu, u tom čudotvornom mjestu, veoma štovanom od svih kršćana. Tamo se pokajnički ispovjedio i pobožno primio tijelo Gospodnje. Zatim je krenuo na put da potraži svoj rodni grad.

Kratko pred sveti blagdan Božića prošao je kroz gradska vrata Montemor o Nova. Koračao je kao u snu uskim ulicama i uličicama, a da nije nikoga trebao pitati za put. Pred njim su se opet pojavile slike onih sretnih dana djetinjstva. Bila mu je poznata svaka kuća, svaki kutak, ali sad je bio tuđinac u vlastitom rodnom gradu. Kratak se dan bližio kraju i prolaznici su žurili svojim kućama. Ivan je ispitivački promatrao svako lice ne bi li koga prepoznao, ali nitko mu se

nije činio poznatim. Bio je to još onaj stari, idilični gradić, iste ulice, ali ljudi su mu bili tuđi kao da ih nikad u životu nije vidio.

Tada je s trga skrenuo u Zelenu ulicu. Tamo je na uglu još uvijek stajao stari zdenac na koji je on sâm tako često odlazio po vodu. Odjednom je ugledao svoju rodnu kuću, dragu, malu snježnobijelu kućicu pred kojom su stajale košare s maslinama, narančama i ljubenicama, kao u ono sretno vrijeme kad je još sâm sjedio na kamenom kućnom pragu, kako bi poslužio kupce. Zar je u Montemoru stalo vrijeme? Ali tu više nije bio njegov pas Šarov, da ga pozdravi veselim lajanjem. Tamo od mosta preko Canha približavala se teškim hodom mazga natovarena punim košarama. Kraj nje je koračao čovjek koji je nosio na glavi dugačku kapu s resom. Ne bi li to mogao biti otac koji se vraćao iz kupovine? Ali čovjek je prošao mimo njega dobacivši mu tek letimičan pogled.

Ivanovo srce je kucalo silnom žestinom, te je na njega pritisnuo obje ruke. Dugo je stajao pred kućom ne mogavši se odlučiti prijeći preko praga. Je li možda majka još živa? Odakle je mogao sa sigurnošću znati da je umrla?

Odjednom su se otvorila vrata. Izišla je neka žena i uzela nekoliko košara da ih unese u kuću. Nepovjerljivo je promatrala tuđinca koji ju je gledao tako čudnim pogledima.

"Želite li nešto kupiti, Señor?" upitala je nesigurnim glasom.

"Ne, ne", promucao je Ivan. "Ali kažite mi, molim Vas, tko tu stanuje?"

"Tko tu stanuje? Pa mi! Moj muž i ja. Zašto pitate?!

"Gdje je Señor André koji je tu prije stanovao?" pitao je povratnik nespretno izgovarajući portugalske riječi.

"Señor André? Kako mu je bilo prezime?"

"Ne znam."

"Ne, ne poznajem nekog Señora Andréa. Mi smo tek prije dvije godine preuzeli trgovinu od Señora Luisa Arvorea. Ne

znam tko je tu prije stanovao. Mi smo se doselili iz Estremoza."

Ivan je stajao posve zbunjen. Hvatala ga je vrtoglavica i činilo mu se kao da će se srušiti.

"Nije Vam dobro, Señor?" pitala je trgovkinja i sa žaljenjem gledala iznenada problijedjelo lice tuđinca.

"Ne, ne, dobro mi je!" promucao je Ivan. "Ali smijem li možda načas zaviriti u kuću? Znate to je moja rodna kuća. Tu je prije mnogo godina bio moj dom."

"O, tada samo uđite!" kimnula je žena koja je zacijelo osjećala da od tog neobičnog čovjeka neće doživjeti nikakvo zlo, iako ju je isprva malo prestrašila njegova vojnička odora.

Ivan je teturajući prešao preko praga i našao se u maloj sobici. Doista, tu je još bio stari namještaj. Veoma se dobro sjećao starog ormara, a stol je bio isti onaj za kojim smo uvijek jeli. Drhtećom je rukom prešao preko hrastove ploče. Prijeko na zidu visjela je nekada očeva gitara, čak je tu još bio i čavao.

Sve, baš sve je bilo kao prije, u sretnim danima njegovog djetinjstva. Pokrio je rukama oči i zajecao.

"Namještaj potječe još od prijašnjih vlasnika!" objasnila je žena. "Možda ih je on i preuzeo od svog prethodnika. Ali čekajte, donijet ću Vam čašu mošta i komad kruha. Izgledate mi kao da je iza Vas dugo putovanje!"

"Da, dugo dugo putovanje!" odgovorio je Ivan i opet zajecao. "Više od dvadesetpet godina nisam bio kod kuće."

Žena je požurila u kuhinju, ali kad se vratila s čašom i komadom kruha, soba je bila prazna. Neznanac je otišao.

Ivan je nesigurnim koracima teturao neravnim pločnikom Zelene ulice, a zatim skrenuo u pokrajnu ulicu i naposljetku ušao u trgovinu ribom iznad koje je pisalo "Alfonso Duarte". U trgovini je radio star čovjek snježnobijele brade koji je jedva podigao pogled kad je ušao neznanac.

"Vi želite, Señor? Pitao je poslije kratkog pozdrava.

"Jeste li Vi Señor Alfonso Duarte?" teško je izgovorio Ivan.

"Dakako, dakako!" kimnuo je starac. "Čime Vas mogu poslužiti?"

Ivan je tada kriknuo, prišao mu i uhvatio ga za ruke.

"Ali što želite od mene?" pitao je starac začuđeno. Tko ste Vi?"

"Zar me ne poznaješ, ujače Alfonso?" pitao je zadihano Ivan. "Ja sam João, tvoj nećak koga je prije više od dvadeset-pet godina odveo sa sobom neki neznanac.

"Ti si João?" mucao je problijedivši Duarte i gledao neznanca razrogačenih očiju. "Konačno si se vratio. O, Bože moj!"

"Gdje je moja majka?" upitao je Ivan drhtavim glasom.

"Pođi sa mnom u sobu, sve ću ti ispričati!" odgovorio je trgovac i uveo nećaka u sobu. "Bože moj, pa ti si se vratio, opet si tu!"

"Gdje je moja majka?" jecao je Ivan.

"Da, tužna je to priča!" odgovorio je starac oklijevajući. "Majci ti je puklo srce od boli. Tri tjedna poslije tvog odlaska odnijeli smo je na groblje."

"Znao sam to!" rekao je Ivan osjećajući duboku bol. "A otac? Gdje je otac?"

"Tvoj otac je napustio svijet poslije smrti tvoje majke. Otišao je u samostan u Lisabonu i postao franjevcem. Prije nekoliko godina je umro."

Ivan je stajao kao skamenjen. S usana su mu dolazile nerazumljive riječi. Tada se teško srušio na stolicu i pokrio lice rukama.

"Ne uzimaj to tako teško!" tješio ga je starac. "Bila je to Božja volja. Ali ti ćeš sad kod mene naći novi dom. Gledaj, ja sam star, moja je žena već odavno mrtva, a djecu nam je Bog uskratio. Ti ćeš biti moj sin i nasljednik."

"Ne, ne!" odgovorio je Ivan. "Budući da su moji roditelji mrtvi, bilo bi mi preteško ostati u svom zavičaju. Moram poći drugim putem!"

"Zašto se nisi prije vratio kući?" pitao je tužno ujak.

"Nisam mogao!" odgovorio je Ivan uzdahnuvši. Njih su dvojica sjedili skupa do kasno u noć i nećak je pripovjedao svoju tužnu priču koju je Duarte slušao duboko dirnut.

Sljedećeg ga je dana ujak odveo na majčin grob.

Ivan je stajao sklopljenih ruku, dok mu je srce razdirala neopisiva tuga. U očima nije imao suza.

Prezimio je u Montemoru, ali kad su procvali prvi bademovi cvjetići, oprostio se od ujaka.

"Kamo želiš poći?" pitao je starac začuđeno. "Nigdje ti u svijetu ne može biti bolje nego ovdje."

"Ne radi se o tome gdje nam je bolje" odgovorio je Ivan. "Moramo biti tamo kamo nas poziva Božja volja."

"A moraš znati kamo ideš!"

"Ne znam gdje će završiti moj put!" rekao je nećak, dok mu je pogled bio upućen u daljinu."Ali za početak imam plan."

"A kakav?"

"Ti znaš da sam kao križar otišao u sveti rat. Sad bih želio kao hodočasnik otići u Svetu zemlju, na ona mjesta gdje je tekla dragocjena krv našeg Spasitelja."

"Nećeš doći onamo!" rekao je Duarte zabrinuto. "More nije nikad bilo tako nesigurno kao sada. Putnici pričaju strašne stvari o gusarima. Nećeš stići na cilj, vjeruj mi, João i ostani ovdje!"

"Hoću li stići na cilj ovisi o Bogu!" odvratio je Ivan. Tada je krenuo na put prema Jugu, propješačio provincije Alemtejo i Algravia a zatim u andaluzijskom lučkom gradu Ayamonteu opet stupio na španjolsko tlo.

Andaluzijska međuigra

Zvona Ayamontea oglasila su večer kad je Ivan prošao kroz gradska vrata, iscrpljen od dugog pješačenja. Propitao se gdje bi mogao naći konačište i uputili su ga u prenoćište za hodočasnike.

"Zapravo je zauzet svaki kutak" rekao je upravitelj bolnice koji je nosio svećeničku odjeću ponizne braće Santiaga de Compostele. "Ali ako želite kod nas malo pomagati, tada ste dobrodošli i nekoliko dana."

Ivan je izrazio iskrenu spremnost da pomaže. Kao vojnik je dovoljno često imao priliku služiti ranjenicima. Saznao je da su turski gusari napali trgovački brod kojim su se hodočasnici vraćali kući iz Jeruzalema. Na palubi je došlo do žestoke borbe i složna je posada tek s mnogo muke uspjela jedrenjak dovesti do kopna. Prenoćište je bilo prenatrpano ranjenim mornarima, trgovcima i hodočasnicima i nije bilo dovoljno braće da se za sve brinu i podvore ih.

Neki mornar divovskog stasa, kome je Ivan sljedeći dan previo ranu na ruci, pričao mu je o pretrpljenim strahotama.

"Zar niste nikad čuli za đavla Chaireddina koga radi njegove crvene brade zovu Barbarossa? Njegov je otac bio lončar na Lesbosu, ali Chaireddin je pobjegao od okretne ploče i postao gusarem kao njegov brat Urudsch koji se već tuce godina peče u paklu. Chaireddin je počeo sa svojom prokletom rabotom na nekom napola raspadnutom jedrenjaku, a danas zapovijeda flotom od dvanaest galija i od njega nije siguran nijedan brod čestitog pomorca. Pljačkao je čak španjolske primorske gradove, a onaj koji mu je pao u ruke bio je ubijen ili odveden. Naša je sreća bila da se na obzorju pojavio ratni brod baš kad su se ti prokleti psi popeli na palubu naše lađe držeći među zubima zavinute sablje, inače bismo svi već bili dolje pri ribama ili na tržnici robljem. Krajnje je vrijeme da se svaki kutak lađa očisti od tih razboj-

nika, inače se više nijedan čestit pomorac neće usuditi isploviti na more."

Ivan je zaprepašten slušao strašno izvješće. "Zar na svijetu nema ničeg osim nepravde i patnje?" rekao je tiho.

"A što Vi želite, amigo?" odvratio je zajedljivo ranjeni mornar. "Tako je to na našoj grbavoj zemlji. Hidalgo tlači svoje seljake, Židov prevari Španjolca koji mu zato zapali krov nad glavom, kršćanin tlači Maura, kralj ukrade svakih nekoliko godina neku novu zemlju, a Chaireddin pljačka brodove i primorske gradove. Ljubav morate tražiti među ljudima fenjerom. Ona je vjerojatno odavna umrla od samih jada."

"To znači da mora doći netko tko će je ponovno oživjeti!" odvratio je Ivana pogleda upravljena u prazno.

"Tada bi morao opet doći na zemlju sâm Gospod Bog!"

"Da, Spasitelj mora opet ići zemljom blagosivljajući i iscjeljujući i milosrdno uzimajući sav jad u svoj zagrljaj."

"I tada bi ga u Madridu ili Sevilli ili Granadi pribili na križ isto onako kao u Jeruzalemu!" smiješio se mornar.

Možda bi se još jednom trebao dati raspeti, kako bi ljubav ponovno oživjela!" rekao je Ivan. A zatim je oklijevajući rekao kako želi putovati u Svetu zemlju, te kako ima još gotovo čitavu svoju plaću iz križarskog rata i može platiti prijevoz do Aleksandrije.

"Kao prvo, uzalud ćete čekati brod, amigo!" odgovorio je mornar. "U ovo se vrijeme nijedan kapetan ne usuđuje poći na tako daleko putovanje; moralo bi ga pratiti nekoliko ratnih brodova dobro naoružanih topovima." Portugalac je tužno spustio glavu. Poslije kratkog je razmišljanja rekao:

"Od Gibraltara bi se moralo moći prebaciti na afričko kopno, a odande pješačiti duž morske obale do Svete zemlje."

"Nemojte mi zamjeriti, Señor", smiješio se mornar," ali vi ste luda. Želite putovati pravo u pakao. Još prije nego što

biste došli tek do Alžira, već bi Vas ščepali Mauri i trgovci robljem bi za Vas postigli dobru cijenu ako ne biste i sami postali muslimanom. Čini se da ste dobar čovjek, Señor, ali ipak prava luda!"

Ivan je tada neraspoloženo ostavio mornara da bi nekom ranjenom trgovcu promijenio krvave zavoje. U očima tog čovjeka vidio se još strah.

"Nitkovi su mi oteli čitav imetak, više od deset tisuća reala!" jadikovao je trgovac, dok je Portugalac oprezno skidao platno s rana.

"Budite sretni da ste spasili svoj život!" tješio ga je Ivan.

"Polako, pazite, zaboga!" jaukao je povrijeđeni. "Rane peku poput paklene vatre. Moj novac, zamislite, Señor, deset tisuća reala i više!" cvilio je opet.

"Novac je učinio svijet jadnim i ubio ljubav!" odgovorio je tiho Ivan. "Skupljajte blago koje Vam ne može uzeti nijedan gusar."

"A kakvo to blago?"

"Služite Bogu u siromašnima i činite djela ljubavi!" odgovorio je Ivan i pritom osjećao kao da iz njegovih usta govori netko drugi.

"Ja sam trgovac, a ne redovnik prosjak!" rekao je drugi zlovoljno. "Svoje propovijedi držite pred redovnicima!"

"Možda je velik grijeh našeg doba da svjetovni ljudi misle kako su djela milosrđa zadana samo samostanima."

"Vi ste luda i nećete u životu ništa postići!" gunđao je trgovac. "Ja poznajem svijet i znam da može nešto postići samo onaj koji najprije misli na samog sebe."

"Maloprije me je već netko drugi nazvao ludom!" smiješio se Ivan. "Ali vjerujem da je glupost ludih donijela svijetu manje nesreće nego mudrost razumnih."

Neki stari hodočasnik u Jeruzalem kome je Ivan isto tako pružio pomoć, rekao je, dok mu je u očima, unatoč svoj boli, sjalo neko svjetlo:

Stajao sam na Golgoti, brate. To nitko ne plaća preskupo!"

"Meni se čini kao da svi stojimo na Golgoti i moramo skupa sa svojim Gospodinom pretrpjeti njegove muke i njegovu smrt, suosjećajući s njim, kako bismo ponovno izbavili svijet."

U Ivanovoj se duši događalo nešto neobično, nešto osobito. Trpio je skupa s ranjenima i prestrašenima, ali ga je činilo sretnim što im može ublažiti boli. Čitav mu se svijet činio kao stjecište jada koji je čekao na ljubav kao otvorena, krvareća rana što je željno čekala milosrdnu, iscjeljujuću ruku. Bolan krik bolesnih bio je za njega Božji glas koji ga je pozivao da čini djela ljubavi. Kad je u bolničkoj kapelici umoran kleknuo, kao da je iz tišine tabernakula čuo riječi Gospodnje:

"Ivane od Boga, ja moram opet ići svijetom i svojom samilošću ublažiti njegovu patnju. Po tebi će opet osjetiti moju samilost, stoga moraš sa mnom na Golgotu, jer i za tebe je već pripravljen križ."

Došlo je vrijeme kad se mogla otpustiti većina povrijeđenih, tako da više nije bila potrebna Ivanova pomoć i jednog je dana otišao iz te službe, a kako nije bilo izgleda za skori prijevoz do Aleksandrije, otišao je u grad Sevillu. U predgrađu San Bernardo primio je službu vaquera pri bogatoj vlastelinki Eleonori de Zuniga. Portugalcu je bila povjerena briga o stadu divljih bikova izvrsnog uzgoja koje je zahtijevalo golemu snagu i spretnost. Više je nego jednom neki od snažnih bikova pokazao želju da svog pastira nabije na rogove.

Jednog blistavog proljetnog jutra u travnju tjerao je Ivan s drugim vaquerosima izvjestan broj krasnih životinja u veliku arenu za borbu bikova u Sevilli. On je sâm bio svjedok strašnog prizora koride. Tisuće šareno odjevenih ljudi gurale su se u golem okrugli prostor oko same arene, dok je mali orkestar na tribini udarao vatrene napjeve.

A tada se začuo zvuk fanfara! Svi su pogledi bili upravljeni k malim vratima osiguranim jakim prečagama. Na njima je u

jednom trenutku otvoren zasun i u arenu je uletio jedan od divnih bikova Doñe Eleonore. Toro je zbunjeno izbuljio oči na to golemo mnoštvo ljudi, još napola zaslijepljen sunčanom svjetlošću što ga je obasjala. Tada su nastupili capeadoresi dražeći bika skrletno crvenim maramama. Snažnim je torovim tijelom prošao drhtaj, a tada je tako jako zastrugao nogama da je pijesak letio preko ograde. Trenutak je oklijevajući stajao, kao da razmišlja kojeg bi od drskih momaka trebao prvog nabosti. Zatim je uz muklo rikanje pojurio prema jednom od crvenih ogrtača koji mu se spretno izmaknuo i opet mu je netko mahao pred očima mrskom mu crvenom maramom na koju je sad jurišao dvostruko bijesno, da bi odmah zatim promijenio pravac skrenuvši prema novom napadaču. Njegovi su rogovi tu i tamo dohvatili neku od marama koju je ričući izgazio. Ali kakva korist od toga? Sa svih je strana udaralo crveno more, tako da izmučen toro nije više znao kamo da se okrene. Tada je, frkčući od gnjeva, jurnuo na jednog capeadoresa koji se našao u golemoj opasnosti. Već se činilo da je izgubljen.

"Excellente, bravo, bravo, valeroso!" vikao je neki krupni Sevillanac pored Ivana i udarao se po debelim bedrima. Zatim se skrletno crveni capeador jednim skokom bacio preko spasonosne zaštitne ograde i tako sačuvao svoj život. "Šteta, šteta!" gunđao je Ivanov susjed razočarano i brisao znoj s lica. "Malo je nedostajalo...!"

Tada su u arenu ušli pikadori, jahači naoružani dugim kopljem, koji su sa svih strana navalili na izmučenu životinju.

Bik se žestoko branio, jednom je nesretnom kljusetu zabio u tijelo svoje šiljate rogove i spremao se zgnječiti ga svojm snažnim kopitima, ali ga je jedan od capeadoresa odmamio od njegove žrtve.

Gomila ljudi bila je sve uzbuđenija. Posvuda se razlijegao povik: "Bravo torero! - - Bravissimo, toro! - - Estupido picador! - - Que bruto maravilloso!" Tako se u tom općem metežu

urlalo, vrištalo, izvikivalo pohvale i pokude biku i borcima. Zrakom su letjeli šeširi, cvijeće, kore banana, na-ranče, a lijepe Señore bacale u arenu šarene lepeze. Sve je obuzela nečovječna okrutnost i krvoločna mahnitost. Taj je golemi cirkus bio poput ludnice. Na bojnom polju su se pojavili novi protivnici, bandriljeri koji su na razbješnjelog bika bacali kratke sulice okićene blistavim, šarenim drangulijama. One su ubrzo visjele posvuda na golemoj životinji, na zatiljku, leđima, slabinama, tako da je bik izgledao poput lakrdijaša.

A zatim, kad je bijesna životinja bila već gotovo posve iscrpljena, odjeknuo je novi znak trublje. U arenu je s mačem i skrletnom maramom ušao matador dostojanstvenog držanja, naklonio se pred alcaldeom (gradonačelnik sa sudačkim ovlastima, op. prev.) i čekao da mu da zapovijed za posljednju borbu. Crvenim je ogrtačem dražio bika i sad je stajao sâm nasuprot njemu, jer su se kapeadori, pikadori i banderiljeri s poštovanjem povukli. Došao je veliki trenutak što ga je publika toliko dugo čekala. Razuzdana je galama umuknula, prestala glazba i mnoštvo nazočnih bez daha iščekivalo odlučujući udarac. Činilo se da je i bik slutio kako je to završna borba. Još je jednom zastrugao kopitima po pijesku i spustio rogove, kako bi mogao na njih nabosti mrskog napadača. A tada je zablistao mač i kroz pognuti se zatiljak zabio u srce životinje koja se potom srušila. Okićena kola s upregnutim mazgama odvukla su teško izmučenog i naposljetku ubijenog bika, dok je arena grmjela od radosnih poklika oduševljene publike.

Strasna se igra ponavljala još pet puta, dok se bučna gomila naslađivala mukama jadnih životinja. A tada je sve završilo. Građani Seville napustili su krvavo borilište smijući se i galameći.

Doña Eleonora koja je pribivala svemu tome bila je zadovoljna. Njezini su se bikovi hrabro držali i nisu iznevjerili svoj plemeniti rod. Za nju je to bio i unosan posao, jer joj je

bila plaćena visoka cijena za te dobre životinje. Vaquerosima je darežljivo poklonila nekoliko srebrnjaka. Ivan od Boga se osjećao međutim bijedno kao gotovo nikad prije u svom životu. Nije više mogao obavljati službu koja je od njega zahtijevala da izručuje jadna stvorenja tako strašnom krvoproliću. Doista, nerazumni su stvorovi bolji od ljudi koji se naslađuju njihovim smrtnim mukama.

Tako je otkazao službu pri andaluzijskoj plemkinji i pošao prema Gibraltaru, u nadi da će ipak nekako dospjeti u Svetu zemlju, cilj svih svojih čežnja.

Nadničar u Africi

"Ne, Señor, za Aleksandriju neće tako skoro isploviti nijedan brod! Smijuljio se vlasnik male gostionice u Gibraltaru gdje je odsjeo Ivan. "U ovo se opasno vrijeme ne usuđuje nijedan kapetan poći na daleko putovanje. Prokleti gusari napadaju više nego ikad prije. Sve bi se Maure trebalo objesiti."

"Ja svakako želim poći u Afriku", odvratio je odlučno Ivan. "Postoji li kakva mogućnost za to?"

"Sad već da! Danas ispolovljava jedan španjolski jedrenjak za Ceutu. Tamo nije opasno, a odande do Tangera zapovijedaju Portugalci. Nikako Vam ne bih savjetovao da kročite na maurski teritorij. Ne biste prešli ni dvije milje, a već bi Vas ščepali islamski psi i ako se ne biste odrekli svoje vjere, već biste se uskoro našli na tržnici robljem ù Alžiru".

"U redu, otputovat ću u Ceutu. A tada ću već vidjeti kako da dospijem dalje."

"Tada se možete pridružiti onom plemiću tamo prijeko!" rekao je gostioničar pokazavši glavom prema susjednom stolu. "To je Don Luis Almeyda iz Portugala. Navodno je sudjelovao u nekoj uroti, radi čega ga je portugalski kralj João III. lišio čitavog njegovog imetka i prognao s obitelji u Afriku. Ona Doña kraj njega je njegova supruga, a četiri su male Señorite njegove kćeri."

Ivan je samilosno promatrao prognanike na kojima se primjećivao sav njihov jad. Don Luis je namrgođeno gledao pred sebe, a kad mu je pristupio gostioničar da mu predstavi njegovog zemljaka, gotovo da nije ništa odgovorio. Uopće se nije osvrtao na Ivanovu pruženu ruku. Plemićki je ponos još uvijek bio veći od prognaničke patnje.

"Plemeniti gospodine, suosjećam s Vama u vašoj nevolji!" rekao je Ivan, ne uvrijedivši se radi plemićeva vladanja. "Ako Vam mogu ikako pomoći, rado ću to učiniti."

Vitez je nepovjerljivo ispitivački promatrao bivšeg vaquera. "Sažaljenje možete zadržati za sebe, ali ako želite stupiti u moju službu, bit ću zadovoljan. Dobro ću Vam platiti."

Plemkinja je ljubazno kimnula Ivanu glavom, dok su djevojčice radoznalo gledale u neočekivanog pomoćnika.

Gostioničar je uzeo Ivana na stranu i prišapnuo mu: koji je sad puki siromah, ali je još uvijek suviše ohol da bi Vam dao ruku. U njega se nema što baštiniti. Znam da je njegova žena već prodala nešto svog nakita, kako bi platila smještaj kod mene i prijevoz brodom."

"Ah, što se može" "odgovorio je Ivan." Takvi ljudi ne znaju sami sebi pomoći. Ipak mi se čini dobrim djelom služiti im, već radi jadne žene i djece."

"Tada činite što Vas volja! Odgovorio je mrzovoljno gostioničar. "Kad gledam tog plemića, padaju mi na um biblijske riječi iz usporedbe o nepravednom upravitelju: Da kopam? Ne mogu! Da prosjačim? Stidim se! - Što se mene tiče samo se Vi dajte iskorištavati od tog plemića, pukog siromaha; jer će se svesti upravo na to."

Činilo se da je gostioničar imao pravo. To se pokazalo već prilikom priprema na putovanje. Plemić je prepustio Ivanu sav posao pakiranja i nošenja teškog tereta, dok on sâm nije prstom maknuo, baš kao da još uvijek gospodari svojim velikim dvorcem. Njegova je žena međutim nagradila Ivanovu pomoć lijepom riječju i pogledom. Kad je brod već bio spreman za polazak, dovedena je na palubu mala skupina kažnjenika vezanih lancima koji su bili osuđeni na prisilni rad u Ceuti. Ivan je osjećao veliko sažaljenje prema tim ljudima koji su već proveli dugo vrijeme u tamnici i dijelom izgledali doista dostojni žaljenja. Žurno je izvadio iz svoje putne vreće nekoliko naranača i potajno ih dao nekima od njih. Većina ih je samo kimnula glavom u znak zahvalnosti, ali neki je mlad momak, čije su oči neobično sjale, jasno izgovorio: "O brigado, Señor!"

"Vi ste Portugalac?" upitao je Ivan.

"Da, iz Evore."

"A ja iz Montemora, udaljenog nekoliko milja od Vašeg rodnog grada!"

Tada je došao nadzornik i psujući udario kažnjenika. "Što ćete Vi tu s tim ološem?" gunđao je oholo Don Luis Almeyda.

"Zar nisu dostojni sažaljenja?" pitao je ljutito Ivan.

"Ah koješta, zlikovci su zacijelo zaslužili lance!"

"Kad bi pripadali plemstvu, vjerojatno bi bili samo prognani iz svoje domovine!" nije se više mogao suzdržati Ivan.

Don Luis je izrekao neku psovku koja nije bila mnogo bolja od one nadzornikove.

"Bolje Vam je da se brinete za moje kovčege!" ljutito je izustio plemić. Ivan mu je već želio oštro odgovoriti, ali je odustao vidjevši molećiv pogled njegove žene.

Brod je poslije mirne plovidbe pristao u luci Ceuete. Don Luis je unajmio nekoliko soba u uskoj, smrdljivoj uličici lučke četvrti. Svom je slugi namijenio sobicu u potkrovlju izloženu propuhu, u kojoj je posvuda bilo kojekakvih starudija. Skromno su se smjestili, a kupovina kućnih potrepština što ih je Don Luis nabavio na bazaru bila je toliko bijedna da je to Ivanu dalo naslutiti koliko mu je gazda zapravo siromašan. Taj je neobični sluga nabavljao dosta potrebnih stvari od svoje vlastite ušteđevine, a da mu gazda nije rekao ni riječi zahvale. A najsretnijim se Ivan osjećao kad je mogao nečim razveseliti djecu, od kojih je najstarijoj djevojčici bilo petnaest, a najmlađoj osam godina.

Mjesec dana je tiho i požrtvovno obavljao svoju službu, ne dobivši ni jednog jedinog centava. Ali on nije ništa ni tražio, jer je odavno znao da se Vitez unatoč svojoj oholosti nalazio u krajnje teškom položaju.

Jednog dana je zamolio gospodara da mu dopusti rad na izgradnji utvrde gdje je osim kažnjenika bio zaposlen i velik broj radne snage koja je taj posao obavljala slobodnom voljom.

"Tada će mi ostati još dovoljno vremena i za službu Vama", rekao je Ivan don Luisu.

"Nemam ništa protiv!" promumljao je plemić, potajno odahnuvši s olakšanjem. "Ali u tom slučaju nećeš moći dakako očekivati od mene plaću. Bogata naknada za tvoju službu bit će ti hrana i smještaj."

"Jasno da tada neću od Vas očekivati plaću!" kimnuo je zadovoljno Ivan.

Rad na sustavu utvrde što su ga Portugalci užurbano obavljali radi zaštite od sve drskijih gusara, bio je veoma težak. Od ranog jutra sve do mraka morao je Ivan obavljati poslove pomoćnog radnika, prevoziti amo tamo u tačkama pijesak i žbuku, vući goleme kamene blokove i sve to pod nemilosrdnom žegom afričkog ljeta. Plaća koju je za to dobivao bila je dosta oskudna, ali barem je bio slobodan čovjek i to je više žalio sudbinu sirotih kažnjenika koji su bili prisiljavani na najteži rad i po čijim je leđima zviždao bič ako su sebi priuštili samo trenutak odmora.

"Neću više dugo izdržati!" rekao je jednog dana teško dišući onaj kažnjenik iz Evore koga je Ivan upoznao na brodu. On se zvao Gonzalez Diaz, vjerojatno mu nije više bilo od dvadeset godina i bio je radi sitnog prestupa osuđen na tako tešku tlaku. Za kratkih odmora što su jadnicima bili prepušteni davao mu je Ivan potajno mala osvježenja i nastojao ga ohrabriti riječima utjehe.

U međuvremenu se u stan plemićke obitelji uvukla velika nevolja. Jedno za drugim oboljela su od teške groznice djeca, čije krhko zdravlje nije podnijelo loš zrak u zagušljivoj uličici lučke četvrti. Čak je i plemićeva žena legla u bolesničku postelju.

Ivan veoma naporno radi na izgradnji sustava utvrde u Ceuti, kako bi potpomogao obitelj osiromašenog portugalskog plemića don Luisa Almeyde.

Prodali su ono malo spašenih dragocjenosti, a dobiveni je novac jedva dostajao da se plati liječnik i lijekovi. Potrošena je bila i Ivanova ušteđevina, ali on je spremno dao i posljednji centav od svoje plaće, kako bi tu obitelj sačuvao od najgore bijede.

Don Luis Almeyda je primao velikodušnu pomoć kao nešto samo po sebi razumljivo, ali njegova supruga uvijek iznova od srca zahvaljivala vjernom slugi.

"Kad bi se ikad izgubila ljubav na zemllji, u Vas bih je opet našla!" rekla je jednom, posramljena požrtvovanošću svog sluge. Ivan je njegovao bolesnike najbolje što je znao, a budući da je k tome sada na njemu počivao teret kućanstva, morao je često raditi do duboko u noć kad se vratio kući poslije teškog građevinskog posla.

Uskoro se stanje međutim još pogoršalo. Uzmanjkalo je novčanih sredstava za gradnju utvrde zbog čega su bili isključeni s posla svi slobodni radnici kojima se više nije mogla isplaćivati zarada. Ivan je prodao svoj ogrtač i naposljetku išao prosjačiti, kako bi svoje plemstvo sačuvao bar da ne umre od gladi. Na sreću mogao je on za nekoliko tjedana opet preuzeti posao i bolesnici su zahvaljujući njegovoj odanoj njezi uspjeli napokon ozdraviti.

Tako su prošla tri mjeseca, a tada je jednog dana bio svjedok kako se njegov prijatelj Gonzalez Diaz iscrpljen srušio na kolica natovarena teškim kamenjem, što ih je vozio. Odmah mu je s bijesnim povikom pritrčao jedan od nadglednika i počeo fijukati bičem po njegovim leđima. Ali tada mu je Ivan istrgnuo bič iz ruke i toliko je opasno plamtio gnjev u njegovim očima da je nadglednik psujući otišao odande ne brinući se više za svoju žrtvu koja je stenjala.

Ivan je pomogao zemljaku da ustane i onako ga teturavog odveo u sjenovit kutak gdje je mladić malo pomalo došao k sebi.

"Neću to više izdržati!" rekao je Gonzalez teško dišući i dršćući od boli i srdžbe. "Znam što ću učiniti."

"Što si to nakanio?" pitao je Ivan zabrinuto.

"Otići ću u Tetuan!" stenjao je kažnjenik.

"Mauri će te učiniti robom!" omaknulo se prestrašenom Ivanu.

"Odreći ću se svoje vjere, tada mi neće učiniti ništa nažao!"

"To ne možeš učiniti, čuješ li, ne smiješ to učiniti!" rekao je očajno prijatelj. Ne možeš odbaciti ono posljednje što ti je ostalo, svoju kršćansku vjeru.

"Vjeru su mi kršćani istjerali bičem!" rekao je umorno Gonzalez. "U Maura ću naći više milosrđa nego u kršćana!"

"Ne, ne!" vikao je Ivan, uhvativši prijatelja za ramena. "To se ne smije dogoditi! To se ne smije nikad dogoditi."

"Znaš li neki drugi put?" pitao je mrzovoljno mladić.

"Naći ću ga! Ali to ne smiješ učiniti. Zaklinjem te svetom Bogorodicom." Nadglednik koji je prišao otjerao je kažnjenika natrag na posao, a Ivan se isto tako osjetio primoranim vratiti na svoje mjesto. Poslije razmirice s Gonzalezom uslijedila je za njega besana noć u kojoj se nemirno bacao amo tamo na svom ležaju. Razbijao je sebi glavu kako bi mogao pomoći jadniku. Naposljetku mu je sinula misao koja ga je ohrabrila. Postojao je način da oslobodi kažnjenika. Kad bi za njega predao samog sebe, bio bi Gonzalez slobodan i smio se vratiti svojim roditeljima. Činilo mu se kao da iz tame čuje riječi Gospodnje:

"Ja sam za tebe dao svoj život, Ivane, i za tebe umro na križu. Spasi njegovu dušu noseći za njega lance!" Ivan se do ranog jutra mučio u vrtlogu oprečnih misli. A što bi bilo s čovjekom kome je služio? Ne bi li svi oni bez njega propali u bijedi? Da li je smio pustiti da tako završi šestero ljudi da bi spasio onog jednog.

Kad je svanulo, odlučio je ipak predati sebe za prijatelja. Ali dogodilo se da je naišla plemićeva žena baš kad se spremao napustiti kuću.

"Bog ti platio, João" rekla je toplim glasom, "za sve što činiš za nas dvoje i djecu. Ja ti to na žalost ne mogu platiti, ali obećaj mi da nas nećeš napustiti dok smo tu!"

"To Vam sada još ne mogu obećati!" promucao je ganuto Ivan. "Možda sam negdje drugdje potrebniji nego kod Vas."

"Ne, ne, to ne može biti!" odvratila je žena prestrašeno. "Ne vidiš li da te sâm Bog doveo k nama!"

"A ako me Bog sada poziva na neko drugo djelo?" odgovorio je Ivan oborena pogleda.

"Varaš se, João! Bog ne može željeti da moju sirotu djecu prepustiš potpunoj bijedi. Bog želi da ostaneš s nama. Preklinjem te, ne odlazi od nas! Zaklinjem te Kristovom ljubavlju. Mi nemamo nikog osim tebe."

Ivan je zamišljeno gledao pred sebe. Nije li to uistinu bila Božja volja koja se očitovala u očajnom majčinom preklinjanju? Nisu li riječi Gospodnje što ih je u noći čuo bile tek samoobmana?

Trebao je dakle ispuniti Božju volju. Oklijevajući je ispružio ruku koju je majka u svom golemom strahu brzo uhvatila i tiho rekao:

"Ostat ću uz Vas i neću Vas napustiti."

Zatim je umoran otišao na svoje radno mjesto. Tog je dana izbjegavao mladog portugalskog kažnjenika, ali su se navečer nakratko sreli.

"Znaš li drugi put?" pitao je Gonzalez i netremice gledao Ivana s posljednjom iskricom nade.

"Još ne znam puta!" odvratio je tužno Ivan.

"Ali ja ga znam!" rekao je odlučno prijatelj. Zatim su ih opet rastavili.

Kad je Ivan sljedećeg jutra zabrinut pitao za Gonzaleza, saznao je da je noću pobjegao. Čuvši to, problijedio je i promucao nekoliko riječi, a zatim kriknuo od muke.

Taj se dan čini kao da nema kraja. Kad se Ivan u sumrak posve iscrpljen vratio kući, pozdravila ga je plemićeva žena

neobično radosno i priopćila mu, blistajući od sreće, kako je kralj pomilovao njezinog supruga. Već su se sljedećim brodom vraćali u domovinu.

Ivan je trenutak stajao kao okamenjen. Odjednom je udario u luđački smijeh, tako da je plemkinja mislila da je izgubio razum.

"Vi se vraćate kući! Vraćate se kući! Vikao je u kratkom predahu od strašnog smijeha. "A ja sam pustio prijatelja da srlja u propast! Ja luđak! Ja luđak!" I opet se grohotom smijao udarajući u sebe stisnutim šakama u svom očaju, sve dok se nije s posljednjim krikom srušio. Plemkinja je zbunjeno gledala svog slugu, a zatim se svojom iskrenom dobrotom trudila da mu pomogne i naposljetku saslušala njegovo priznanje.

"Bože moj, João, ne uzimaj to tako teško!" Pokušavala ga je utješiti. "Nije tvoja krivnja što je tvoj prijatelj prebjegao Maurima."

"Dakako da je to moja krivnja!" jecao je divlje. "Samo moja! Nema pokore kojom bih mogao ispaštati za tu krivnju."

Plemićka se obitelj žurno pripremala za povratak kući, dok je Ivan obavljao svoju službu kao obično, ali nije više progovorio gotovo ni riječi i jedva ga se moglo nagovoriti da nešto pojede. Nekoliko dana je kasnije ispraćao plemićku obitelj na brod koji ju je trebao vratiti kući.

"Pođi s nama, João!" zamolila ga je još jednom gospođa na rastanku, kao već toliko mnogo puta posljednjih dana. "Ničega ti neće nedostajati, a mi ćemo biti sretni što ćemo moći nagraditi tvoju požrtvovnu pomoć."

I don Luis se ponudio da vjernog slugu povede sa sobom na svoje posjede, iako u svom pretjeranom ponosu još uvijek nije uspio izreći ni jednu jedinu riječ zahvalnosti. Ivan ih je međutim šutke ostavio i ne osvrnuvši se vratio u grad.

Očajan je lutao ulicama bučnog lučkog grada, dok ga put nije doveo do franjevačke crkve. Osjećao se nedostojnim da uđe u Božju kuću, ali je to naposljetku ipak učinio tjeran tajanstvenom unutarnjom silom. U jednom je kutku crkve pao na koljena, na mogavši izustiti ni riječi molitve. Neki je pater ušao u ispovjedaonicu i otpustio grijehe nekolicini pokajnika. Uskoro je i Ivan, ne znajući pravo što čini, skrušeno klečao pred svećenikom.

"Želiš li se ispovjediti, sine moj?" pitao je manji brat pun iskrene dobrote.

"Da, želim se ispovjediti!" rekao je brzo Ivan. "Ali nećete mi moći oprostiti." Svećenik je ganut slušao ispovijed očajnika. "Nije tvoja krivnja to što se dogodilo!" rekao je blago. "To je zacijelo Božja volja."

"Želim poći za njim i potražiti ga!" promucao je utučeno Ivan.

"To ti zabranjujem!" odvratio je redovnik odlučno. "Čuješ li ? Kao ispovjednik ti zabranjujem tako bezizgledan pothvat koji bi samo ugrozio spas tvoje vlastite duše. Zapovijedam ti štoviše da se bez oklijevanja vratiš u Španjolsku. Sad pođi u miru!"

Ivan se teturajući podigao i napustio Božju kuću. U njemu je sve bilo spaljeno i ugašeno. Poput mjesečara se vratio kući, spremio svoju sirotinjsku imovinu i krenuo u luku. Tamo je zatekao jedrenjak koji samo što nije isplovio. Ivan je imao taman još toliko novca da plati prijevoz do Gibraltara.

Brod je digao sidro pod blistavim sunčanim sjajem, ali tek što je malo odmaknuo od kopna prekrili su nebo tmurni oblaci koji su postepeno poprimili sumpornu žutu boju. Kapetan je naredio da se smotaju jedra, a odmah se zatim hučeći sručila snažna oluja koja je pretvorila more u divlji, uskipjeli pakao. Golemi su valovi bacali jedrenjak gore dolje poput orahove ljuske. Sijevala je munja za munjom uz zaglu-

šnu grmljavinu. Uz prasak je pukao jarbol, smrskavši pri padu dio ograde gornje palube.

Posada broda i putnici vikali su od straha.

Ali Ivan je stajao, čvrsto se negdje držeći, i promatrao pobješnjelo more. "Ti ćeš biti kriv ako brod potone!" kopkalo ga je u duši. "Zbog tebe će svi stradati." Poput Jone koji je bio nevjeran božanskom pozivu, vjerovao je da će lađa potonuti ne bude li ispaštao svoju pogrešku.

"Maknite se s palube, Señor!" doviknuo mu je mornar koji je stajao za kormilom. "Inače ćete začas biti dolje s ribama." Tada je Ivan tako viknuo da je nadglasao orkan i grmljavinu:

"Brod će potonuti mojom krivnjom! Bacite me u more!"

"Luđače!" ljutio se pomorac. "Nosi se odavde!"

"Tada moram sâm sebi suditi! Rekao je Ivan u izbezumljenosti koja mu je pomračila čula i odlučio skočiti s broda. U svom se očaju još jednom obratio svojoj nebeskoj zaštitnici: "Ave Maria, gratia plena!" Ali tek što je dovršio svetu molitvu, odjednom je oluja uz posljednji fijuk umuknula. A valovi su se izravnali i sunce zasjalo kroz oblake koji su se razišli. Ivan je pao na koljena i zahvaljivao za spas Bogorodici koja mu je već toliko mnogo puta pomogla.

U Gibraltaru se iskrcao s broda i krenuo u susret posve neizvjesnoj budućnosti.

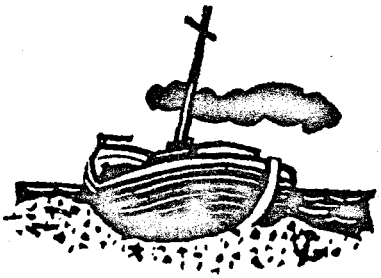

Putujući knjižar iz Gibraltara

Ivan se našao u metežu živahnog lučkog grada posve bez sredstava. Neodlučan kamo da krene tumarao je uskim ulicama čiji su ga nizovi sivih kuća činili neobično potištenim. Tada je ušao u katedralu, nekadašnju džamiju, kleknuo pred slikom Majke Božje, još joj jednom zahvalio na čudesnoj pomoći i stavio svoju sudbinu u njezine ruke.

Utješen je ustao i pošao putem prema luci gdje nije manjkalo posla za snažne ruke. Nosio je bale, sanduke i bureta na ukotvljene brodove, ribao palube, pomagao ribarima bacati i dizati mreže. Iako je plaća za takve povremene poslove bila zaista mala, ipak ga je čuvala od krajnje bijede. Dokle god je to dopuštalo godišnje doba noćio je u ribarskim čamcima, skladištima, pod mostovima.

Kad se približila zima, našao je sirotinjski smještaj kod nekog starog, mrzovoljnog knjižara u krivudastoj uličici blizu katedrale. Katkad je pomagao knjižaru u njegovoj trgovini, osobito kad su se morale razmotati knjige i poredati na visoke police. Knjige su vjerojatno bile jedino na svijetu što je trgovac volio. Stoga se radovao interesu što ga je Ivan pokazao za njegovo blago i rado je puštao da mu pomaže, to više što Portugalac nije tražio nikakvu drugu plaću nego da tu i tamo smije posuditi neku od knjiga.

Neobična je bila zbirka koja se nalazila na policama. Tamo su bile, uvezane u bijelu, meku svinjsku kožu, romani o Cidu, odvažnom borcu protiv neprijatelja, među andaluzijskim ljubavnim pjesmama i španjolskim prijevodom Isusovog života iz pera saskog kartuzijanca Ludolfa. Priča o svecima "Flores de los santos" stajala je pored pustolovnog Amadisa de Gaulea i zapisa koji su u praktičnom kvart-formatu izvješćivali o najnovijim događajima u svijetu, o vjenčanjima, poplavama, otkrićima, ubojstvima, bitkama i pobjedama.

Mnogi su od tiskarskih proizvoda potjecali iz nakladnih kuća u Sevilli i Madridu, drugi su prešli dug put stigavši iz tiskarskih prostora u Parizu, Lyonu, Napulju, Ferrari i Veneciji, pa čak i iz Antwerpena, Bruxsellesa i Löwena. Uz knjige najgore kvalitete nije manjkalo ni veoma učenih folijanata, za koje su se u Gibraltaru vjerojatno teško mogli naći kupci, ali upravo su ta djela bila najveći ponos starog knjižara i ruke su mu drhtale od uzbuđenja kad je uzeo jednu od tih dragocjenih knjiga iz nove pošiljke. On je bio više sakupljač nego trgovac i nije prezao ni od kakve žrtve da bi povećao blago svojih knjiga. Jedva da je sebi priuštio najnužniju hranu i piće, nedjeljom i radnim danom hodao je naokolo odjeven u staru, otrcanu odjeću, a za hladnih dana zebao u nezagrijanoj sobi. Sve mu to nije smetalo, samo mu je bilo važno da može nabaviti nekoliko rijetkih djela.

"Zašto sebi gomilate knjige koje u Gibraltaru nećete nikad moći prodati?" pitao ga je Ivan jednog dana kad je stigla velika pošiljka djela na stranim jezicima.

"Prodati?" nakašljao se starac. "A tko kaže da ih želim prodati? Ne trebate mi ni govoriti da se tih dragocjenosti ne bih mogao riješiti u ovom prokletom gradu, kad bih to želio. Kad bih imao knjižaru u Salamanki, Sevilli ili Granadi, bilo bi već drukčije. Ja i sâm znam da tako nešto ne čitaju mornari i trgovci ribom. Ali ja ih uopće ne želim prodati. Ne želim da ih ima itko drugi! Nikome ih ne bi prepustio! Želim ih samo za sebe!"

"Zar Vi razumijete strane jezike na kojima su napisane te knjige? Ova tu je na njemačkom, a ona na francuskom. Možete li to čitati?"

"Tko je govorio o čitanju!" žestio se starac. "Ne trebam ih čitati ako ih samo posjedujem."

"To baš ne shvaćam! Tada Vam ničemu ne služe?"

"To Vi mislite, amigo!" odvratio je stari knjižar. Poznajem nekoga tko ima zbirku šalica od kineskog porculana. Mislite

li da pije iz njih? Uopće mu ne pada na um. Za to su mu suviše dragocjene. Isto je tako i s knjigama."

"To je uistinu teško shvatiti!" tresao je glavom Ivan." Mene raduju samo ako ih mogu čitati."

Portugalac je često do kasno u noć sjedio u staroj knjižari i pokoja mu je knjiga postala dobar prijatelj bez koga više nije mogao. Jednog dana kad je opet stigla nova pošiljka, otkrio je tanak, neugledan svezak s naslovom "Imitacion de Christo", španjolski prijevod "Nasljeduj Krista" Tome Kepenca. Tada je svakog slobodnog trenutka čitao iz te dragocjene knjižice koja mu se činila poput nebeskog dara. Ona je davala odgovor na njegovu najdublju čežnju, pomogla mu da razumije svu muku svog života i imala utjehu za njegovu dušu koja je još toliko često bila mučena sukobom savjesti.

Ponekad je zastupao neobičnog knjižara u njegovoj knjižari i čitao iz zlatne knjižice dok je čekao na kupce. Znalo se dogoditi da je neki mladić tražio napet viteški roman, a Ivan mu umjesto toga preporučio "Nasljeduj Krista".

"Želim knjigu o nečuvenim junačkim djelima!" tražio je neki dječak, ali Ivan gotovo nije slušao, već je začuđenom djetetu čitao odlomak iz "Imitacion de Christo":

"Ako Isus stanuje u tebi, tada je sve dobro i sve lako. Ali nije li Isus u tebi, sve je gorko i teško. Ako ti Isus ne daje utjehu, sva druga utjeha nema snagu. Ali jedna riječ iz njegovih usta daje golemu utjehu tvom srcu."

"Ali ja nisam zapravo tražio utjehu, već neku knjigu o razbojnicima i vitezovima kakve piše Silves de Selva ili nešto slično", opirao se dječak. "Želim pustolovinu, a ne utjehu!"

Ivan je smiješeći se gledao đaka čije su crne oči ljutito svjetlucale.

"Ti tražiš dakle pustolovine, sine moj! Ja nisam samo o njima čitao, već ih i sâm doživio, ali nisu mi donijele sreću."

"Vi ste sami doživjeli pustolovine?" skočio je oduševljeno dječak. "Morate mi pričati o tome!" Smjesta je sjeo na klupu i pun iščekivanja gledao knjižarskog pomoćnika. Ivan je odložio na stranu "Nasljeduj Krista" i pričao o ratu i križarskom pohodu, o Fuenterrabiji i Beču, o borbama s bikovima u Sevilli i izgradnji utvrde pod nemilosrdnim afričkim suncem. Dječak je bez daha slušao, tražeći uvijek iznova nastavak napetog pripovijedanja o pustolovinama.

"Mnogo ste Vi toga doživjeli, Señor!" rekao je naposljetku. "Čuvanje ovaca i nošenje opeka prepustio bih rado drugima, ali protiv Turaka bih se i ja želio boriti. A rado bih se borio i protiv gusara, mačevao se s riđobradim Chaireddinom i palio mu stopala dok ne bi priznao kamo je sakrio svoje blago. To bi bio život!"

"Vjeruj mi, to bi ti ostavilo srce praznim. Postoji samo jedna golema radost."

"A koja?"

"Služiti Bogu i voljeti ga! A to možeš naučiti iz "Nasljeduj Krista!" odgovorio je ozbiljno Ivan. "Gledaj, poklonit ću ti jedan primjerak. Ne trebaš platiti ni maraveda, ali obećaj mi da ćeš svaki dan pročitati jedan odlomak iz te knjižice!"

"Pa, ako ćete mi je pokloniti - - !" otezao je dječak s odgovorom , zatim uzeo knjižicu što mu ju je pružio Ivan.

"Nadam se da ćeš uskoro opet doći i pričati mi kako ti se svidjela. Kako se zapravo zoveš?"

"Alfonso!" odgovorio je dječak.

"Alfonso! Tako se zvao moj dobar prijatelj koga sam izgubio pri obrani Beča!" rekao je Ivan zamišljeno. Još je dugo mislio na dječaka crne kovrčave kose koji je želio kupiti pustolovnu knjigu, a otišao s "Nasljeduj Krista.

"Neka te Bog čuva od sveg zla!" rekao je s uzdahom i bilo je to kao molitva.

Alfonso je postao najboljim i jedinim Ivanovim prijateljem u Gibraltaru. Svakih je nekoliko dana dolazio u knjižaru i bio

dovoljno iskren da prizna kako mu je zapravo Silves de Salva ipak još draži od Tome Kempenca, ali se vjerno držao svog obećanja i svaki dan pročitao jedno poglavlje iz divne knjižice koja mu je ipak malo postala bliskim pratiocem. Ivan mu je posudio i "Flores de los santos", prekrasnu španjolsku knjigu o životima svetaca, koja je nekoliko godina ranije tako čudesno preobrazila viteza Ignacija Lojolskog.

"U njoj nećeš naći lažne pustolovine!" rekao je dječaku. Ali u njoj su opisana junačka djela kakva mogu ostvariti jedino Božji izabranici."

Ivan je tih dana spoznao kakvu čudesnu moć ima dobra knjiga nad ljudskim srcem. Ganut je promatrao kako je Alfonso sve više otvarao svoje srce Božjoj ljubavi i kako je u njegovoj duši rasla plemenitost. U međuvremnu je posao knjižara sve više propadao. On nije više mogao plaćati knjige koje je u svojoj sakupljačkoj strasti odasvud nabavljao. Slijedile su jedna za drugom tužbe zbog dugovanja i jednog dana došao je u knjižaru algucil, sudski službenik, i zaplijenio čitavo književno blago koje je kasnije bilo prodavano na javnoj dražbi. Dragocjeni su folijanti otišli u bescjenje. Ivan je sâm kupio dio knjiga za svoju malu ušteđevinu. Kad je poslije završene dražbe potražio starog knjižara želeći ga utješiti u njegovoj tuzi, našao ga je mrtvog na njegovom sirotinjskom ležaju. Gubitak toliko mu dragih knjiga slomio mu srce.

Ivan je odlučio nastaviti pokojnikov posao. S torbom načinjenom od jedrenog platna išao je od vrata do vrata nudeći na prodaju svoje knjige. Često su ga ljudi otjerali grdeći ga i psujući, često su mu se podrugivali i ismijavali ga kad je nudio "Imitacion de Christo" ili "Flores de los santos." Ali njegov rad nije ostao bez uspjeha i rado je mislio na blagodat što će njegove knjige donijeti čitateljima. Njegov mu se poziv nije činio manje vrijednim od poziva apostola za Krista i njegovo kraljevstvo.

Odlazio je i u obližnja mjesta nuditi svoju robu, u Algericas, Rondu ili San Roque, gdje su poslovi išli bolje nego u Gibraltaru gdje se pri južnim vratima ionako nalazila još jedna knjižara.

Godinu za godinom je obavljao svoj posao putujućeg knjižara. Uskoro je postao posvuda poznatim, a budući da je svoje knjige znao preporučati s iskrenim oduševljenjem, nije izostao uspjeh. Čak je već smio razmišljati o tome da u Gibraltaru osnuje stalan posao i unajmi prostoriju za knjižaru. Ali tada je u njegovom životu došlo do još jednog presudnog obrata.

Bio je vruć dan u kolovozu 1536. godine i Ivan se noseći svoju tešku torbu s knjigama uspinjao kamenitom cestom prema Svetom Roku. Sunce je nesmiljeno peklo unatoč ranim jutar-njim satima, kao da je željelo svojom vrelinom raznijeti kamene stijene. Tek je tu i tamo pokoji brijest ili hrast plutnjak davao malo hladovine. Knjižar je polako koračao naprijed dahćući pod svojim teretom.

Poslije nekog vremena sustigao je malog dječaka koji je pješačio gologlav i bosonog.

"Zar nemaš cipele, dijete moje?" upitao je mališana sa žaljenjem.

Dječačić ga je gledao velikim, sjajnim očima i tužno treso glavom. "Ta rasjeći ćeš si jadne nožice. Bože moj, pa već su posve ranjave. Dođi, obuj moje cipele!"

Ivan je žurno razvezao svoje čizme i stavio ih na noge dječaku, ali su njemu bile dakako prevelike, tako da u njima tek nije mogao hodati.

"Ah, vidim da to neće ići!" uzdahnuo je Ivan. "Ali dođi, nosit ću te na ramenima, tako ćemo već nekako dospjeti dalje."

Podigao je dječaka koji mu je sjeo na ramena i krenuo s njim dalje nalik na svetog Kristofora o kome su "Flores de los santos" izvješćivale da je nosio Spasitelja.

"I ja bih želio nositi svog dragog Gospodina!" razmišljao je Ivan. "Tada bi mi on sigurno pokazao put kojim trebam ići." U sebi je vapio da mu Bog poslije svih tih životnih lutanja napokon objavi svoju volju.

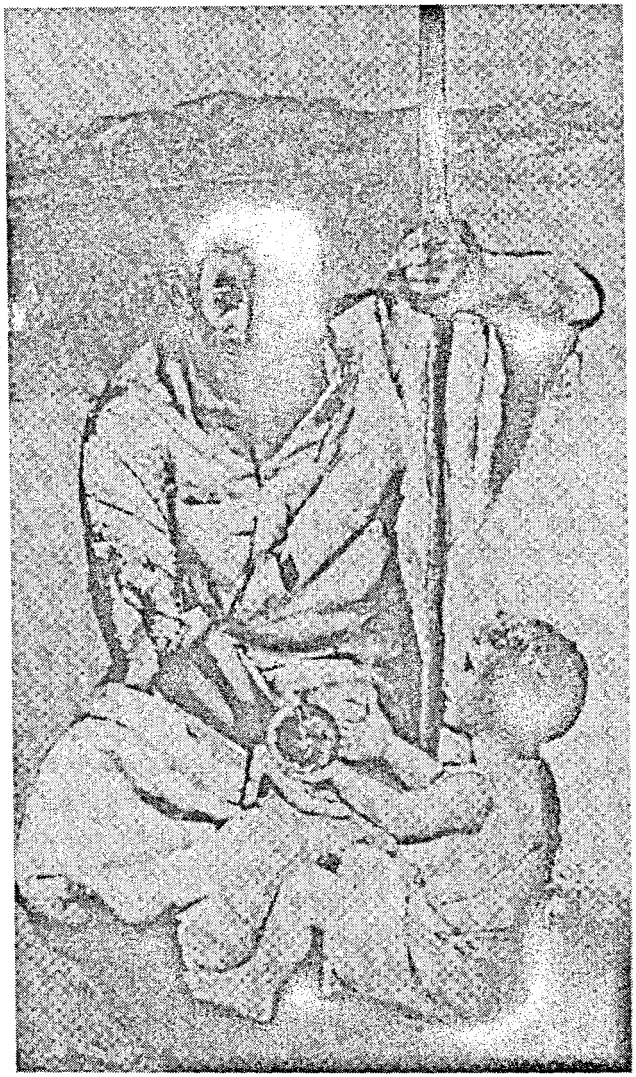

Ivan je vidio u dječakovoj ruci napola otvoren plod mogranja okrunjen blistavim križem i čuo neki glas kako kaže: "Ivane od Boga, Granada će biti tvoj križ!"

Sve mu je teži bio dvostruki teret pod sve vrelijim suncem i kad su došli do izvora na kome je voda tekla iz kamene stijene, gdje je raslo drvo mogranja, spustio je dječaka na zemlju i rekao:

"Malo ćemo se osvježiti i kratko otpočinuti u hladovini drveta." Žedno je hvatao u ruku vodu s izvora i pio je dugim gutljajima. Ali kad se opet uspravio, kako bi i dječaku dao malo vode, ugledao je to dijete obasjano čudesnom svjetlošću. Nije to bio sunčani sjaj, već posve nezemaljska, nebeska svjetlost koju je jedva mogao podnijeti. Začuđeno je gledao u sve sjajniju svjetost. Odjednom je u dječakovoj ruci ugledao napola otvoren plod mogranja, okrunjen blistavim križem i čuo čudesan, zvonak glas koji je nadjačao šum izvora: "Ivane od Boga, Granada će biti tvoj križ!"

Nije više mogao podnijeti to blještavilo, te je drhtavim rukama pokrio zaslijepljene oči. Kad je opet pogledao, nije više vidio dječaka koliko god ga tražio, iako na širokoj cesti nije bilo ničega gdje se mogao sakriti.

Ivan je tada shvatio da je sâm Gospodin bio taj koga je nosio i koji mu je objavio svoju volju.

Tako se ne oklijevajući vratio u Gibraltar, sredio svoje poslove, srdačno se oprostio od svog prijatelja Alfonsa i jednog od prvih rujanskih dana krenuo na put za Granadu.

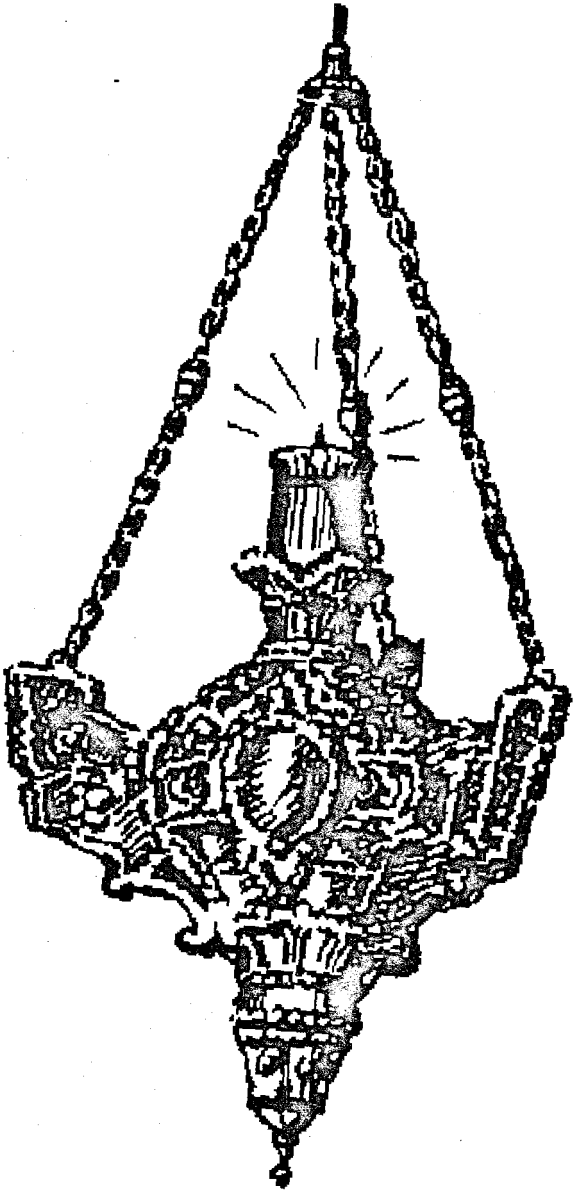

Drugi dio

MOGRANJ

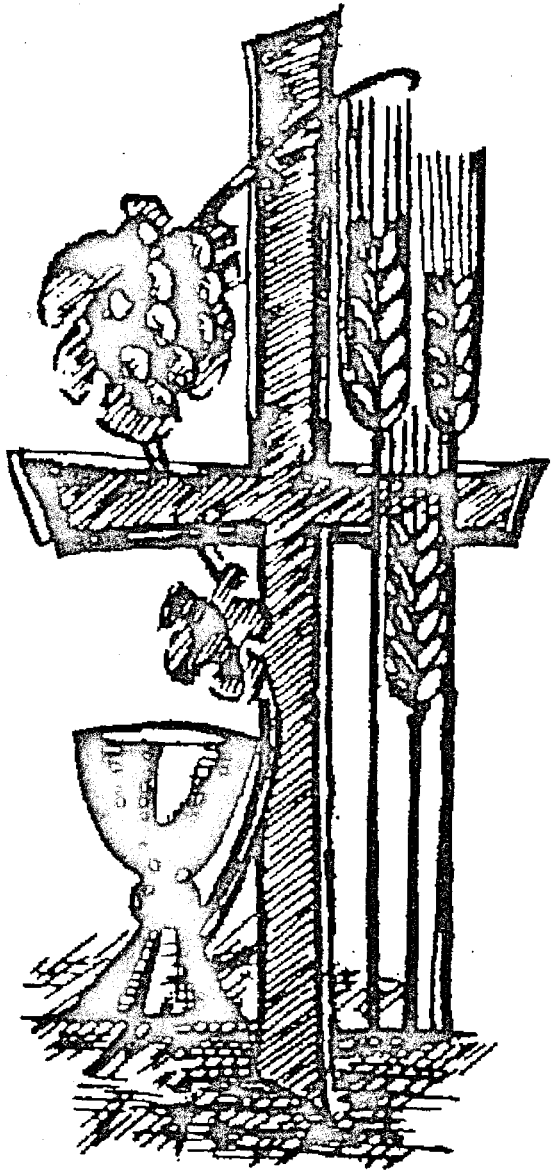

Inkvizitor

U nekom podrumu blizu Puerte de Elvire, glavnih vrata starog maurskog kraljevskog grada, našao je Ivan sirotinjski smještaj. Ispred svog je konačišta naslagao nekoliko sanduka, iznad njih razapeo komad jedrenog platna radi zaštite od kiše i nevremena i na tako načinjenom prodajnom mjestu izložio svoje knjige.

Na početku je posao išao tek osrednje. Tu i tamo je došao k stolu pokoji besposličar, listao sueltase i relacionese, ilustrirane sveske s novostima iz cijelog svijeta, zatražio od dobroćudnog knjižara da mu naglas pročita nekoliko strana, a zatim se kratko zahvalivši odvukao dalje ne kupivši ni za jedan maravedo. S vremena na vrijeme došao je pokoji student s novoutemeljenog sveučilišta i poslije dugog cjenkanja kupio neku knjigu u uvezu od svinjske kože, dok je neki drugi sin muza koji je više cijenio vino iz Malage nego znanost nudio na prodaju svoje knjige.

Ivanu su bile najdraže mušterije mali granađani crnih kovrčica, često dosta odrpani dječaci i djevojčice koji su pozorno slušali dok im je čitao neki odlomak iz života svetaca ili tumačio otiske drvoreza na listovima katekizma. Tamo se vidio naš dragi Gospodin u mukama, Marijina krasota, tajne krunice ili sedam djela milosrđa, a knjižar je znao pripovijedati tako toplo i s tolikim oduševljenjem da su mali odrpanci radije slušali njega nego župnika u crkvi.

"Gledajte, dečki i djevojčice", tumačio je Ivan opet jednog dana slike otisnute na tvrdom kartonu, "kako je naš jadni Gospodin morao trpjeti! Sve je to podnio, jer vas je volo kao djecu Kafarnauma koju je primio u svoje naručje i blagoslovio. Morate mu svim srcem uzvratiti njegovu ljubav! Želite li to?"

"Da, da", uzvikivale su male skitnice i pružale prljave ručice prema svetim slikama.

"U siromašnima i nevoljnima morate voljeti Spasitelja!" govorio im je dalje knjižar." Pogledajte ovu pločicu! Tu vidite sedam djela milosrđa: hraniti gladne, pojiti žedne, odijevati gole, primati na konak neznance, oslobađati sužnje, posjećivati bolesne, sahranjivati mrtve. Tko mi to može ponoviti, dobit će takav list sa slikom posve besplatno. "Još je dva, tri puta nabrojao dobročinstva ljubavi, dok je hrpica kuštravih glava ponavljala u zboru svaku riječ. Naposljetku je neki slabunjav dječačić uspio sve izgovoriti bez greške.

"Odlično si to učinio!" pohvalio ga je knjižar. "Evo ti obećanog lista sa slikom."

"O, hvala Vam, Señor!" zamuckivao je dječak porumenjevši od radosti.

"Ne dajte mu to!" vikali su drugi zavidno. "Josê je Maur i zapravo se zove Jusuf. Njegov je djed pobjegao u Afriku, jer se nije želio dati pokrstiti. Nemojte mu dati sliku, Señor!"

Prije nego što se Ivan uspio snaći, navalila je čitava skupina na malog Maura, bacila ga na pod i pokušavala mu istrgnuti sliku koju je on pritiskivao na sebe kao svetinju. Knjižar je nastojao uspostaviti red svojim snažnim pesnicama i morao zadati pokoji udarac da bi oslobodio krhkog dječaka.

Horda mučitelja se negodujući raspršila, a mali je Maur, dršćući čitavim tijelom, stajao sâm kraj stola s knjigama i u rukama stiskao gotovo posve razderanu sliku.

"Ne trebaš plakati, Josê!" tješio ga je Ivan. "Pogledaj, poklanjam ti novu sliku!" Dječak se sav u suzama mucajući zahvalio i želio otići, ali ga je knjižar zaustavio i pitao:

"Je li istina što su drugi rekli o tvom djedu?"

"Da", kimnuo je Josê još uvijek jecajući. "Ali ja nisam kriv za to. Otada je već prošlo mnogo vremena, a drugi me uvijek zbog toga tuku."

"O, jadno dijete! Uzdahnuo je Ivan. "Ali znaš, i Spasitelja su uvijek tukli. Misli na to uvijek kad ti netko učini zlo! Gledaj, poklanjam ti još i list s Isusovim mukama."

"Isus je dobar", odgovorio je dječak, brišući suze s lica. To kaže i otac. Ali otac kaže da nisu svi kršćani dobri i zato je djed otišao s kraljem Boabdilom u Afriku."

"Što ti znaš o Boabdilu?"

"To je bio posljednji maurski kralj ovdje u Granadi!" objasnio je dječak. "Vladao je gore u Alhambri koja je ljepša od dvorca iz bajke. Ali tada su došli Španjolci, obasuli grad svojim teškim željeznim kuglama i zauzeli ga. Boabdil je morao pobjeći u Afriku. Inšalah! U ime Boga!"

Ivan je iznenađeno pogledao mališana radi njegovog islamskog uzdisaja, ali dječak nije primijetio taj pogled i dalje je pričao: "Tada su došli bijeli redovnici i propovijedali Evanđelje, ali moj djed nije mogao u to vjerovati, jer kršćani nisu bili onakvi kao nauk dobrog Ise!"

"Ise?" upitao je začuđeno Ivan.

"Želio sam reći Isusa!" ispravio se zbunjeno dječak. "Da, i zato je moj djed pobjegao u Afriku. Nije se želio dati prisiliti da prihvati vjeru kršćana."

"A tvoj otac?"

"Moj je otac bio tada još dijete. Ostao je kod rođaka i postao kršćaninom kao oni. Tako je odrastao u kršćanskoj vjeri, ali ljudi mu nisu vjerovali, jer je bio sin Maura. Netko ga je prijavio bijelim redovnicima optuživši ga da skriva knjigu proroka. Oni je nisu našli, iako mu je otac ostavio lijep Kuran, bogato ukrašen srebrnim okovima. Ipak su ga bacili u inkvizicijsku tamnicu, tamo blizu Elvirinih vrata. Naposljetku su ga morali opet pustiti na slobodu. Poslije toga je čitao iz Kurana više nego ikad prije, a često sam i ja morao s njim moliti pokoju suru."

Ivan je blizu Puerta de Elvire unajmio sirotinjski podrumski prostor gdje se smjestio i ispred koga je prodavao knjige i slike.

"Za ime Božje, ne govori to nikom!" upozorio ga je Ivan problijedivši. "Inače bi ti otac mogao doživjeti golemu nevolju i patnju."

"Bi nefsi, tako mi moje duše, to kažem samo Vama, Señor. Vi ste mi poklonili slike i dobar ste čovjek. Znam da Vama to smijem reći." Zatim se još jednom zahvalio i otišao.

Ivan je dugo gledao za dječakom ozbiljno razmišljajući. Tu se opet spominjala strašna riječ inkvizicija koja ga je uvijek plašila. Pri njoj se moralo misliti na mračne tamničke ćelije, na mučionice i lomače.

A uspjeh? Je li Granada uistinu postala kršćanskim gradom? Nije li možda mnogo maura potajno čitalo Kuran i učilo svoju djecu surama proroka? O da, inkvizitori su zacijelo bili u pravu. Mnogi su se Mauri dali prisilno, tek prividno pokrstiti, ali su u srcu ostali pristaše islama. No jesu li tamnice i mučenje bili prava sredstva da se zaslijepljeni ljudi vrate Kristu. Gdje je u Evanđelju pisalo da bi se put blagom, milostivom Isusovom nauku trebao pripremati mučenjem i spaljivanjem ljudi?

Ivan se zbunjen prenuo iz svojih misli kad mu se obratio neki redovnik u bijeloj odjeći dominikanca koji je prišao njegovom stolu . "Tako zadubljen u svoje misli, Señor!" Ivan je podigao pogled i ugledao dobrostivo lice na kome su se isticale mudre, ljubazne oči.

"Stojim Vam na usluzi, padre!" promucao je smeteno Ivan.

"Malo bih pogledao Vaše knjige!" rekao je svećenik smiješeći se. "O da, već vidim, imate dobrih djela i s njima ste po svoj prilici pravi apostol ulice. Imate i "Flores de los santos", a tu je čak i "Imitacion de Christo", knjiga prepuna bogatih, dubokih misli. Zacijelo nije napisano ništa ljepše poslije Evanđelja."

"To je moja omiljena knjiga, padre!" Složio se Ivan sa svećenikom. "Nijedna druga ne daje toliko mnogo utjehe u teška vremena."

"Imate pravo" Put križa kome nas uči Toma Kempenac, jedini je put do spasa."

Ivan je pozorno slušao, prisjećajući se neobične pojave dječaka koji mu je navijestio njegov križ u Granadi. Ali ta se blistava slika pomračila i umjesto božanskog djeteta vidio je tužne, tamne oči malog Maura i čuo bolnu optužbu za koju nije znao odakle dolazi: "Jeste li vi kršćani još uvijek nositelji križa? Niste li možda postali krvnicima koji svoju braću stavljaju na stup sramote i tjeraju na Golgotu?"

"Sanjarite li, knjižaru?" prenuo ga je iz tih misli ljubazan glas dominikanca. "Već sam dvaput pitao za cijenu "Nasljeduj Krista".

Ivan je rekao iznos, ali dok je pater plaćao rekao je nesigurnim glasom:

"Imao bih jedno pitanje, padre!"

"Slobodno pitajte!"

"Želio bih Vas pitati sljedeće: jesmo li još kršćani?"

"Neobično pitanje!" odgovorio je svećenik pogledavajući začuđeno Ivana. "Zašto to pitate?"

"To ne bih sad mogao obrazložiti" rekao je Ivan, jer se kraj njegova stola okupilo nekoliko radoznalaca. "A trebao bih za to i malo vremena."

"Možete me posjetiti u samostanu Santa Cruz. Samo pitajte za patra Luisa! Budem li mogao, rado ću raščistiti vaše dvojbe."

Knjižaru nije ostalo vremena da razmišlja o susretu, jer je upravo tada morao poslužiti nekoliko kupaca. Posao se općenito sve više poboljšavao što se više bližila zima. Ivan je uspio povećati svoj knjižni fond i uskoro udovoljiti i zahtjevnim kupcima. Često je razmišljao o tome ne bi li unajmio pravu knjižaru i osnovao kućanstvo i obitelj. Bile su mu četrdesettri godine i mogao je sebi trgovinom osigurati sigurnu budućnost i - ako bi odlučio ostati u svijetu - mirno potražiti životnu suputnicu, kako bi konačno vodio spokojan

građanski život. Ali neki mu je glas u njemu govorio: "Ti nisi u svom pravom pozitivu. Bog želi drugo od tebe i to će ti pokazati kad bude došlo vrijeme."

José, mali Maur, sklopio je odano prijateljstvo s knjižarem, često provodio sate pri njegovoj tezgi, pomagao mu prodavati i bio veoma ponosan kad je tu i tamo smio zamijeniti Ivana.

Tako su prolazili mjeseci. Došlo je božićno doba koje je donijelo trgovcu mnogo posla i dobru zaradu. Iako su u "Svetom vrtu" Alhambre još cvjetale ruže, pirio je, prije svega u jutarnjim satima, hladan povjetarac s bijelih visina Sierra Nevade i kad je Ivan jednog od prvih siječanjskih dana izložio svoje knjige, malo je zebao. Sunce koje se dizalo sve više zagrijavalo je zimski dan i kad se pojavio mali pomoćnik s radosnim pozdravom, rekao je knjižar da već osjeća nešto poput prvog proljetnog daha.

"Došle su nove knjige, José!" rekao je ljubazno. "Imat ćemo mnogo posla. Uskoro ćemo unajmiti pravu dućansku prostoriju i ti ćeš biti moj naučnik. Slažeš li se s tim?"

"Svakako, Señor Ivan!" sjao je dječak od sreće i pomagao knjižaru razmotati nove knjige i izložiti ih uz druge.

"Neće li se tvoj otac protiviti tome?"

"A zašto? On Vas veoma štuje i znate li što je nedavno rekao?"

"Što?"

"Kad bi svi kršćani bili poput knjžara s Puerte de Elvire, mogle bi se uskoro zatvoriti tamnice inkvizacije."

"Inkvizacija!" ponovio je polako Ivan, pri čemu mu se smrknuo pogled. Pomislio je na to da je zapravo želio posjetiti patra Luisa, ali od prevelikog posla nije to stigao.

Dan je donio dobru dobit. Mnogi su studenti sa sveučilišta došli knjižaru i kupili od njega neke od novoizašlih knjiga. Čak je i pokoji profesor našao put k njemu i

ostavio nekoliko škuda. Navečer se mali Maur oprostio, radosnog srca kao uvijek. Ali još dok je Ivan spremao svoje knjige u velike sanduke, dotrčao je dječak natrag veoma prestrašen i sav zadihan jedva rekao:

"Mog su oca odveli u zatvor!"

"Pa kako se to dogodilo?" pitao je Ivan problijedivši.

"Prije jednog sata iznenadili su oca oružnici inkvizicije zatekavši ga kako upravo čita Kuran. Knjigu su smjesta zaplijenili, a oca poveli sa sobom. Sad ga drže iza željeznih rešetaka prijeko u inkvizicijskom zatvoru, kao da je divlja životinja." Dječak nije mogao od silnog jecanja gotovo nijednu riječ izgovoriti ne zapinjujući.

"Smiri se, José!" odgovorio je Ivan s odlučnim pogledom. "Razgovorat ću s inkvizitorom."

"Zaista ćete to učiniti?" promucao je dječak i dršćući pogledao dobrostivog prijatelja. "O, kad biste učinili da ga opet puste na slobodu!"

"Morat će to učiniti, jer ću to tražiti u Kristovo ime!" rekao je Ivan, a zatim se požurio dovršiti svoj posao.

Sljedeći je dan prolazio Ivan šarolikim ulicama Granade ispunjenim bučnim životom i smijehom i tako došao do Samostana Svetog križa, dominikanskog konvikta gdje ga je odmah primio pater Luis.

"Padre!" obratio mu se Ivan odlučnim glasom. "Moram vidjeti patra inkvizcijskog suda. Molim Vas, za milost Božju, omogućite mi razgovor s njim!"

"A što se to dogodilo?" raspitivao se ozbiljno pater.

"Neki je Maur uhićen, jer je u njega nađen Kuran, i zato je bačen u zatvor."

"Protiv njega će se pokrenuti sudski postupak!" rekao je tiho svećenik. "Vidjet ću može li Vas pater inkvizitor saslušati."

Malo je kasnije odveo Ivana u ćeliju gdje je za stolom, pognut nad hrpom papira, sjedio star dominikanac dostojan-

stvenog držanja. Sobu nije ukrašavalo ništa drugo osim Gospodinovog križa koji je visio na bijelom zidu. Redovnik je kratko vrijeme ispitujuće promatrao posjetitelja svojim tamnim, plamtećim očima, a zatim kimnuo i pozvao ga pokretom svoje suhonjave, otmjene ruke da sjedne.

"Čuo sam od patra Luisa da se bavite trgovinom pobožnim, kršćanskim knjigama. Radi toga ste mi dobrodošli, jer tko se brine za širenje dobrih pisanih djela, taj pridobiva i time ljude za Božje kraljevstvo. To je važno i radi toga, jer se u našem gradu još uvijek drže skrivenima nekršćanske knjige, kako što je potvrdila i premetačina u kućama sumnjivih osoba koju smo jučer proveli."

"Došao sam k Vama zamoliti Vas da poštedite jednog od tih nesretnika u kojih je nađen Kuran", odgovorio je Ivan spomenuvši ime Joséovog oca.

"Da, to je veoma zabrinjavajući slučaj "rekao je inkvizitor, izvukavši neki dokument iz hrpe spisa. "Vidim da smo ga već jednom preslušali i opomenuli. Sad ćemo ga morati zbog njegove neposlušnosti kazniti, teško kazniti!"

"Nije li plemenitije biti milostiv nego osuđivati?" pitao je knižar dršćući. "Zašto ste tako okrutni Vi koji nosite sveto ruho?"

"Nazivate nas okrutnima!" odgovorio je inkvizitor tako tihim glasom da ga je Ivan jedva razumio. "Znam, mnogi misle poput Vas. Nazivate li okrutnim liječnika koji ispali ranu, jer ona drukčije ne bi mogla zacijeljeti? U našoj je zemlji krvareća, gnojna rana u svetom Isusovom tijelu upravo licemjerstvo onih koji prividno prihvate njegov nauk, ali potajno zazivaju Alaha i proroka? One se moraju, ako se ne mogu drukčije izliječiti, ispaliti usijanim željezom, čak i ako srce onoga koji je primoran tako teško suditi umire od sažaljenja!"

"Gospodin nas je učio da rane zalijevamo uljem i vinom!" prigovorio je Ivan, ali inkvizitor je dovršio svoju misao isto

onako hladnokrvno kao što je i prije govorio: "I učio nas je da odsječemo ruku koja nas ljuti i da iščupamo oko koje nas zavodi. Vi imate malen stol gdje prodajete knjige, blizu Elvirinih vrata, dakle u nekom kutku velikog svijeta o čijim bučnim i kobnim događajima vjerojatno ne saznajete mnogo. Tako po svoj prilici ne znate kako je našem vremenu više nego ikojem prije zadano da se bori za istinu. Pogrešan se nauk opasno širi. Pola se Njemačke odmetnulo od vjere, nordijske su zemlje slijedile taj nadasve loš primjer. U Francuskoj još tiho ključa ispod površine. Švicarska se izgubila radi Zwingliijevog krivog nauka, Engleska se otrgnula od Crkve, čak se i u Veneciji i drugim gradovima Italije propovijeda pogubno krivovjerje. I dok se sve to događa stoji islam na Istoku i Jugu pred zidinama Zapada, jedva pobijeđen, ponovno naoružan, spreman, sa svojim zelenim stijegovima, opet napadati, rušiti križeve s tornjeva i umjesto njih postaviti blještavi polumjesec. A Mauri u Granadi potajno čitaju Kuran i pale plamen nade u povratak Islama, odgajajući svoju krštenu djecu u odmetnike. Ivane od Boga! Ako sve to znate, želite li nas još i tada spriječiti da ispalimo ranu zbog koje može propasti kršćanstvo? Vi govorite o ulju i vinu i preporučate blagost i strpljivost. Prijatelju, mi smo čekali, bili strpljivi, opominjali, u ljubavi tumačili Evanđelje. A što je sve to pomoglo? Ništa! Nismo postigli ništa osim potajnog podsmijehivanja. Što se treba dogoditi, Ivane od Boga?

"Tada treba Gospodin opet otići na Golgotu!" odgovorio je Ivan s vatrenim pogledom. "Mora pustiti da mu opet zabodu sulicu u srce, kao bi se zatvorila rana koju Vi kanite izliječiti željezom i vatrom. U nama, padre, u nama kršćanima mora Gospodin opet trpjeti. Usijano željezo mora proći korz naše duše. Mi moramo na klupu za mučenje, na lomaču patnje. Kažem Vam, u zabludi ste, padre! Ranu nećete nikad izliječiti tako kako Vi to kanite. Sila sije mržnju i ne žanje ništa osim mržnje. Budemo li međutim trpjeli kao što trpi Gospodin na Golgoti, naša će žetva biti mir i izbavljenje."

"Vi ste zanesenjak, dragi gospodine!" odgovorio je inkvizitor s bolnim osmijehom." To što govorite zvuči kao riječ sveca, ali to su zapravo budalaste riječi nerazumnog čovjeka. Ne živimo u zemlji snova, kako se čini da Vi mislite, već u svijetu neumoljivo okrutne stvarnosti. Možda je Španjolska posljednja tvrđava prave vjere. Mi ćemo budno paziti da ona ne padne, dakako, sa željezom i vatrom u rukama." Stari je svećenik sve vatrenije govorio, dok su mu se ruke stisnule u pesnice i dohvatile tanko ravnalo koje je pod njihovim stiskom odmah puklo. "Da, bit ćemo nemilosrdni, Ivane od Boga! Radi milosrđa ćemo biti nemilosrdni, jer želimo izliječiti isprebijano i ranjavo tijelo Gospodinovo i spasiti one koji su mu u svojoj zaslijepljenosti nanijeli takvu sramotu.

"Ne, ne padre!" povikao je Ivan skočivši sa stolice. "Varate se, strašno se varate! Ne može biti istina da radi milosrđa morate biti nemilosrdni. Moje ste riječi nazvali nerazumnima, budalastima. Ne osjećate li besmisao u svojim riječima da iz milosrđa morate biti nemilosrdni?"

"Krist se radi milosrđa i pravednosti latio biča i pročistio svoj hram. Mi ne činimo ništa drugo nego to. To je moj zadatak kao inkvizitora, kao čuvara istine koga su za tu službu odredili papa i car." Stari je svećenik, izogvorivši posljednje riječi s mnogo žara, umorno klonuo, neko vrijeme nijemo gledao pred sebe; a zatim tihim, drhtavim glasom dodao: "O prijatelju, što Vi znate o teretu koji nosim! Mislite li da i inkvizitor nema ljudsko srce koje bi se željelo smilovati onima koji trpe? Kako bih se rado zamijenio s Vama, prijatelju moj, koji imate pravo biti milosrdni, vršiti službu dobrog samaratinca za utučen ljudski rod. Kako Vam zavidim što smijete pokazivati svoju dobrotu koju ja moram skrivati. Vi govorite o golgoti, prijatelju. Ali što Vi znate kako usijano željezo pali i moju dušu kad moram osuditi tamo gdje bih želio pomilovati, kad moram kazniti umjesto blagosloviti. O, i ja bih želio nositi u rukama ulje i vino, ali Bog mi je dao mač i

vatru i moram ih upotrebljavati, moram ih upotrebljavati, ne mogu ništa drugo. Ivane od Boga!" Inkvizitor je izgovorio posljednje riječi iznemoglim, sve slabijim glasom, zatim pokrio rukama lice i ukočeno sjedio ne učinivši ni najmanji pokret.

Poslije duljeg vremena je opet došao k sebi i začuđeno pogledao Ivana, kao da se čudi što ga tu vidi.

"Ah, da!" rekao je tada mirnim glasom. "Zamolili ste me da poštedim onog Maura. Možete se pouzdati u to da ću veoma detaljno ispitati taj slučaj i suditi tako blago kako bih volio da se jednom i meni sudi pred Božjim sudom. Jeste li zadovoljni?"

"Hvala Vam, padre!" odgovorio je knjižar i napustio odaju u pratnji patra Luisa.

"Bože moj, što sam vidio!" promucao je on mrtvački blijed od zaprepaštenja kad ga je mlad svećenik odveo još na trenutak u sobu za primanje gostiju.

"Vidjeli ste čovjeka koji obavlja najtežu službu što je Bog može dati čovjeku i koji ispunjava svoje poslanje dok mu vlastito srce izgara od boli!" odgovorio je dominikanac. "Osuđujete li ga još uvijek?"

Ivan je šutke tresao glavom. U njemu su se sukobljavale najoprečnije misli i osjećaji. Kad je ušao u samostan, bio je tako siguran u sebe, a sad je izašao veoma zbunjen. "Što mislite o sredstvima inkvizicije?" pitao je redovnika.

"Ne vjerujem da postoji sredstvo da se spasi istina i izliječe rane na Kristovom tijelu", uzdahnuo je svećenik, "osim kad bi došao neki svetac i poučio nas drugom. Jeste li inkivizitoru pogledali u oči? I što ste vidjeli?"

"U njegovom sam pogledu vidio beskrajnu patnju!"

"I dobro ste vidjeli! Vjerujte mi, on trpi više od Vas i nosi najteži križ od sve braće! Kad bi mogao vjerovati da će spasiti svijet požrtvovnom ljubavlju, kad bi se smio odreći svake sile, pretvorila bi se njegova tuga u najdublju sreću.

Da, vjerujte mi, inkvizitor pati teže nego što i sada možete tek naslutiti kad ga gledate, a razgovor što ga je tako strpljivo vodio s Vama, priredit će mu nove muke. Ali ako Vam smijem reći najdublju nadu svog vlastitog srca: ja isto tako vjerujem da će doći svetac koji će ugasiti plamen lomača, jer čisti plamen njegovog srca gori snažnije od njih. Ivane od Boga! Molimo se da on više nije daleko, taj svetac koji će doći!"

Ivan je napustio samostan kao da sanja. Kad ga je Jose bez daha pitao što je postigao pri inkvizitoru, promucao je samo nekoliko nerazumljivih riječi, ali naposljetku utješio dječaka inkvizitorovim obećanjem da će s njegovim ocem obzirno postupati koliko mu to god bude moguće.

Sljedeće je dane i tjedne proveo u dobokoj neizvjesnosti koja mu je razdirala dušu i katkad je osjećao kao da će izgubiti razum od silnog razmišljanja koje mu nije dalo gotovo ni trenutka mira i sna. Je li tada moglo biti točno da je sila bila jača od ljubavi, da se, kako je rekao inkvizitor, mora iz milosrđa biti nemilosrdan? Je li to uistinu bila Božja zapovijed? Nije li to možda ipak bila najmračnija i najstrašnija obmana pakla koja je dovela u zabludu čak i one po Bogu posvećene?

Još uvijek nije bila izrečena presuda Joseovom ocu koji je sjedio u zatvoru kao i mnogi drugi Mauri. Tako su prolazili dani u strahu i nadi. U to se vrijeme osjećalo kako je postojalo sve nemirnije na ulicama i trgovima nade. Mauri koji su činili znatan dio građanstva, teško su obuzdavali svoj gnjev, dok je u Španjolskih kršćana sve više rasla mržnja prema Maurima što se više slušalo o strašnim zlodjelima muhamedanskih gusara i lovaca na robove. Tako se gotovo svakodnevno događalo da su se strasti razbuktale u divlji plamen i nisu bili rijetki sukobi pri kojima je bilo mrtvih i ranjenih.

Luda

Bilo je to onih dana kad se sa svih propovjedaonica Granade oglašavalo kako će na blagdan svetog Sebastijana propovijedati na otvorenom, pri crkvi posvećenoj velikom mučeniku, glasoviti propovjednik Ivan iz Avile. Ivan od Boga je primio tu vijest pun čežnje. Osjećao je naime kao da će iz usta tog velikog svećenika morati napokon govoriti Bog i njemu samom.

Već je rano ujutro krenuo na put k rijeci Darro, na čijoj se obali nalazila crkva svetog mučenika. Svoj je knjižarski stol povjerio malom Mauru koji je obećao da će je vjerno čuvati do njegovog povratka. Na riječnoj je obali unatoč ranim jutarnjim satima već golemo mnoštvo ljudi iščekivalo propovjednika. Ivan je uskoro bio toliko stiješnjen sa svih strana da se još jedva mogao micati.

Napokon je zvonjava zvona najavila dolazak svećenika koga su Granađani pozdravili gromkim, radosnim klicanjem kad je stupio na propovjedaonicu postavljenu na otvorenom. Ivan od Boga je gledao gore k misionaru koji je blijedog suhonjavog lica mirno čekao da se smiri bura oduševljenja. Ali kad je počeo govoriti, slušalo ga je mnoštvo u potpunoj tišini, željno gutajući njegove posve tiho izgovorene riječi.

Počeo je govoriti o svecu čiji se blagdan svetkovao tog dana i pričao kako su ga očevici vidjeli privezanog uz stup za mučenje, dok se strijela za strijelom zabijala u njegovo tijelo i udove. "Ali gle", uzviknuo je propovjednik, "mučenikovo se lica mijenja. Ne vidim više Sebastijana, hrabrog časnika! Ono što vidim Božje je lice i u Božje se sveto tijelo zabija strijela za strijelom zadajući mu bezbrojne rane iz kojih Božji Sin krvari na sve strane. Tko su strijelci iz čijih lukova dolijeću strašne strijele? Vi kažete da su to bezvjerci, Židovi i Mauri, krivovjerci koji sebe nepravedno nazivaju reformatorima, grešnici koji svojim opačinama obeščašćuju tijelo našeg

Gospodina. U pravu ste! Ali niste svjesni da vi sami gađate u Božje srce, da sami napinjete luk i odapinjete smrtnonosne strijele na njega! Ja poznajem te strijele što ih nosite u tobolcu, namijenjene svom Bogu. To je vaša neodlučnost, vaša mlitavost i nejakost u svetoj Božjoj službi. Za vas točno odgovaraju Božje riječi: O, da si hladan ili topao, ali budući da si mlitav, izbacit ću te iz svojih usta! - Vaša je strijela gramzljivost, koristoljubivost, golema sebičnost. Bavite se nečistim poslovima, potajno činite zlodjela na koja se među kršćanima na bi smjelo ni pomišljati. Vaša je strijela bezdušnost."

Propovjednik je neko vrijeme šutio i promatrao mnoštvo ljudi svojim zažarenim očima, a zatim nastavio:

"I gle, oči vezanoga na stup i prekrivenog ranama, otvaraju se, a on otvara i usta i dovikuje ti: "Bezbrojni su oni čije su me strijele ranile. Gdje su milosrdne ruke koje će izvući strašne bodlje iz mog tijela i mojih udova? Donde esta la misericordia? Gdje je milosrđe koje čekam? Poput vatre su plamteće svećenikove riječi obuzele knjižara Ivana od Boga. Svaka je bila poput goruće strijele koja mu se zabola u dušu, kao što je nekad bilo probodeno mučenikovo tijelo. I opet ga je palio žar svetih riječi:

"Donde esta la misericordia? Cijelo mi je tijelo izranjavano i iznemoglo u mojoj Crkvi čije je lice isprebijano pesnicama bezvjeraca. Donde esta la misericordia? Gdje su srca koja trpe s majkom Crkvom i tješe je svojom odanošću? Ja sam ranjav u svim bolesnima i nevoljnima, stojim pred vama kad vidite nekog svog brata čije je tijelo izmučeno boli i patnjom. Donde esta la misericordia? Gdje je milosrđe? Tko će milosrdno izvući strijele iz mojih rana?"

Ivan se osjećao kao usred vatre koja je sa svih strana nahrupila na njega, pretvarajući i njega samog u razbuktali plamen. Poput munje je u njemu sijevnula spoznaja da mu je govorio sâm Bog, da u svijetu koji je sve očekivao od sile, a ništa od dobrote, treba navješćivati i živjeti milosrđe.

Ali bio je tu i neki drugi glas koji se protivio svetom pozivu, grub i podrugljiv glas koji je bacao dušu u tamu.

"Što ti sebi umišljaš, Ivane? Utvaraš si da si izabran za Božje oruđe, ti propali plaćeniče koga je nepojmljiva nebeska samilost u posljednjem trenutku spasila od vješala? Ti beskorisni, bezvrijedni kramare s Puerta de Elvire? Ti koji si gledao kako ti je prijatelj kažnjenik očajavao i pobjegao od okrutnosti kršćana u ruke Maura, a da ga nisi u tome spriječio? Što će riječ milosrđe na tvojim usnama, na usnama čovjeka koji je već u godinama najranijeg djetinjstva slomio srce vlastitoj majci? Kako uopće možeš i pomisliti da te poziva Bog, ti bijedni probisvijete, prevrtljiva vucibatino, vječita skitnice?"

Bolno je uzdahnuo iz dubine grudi, vidjevši sebe kako pada u mračni ponor, slomljen mnoštvom vlastitih grijeha.

"Donde esta la misericordia?" orilo se opet s propovjedaonice. "Misericordia!" ponavljale su njegove usne. "Misericordia! Milosrđe za sirotog grešnika!" Misericordia! Milosrđe!" Ta je riječ gorjela poput svjetla kroz mračnu noć u koju je Ivanu prijetilo da će potonuti.

On više nije vidio ljude, više nije čuo propovjednikove riječi. Vidio je samo svjetlo koje je probijalo svu tminu: Misericordia!

"Misericordia! Izgovorio je opet drhtavim glasom. A tada je začuo prodoran krik iz svoje izmučene duše: "Misericordia! Misericordia!" Svećenik na propovjedaonici je zanijemio, tisuće očiju mnoštva gledale šutke u njega, dok se nije odnekud iz mnoštva zaorio isti povik što su ga zatim prihvatila i ponovila dva, tri glasa, da bi se naposljetku tisuće glasova slilo u jedan jedini gromki povik: "Misericordia! Milosrđe!"

Svećenik je podigao ruke i držao ih nad nebrojenim mnoštvom blagoslivljajući sve te ljude, zatim nad svima načinio rukom znak križa i napustio propovjedaonicu ne dovršivši svoju propovijed. Dugo je trebalo da Granađani

svladaju svoju potresenost i pokrenu se. Tada se mnoštvo puka uzlelujalo nalik na oprečne struje. I Ivan od Boga je bio bacan amo tamo u tom vrtlogu ljudi, dok nije konačno bio izguran na rub. Neko je vrijeme razmišljao što da čini, a zatim se, ne znajući da li dobro postupa, uputio k župnom dvoru San Sebastiana, gdje je pretpostavljao da će naći apostola Andaluzije. Tamo je, protiv svakog očekivanja, bio odmah pušten unutra.

"Kaži mi, kakva te nevolja dovodi k meni, brate?" hrabrio ga je ljubazno propovjednik. Ivan je tada pao na tlo, kao da ga je srušila neka nevidljiva ruka, priznao svoju krivnju, otkrio mu svoju patnju koja mu je sada već više desetljeća razdirala dušu i svoju posljednju dvojbu koja mu je još i danas, čak i poslije propovijedi, zamračivala put, a zatim promucao isto ono pitanje što ga je nekada uputio zbunjen narod Božjem glasniku s Jordana: "Kaži mi, Gospodine! Što mi je činiti?"

Ivan Avilski je tada položio ruku na glavu neznanca u znak blagoslova i rekao sigurnim glasom:

"Pođi i čini djelo za koje si pozvan!"

"Mislite?" Izgovorio je tiho Ivan od Boga, grčevito se držeći rukama za svećenikovu reverendu.

"Čini djela milosrđa i služi Bogu u siromašnima i bolesnima!"

"A sva moja krivnja?"

"Pokopaj je u Božjoj samilosti! Ubuduće ne dopusti da te obmani đavolja lukavština, radi čega te muči savjest i oslabljuju ti ruke! A sad pođi u miru! Idi s Bogom!"

Ivan od Boga je teturajući koračao ulicama Granade nakon što ga je apostol Andaluzije otpustio s posljednjim blagoslovom. Gurao se kroz rijeku ljudi koja je još uvijek preplivljavala uske ulice. Srce mu je bilo ispunjeno svim onim svjetlom što mu je bilo dano. Tako nije čuo ništa od galame što se orila s Puerte Reala i tek kad više nije mogao dalje od bučne stiske, primijetio da su se španjolski kršćani koje je poslije vatrene propovijedi obuzelo pogrešno, gotovo

fanatično raspoloženje, žestoko sukobili s nekoliko Židova i Maura, hvatali ih za brade i kaftane, rušili na zemlju i divlje udarali pesnicama.

Ivan je uzalud pokušavao prokrčiti sebi put svojim snažnim rukama. Bio je tako beznandno stisnut u pobješnjelom mnoštvu da nije mogao priskočiti u pomoć nevoljnicima, a ni svojim oštrim povicima nije mogao učiniti ništa u toj paklenoj galami.

Bože moj, to je dakle bio plod one prekrasne propovijedi! Na trgu pri Sebastijanovoj crkvi uzvikivali su Misericordia, da bi sada okrutnije od životinja tukli svoju ljudsku braću, rušili na tlo i gazili nogama!

Konačno su se užasan metež i galama smirili i Ivan je krenuo dalje. Prolazio je mimo žrtava koje su krvarile iz brojnih rana i koje su uklanjali s ulice. Žurio je uz katedralu, širokom ulicom k Elvirinim vratima. Iznenada ga je obuzeo neopisiv strah. Došao je do ulice gdje je imao svoj knjižarski stol. Čudno, i tu se skupila bučna gomila koja je bila to zbijenija što se više približavao svojoj uličnoj trgovini.

U silnom se strahu gurao naprijed. Konačno je dospio do svog stola, ali je tada tako kriknuo da je od tog bolnog krika utihnula sva ulična galama. Sagnuo se i uzeo na ruke mali, iznakažen dječji leš, malog maurskog dječaka Josea koga su pretukli i izgazili kao neprijatelja Božjeg, kao sina Maura zatvorenog u inkivizicijskoj tamnici. Ivan je koračao ulicom noseći na rukama nasmrt izmučeno dječje tijelo, dok su nazočni prestrašeno uzmicali pred jezivim pogledom njegovih očiju. On nije znao kamo ide, ali se nesvjesno uputio k samostanu Santa Cruz. Prešao je preko njegovog praga, iako su ga pokušavali zaustaviti. Poput mjesečara je prošao hodnicima, naglo otvorio neka vrata i već sljedećeg trenutka stajao nasuprot inkvizitoru Granade.

Ivan Avilski polaže svoju ruku u znak blagoslova na glavu Ivana od Boga koji kleči pred njim i kazuje odlučnim glasom: "Pođi i čini djelo za koje te poziva Bog. Čini djela milosrđa i služi Bogu u siromašnima i bolesnima!"

"Gospodine", rekao je zastrašujućim glasom. "Vi ste me nedavno željeli poučiti kako se radi milosrđa mora biti nemilosrdan. Evo Vam ploda vašeg nauka, sirotog djeteta koje su kršćani izgazili radi milosrđa. Oca ste mu bacili u tamnicu radi milosrđa!"

Ivan je spustio mali leš na tlo, okrenuo se i napustio samostan. Inkvizitor je ukočeno gledao izmrcvareno dijete, dršćući cijelim tijelom. Redovnik koji je pratio Ivana morao je pridržati starog redovnika, toliko je žestoko drhtao.

"Što ćemo s tim pobješnjelim čovjekom?" upitao je.

"Ništa, baš ništa!" promucao je mrtvački blijed inkvizitor. "On je u pravu! - Mi smo griješili! - To sam spoznao - gledajući ovo mrtvo dijete. - O, moj Bože!"

Tada je bez svijesti klonuo na svoj radni stol, pri čemu se rasula po podu hrpa spisa. Nekoliko je listova polako gorjelo na vatri ugljena.

U Ivanu je sve bilo kao ugaslo kad je izašao iz samostana. Mrak je obavio sva njegova čula i osjećaje. Poput pijanca je teturao ulicama prepunim ljudi. Na trgu ispred starorimskih vrata Bib arramla, gotovo pred samom nadbiskupskom palačom, odjednom se srušio, čupao za kosu i bradu, udarao čelom o kamen, trgao si odjeću u komade, uzvikujući neprestano prodornim glasom: "Misericordia! Misericordia! Misericordia!"

Ljudi koji su se žurno progurali do njega bili su zaprepašteni. Neki su se od njih sagnuli i podigli ga, ali on im se istrgnuo i dalje oteturao ulicama i uličicama, onako krvavog lica, razbarušen, poderan i posve uprljan. Naposljetku je prispio do svoje ulične knjižare, uz luđački grohot porušio sve knjige s provizornih polica, tako da su letjele posvuda ulicom, a zatim se teturajući opet vraćao putem kojim je došao. Uskoro se oko njega gurala gomila radoznalaca.

"El loco! Luđak! Uzvikivali su nazočni. "Gle, luđak, pravi luđak!" Dječaci skitnice su mu se podrugivali, bacali na njega

kamenje i smeće. Kad ga je netko od okrutnih mučitelja pogodio posred lica uličnim blatom, zaorio se bučan pljesak. Ivan nije učinio nijednog pokreta da obriše prljavštinu. Tukli su ga štapovima i toljagama, udarali i gazili nogama, ali on kao da ništa nije osjećao i smiješio se djeci kao da su mu učinila dobročinstvo.

"El, loco! El loco!" orilo se za njim. "Luđak, pravi luđak! Gledajte luđaka!"

Bilo je dosta prolaznika koji su prepoznali knjižara s Puerte de Elvire i začuđeno tresli glavom radi tog inače tako mirnog, tihog, pametnog čovjeka koji je odjednom postao luđakom. Što su i oni znali o preobilju boli koje su Ivanov duh gurnule u mrklu noć!

Dvojica članova Svetog Hermandada koji su se, kako u svim ostalim španjolskim gradovima tako i u Granadi brinuli za javni mir i red, otela su nesretnika podivljaloj svjetini i odvela u bolnicu Real, Kraljevsku bolnicu, golemo zdanje ispred Elvirinih vrata, sagrađeno tek prije nekoliko godina u prekrasnom talijanskom stilu.

Ivan se apatično dao dovesti u sobu i poslije tolikog uzbuđenja što mu je strahovito potreslo dušu, utonuo u nijemo snatrenje. Jedva ga se moglo nagovoriti da nešto pojede i popije. Tek je od vremena do vremena mumljao uvijek iste riječi: "Misericordia! Misericordia! Ubili su milosrđe."

Da bi ga istrgnuo iz njegove duhovne ukočenosti, dao ga je ravnatelj bolnice izbičevati, po okrutnom običaju onog doba. Njegovatelji umobolnih privezali su ga rukama i nogama za stup i uskoro su fijukali bičevi ispleteni od tankog užeta, ostavljajući za sobom krvave brazde na golim leđima.

Ivan od Boga se previjao pod udarcima koji su mu žarili tijelo i udove poput usijanog željeza. Naposljetku su ga bolničari odvezali i posve iznemoglog odnijeli natrag u sobu.

Tek se malo pomalo povlačila crna noć koja ga je obuzela i s dubokom je grozom postajo svjestan svog stanja. Isto-

dobno mu se vraćalo sjećanje na strašne događaje koje je bilo od onog potpunog sloma milosrdno izbrisano, ali se sada opet budila silna bol u njegovoj izmučenoj duši. U to se vrijeme zaključilo da je prebrodio najtežu krizu i kao oporavljenik je dobivao sve više slobode, smio se kretati po kući i obavljati svakojake stvari za bolesnike.

Velika mu je utjeha bio posjet patra Luisa iz samostana dominikanaca koji je izrazio iskreno žaljenje zbog svega što ga je snašlo.

"Što je s inkvizitorom Granade?" pitao je jednog dana Ivan s oklijevanjem.

"Zatražio je da bude oslobođen svoje službe. Njegovo je posljednje djelo bilo milosrđe. Pustio je na slobodu onog Maura za čiju ste ga poštedu molili i čije ste mu mrtvo dijete položili pred noge."

"Nisam znao što činim!" promucao je Ivan porumenjevši. Ali što je inkvizitora ponukalo na takvu milost?"

"Upravo taj mrtvi dječak. Njegovom je ocu oprostio kaznu, jer ga je Božja ruka dovoljno teško kaznila za njegov prijestup."

"Bog je sâm sudio!" rekao je Ivan jedva čujnim glasom. "Neka tada ne uskrati svoju milost ni ostalim kažnjenicima!"

Ivan Avilski, apostol Andaluzije, poslao je svog glasnika u bolnicu Real, kako bi se propitao za stanje dragog čovjeka koga je tako naglo obuzelo ludilo i prenio mu poruku utjehe.

"I crna noć koja se nadvila nad tobom bila je Božji dar, - to mi poručuje učitelj koji te poslao k meni. - Kad se bude u tebi opet razbistrilo, svanut će ti novo jutro."

Ivan je čuvao te riječi kao dragocjeno blago i uvijek ih iznova u sebi ponavljao.

Utjehu mu je dala i služba za bolesne i nevoljne. Najviše je samilosti osjećao prema duševno bolesnima čiju je okrutnu sudbinu osjetio na vlastitom tijelu. U plaćenih je njegovatelja često manjkalo prave dobrote i milosrđa i u njezi tjelesno

bolešljivih. Ivanovo se srce ispunjavalo naprotiv neopisivom srećom, kad je smio služiti jadnim nesretnicima i tada mu je pogled neobično sjao.

U zemlju je ušlo proljeće. Čitavim se gradom širio opojan miris cvijeća iz vrtova Alhambre. Ali prvog su dana u mjesecu svibnju zazvonila posmtna zvona. U alkazaru u Toledu položila je smrt svoju ruku na caricu Izabelu, portugalsku suprugu Karla V. koji se mogao pohvaliti kako sunce u njegovom kraljevstvu nikad ne zalazi. Dva tjedna kasnije ušla je u Granadu kroz Elvirina vrata žalobna povorka koja je u tužnoj raskoši dovezla balzamirano mrtvo tijelo. Caričin je posljednji put vodio mimo prozora bolnice i tko god je mogao gledao je ispraćaj pokojnice.

Ivana su tog dana otpustili iz bolnice, tako da je i on duboko ganut bio svjedok kako je tijelo preminule carice odnijeto u kapelu Real u katedrali. On je sebi našao tako pogodno mjesto da je mogao kroz otvoren prozor kapele pratiti žalobnu svečanost uz grobnicu. U dubokoj je šutnji bio još jednom otvoren lijes kojem su se približili plemići koji su ispratili kraljicu na vječni počinak. Oni su trebali prisegom posvjedočiti da u pokojnici prepoznaju caricu. Tako je došao red na jednog od prvih Izabelinih vitezova, još mladolikog muškarca visokog stasa, u skupocjenoj odjeći, koji je poslije malog oklijevanja pristupio mrtvačkom kovčegu. U potpunoj tišini čuo se samo glas voditelja obreda:

"Principe Francisco de Borja y Aragon, prisegnite Bogom da u pokojnici prepoznajete caricu Izabelu!"

Plemić je prišao otvorenom lijesu sa svim znakovima očajne tuge. Ali odjednom je ustuknuo, tražio rukama oslonac kao da će se srušiti, promatrajući još uvijek razrogačenih očiju pokojnicu, kao da nije mogao shvatiti da je to smrću toliko nagrđeno lice bilo uistinu lice ljupke carice čija ga je blagonaklonost uvijek usrećivala.

"Prepoznajete li caricu Isabellu?" pitao je još jednom voditelj obreda. Dugo je trebalo da plemić napokon drhtavim usnama promuca:

"Ne mogu je prepoznati. Smrt joj je uništila lice." Zatim se okrenuo i napustio kapelu, dok su crkveni i svjetovni dostojanstvenici potreseno gledali za njim.

Ivan od Boga se osjećao neobično nakon što je doživio sav onaj jad mladog kneza. Neka ga je tajna sila tjerala da pođe za njim i slijedi mu trag. Plemića koji je bez ikakvog plana lutao ulicama Granade našao je na groblju gdje je klečao pred visokim križem, a iz njegovih se izmučenih grudi oteo krik od koga su ptice prestrašeno poletjele: "Vanitas! Vanitas! Vanitas! Taština! Taština! Taština!"

Trenuci koji su tako neobično promijenili Francisca Borju uzdrmali su veoma žestoko i onoga koji je slušao izdaleka." Ivane od Boga! Pogledaj, to je kraj svih stvari. Tako prolaze ljepota, raskoš i kneževske povlastice! Tako će proći i tvoj život! Želiš li se pojaviti praznih ruku kad te bude pozvao vječni sudac? Kako ćeš moći pred njim opstati bez bogatstva dobrih djela?

Plemić je u mračnom očajanju prošao mimo Ivana ne dobacivši mu ni letimičan pogled. Kako je mogao znati da su obojica, on, otjmjen caballero, i jadnik nedavno otpušten iz umobolnice, bili pozvani za visoku svetost?

Ivan je međutim već sljedeći dan napustio grad i pješačio preko brda do Montille okružene brežuljcima s vinogradima gdje je, kako je doznao, propovijedao apostol Andaluzije. Ivan d' Avila mu je proporučio hodočašće u Guadalupe, gdje ga je Majka Božja u drevnoj čudotvornoj slici sigurno neće otpustiti bez utjehe i ljubavi.

Ivan od Boga je ne oklijevajući krenuo bosonog i gologlav na dug put, srca puna duboke, skrivene čežnje za svetim mjestom gdje će, kako se nadao, naći pomoć i mir iz ruke Bogorodice.

Budući da je pošao na taj put bez i jednog jedinog maraveda u džepu, a stidio se prosjačiti, sakupljao je u šumi kojom ga je vodio put snopove pruća koje je zatim nudio na prodaju od vrata do vrata u selima i gradovima. Nije dakako posvuda našao kupce. Ljudi su često ljutito zalupili pred njim vrata tek što su ih otvorili. U Fuente - Ovejuni, kamo je došao kad je lijevala kiša, nije nitko želio posve mokro drvlje. Naposljetku mu nije preostalo ništa drugo nego da noći na otvorenom. U nekoj je kolibi zamolio malo vatre, kako bi zapalio svoje snopove pruća.

"Vi ste prava luda kad vjerujete da ćete moći pri ovoj kiši zapaliti svoje drvlje", izrugivali su mu se ljudi. "Ali pokušajte ako želite!"

Kako su se međutim čudili kad su se mokri svežnjevi pruća čudesno zapalili i jasno gorjeli u sumraku!

"Čudo! Čudo!" vikali su jedni, dok su si drugi došaptavali kako neznanac mora biti vještac i kako se ne može znati neće li još začarati čitavo selo. Budući da nitko nije želio primiti na konak tako opasnog čovjeka, ali su se bojali njegove osvete ne budu li mu našli smještaj, ponudili su mu prenoćište u zatvorskoj kući, što je Ivan drage volje prihvatio.

Sljedećeg su mu jutra dali kruha i nekoliko novčića za što je on morao obećati da će što prije napustiti mjesto i neće se više vratiti. Ljudi su odahnuli tek kad je taj neobični i opasni hodočasnik otišao od njih.

Hodočašće u Guadalupe

Jednog od posljednjih svibanjskih dana stigao je Ivan na željeni cilj. Već je bilo kasno navečer kad je prispio u Guadalape i rijeka hodočasnika, koji su došli pješice ili svečanim kolima ukrašenim ružama i proveli tamo cijeli dan, već je napustila grad ili se razišla, sretna zbog primljene utjehe, po bezbrojnim prenoćištima gdje su ti ljudi bili gostoljubivo primljeni.

Gotovo nitko nije u to večernje doba obraćao pozornost na hodočasnika koji je koračao ulicama bosonog i sirotinjski odjeven, pogleda podignuta k tornjevima i zidinama jeronimitskog samostana koji je poput obrambene Božje tvđave nadvisivao građanske kuće.

Ivana je silna, čudesna čežnja tjerala u čudotvornu kapelicu kraj predvorja samostana, kao da ga tamo čeka sama Presveta Djevica. Osjećao se kao da se poslije dugog, dugog lutanja vratio kući svojoj majci.

Radovao se što je još zatekao otvorena vrata, sretan stupio unutra i bacio se na koljena pred oltarom Djevice Marije. Bio je jedini koji je tamo molio u to doba. Unutra je bio još samo redovnik koji je gasio posvećene svijeće. Ivan je na svoju žalost primijetio da je čudotvorna slika već bila zastrta svilenom zavjesom, ali on se tješio da će je vidjeti sljedeći dan i tako je poniznog srca počeo pozdravljati onu koja se još krila od njega. Sa žarom je molio Zdravomariju, očiju upravljenih k svjetlucavoj zavjesi. Svaka je njegova riječ bila ispunjena radosnim klicanjem i zahvalom i beskrajnim pouzdanjem koje je poput zlaćanog vala zapljuskivalo skrivenu sliku.

Pozdravljam te, o kraljice
majko milosrđa,
živote, radosti, sva naša nado,
budi pozdravljena!
Tebe zazivamo, mi prognana Evina djeca,
k tebi uzdišemo, tugujući i plačući
u dolini suza.

Sve je usrdnija bila molitva osamljenika, sklopljene je ruke podigao još više i pun silne čežnje izgovarao:

Hajde, zagovornice naša,
Pogledaj nas svojim milosrdnim očima ...

Odjednom je zanijemio od zaprepaštenja. Pri njegovom se posljednjem stihu začuo šum, svilena se zavjesa rastvorila i sve veći sjaj svijeća obasjao je drevnu, iz smeđeg drveta izrezbarenu sliku presvete Djevice iz Guadalupea, koja je prepuna milosti gledala dolje k svom hodočasniku. Ali on je, posve udaljen od svijeta, dovršio blistavog pogleda nježnu pjesmu nebeske ljubavi:

I kad dođe kraj našim mukama, pokaži nam
Isusa, blagoslovljeni plod utrobe svoje!
O blaga, mila, slatka Djevice Marijo!

Brat sakristan je ukočeno gledao čudotvornu sliku čija se zavjesa digla na neobjašnjiv način i činilo mu se kao da se ponovno zapalilo nekoliko svijeća koje je već ugasio. Je li netko zbijao s njim nedoličnu šalu? Zar se onaj skitnica usudio podići svilenu zavjesu? Ali to bi zaista bilo ..!

Ljutito je zgrabio Ivana za ruku, izgovorivši nekoliko oštrih pogrdnih riječi. Ali činilo se da hodočasnik nije čuo ništa od toga i sakristan se prestrašio vidjevši njegovo lice

koje je bilo blaženo poput lica sveca! Stoga je smjesta prekinuo s prijekornim riječima. Tamo je klečao svetac u prosjačkoj odjeći, a ono sa zavjesom bilo je svakako čudo!

"Čudo! Čudo!" mucao je brat sakristan hitajući prijeko u samostan gdje je ostale redovnike izvijestio o neobičnom događaju. Tada su došli svi oni, sinovi svetog Jeronima, od oca opata do posljednjeg novaka, noseći crni škapular preko bijelog habita i promatrali zadivljeni pobožnog molitelja pred čudotvornom slikom koja im se nije nikad činila tako čudesno utješujućom, i prije nego se moglo reći tko će intonirati pjesmu zapjevali su čuvari svetišta u zboru pozdrav Djevici:

Salve regina,
Mater misericordiae,
Vita dulcedo, et spes nostra, salve!

Nitko se nije usudio smetati molitelju ni ugasiti makar i samo jednu jedinu svijeću. Ali kad se Ivan nakon duljeg vremena podigao s koljena, osvrnuo se i posve zbunjen ugledao tako veliko mnoštvo ljudi čije pjesme nije ni bio svjestan, prišao mu je stari opat, izveo ga van na otvoreno i zamolio da prihvati gostoprimstvo samostana, jer je svima njima najsrdačnije dobrodošao.

Ivan je začuđeno kimnuo i šutke pošao s redovnicima, još uvijek ispunjen čudesnom milošću koja mu je bila darovana.

Kad su ga doveli u gostinjsku sobu i ponudili mu okrepu, rekao je radosno bratu koji ga je poslužio:

"Sveta Djevica ima dobre nakane prema meni sirotom skitnici. Uistinu nisam imao ni jednog maraveda za ležaj u prenoćištu."

"Da, dobra je ona, santissima virgen de Guadalupe!" kimnuo je brat, naklonio se pred neznancem kao pred visokim gostom i ostavio ga samog.

To nije nipošto bilo prvi put da je neki siromašni hodočasnik prenoćio u samostanu jeronimita. Tamo su uvijek bili gostoljubivo primljeni siromasi koji nisu mogli platiti prenoćište. Ali bilo je određeno da smiju ostati samo tri dana. Ivanu su međutim ponudili da boravi kod njih tri tjedna. Opat je rado razgovarao s njim u svojoj sobi ili kraj zdenca u rascvjetanom vrtu, a ono što je doznao duboko ga je dirnulo.

"Bog Vas je vodio mnogim trnovitim i neobičnim putovima!" rekao je posljednje večeri prije rastanka. "Ali jednom ćete spoznati da su oni bili najbolji i najpouzdaniji put k cilju."

Ivan je tada, nakon što ga je premila Gospa tako čudesno utješila i osnažila, krenuo dalje na putovanje. Redovnici su ga prije odlaska opremili boljom odjećom.

On je obećao apostolu Andaluzije da će ga trebati poslije hodočašća još jednom potražiti i tada je trebao od njega dobiti popis datuma i mjesta gdje ga i kada može naći. Ali prije nego što se odlučio vratiti, još se uputio na jedno drugo mjesto. Otišao je u samo nekoliko milja udaljenu Oropesu.

Kako mu je žestoko kucalo srce kad se približavao gradu koji mu je bio zavičaj toliko mnogo godina! Žurio je ulicama, tu i tamo vidio neko poznato lice, ali ga nitko nije prepoznao u bijeloj hodočasničkoj halji koju su mu darovali jeronimiti. Ali on se nije ni zaustavljao da nekog pozdravi, već je hitao k haciendi i dobrim ljudima koji su ga prihvatili prije mnogo godina.

Tamo je napaćenog čovjeka čekalo veliko razočaranje. Gospodarstvom su upravljali neznanci. Majordom je bio prije nekoliko godina pokopan, a gospođa Marija ga je ubrzo slijedila u vječnost.

Beatrica je odavno primila veo Kristove zaručnice. Ivan je umorno spustio glavu. Još je jednom izgubio dragi zavičaj.

Teška je koraka otišao odande. U crkvi Oropese, čiji je župnik Don Moro isto tako već odavno spavao pod čempresima na groblju, klekao je i molio u golemoj tuzi svog srca. Ali odjednom mu se činilo kao da je sa zlatnih vrata tabernakula začuo glas:

"Ivane od Boga! Neka moja kuća bude odsad tvoj dom, a siromašni i bolesni tvoj otac i majka, tvoj brat i sestra. Služi im u poniznosti i ljubavi!"

Poslije toga je potražio sklonište u bolnici, a gostoprimstvo koje mu je bilo pruženo plaćao je djelima milosrđa.

Nekoliko je dana kasnije napustio grad i opet otišao na jug. U franjevačkom samostanu u Baezi na Guadalquiviru sreo je Ivana iz Avile, apostola Andaluzije. Budući da veliki pučki misionar nije tijekom dana našao slobodnog vremena da se posveti hodočasniku koji se vratio, poklonio mu je tihe noćne sate. Obojica su tako sjedili kraj zdenca samostanskog vrta ili šetali amo tamo pod mirisnim pergolama od cvijeća i pokušavali otkriti volju vječnog Gospodina čije su zvijezde krasile nebo u kasni sat.

"Od svojih sam najmlađih dana čuo Božji glas kao zvuk udaljenih zvona", rekao je Ivan od Boga. "Uvijek je iznova dopirao do mene primamljiv poziv, danju i noću, na javi i u snovima. Prepoznao sam Božji poziv, ali ga nisam znao protumačiti.

Molio sam Gospodina da mi jasnije pokaže put kojim trebam ići, ali noć se tek rijetko i to tek na trenutak rasvijetlila, a zatim me je opet obuzimala mračna dvojba. Čuo sam poziv, a nisam ga razumio. Pokazivalo mi se svjetlo, ali me i dalje ostavljalo u tami."

"A sada?" ohrabrivao ga je misionar kad je nakratko šutio.

"Sada vidim, padre! Sad znam bez dvoumljenja ono što sam dosad tek sluteći osjećao. Bog me zove da služim siromašnima i bolesnima. Želim biti njihov brat, nositi s njima križ koji ih pritišće na tlo. Želim liječiti rane koje nitko

ne liječi, brisati suze koje nitko ne vidi, tješiti one koje nitko ne tješi. Samo mi još nešto, padre, ostalo nejasnim. Ne znam je li Granada to mjesto gdje trebam započeti svoje djelo."

"Nije li te čudesno ukazanje o kome si mi pričao uputilo u Granadu?"

"Granada će biti tvoj križ!" kimnuo je Ivan od Boga." Tako mi je tada bilo objavljeno. Našao sam križ i bio je težak. Ali zacijelo imate pravo. Moram ponovno otići u grad svojih muka i prevaliti ostatak svog križnog puta do Golgote."

"Bojiš li se?"

"Čega bih se još trebao bojati?" smiješio se Ivan." Bog mi je uzeo sve što sam volio, roditelje, prijatelje, zavičaj, svu imovinu, slobodu i - razum. Gladovao sam i zebao, bijedan lutao svim cestama. Bog me ponizio sve do blata na cesti. Podrugivali su mi se kao luđaku, bacali se kamenjem na mene, zatvorili me u ludnicu, bičevali. Svećeniče, čega se još ima bojati onaj koga je Bog toliko ponizio?"

"Slutiš li zašto ti je Bog to učinio, zašto te je učinio prosjakom, ludom u odjeći odrpanca, ruglom ulice? Zar ne znaš da Bog uništi onoga koga želi uzvisiti, da Bog izbije svako zemaljsko dobro iz ruku koje želi ispuniti svojom milošću? Nisi li bio nalik na Spasitelja u svojoj malenkosti i poniženosti? I on je bio tuđ u tuđoj zemlji već kao dijete, poput tebe. I on je bio siromašan, gladan i žedan pod žarkim suncem, zebao noćima bez krova nad glavom. I on je išao putem boli i poniženja, nosio luđačku košulju, trpio porugu i prezir, bio ismijan, popljuvan, bičevan kao ti. S njim si mogao moliti redak psalma:

A ja sam crv, a ne čovjek,
Ruglo ljudi i naroda prezir.
Koji me vide, podruguju se meni.

Istina je Ivane od Boga, Bog te je čak bacio u prašinu i blato, učinio ničim, tako da su te ismijavala čak i djeca. Ali upravo radi toga vjerujem u tvoju izabranost po Gospodinu. I ti trebaš nositi s njim bol svijeta i otkupiti grijehe ljudi svojom ljubavlju!"

"Ali mora li to biti grad koji me odvukao u ludnicu? Moram li poći baš u Granadu?"

"Ivane od Boga!" rekao je svećenik povišenim glasom." Još nisi posve ispražnjen od samog sebe. Još se previše hvataš svog vlastitog Ja, misliš da ti sam moraš mnogo vrijediti da bi činio Božja djela. Ali Bog može iz kamenja probuditi Abrahamovu djecu i može činiti čudesa rukama luđaka koga svi ismijavaju. Brate, mir nađe samo onaj koji više ništa ne očekuje od samog sebe, a sve od Božje moći i ljubavi. Moramo željeti biti Božje oruđe, ništa više, i ne smijemo negodovati ako On svoje oruđe baci u prašinu, kako bi ga opet iz prašine podigao. Pođi u Granadu i nosi dalje križ što ti ga Bog stavlja na pleća."

Sljedeći dan, kad se Ivan oprostio od svećenika, dao mu je taj misionar listić s nekom zapisanom molitvom.

Ivan od Boga je čitao drhtavim usnama: "Primi, o Gospodine, i uzmi moju slobodu, moje pamćenje, moj razum, svu moju volju, sve što imam i posjedujem, sve si mi to ti dao. Tebi, o Gospodine, vraćam sad sve. Sve je tvoje, raspolaži tim kako ti je milo! Daj mi samo svoju ljubav i svoju milost i to je dovoljno. Ne tražim ništa drugo."

"Uzmi tu molitvu, prijatelju, i svakodnevno je moli!" podsjetio ga je svećenik. "Jer samo onaj koji sebe svakodnevno poklanja Bogu sposoban je činiti njegovo djelo."

"A tko je napisao tu molitvu?" pitao je Ivan od Boga, ne podižući pogled s papira.

"Netko koga je Bog po njegovim mukama pozvao u svoju službu, netko tko je bio nalik na tebe, siromašan poput tebe, ali na putu da postane svecem!"

"A njegovo ime?"

"Inigo de Onez y Loyola!"

"Vitez iz Pamplone?" uzviknuo je Ivan od Boga.

"Da, vitez iz Pamplone, ali sada snažan i odvažan Božji stjenogoša. S njim me upoznao mlad zemljak Nicola Bobadilla - koji je studirao u Parizu kao i on, - prije nego što je sa svojim pratiocima otputovao u Italiju. Sad ga zovu Ignacije i od njegovog se žarkog oduševljenja i revnosti očekuje mnogo za Božje kraljevstvo koje se u naše doba sve više zaboravlja."

"Tada može Bog i meni baciti u srce vatru viteza Ignacija!" rekao je tiho Ivan od Boga. Poslije posljednjeg pozdrava na rastanku krenuo je na put za Granadu. Tri dana je pješačio brdima i dolinama i usput kao obično skupljao svežnjeve pruća, kako ne bi morao prosjačiti. Posljednju noć je proveo u nekoj planinskoj kolibi Sierre Harane, a ujutro dok se spremao za nastavak puta ugledao je u daljini crvene tornjeve Granade koji su se visoko uzdizali. Bijeli vrhovi Sierre Nevade plamtjeli su pod zlaćanom sunčanom svjetlošću, ali njemu se činilo kao da između blistavih vrhunaca strši sve do neba golem, mračan križ.

Budući da više nije imao ni jednog jedinog maraveda, skupljao je opet, silazeći s brda, suho granje od koga je natovario težak teret na svoja pleća.

Kad je dospio do prvih vrtova pred gradskim zidinama doktrljao mu se do nogu granat što je pao s drveta. On ga je podigao, razdijelio i dugo promatrao crvene sjemenke kojima je bio ispunjen. Je li mu taj trpki plod, koji je imao za pokloniti toliko mnogo krvavocrvenih sjemenki, trebao opet biti upozoravajući znak? Neće li i njegov život biti bogat samo ako bude sjeme svojih djela uzimao iz vlastitog srce, crveno od krvi požrtvovne ljubavi?

Prenoćište kod četiri vjetra

Ivan je oko podneva stigao do ulaza u Granadu. Iznenada ga je obuzela golema nesigurnost. Što će misliti o nekadašnjem knjižaru koji se sada vratio u bijeloj hodočasničkoj odjeći, bosonog, s teretom od suhog granja na plećima? Neće li mu se opet rugati dječaci skitnice i dovikivati mu strašnu riječ "el loco! - Luđak!" Nije li mogao prodati svoj teret prije nego što je došao u Granadu?

Odrješito je pokucao na vrata neke napola oronule kolibe koja se naslanjala na gradski zid. Teškim se koracima dovukla stara žena koja ga je pitala što želi. On joj ponudio da kupi njegovo suho granje.

"Već sam pomislila da mi kuca na vrata neki skitnica!" rekla je zlovoljno starica. "Koliko tražite za drvlje?"

"Jedan eskudo biste mi za to morali dati!"

"Jedan škud? Jedan cijeli škud? Ne računajte na to. "Ali upravo sam skuhala lonac juhe od leće. Želite li tanjur juhe, dajte mi za to Vaše drvlje!"

"No, dobro!" kimnuo je Ivan poslije kraćeg razmišljanja. Već je bio naime veoma gladan. Tako se riješio svog tereta i mogao ojačan jelom otići u grad. Ali tada ga je obuzeo golem strah, jer se odjednom osjećao kao da je učinio tešku nepravdu.

"Ivane od Boga!" kao da je čuo glas u sebi. "Što si to učinio? Nije li teret od drvlja bio križ što ti ga je Gospodin stavio na pleća? Ali ti si, da bi izbjegao sramotu i omalovažavanje, dao križ za tanjur juhe. "Ivan se tada okrenuo i otišao opet sakupljati pruće na obroncima, a zatim je onako bosong kakav je bio, ušao u Granadu s teretom na plećima.

Sad je mogao prodati svoj teret u mračnim, skrovitim uličicama, ali je vjerovao da mora ispaštati svoj kukavičluk. Stoga je, ne mareći za začuđene ili prezirne poglede, otišao do Bib arramle, najomiljenijeg mjesta u gradu, sjeo uz stube nadbiskupske palače i javno nudio svoju robu.

Ali dosta ga je ljudi prepoznalo i uskoro ga je okružilo mnoštvo besposlenih zjakala.

"Hej, ti!" doviknuo mu je putujući trgovac stupicama za štakore. "Nisi li ti onaj ludi knjižar s Elvirinih vrata? A sad prodaješ drvlje. Svaki dan imaš neki novi posao."

"Kako ti se svidjelo u ludnici?" hihotao se ulični prodavač pečenog kestenja. "Jesi li dobio dobrih batina?"

"Sigurno si pobjegao iz ludnice, zar ne?" Smijuljila se starica koja je hramala oslanjajući se na štap, a imala pravo lice vještice. Bila je sretna što je jednom netko drugi bio cilj opće poruge, a ne ona sama.

Ivanovo lice je pocrvenjelo od stida, ali je svladao svoje uzbuđenje i smiješeći se odgovorio:

"Vašoj je kuhinjskoj peći svejedno jeste li drvlje kupili od luđaka. Ili možda želite čekati kad ga budu profesori nudili na prodaju?"

"Gle, gle, luđak ima čak smisla za šalu!" priznao je netko od nazočnih. "Dakle, kupit ću od Vas jedan svežanj drvlja. Sutra ga donesite u moju kuću na trgu San Domingo. To je odmah lijevo kad dođete od samostana."

Budući da su i drugi trebali gorivo, drvlje, bila je Ivanova mala zaliha brzo iscprljena. Ali ta mala zarada nije bila dovoljna da bi unajmio čak ni najskromniji stan i nije mu preostalo ništa drugo nego da noći na otvorenom.

Kad je zašlo sunce nad Sierrom de Priegom i otmjeni hidalgo, bogat trgovac i drugi građani boravili u sigurnoj zaštiti svojih kuća, pripadale su ulice Granade djeci bijede. Odrpani prosjaci, bolesni siromasi i bogalji na svojim štakama vukli su se mimo kuća u oskudnoj svjetlosti uljanica koje su gorjele pred svetačkim slikama i tražili sklonište pod svodovima gradskih vrata, u predvorjima crkava i samostana, uz stube raskošnih palača. Noću su zebli i često budni čekali jutro.

Dok je Ivan koračao noćnom Granadom, držeći u ruci zapaljenu svjetiljku koju mu je netko dao za svežanj suhog granja, osjećao se kao da hoda u sablasnom i posve nestvarnom snu iz koga se mora svakog trenutka probuditi. Duboko ga je potreslo toliko mnogo ljudske i neljudske bijede u svakom kutku.

"Hej, ti!" pozvao ga je neki promukli glas dok je prolazio mimo gradskih vrata Puerta Real. "Pripadaš li Svetom Hermandadu ili si isto od Boga napušten skitnica koji nema konaka? Ah, već vidim, bosonog čovjek kao ti sigurno ne pripada visokom gradskom redarstvu. Dakle, jedan si od nas. Dođi, još ćemo se malo stisnuti. Tu smo barem zaštićeni od hladnog noćnog vjetra koji puše sa Sierre Nevade."

Ivan koji se oklijevajući približavao prepoznao je u tom čovjeku starog prosjaka čija je desna noga bila omotana prljavim dronjcima.

"No, dođi već, amigo! Sjedni tu kraj nas!" smiješio se starac. "Ima još dosta mjesta za tebe. Ali budeš li se okrenuo na drugu stranu, bolje ugasi svjetiljku. Tamo leži naime žena koja više nema lica, samo veliku zaudarajuću ranu. Ne trebaš gledati onamo, tada nećeš vidjeti kako joj je odvratno lice."

"Brini se za svoje vlastito majmunsko lice!" siktala je žena kojoj je Lupus izjeo lice. "Kad ga pogledam, pozli mi!"

"No, ne uzrujavaj se, Ivanita! Hihotao se starac. "Valjda možeš razumjeti nedužnu šalu! A kako se ti zapravo zoveš?" obratio se zatim Ivanu koji je sjeo kraj njega. Kad mu je on rekao svoje ime, prosjak se nacerio:

"Tada pristajete zajedno, Ivan i Juanita! Baš ste lijep par, časna riječ!"

"Prestani sa svojim blebetanjem!" progunđao je netko iz drugog kutka. "Nećemo više slušati tvoje gluposti!"

"Gle kako je samo Don Esteban postao neljubazan!" rekao je starac zlobno se smijuljeći. "Nisi trebao držati svoje

kosti baš tamo kamo je nišanio crveni Chaireddin svojim topovima, pa ti ih ne bi smrskao! Hihihi! Hej, Ivane posvijetli svojom lampom u kut. Tamo leži Don Esteban, bogalj iz gusarskog rata protiv Riđobradog. On je unatoč svojim smrskanim kostima pravi Caballero i svako se jutro umiva. Kakav je to glupan!"

"Prestani blebetati ili ću ti začepiti gubicu!" viknuo je bijesno bogalj. "Već je dovoljno bijedno da kao prorešetani invalid moram živjeti od milostinje. Ne treba mi još poruga takvog smeća kao što si ti!"

"To je smeće dobro!" nacerio se starac, okrenuo na drugu stranu i već uskoro počeo hrkati, dok je nekadašnji vojnik i dalje ljutito psovao.

U kutu uz desno krilo tih gradskih vrata počelo je plakati neko dijete. "Tiho, budi dobar, Paquito!" pokušavala je smiriti dječaka žena u čijem je naručju ležao. "Lijepo spavaj dalje i sanjaj o dragim anđelima."

"Što se mene tiče sanjaj o đavlu!" graknuo je neki čovjek čije je lice bilo nagrđeno od gnojnih čireva. "Ali prestani drečati, ti bijedni stvore!"

"Što to znači bijedni stvor?" pitao je mališan koji je prestrašen prestao plakati.

"Ne slušaj to!" odgovorila je majka. "Lijepo spavaj, Paquito!" - "Ali još nisi molila sa mnom pred spavanje!" žalio se dječak. "Zato ne mogu zaspati."

"Da, samo ti moli, revno moli!" rugao se neki skitnica pun ožiljaka od boginja koji je sjedio u kutu preko puta. "Probudi dragog Boga! Čini se da spava. On ne mora ležati na tvrdom kamenom taracu pod prokletim lukom ovih gradskih vrata! Čini se da je malo zaboravio na nas!"

"Malo je prelijepo rečeno! Vjerujem da bi čitavo nebo jednako tako malo uznemirilo kad bismo tu svi pocrkali u bijedi kao što bi to malo uznemirilo čestite građane Granade."

"Ne hulite, Señor!" pobunio se Ivan. "Gospodin je na svom križu ležao još teže nego vi ovdje na kamenu. On je trpio za sve nas. Hoćeš li se s njim svađati zato što ti daje da s njim nosiš dio tereta njegovog križa?"

"Gle, gle!" rugao se prosjak. "Kakvog to imamo sveca tu u svom prenoćištu kod četiri vjetra. Daj mi ovamo svoju svjetiljku. Želio bih bolje pogledati tvoje čudnovato lice. Čovječe, pa ti izgledaš kao pravi redovnik, imaš na sebi bijelu hodočasničku halju od dobre vune. Zato ti možeš tako govoriti!"

"Dođi, zamijenit ćemo se!" odgovorio je odlučno Ivan, skinuo svoje hodočasničko ruho i pružio ga starcu.

"Ne misliš to ozbiljno, zar ne?" razrogačio je oči prosjak." Želiš svoju odjeću zamijeniti za moje dronjke?"

"Kad Vam kažem!" Hajde, učinite to već jednom!"

"Dobro, bit će mi pravo ako konačno opet navučem na sebe bolje krpe!" smijuljio se starac. "Uzmi si moj haljetak i hlače! Možda ćeš naći krojača koji će zakrpati rupe i poderotine! Hihihi! Nemoj mi zamjeriti, prijatelju! Čini se da si dobar momak, ali si najveća luda koju sam ikad sreo na ovoj grbavoj zemlji, a prošao sam dobar dio svijeta." Sa svih se strana čuo zloban smijeh ili zavidni povici. Ali Ivan nije za to mario. Gore je od toga bilo strašno gađenje što ga je osjetio kad je obukao prljave, smrdljive, ušljive prosjakove dronjke.

Malo je pomalo utihnula galama. Umjesto toga se tiho šaputalo i prigušeno smijuljilo. Jedina riječ koju je Ivan uvijek iznova razabirao bila je "el loco - luđak!"

"Ne bismo li svi trebali izmoliti Očenaš za svoju zaštitu?" pitao je prekinuvši tišinu koja se polako uvlačila među šaroliku družbu.

"Poštedi nas svojih brbljarija, ti ludo!" uzviknuo je ljutito onaj prosjak s ožiljcima od boginja, dok su se drugi odmah složili s njim, smijući se Ivanu ili ga koreći. "Ne postoji Oče

naš koji jesi na nebesima, inače ne bi mogao ostaviti svoju djecu u ovom paklu."

"Možda će nas izvesti iz njega budete li molili!" odgovorio je Ivan. "Kad vi ne želite, molit ću ja za sve Vas!" rekao je, te svečano i sa žarom, ne mareći za porugu i zajedljivost, izgovarao: "Oče naš koji jesi na nebesima ..."

Sati su se vukli beskonačno dugo i Ivan je uzalud pokušavao zaspati. Mogao je ustati i leći negdje drugdje, ali je osjećao kao da nema pravo napustiti te ljude u čiju je strašnu bijedu tako iznenada upao. Osjećao je kao da mu je Božja providnost povjerila sve njih da bude njihov pomagač i izbavitelj.

Kratko poslije ponoći došao je čuvar naoružan helebardom i svojom svjetiljkom sumnjičavo osvijetlio svaki kutak.

"No tu su se ugnijezdili zgodni odrpanci!" smijao se i čvrstim korakom otišao dalje.

Čovjek s gnojnim čirevima probudio se od sjaja čuvareve svjetiljke i nije više mogao usnuti. Stenjući se bacao amo tamo.

"Muče li Vas kakve boli?" pitao je Ivan i samilosno čučnuo k jadniku.

"Zašto?" progunđao je taj drugi. "Ležim na postelji od samih ruža! Ne pitaj tako glupo, ti ludo! Smiješno je osim toga to što mi govoriš Vi. Svi smo mi tu velika obitelj kao djeca nesreće."

"U pravu si! Svi smo mi braća u jednakoj nevolji."

"U jednakoj nevolji? Rekao je ogorčeno bolesnik. "Jesi li tada bolovao od tih prokletih čireva? Nisi? No, što tada trabunjaš o jednakoj nevolji?"

"Morao bi u bolnicu!"

"Zar uistinu misliš da još nisam pokucao ni na jedna bolnička vrata? Mnogo sam puta to učinio, ne samo u Granadi. Ali uvijek je sve bilo zauzeto i nigdje nije bilo mjesta za mene, razumiješ li? Nitko me nije želio! Ali znaš što, otvori

ti bolnicu i tada misli na Gila s gnojnim čirevima. Doći ću kao prvi bolesnik u tvoju bolnicu!"

"Da, imaš pravo, brate! Morao bih otvoriti bolnicu i primiti tebe kao prvoga, ali isto tako i ostale odavde, cijelu veliku obitelj nevoljnika!" rekao je Ivan na zaprepaštenje svog sugovornika.

"Kažem ja da si luđak!" hihotao se Gil. "Koliko si već novca skupio za bolnicu, ha?"

"Ni jednog jedinog maraveda!"

"Ali želiš kupiti bolnicu, zar ne, želiš kupiti bolnicu?" groktao je bolesnik, gušeći se od potajnog smijeha. "Kupit ćeš bolnicu, zar ne?"

"Da, bude li Bog tako želio!" odgovorio je Ivan odlučnim glasom.

"No, tada ću ti reći da si najluđi luđak koga sam ikad sreo!" progunđao je drugi, a zatim udario u grohotan smijeh, ne mogavši prestati, tako da su se svi probudili.

"Što se dogodilo?" ljutio se invalid žestoko psujući.

"Zamislite, onaj luđak koji je jučer navečer dolazio, onaj tamo, da onaj koji je s Mingom zamijenio odjeću, želi kupiti bolnicu i sve nas tamo smjestiti! Hihihi!" hihotao se siromah s čirevima, tako da mu je od smijeha ponestajalo zraka.

"Ostavi me na miru s tim idiotom!" gunđao je invalid, dok su se i drugi smijali i psovali. Malo je pomalo opet zavladala tišina, samo se čovjek s gnojnim čirevima još uvijek povremeno hihotao. A zatim je i on zaspao.

"Ivan nije međutim našao mira ni spokoja. Prekriživši ruke pod glavom žurio je u noć kroz koju se jedva probijala svjetlost uljanice ispred Bogorodičine slike na ulazu tih gradskih vrata.

"Bože moj!" razmišljao je. Tolike tisuće kršćana žive u Granadi mirno i lagodno, a bijedi se ne otvaraju nijedna vrata. Jednom si jedinom riječju stvorio svemir, o Bože, ali na tvojoj zemlji nema mjesta za siromahe. Stoga mi daruj kuću

čija ću vrata moći otvoriti upravo njima, kako bi našli utočište u najgoroj nevolji."

Ali nije li tada odnekud odgovorio neki glas iz noćne tišine?

"Oni imaju vjerojatno pravo što te nazivaju luđakom. Ivane od Boga! Sâm si prosjak, nemaš ništa osim prljavih, smrdljivih dronjaka, a želiš osnovati bolnicu. Jesi li ti netko tko čini čudesa?"

Cijele ću dane sakupljati drvlje i prodavati ga", branio se Ivan. Naći ću i milosrdne ljude koji će mi pomoći. A pouzdajem se konačno u Boga!"

"Samo se luda može uzdati kao ti!" rugao se tajanstveni glas. Ali tada se Ivanu učinilo kao da se iz udubine u zidu pred kojom je treperilo svjetlo uljanice, čuo drugi glas, prepun dobrote i blagosti:

"Imaj pouzdanja, Ivane od Boga!"

Ivan je tada ustao, tiho stao pred blistavu sliku Djevice i zavjetovao se da će čitavo svoje djelo položiti u njezine ruke. Na nebu je sjala jutarnja zvijezda. Iz sve većeg blistavog sjaja izlazilo je sunce. Noć se primicala kraju. Došli su čuvari, rastjerali siromahe kao nepoželjno jato ptica i otvorili Puerta Real, Kraljevska vrata. Noćni su se gosti, ljuteći se i psujući zbog ranog ometanja, pospano teturajući razišli ulicama i uličicama grada.

Ivan je međutim slijedio zvuk zvona koja su pozivala na prvu misu u obližnju Capillu Real, kapelu pri još nedovršenoj katedrali. U svojim se dronjcima usudio klečati samo u najudaljenijem kutku gdje je bio skriven od svih posjetitelja crkve. Ali molio je Boga svim srcem da blagoslovi veliki plan što mu ga je dala protekla noć provedena među najbjednijima.

Kad je bogoslužje bilo završeno, krenuo je opet na svoj težak posao. S ogranaka Sierre Nevade nosio je drvlje u grad i prodavao ga na tržnici i od vrata do vrata.

Tako je proveo nekoliko dana i bio sâm previše gladan da bi mogao dati komadić kruha siromasima kad je noćio među njima.

Jednog ga je dana njegov posao odveo u kuću bogatog trgovca Don Miguela Avisa Vanegasa koji je u prodavaču drvlja na svoje čuđenje prepoznao knjižara s Puerte de Elvire.

"Ali, Bože moj, Señor?" pitao je potreseno Don Miguel. "Kako to da imate na sebi tako bijednu odjeću skitnice?"

"Još je i predobra za mene jadnog grešnika!" odgovorio je skromno Ivan.

"Valjda se šalite, gospodine!" I nudite na prodaju drvlje? To je najomalažavajući posao što ga čovjek može obavljati."

"Ne, najviše treba prezirati grijeh!" odvratio je putujući trgovac drvljem.

"No, ne pačajte se u posao svećenika! Ne prija mi propovijed na prazan želudac. A gdje stanujete?"

"Pod svodovima gradskih vrata, u kanalizacijskim cijevima, ispod stuba, kako se nađe!"

"Ali nije moguće!" rekao je zaprepašteno bogat trgovac. "Ne, ne, tako zaista ne možete živjeti. Slušajte me! Mogli biste useliti u sobu u potkrovlju kod mene, a pobrinut ću se i za bolju odjeću. Slažete li se?"

"Poznajem mnoštvo ljudi kojima bi bilo potrebnije nego meni dobiti krov nad glavom!" ustezao se Ivan. "Mogao bih Vam preporučiti neke od njih."

"Ali tko zna kakve biste mi tada nevaljalce dovukli u kuću! Ne, ne, za Vas barem znam da ste čestit čovjek. Dakle, uselit ćete se u tavansku sobu. Pobrinut ću se za odjeću i cipele."

"Tako se dogodilo da je Ivan našao skromno, ali sigurno sklonište. Stidio se doduše pred prosjacima s kojima je dotada dijelio mjesto za noćenje, ali je jednom krajnjem siromahu poklonio cipele što ih je tek dobio.

Novu se odjeću nije dakako usudio zamijeniti za dronjke, jer nije mogao tražiti od Don Miguela da ga u svoju kuću primi u takvim ušljivim krpama.

Njegovi drugovi s kojima je još donedavno dijelio sirotinjsko prenoćište znali su uskoro gdje ga mogu naći. Tako je uvijek iznova ovaj ili onaj dolazio na vrata bogatog trgovca i čekao čovjeka koga su još uvijek potajno nazivali ludom.

Jedne su nedjelje bolesnik s gnojnim čirevima i onaj siromah s kozičavim licem obilazili oko kuće i zamolili Ivana, kad su ga konačno uvrebali, da im da bilo kakve hrane, jer će umrijeti od gladi. Ivan je obećao da će zamoliti gospodara kuće, ali ga nije našao. I kuhara je uzalud tražio u kuhinji. Ali umjesto toga je našao velik komad telećeg pečenja na ražnju.

Ne promislivši pravo što čini, uzeo je komad mesa s ražnja i poklonio ga jadnicima.

"Ti si ukrao?" hihotao se onaj kozičavog lica.

"Kako misliš? Ukrao?" iznenadio se Ivan i tada shvatio što je učinio. "Da, uistinu sam pečenje ukrao. Vratite mi ga, čujete li?"

"Nismo ludi, glupane!" smijao se grohotom Gil i otišao sa svojim drugom.

Ivan se posve utučen vratio u kuću. Ne, zaista nije mislio na to kako je nepravda pokloniti pečenje. Želja da time pomogne dvojici skitnica bila je toliko snažna da je izostalo bilo kakvo promišljanje o tome.

Kuhar je smjesta digao veliku galamu primjetivši da nema pečenja.

"Ali što se dogodilo, Diego?" pitao je Don Miguel koji je upravo ušao.

"Nestalo je pečenje, gospodine", ljutito je dahtao kuhar. "Čitavo je veliko pečenje nestalo s ražnja."

"Da, ali tko ga je mogao ukrasti?"

"Nitko drugi nego onaj bosonogi koga ste primili u kuću, gospodine!" bjesnio je šef kuhinje.

"To ne mogu vjerovati! Pozovi ga ovamo!" naredio je trgovac. Ivan je pokunjeno priznao svoju krivnju, a kad je rekao da pritom nije zapravo mislio ništa loše, samo je još povećavao bogataševu srdžbu.

"Tako dakle, ukradete moje vlasništvo, a pritom čak ništa ni ne mislite!" vikao je trgovac pocrvenjevši od srdžbe. "Mislio sam da sam svoju samilost poklonio čestitom čovjeku. Veoma me boli što sam se tako prevario."

"Nadoknadit ću Vam štetu!" mucao je Ivan, ali Don Miguel se još uvijek derao u sve većem bijesu:

"Da ste smjesta otišli iz moje kuće! Spavajte opet s ostalim vucibatinama u raznim rupama i kanalizacijskim cijevima. Onamo pripadate, a ne pod krov milosrdnog čovjeka!"

Ivan je otišao veoma utučen, jer je protiv svoje volje zloupotrijebio dobrotu tog čovjeka. Navečer se opet uvukao među svoje stare supatnike ispod luka Puerte Reala.

"Zacijelo si došao pitati kako nam je prijalo teleće pečenje zar ne?" smijuljio se Gil. "Mogu ti samo reći, odlično!"

"Tako nešto bismo trebali imati svaki dan!" dodao je oduševljeno onaj kozičavog lica. "Ali što se s tobom dogodilo?"

"Gospodin me izbacio iz kuće zbog pečenja!" priznao je tužno Ivan. "Sad moram opet spavati tu uz vas!"

"No dakle, mi nismo takvi!" hihotao se prosjak Mingo koji je već dosta uprljao Ivanovu bijelu hodočasničku halju. "Mi nismo poput finih ljudi koji bijednika izbace na ulicu. U konačištu kod četiri vjetra ima mjesta za svakoga, bio on odrpanac ili luda kao ti; jer veće lude od tebe više nema na cijelom svijetu."

"To sam već toliko često čuo da ću uskoro i povjerovati!" smiješio se tužno Ivan.

Prolazili su mjeseci i tako je bila blizu zima sa svojim ledenim vjetrovima. Ali tada su se Ivanu opet otvorila gostoljubiva vrata. Kad je jednog jutra napustio Kraljevsku

kapelu, čekala ga je neka otmjena dama i pozvala tog jadnika koji je teturao od gladi, da je slijedi prema njezinoj kući. Ivan je začuđeno prihvatio poziv. Dama, Doña Eleonora de Guevara, ponudila ga je jelom i pićem i šutke čekala dok nije utažio najveću glad.

"Već sam Vas češće promatrala kad sam napuštala kapelu", rekla je tada. "Tako Vas neće čuditi što suosjećam s Vašom sudbinom. Ne želite li mi pričati o tome?" Iako je Ivan objasnio kako se uistinu ne isplati slušati njegove doživljaje, Doña Eleonora je ipak ustrajala pri tome. Tako joj je Ivan, najprije zapinjući, a zatim sve sigurnije, pričao o svim onim olujama što su ga bacale amo tamo na njegovom putovanju kroz život.

"I što ste sad nakanili?" pitala je plemkinja kad je Ivan malo posramljeno ušutio.

"Ah, želio bih imati kuću!" uzdahnuo je i činilo se kao da mu je pogled odlutao daleko, daleko. "Želio bih imati kuću u koju bih mogao primiti sve bijednike Granade, kako bih im služio."

"Nije li to posve nemoguć cilj?" smiješila se dama.

"Nemoguć?" promucao je Ivan i činilo se kao da se probudio iz nekog sna. "U Boga ništa nije nemoguće. A tu sam stvar stavio u Božje ruke i u ruke svete Djevice."

Dok je sljedećeg jutra molio u Kraljevskoj kapeli, obuzela ga je iznenada posve osobita radost. Osjetio je da je Bog uslišio njegovu molbu. Poslije svetog ga je slavlja nešto vuklo neobičnom snagom oltaru s križem, pred čijim je stubama kleknuo skrivajući lice u ruke. Kad je opet pogledao, činilo mu se kao da je Isus s križa pogledao i pozvao:

"Približi se, Ivane od Boga!" Ivan je poslušao i popeo se stubama. I vidio je kako su Marija i Ivan, dvoje čuvara pored križa, uzeli trnovu krunu koja je bila prikazana u podnožju svetog križa i stavili mu je na glavu. Osjetio je bol jaču od svih boli, ali istodobno i takvo blaženstvo da je mislio kako

mora umrijeti. Potresen se srušio na tlo. Kad se opet digao, vidio je sve likove u nepomičnom miru. Ono što je vidio bilo je tek priviđenje, ali ipak tajanstvena stvarnost. Kad je napustio crkvu, nije više dvojio da će osnovati bolnicu, ali ni to da će Božju milost morati platiti mnogim gorkim mukama.

Na izlazu iz Božje kuće stajao je dječak koji mu je smiješeći se dobacio plod morganja, a zatim odskakutao pocikujući od veselja. To je opet bio sveti znak. Ivan je ganut otvorio plod.

Put kući vodio ga je preko riblje tržnice. Prolazivši mimo neke lijepe kuće ugledao je cedulju pričvršćenu na ulaznim vratima:

"Iznajmljuje se kuća za siromahe!"

Bez oklijevanja je ušao, propitao se za najamninu i razgledao stambene prostorije.

"Vratit ću se i unajmiti kuću!" rekao je izlazeći. Kod kuće je izvjestio o neobičnim događajima tog jutra.

"Tu se jasno prepoznaje Božja volja!" odgovorila je plemenita gospoda Eleonora poslije dulje šutnje. "Ja ću Vam pomoći."

Ona je sama predala Ivanu veliku svotu, te priskrbila i znatnu pripomoć svojih imućnih znanaca. Čak je i neki svećenik Kraljevske kapele priložio tristodvanaest reala. Ukupna svota nije samo bila dovoljna da se osigura najamnina za nekoliko mjeseci, veći da se uredi kuća.

Ivan je navrat nanos nabavio ono najnužnije. U prostorije je postavio četredesetšest kreveta koji su zasad bili dakako opremljeni samo s prostirkama od rogožine, s dva pokrivača i jednim jastukom. Na zid iznad svakog ležaja objesio je križ. Kad je uredio prostorije, a kuhinju i podrum opskrbio zalihama najbolje što je mogao, uputio se sa svojom svjetiljkom u kasni noćni sat, šiban oštrim vjetrom sa snježnih brda, k Puerta Realu. Stigavši onamo, kimnuo je glavom svojim siromasima i rekao:

"Pođite sa mnom!"

"Kamo?" pitao je Mingo, stari prosjak.

"Već ćeš vidjeti!" Tako se za njim vukla hrpa bijednika sa štapovima i štakama. Slijedili su ga ulicama i uličicama i gdje god je Ivan ugledao nekog slabunjavog jadnika ili bogalja, izgovorio je iste riječi: "Pođi sa mnom!" I oni su ga slijedili kao vođeni nekom tajnom silom. Povorka najbjednijih bila je sve veća i veća, dok nije napokon stigla pred kuću pri ribljoj tržnici.

Ivan je svečano otvorio vrata i rekao ozarenog lica: "Priđite, moja braćo i sestre! Uselite se u kuću koja pripada Vama!"

Neko vrijeme su ti odrpani, iznakaženi, bolesni siromasi zbunjeno gledali, a zatim slijedili svog predvodnika u prostorije gdje je plamtjela vatra i gorjele svjetiljke.

"Sve je to vaše!" rekao je još jednom Ivan. "To je vaša bolnica, vaš dom."

"Naša bolnica, naš dom?" mucali su bijednici, još uvijek ne shvaćajući što se to dogodilo.

"I uistinu si, Ivane", rekao je uzbuđeno onaj prosjak s gnojnim čirevima, "ostvario ono radi čega sam ti se do suza smijao one prve noći kad si došao k nama? Osnovao si bolnicu i primaš nas u nju?" ponovio je zbor prosjaka s upitnim pogledom.

"Bog vas prima. Jer Bog mi je dao ovu kuću za vas!" odgovorio je Ivan. "Ali dođite, sjednite za stol i počastite se!"

Kad su siromasi sjeli za veliki stol, poslužio ih je Ivan jelom, pri čemu je pomoglo nekoliko žena, među njima i Juana s licem posve izjedenim od lupusa, te jadna majka malog Paquita.

Šutke su sjedili jedući i pijući. "To je poput lijepog sna!" rekao je zatim stari prosjak.

"Samo da se ne probudimo i opet ležimo gladnog želuca ispod Puerte Reala!"

"To nije san, već istina!" uzviknuo je oduševljeno Gil.

"To je čudo!" promucao je invalid.

"Čudo, čudo!" ponovilo je neobično društvo za stolom.

"To je Božja milost!" rekao je naposljetku Ivan od Boga. "Braćo i sestre! Da, još se sjećam kako sam došao k vama one prve noći. Vi ste se stisnuli i načinili mi mjesta. Sad vam svima vraćam mjesto. Dobrodošli u kuću milosrđa! Ali sjećam se i toga kako sam one mračne noći želio s vama moliti Očenaš, a vi ste to odbili, jer ste mislili da više ne možete vjerovati i moliti. Znam da ćete to opet naučiti. Ako želite, izgovorite svi sa mnom svetu molitvu prije nego što pođete na počinak.

Tada su svi sklopili ruke i molili, najprije zatežući, a zatim sigurnijim glasom:

"Oče naš koji jesi na nebesima ...

Ivan je potom svakom pokazao njegov ležaj, zaželio laku noć i ugasio svjetiljke.

"Gile!" šaptao je Mingo svom drugu na susjednom ležaju, "on je uistinu u pravu, opet ćemo naučiti vjerovati i moliti. Nikad ne bih mislio da se pritom može biti sretan."

"To je čudo ili bajka!" odgovorio je čovjek s čirevima.

"Možda je Ivan ipak luđak!" počeo je opet stari skitnica. Možda ..."

"Pa, možda ...?"

"Možda je on svetac!" prošaptao je Mingo jedva čujno.

Drskost za Božju volju

Don Ramon Tamara, tajnik nadbiskupa Don Gaspara Davala iz Granade, posjetio je bolnicu pri ribljoj tržnici, kako bi se po nalogu svog visokog gospodina raspitao o upravi i organizaciji kuće.

Mladog je svećenika primio Gil s gnojnim čirevima i odveo Ivanu od Boga.

"Vi ste postupili malo prenagljeno!" rekao je tajnik kad se našao pred utemeljiteljem bolnice. "Njegova se milost čudi što niste o toj stvari najprije izvijestili vlasti. Tamo bi se prvo temeljito pozabavili vašim planom i razmislili o njemu razmotrivši ga sa svih strana."

"Tada bi se vjerojatno morali izraditi neki spisi, zar ne?" pitao je Ivan s malo podrugljivim smiješkom, što ga kapelan srećom nije primijetio.

"Naravno!" potvrdio je Don Ramon ništa ne sluteći.

"A spisi tada obično dospiju u ormar, nije li tako?"

"Naravno, spisi se stavljaju u ormar za spise."

"A tamo ima zacijelo uvijek mnogo svakojakih spisa, zar ne?"

"Svakako. Ormar je pun spisa."

"Da, vidite, dragi gospodine, tako bi bilo lako moguće da se na spise u ormaru jednostavno zaboravi ili da se oni uopće više ne nađu. I dok bi visoke vlasti tako razmatrale tu stvar, prošla bi zima tijekom koje bi se možda nekoliko siromaha smrznulo, kao što se dogodilo prošle zime više nego jedanput. Zbog toga sam radije počeo ostvarivati svoj plan na vlastitu odgovornost, ne opterećujući prethodno ljude koji i tako moraju pisati mnogo drugih spisa."

"Vi očito nemate pravu predožbu o radu Nadbiskupskih vlasti" rekao je svećenik malo povrijeđeno. "Ali pustimo to! Kažite mi, molim Vas, nešto o kući. Dakle, Vi ste upravitelj?"

"Da, ja sam!"

"Pripadate li nekom redu ili samostanskoj družbi?"

"Ne!"

"Ali valjda nekom bratstvu?"

"Ne, ni to!"

"To je svakako neobično. Dakle, niste ništa nego laik, tako reći svjetovan čovjek?"

"Ali, ja sam kršćanin, dakle Božje dijete!"

"Da, naravno!" nestrpljivo je odmaknuo rukom kapelan. "Želio sam samo znati jeste li pripadnik neke vjerske zajednice. Nije uobičajeno da laik tek tako na svoju ruku osnuje bolnicu."

"Oprostite, ali nisam to učinio na svoju ruku!" rekao je mirno Ivan.

"Nego?"

"Nisam bolnicu osnovao na svoju ruku, već sam njezino utemeljenje stavio u Božje ruke."

"Da, da, naravno!" Mladi je svećenik pomalo nervozno sastavio vrhove prstiju svojih tankih, dobro njegovanih ruku. Bila je to kretnja koju je vidio u svog pretpostavljenog nadbiskupa Don Gaspara. Dakle, vi ste upravitelj. A tko njeguje bolesnike?"

"Ja!"

"Posve sâm?"

"Zasad da."

"To neće biti trajno moguće. Ali zacijelo imate kuhinjsko osoblje, zar ne?"

"Naravno!"

"A tko je to?"

"Ja!"

"A tko čisti i mete prostorije, tko pere i krpa?"

"Ja!"

"A tko ide u nabavku? Tko donosi vodu, tko ide u kupovinu i sve to?"

"Ja!"

"Ali, zaboga, nije moguće da sve to možete sami obavljati!" uzviknuo je zaprepašteno Don Ramon. "Sami Vam pacijenti ne mogu pružiti dovoljno potporu. Zar inače nemate nikoga tko Vam pomaže?"

"Dakako, imam nekoga!"

"A tko je to?"

"Bog!"

"S Vama je uistinu teško raspravljati!" rekao je nadbiskupski kapelan s uzdahom, u čemu je isto oponašao Njegovu milost. "Ali razgovarajmo o temelju Vaše kuće. Kakvi su temelji na kojima je bolnica osnovana?"

"O, ona ima najbolji temelj što se može zamisliti!" odgovorio je radosno Ivan.

"A to je?"

"Božje milosrđe!"

"Radije bih znao u brojkama!"

"One se mogu bolje unijeti u spise?" rekao je zlobno Ivan."

"Da, naravno!" odvratio je kapelan namrštivši se. "Dakle, kako stoji stvar s financijskim osloncem Vaše kuće? Sigurno ste sastavili proračun ili nešto slično?"

"Dosad još nisam imao novaca za komadić papira, da na njemu nešto napišem!" ispričao je Ivan. "Osim toga vjerujem da je tu manje važan proračun."

"A što je tada za Vas važno?"

"Hrabrost srca koje se uzda u Boga. Uostalom, ne budem li više ništa imao, ići ću prosjačiti, a možda ću jednom radi toga doći i nadbiskupu. A sad se valjda smijem opet posvetiti svom poslu. Krajnje je vrijeme da se pobrinem za ručak."

Kad je Don Ramon pomalo uzbuđen izviješćivao o posjetu bolnici, nadbiskup je slušao s neobičnim smiješkom na licu.

"Zamislite samo, vaša milosti, on se rugao našim spisima!"

"To je svakako zanimljiva stvar!" rekao je ozlojeđeno Don Gaspar Davalo.

"I rekao je da mu ne treba nikakav proračun, jer je Bog temelj njegove kuće!"

"I da Vi tajnici ne znate Boga dobro upisati, zar ne?" smiješio se nadbiskup.

"I to je rekao!" kimnuo je Don Ramon, još uvijek veoma potresen.

"Slušajte me, dragi prijatelju!" rekao je crkveni dostojanstvenik s dobrostivom ozbiljnošću. "Upravitelj nove bolnice prikazan mi je kao luda, ali vjerujem da se tu radi o iznimno velikom čovjeku koji svoju snagu crpi iz dvostrukog zdenca vjere i ljubavi, možda čak o svecu."

Tada je mahnuo rukom i tajnik je zbunjen napustio odaju.

Ivan je u međuvremenu pripremao ručak. Stavio je na sebe bijelu pregaču i u velikom loncu miješao dobru juhu od mesa i povrća-olla podrida- , koja je već primamljivo mirisala. Uz pomoć nekoliko uslužnih bolesnika donio ju je pravodobno na stol oko kojeg se na prvi znak žurno okupila gladna družba.

Ivan je međutim ubrzo spoznao da se zalihe troše u tolikoj mjeri kako nije uopće smatrao mogućim. Što mu je drugo preostalo nego da pođe u prosjačenje, jer je nepozvan rijetko došao u kuću neki dobrotvor.

Tako je jedne večeri, kad su njegovi bogalji i bolesnici već spavali, krenuo ulicama Granade s velikom naprtnjačom i dva golema lonca koji su se njihali na užetu što ga je svezao preko ramena.

"Tko želi sâm sebi učiniti dobro?" uzvikivao je glasom koji se daleko orio. "Učinite sebi nešto dobro! Najdraža moja braćo u Isusu Kristu, učinite sebi dobro!"

Tada su se počeli otvarati prozori i vrata i ljudi su smijući se pitali neobičnog izvikivača:

"Hej, kaži nam kako da sebi učinimo dobro!"

"Darujte svoj prilog za bolnicu pri ribljoj tržnici!" odgovorio je Ivan.

"Ali time nećemo ništa učiniti sebi nešto dobro, ludo!"

"Dakako da hoćete, jer tko daje siromasima, daje Bogu, a Bog mu to vraća tisućostruko. Dakle, ne možete učiniti bolji posao, dragi gospodine, plemenita Señorita! Darujte za bolnicu!"

Mnogi su ljudi tada ljutito zalupili vratima i prozorima psujući uličnog derača. Ivan često nije dobio ništa osim poruge i pokude i zlih riječi. Ali bilo je i ljudi dobrog srca koji su napunili njegove lonce mesom i kruhom ili povrćem, tako da se teško natovaren mogao vratiti kući. Opet se uspio pobrinuti za sljedeći dan.

Najčešće je bilo već mračno kad se vraćao kući i katkad mu je teško uspijevalo donijeti svu dobivenu hranu do bolnice. Nisu samo građani znali da on u određeno vrijeme prolazi gradom, kako bi skupio milodare. To su još mnogo bolje znali svi oni prosjaci i bogalji koje na svoju veliku žalost nije mogao primiti u svoju kuću.

Kojim je god putem išao, uvijek su ga pronašli ti jadnici Granade. Hramali su za njim kad se natovaren vraćao kući i uzvikivali: "Hej! I mi smo gladni! Kad nas već ne trebaš u svojoj bolnici, daj nam barem jesti!"

"Da, imate pravo!" uzdahnuo bi tada Ivan. "Moram vas sve primiti u svoju kuću! Ali zasad ću vas barem nahraniti."

Jadnici su tada navalili na pune lonce i ocu bolnice često nije ostalo ništa osim malo povrća.

"Zašto nas zapravo ne primiš u svoju kuću?" gunđala je stara bezuba prosjakinja. "Zar smo mi gori od onih vucibatina koje si primio k sebi?"

"Da, mogli bismo pričati krasne priče o nekima od tvojih stanara!" cerio se zlobno bogalj koji je hramao na štakama. "Kod tebe je Don Esteban koji tvrdi da su mu kao vojniku u ratu protiv gusara bile raznijete kosti. Znaš li što je on bio? Bio je galijaš kažnjenik i još bi i danas morao veslati da ga nisu obogaljili."

"A stari je Mingo koji isto tako stanuje u tvojoj kući," viknuo je netko drugi, "nekadašnji ulični razbojnik, a Gil s gnojnim čirevima ima na savjesti ubojstvo."

"A Ivana izjedena lica bila je uličaraka, hihi!" hihotala se neka starica. "Sad se dakako ne može više baviti tim poslom s onakvom njuškom kakvu sad ima!"

"Da, baš si lijepo društvance smjestio kod sebe!" kukali su drugi, pri čemu nisu dakako zaboravili grabiti iz Ivanovih lonaca i stavljati u džepove ono što nisu mogli odmah pojesti.

Ivan se često veoma potišten vraćao kući u kasne noćne sate. Bože moj, da, što je zapravo znao o svojim pacijentima? Bilo je moguće da se tu nisu sastale samo bolesti i bijeda svake vrste, već i svakojak ljudski izrod: počinitelji svakakvih opačina.

"Brate, molim te, sredi svoj račun s dragim Bogom!" molio je uvijek iznova ovog ili onog od svojih gostiju." Zacijelo nisi bolestan samo u udovima, već i u srcu. Izlječenje i spokoj naći ćeš tek kad se tvoja duša bude pomirila s vječnim milosrđem." Tako se Ivan pobrinuo i za to da u kuću redovito dolazi svećenik, kako bi siromasima dao utjehu svetih sakramenata. U tu je službu dolazio kapelan Kraljevske kapele, ali i pater Luis iz dominikanskog samostana Santa Cruz kad je boravio u Granadi.

"Ne bi li bilo bolje kad biste bili nešto oprezniji s primanjem pacijenata?" pitao je često kapelan dok je tresući glavom promatrao stanare kuće od kojih su neki imali pravo lice zlikovca.

"Ah, kako bih ja jadan grešnik opravdao pred Bogom da odbijem primiti nekog čovjeka koji je možda bolji od mene? Ne bi li me tada vječni sudac isto tako morao odbaciti kad budem jednom molio da me primi u svoje nebesko sklonište?"

"Za kratko je vrijeme bila bolnica zauzeta do posljednjeg mjesta. Ivan je mogao pojedine pacijente otpustiti, ali su zato odmah došli novi gosti i uvijek mu zadavalo mnogo jada što nije mogao primiti sve koji su pokucali na njegova vrata.

"Tko želi samom sebi učiniti dobro?" uzvikivao je glasno Ivan i prosjačio milostinju za svoje siromahe i bolesnike.

Jednom je opet bio u svojoj prosjačkoj ophodnji i već je dosta napunio svoje lonce kad ga je pred plemićkom kućom na Plazi Nuevi okružila skupina odrpanaca.

"Daj nam jesti!" navaljivali su nasrtljivo, a jedan je od prosjaka, čija je glava bila prekrivena krastama, nestrpljivo uzviknuo:

"No, nemoj da čekamo! Skupljao si za siromašne i moraš nam dati. Inače si varalica!"

"Imaš pravo", kimnuo je Ivan, "iako sam hitno trebao nešto za svoju bolnicu. Ali ni vi ne trebate gladovati." Tako je podijelio isprosjačenu milostinju koju su skitnice pohlepno pojele.

"Dobio si i novac!" viknuo je prosjak s krastama kad su lonci bili ispražnjeni. "Vidio sam svojim očima. Netko ti je dao kesu u kojoj je veselo zveckalo. Valjda ćeš je zadržati za sebe, ha?"

"Ne, u pravu si! I nju ću podijeliti među vama!" odgovorio je strpljivo Ivan. Tada je svakom od nasrtljivaca poklonio jedan srebrni real.

"Imaš ti još novca!" vrebao je krastavi prosjak i ružno se cereći pokazao svoje škrbine. "Imaš ti još reala, van s njima!"

"Nemam više ni jednog jedinog novčića", uvjeravao ga je Ivan.

"Znamo mi takve!" krenuo je bestidnik ljutito prema Ivanu. "Želiš glumiti sveca, a kradeš novac koji pripada nama!" Zatim je pljunuo na njega i udario ga pesnicom u lice. "Tako, to je za tebe, licemjeru i varalice!"

To je bilo dakako više nego što su mogli podnijeti ostali siromasi.

"Lorenzo!" povikali su dvojica, trojica. "Zašto ga tučeš, puerco tinoso, ti krastavi krmče! Što ti je učinio!"

"Nek nam više da novca!" rekao je ljutito prekoreni, ali se tada žurno udaljio, jer su mu sa svih strana prijetili štakama i štapovima.

"Pustite ga da ode!" doviknuo je Ivan razbješnjeloj skupini prosjaka. "On se i tako vara. Ja uistinu nemam više novca."

"Ali ne smije te tući, glupo pseto!" galamila je družina odrpanaca.

U tom je trenutku izašao sluga iz plemićke kuće i zamolio Ivana da uđe, jer je njegov gospodar želio razgovarati s njim.

"Don Antonio Zavan je stajao prekriženih ruku kraj prozora i gledao na ulicu. Kad je Ivan ušao u odaju opremljenu skupocjenim namještajem i sagovima, plemić se okrenuo. Ivan je ugledao otmjenog gospodina koji ga je dugo promatrao svojim tamnim očima.

"Bio sam svjedok kako su Vam uzvraćena Vaša dobročinstva", rekao je tada gospodin. "Señor, zašto rasipate svoju dobrotu na tako nevaljalu klatež koja Vas za to popljuje i udari u lice?"

"Bio je to samo jedan koji je to učinio u svom uzbuđenju!" opravdavao ga je Ivan. "Vjerojatno ste vidjeli da to drugima nije bilo pravo!

Ah, možda su samo hinili srdžbu, kako biste im sljedeći put još više darovali."

"Ne mislite tako, gospodine!" odgovorio je dobročinitelj. "Nisu oni tako zli. A kad bi i bili, smijemo li se tome čuditi? Nije lak život što ga oni vode, ti siromasi posve na dnu! Ako danju često ne nađe za jesti ništa drugo osim onoga što se nađe na uličnom otpadu, a noću nema drugog prenoćišta osim kutka nekog kućnog ulaza ili gradskih vrata, tada je teško ostati dobar čovjek. Vjerujte mi to, dragi gospodine!"

"Zašto se ta bagra klati ulicama?" pitao je zlovoljno Don Antonio. "Nemamo li dovoljno domova kamo bi se ti bijednici mogli smjestiti? Zar nemamo samostane i bratstva koji bi ih primili?"

"O da, sve to imamo. Ali domovi nisu ni izdaleka dovoljni, svakako ne oni u Granadi. Samostani i bratstva pomažu

koliko mogu, ali ni to nije dostatno. "Ivan je na plemićev znak rukom sjeo na stolicu presvučenu čistom svilom. "Vidite, gospodine, to je golemo zlo. Budući da imamo samostane i bratstva, svaki građanin misli da se više ne treba brinuti za siromahe i da mnogo čini ako tu i tamo da malu milostinju. Ne tiče ga se hoće li se jedan takav Lazar smrznuti ili umrijeti od gladi pred njegovim vratima. Ali doći će čas kad će Gospodin suditi bogatašu radi prosjaka koji je umro na njegovom pragu. Vi se služite grubim riječima kad govorite o siromasima. A što ako Bog bude Vas mjerio jednakom mjerom?"

Ivan je zatim ustao, učinio nekoliko koraka i rukom opipao tirkizni baršunasti zidni sag.

"Imate otmjene tapete, gospodine! Valjda je sada takva moda da se odijevaju zidovi. Jeste li već kad razmišljali o tome što će jednom reći vječni sudac na to da ste odjenuli zidove, a siromahe pustili da naokolo lutaju u dronjcima?"

"Ne znam zašto sve to slušam!" rekao je Don Antonio pomalo nesigurno.

"Ah, neka Vam to ne smeta! Ipak je bolje da sada slušate što Vam govori jadna luda nego da jednom moradnete čuti Božju kletvu."

Plemić je velikim koracima hodao amo tamo po raskošnoj sobi, a tada se odjednom zaustavio pred svojim strogim opominjateljem i rekao:

"Vi ste bili veoma blagi i milosrdni prema onom gnusnom krastavom bestidniku koji Vas je udario u lice. Ali meni ste govorili onako kako se još nitko nije usudio. U redu, promislit ću o tome što ste mi rekli. No sada dođite i večerajte sa mnom. Sluga je već donio na stol večeru." Ivan se uzalud opirao, molio gospodina da ga pusti otići, jer ga čeka još mnogo posla.

"Ja sam u Vašim očima carinik i grešnik!" smiješio se gospodin. "Ali mislite na to da je Isus Krist i s njima blagovao. Ili me želite povrijediti?"

Ivan je poslušao, ne oklijevajući više. Sluga ga je poslužio vrsnim jelima koja je Ivan oprezno kušao.

"Ne ide Vam u tek?" pitao je Antonio Zavan

"Mislim da ragu nije dovoljno začinjen", odgovorio je Ivan, otišao do peći s ugljenom, uzeo malo pepela i posuo ga po jelu u svom tanjuru. "Tako, sada ima dovoljno soli i papra!" rekao je zadovoljno.

"Vi ste uistinu najneobičniji čovjek, na to sam naviknut i uopće mi ne smeta."

Jedan sat kasnije napustio je Ivan plemićku kuću. Potajno se nadao nekom prilogu za bolnicu, ali gospodin ga je pustio da ode praznih ruku. Tako se potišten vratio kući. Zaista nije znao što da skuha sljedeći dan. Ujutro je kao obično obavljao svoj posao, spremao i čistio, prematao bolesnicima gnojne rane, a kratko prije podneva krenuo na put nabaviti barem nešto za jelo.

Ali nešto kasnije se vratio neobavljenog posla, jer mu trgovac u koga je već bio prezadužen nije želio više ništa dati na dug.

Umoran je ušao u blagovaonicu gdje su bolesnici i bogalji čekali za dugim stolom da dobiju ručak.

"Djeco, danas vas po prvi put ne mogu nahraniti" rekao je s iskrenim žaljenjem. Oko stola se začulo začuđeno gunđanje.

"Što je rekao? - Jesi li razumio? - Želi li se on našaliti s nama?"

Stara nagluha ciganka Zara prignula se k Ines, nevjerojatno ružnoj nekadašnjoj uličarki i upitala:

"Što je rekao, što ćemo dobiti jesti?"

"Baš ništa, chinche untuosa, ti prljava stjenice! Ništa nam neće dati žderati!" progunđala je susjeda.

"Uistinu želiš reći da za ručak nećemo dobiti baš ništa?" pitao je stari prosjak Mingo.

"Ništa nećemo dobiti jesti?" ponovili su još neki.

Kozičavi Tomas, nekadašnji kažnjenik, koga je Ivan tek prije kratkog vremena doveo iz jarka, buljio je glupo u Ivana, a tada odjednom tako skočio da je njegova stolica s treskom odletjela na tlo, posrčući krenuo prema Ivanu i stisnutih šaka vikao: "Želim dobiti nešto za jelo, jasno? Gdje ostavljaš sve one stvari što ih isprosjačiš na ulici? Želiš li možda reći da ti jučer nisu ništa dali? Zašto onda dopuštaš da ti onaj gnusni klatež uzme sve što je namijenjeno nama? Da, ljudi su ti dali mesa i kruha za nas, a ti si to dakako podijelio ušljivim skitnicama. A mi tu možemo skapati od gladi."

"Tomase, zaboravljaš da si i ti još donedavno pripadao onima koji su me usput pljačkali!" odgovorio je mirno Ivan.

"Ali sad sam tu!" urlao je propao čovjek. "A ti se moraš brinuti za to da dobijemo nešto na tanjuru, licemjeru!"

"Uvijek sam govorila", derala se bivša uličarka Ines," da će nas on najprije namamiti u svoju ludnicu, a tada pustiti da skapavamo od gladi, taj glupan."

"Tebe je mogao mirno ostaviti tamo gdje te našao, ogavna bludnice!" vikao je kozičavi koji je negdje došao do boce rakije i bio posve pijan.

"Zašto bismo trebali jesti, samo nek imamo što lokati! Hej, compañero, imaš li gutljaj aguardiente za mene? Žedan sam!" Ali Gil s gnojnim čirevima kome se obratio, gurnuo ga je tako snažno na stranu da je zateturao i pao na pod, a tada se progurao u krug muškaraca koji su okružili Ivana prijeteći mu podignutim pesnicama i bijesno ga psujući.

"Tko takne samo i jednim prstom našeg doboročinitelja, tome ću zaokrenuti vratom..!" urlao je izvan sebe od bijesa. Stari Mingo, Don Esteban i nekoliko drugih od najstarijih stanara kuće pokušali su zaštiti ugroženoga što su bolje mogli svojim krhkim tijelima.

Odjednom je u Tomasovoj ruci sijevnuo nož. Sa životinjski je bijesnim krikom nasrnuo na Gila i sigurno bi ga nožem ubio da ga Ivan nije tako snažno zgrabio za zapešće da je ovaj stenjući ispustio nož na pod.

"Tako, sad je dosta te lakrdije!" zagrmio je inače tako blag dobrotvor glasom koga su se prestrašili i oni najdivljiji. "Sjednite svi opet na svoje mjesto! Bude li Bog želio da jedete, nahranit će vas."

Muškarci i žene su se teškim koracima dovukli k stolu nezadovoljno gunđajući.

"Da, Bog će baš za takvog luđaka učiniti čudo!" promrmljao je Tomas trljajući si još uvijek bolno zapešće. "Ali nisam uopće mislio da ima toliku snagu."

Tog je trenutka javila jedna od žena kako su se pred vratima zaustavila neka kola iz kojih je izašao gospodin koji želi razgovarati s upraviteljem bolnice. Ivan je u čovjeku koji je upravo ušao u blagovaonicu prepoznao na svoje čuđenje Don Antonia Zavana.

"Kao što vidite, uzvraćam Vaš jučerašnji posjet. Rado bih malo razgledao vašu kuću i upoznao njezine stanare. Hm, da vidim, svi sjede mirno za stolom i čekaju ručak, zar ne?"

"Tako je, posve mirno, posve mirno za stolom!" govorio je isprekidano pijani kozičavi, ali mu je Gil tako snažno stao na nogu da je naglo ušutio.

"A što se danas ruča?" pitao je Don Antonio.

"Još čekamo da nam Bog napuni posude!" odgovorio je Ivan umornim glasom.

"Nemate ništa za jesti?"

"Jučer su mi na žalost drugi uzeli ono što sam danas želio ponuditi svojoj djeci. I sami ste vidjeli!" smiješio se otac bolnice. "Sad nam još samo čudo može pomoći!"

"Neka bude tako!" kimnuo je Don Antonio, vratio se k svojoj kočiji, a malo kasnije se pojavio s dvojicom slugu koji su nosili velike košare pune kruha, mesa, povrća i voća i ponudili siromasima. Oni su zaprepašteno gledali to nepojmljivo čudo, ali su tada navalili na pune posude i počeli glasno mljackati.

"Čekajte, djeco, zar nećete najprije zahvaliti Bogu za svu tu divnu hranu?" rekao je Ivan i počeo naglas moliti Očenaš.

Dok su se bogalji i bolesnici hranili, odveo je Ivan svog posjetitelja u drugu sobu da bi mu od sveg srca zahvalio.

"Ne govorite o zahvalnosti!" opirao se Don Antonio. "Ja moram zahvaliti što ste mi otvorili oči. Ali kažite mi jedno, molim Vas! Vidio sam Vaše društvo za stolom. Kažite mi, kako podnosite dijeliti kuću i stol s takvim ljudima?"

"Ah, nije to tako teško ako se misli na to da se u tim siromasima krije sâm naš dragi Gospodin."

"Sâm naš dragi Gospodin? Nije li to veoma smiona predožba? U tim propalicama, pijancima, uličarkama, odbjeglim galijašima kažnjenicima, u tim krastavim bijednicima prepoznajete našeg Spasitelja?"

"Gospodin je rekao: Što učinite najmanjem od svoje braće, meni učiniste. Tako ne smijem sumnjati, jer nigdje ne piše da je Gospodin iz tog izuzeo pijance, uličarke, bivše razbojnike, ubojice i one koji žive razuzdano. Znam li ja ili znate li Vi zašto su ti jadni ljudi tako propali? Smijem li pitati o tome ili je moja dužnost da one koji leže u blatu podignem i dovedem u svoje sklonište, kao što je učinio milosrdni Samarijanac? Tako se nadam da ću i ovu svoju braću opet privesti ljubavi prema Bogu."

"Imate uistinu snažnu vjeru i mnogo ljubavi i sa svojim ste odrpanim štićenicima milosrdniji nego sa mnom. Ali niste me uzalud opominjali! Pričekajte trenutak!"

Don Antonio je izašao i malo se kasnije vratio u pratnji dvojice slugu. Oni su na njegov znak položili pred Ivanove noge veliku balu prekrasnog baršuna.

"Moji zidni sagovi protiv kojih ste govorili!" smiješio se Antonio Zavan. "Dobro sam promislio i zaključio kako je vjerojatno bolje da u tu tkaninu odjenete svoje štićenike."

"O ne, ona je preskupocjena za tu svrhu!" promucao je Ivan zaprepašteno - "Sigurno ću je moći prodati na bazaru za

mnogo novca i odjenuti svoju djecu u jeftinu tkaninu. Bože moj, ne mogu ih pustiti da se kočopere u plavom baršunu. To ipak ne bi bilo u redu."

"Tada bih je mogao i ja sâm odmah otkupiti od Vas i opet njome prekriti svoje zidove!" smijao se glasno plemić.

"Da, zapravo imate pravo", odgovorio je zapanjeno Ivan. "Koliko ćete mi dati za tu balu?"

"Nudim Vam pedeset dukata!" predložio je Don Antonio.

"Recite sto i možete je ponijeti sa sobom!" smiješio se Ivan.

"Vi ste uistinu najbestidniji svetac koji je ikada hodao ovom zemljom!" smijao se Zavan. "Dakle, dobro! Posao je savršeno zaključen. Ali nemojte mi opet doći i uvjeravati me kako je nemoralno odjenuti svoje zidove, dok sirote skitnice nemaju što obući!"

"To zapravo i jest nemoralno!" rekao je Ivan "Ali molit ću da Vam taj grijeh bude oprošten ako mi sad platite tu tkaninu."

Tako je Antonio Zavan izvadio svoju kesu, izbrojao stotinu zlatnika i predao ocu bolnice. Time je bio za dulje vrijeme riješen problem siromaštva i Ivan se mogao posvetiti ostvarenju svog plana, proširenju bolnice.

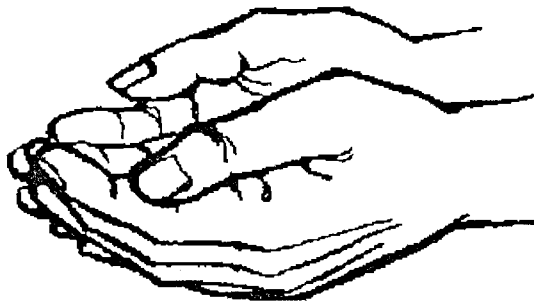

Ljubav bez granica

Prošli su proljeće i ljeto i Granada je opet gorjela u žaru ljeta. Bilo je poput čuda da se Ivan nije slomio pod teretom rada i skrbi. Bez obzira na sitne poslove za koje su bolesnici bili sami sposobni, nije još imao pomoći pri obavljanju brojnih svakodnevnih obveza.

Svaki je dan jednako započinjao. Rano ujutro, dok su pacijenti još spavali odlazio je Ivan u Capillu Real gdje je predano pribivao svetoj misi. Kako bi mogao nositi golem teret svog svakodnevnog rada da ga nije Gospodin uvijek iznova osnažio! Dok je svećenik izgovarao Ite missa est, osjetio je Ivan sveti Božji poziv: "Sad počinje tvoja žrtva. Nosi križ što ti ga je moja ljubav namijenila za ovaj dan! Bit će težak i mislit ćeš da ga ne možeš nositi. Ali budi spokojan, ja sam uz tebe i pomoću ti!" I tada je Gospodin blagoslovio slugu milosrđa rukom svoga svećenika.

Nešto od sjaja svetog trenutka vidio se još na Ivanovom licu kad se vratio u svoje utočište za siromahe. Otvorio je vrata spavaonica i uzviknuo radosnim glasom:

"Hajde, moja braćo i sestre, zahvalimo Bogu za zaštitu noću; jer čak i male ptice započinju novi dan!" Tada je naglas izgovarao jutarnju molitvu, dok su njegovi štićenici više ili manje pospano odgovarali. Tu i tamo se zaorila i poneka više ili manje gruba psovka.

"Hej, ti!" cerio se Andrés, onaj Kozičavi siromah, obrativši se Don Estebanu u susjednom krevetu. "Upravo sam sanjao o punoj boci Aguardiente, otvorio je i stavio na usta, a tada se pojavio otac Ivan sa svojim malim ptičicama. Tako nisam uspio popiti ni gutljaja - -, već izbavi nas od zla. Amen! - - Mnogo bih radije cvrkutao s bocom nego s malim ptičicama. Ali uvijek kad sanjam nešto lijepo, tada me netko uznemirava - - sada i na času smrti naše. Amen. - -

"Ali što si ti sanjao Don Estebane? Nekoliko si puta zastenjao, kao da sa stražnjicom sjediš u vrućoj tavi - - i zače po Duhu Svetom!"

Ah, opet sam sjedio na veslačkoj klupi!" uzdahnuo je nekadašnji kažnjenik galijaš. "Zrak je žario poput rastaljenog olova. Čekić je udarao paklen takt i morali smo snažno veslati. Ja nisam izdržao i naposljetku sam smalaksao. Ali odmah se stvorio kraj mene nadzornik s dugim bičem i upravo sam čuo fijuk prvog udarca, tada se pojavio otac Ivan sa svojim malim ptičicama. Mogu ti reći da se uopće nisam ljutio kad me probudio."

"Kako se može tako nešto sanjati?" hihotao se drugi." Ja tada radije sanjam o svojoj boci. Aguardiente ima i u snu đavolski dobar okus."

Ivan se kod doručka obratio toj dvojici: "Moliti znači razgovarati s Bogom, ali vi ste jedan drugom pričali svoje snove."

"Jesi li to čuo, oče Ivane?" promucao je zapanjeno kozičavi.

"Ah, ja ponešto osjetim što uopće ne moram vidjeti ni čuti!" odvratio je dobrotvor. "A što ste to sanjali?"

Andrés je oklijevajući ispričao svoj san i pitao treba li on možda nešto značiti.

"Naravno! Smijao se Ivan. "Budem li te zatekao s bocom rakije, uzet ću ti je s usta i izliti."

Don Esteban nije želio ispričati svoj san, ali je Ivan rekao kako to nije ni potrebno, jer i tako zna da je sanjao o galiji, te neka ubuduće predanije moli svoju večernju molitvu, pa ga neće noću mučiti takav strah.

"Ali slušajte, vas ćete dvojica danas donijeti vodu sa zdenca. Hajde, požurite! Pri ovoj ćemo je žezi trebati mnogo."

Njih su dvojica bez protivljenja uzela na pleća polugu na kojoj su visjela dva vedra i napustila kuću, dok je Ivan bio pozvan da dođe na ulazna vrata.

Tamo je u sirotinjskoj odjeći sjedio na pragu muškarac čije su ruke i noge bile umotane u prljave dronjke, dok je užasno iznakaženo lice bilo više nalik na lice mrtvaca nego živog čovjeka. Jedva se mogao podnijeti smrad trunućih rana.

Ivan je uveo siromaha u kuću, ljubazno mu iskazavši dobrodošlicu, zatim mu skinuo smrrdljive povoje da bi mu po svom običaju oprao noge kao svakom došljaku, ali je ustuknuo od zaprepaštenja kad je ugledao gnojne, crvljive batrljke na kojima se taj jadnik sigurno vukao uz neopisivu muku. Ivan je znao da ima pred sobom gubavca.

"Siroti brate, koliko si ti morao trpjeti!" rekao je samilosno, potom ponudio leproznog jadnika hranom i pićem, a naposljetku ga odveo u svoju sobu gdje ga je smjestio na svoj vlastiti ležaj.

"Cijelo mi se vrijeme čini kao da sam Vaš glas već negdje čuo!" rekao je gubavac s izrazom lica kao da osluškuje u veliku daljinu. "Na žalost, ne mogu Vas vidjeti. Već sam nekoliko godina gotovo posve slijep."

"Možeš mi mirno govoriti ti i oče Ivane, kao što tu čine svi ostali!" ohrabrio ga je dobrotvor. "A kako se zoveš!"

"Zovem se Gonzalez Diaz!" odgovorio je taj teški bolesnik.

"Gonzalez Diaz?" zabezeknuo se na trenutak Ivan. Tako se zvao onaj Portugalac koji je prije više od deset godina prebjegao Maurima. Ali on je bio snažan, mlad muškarac, dok su gubavcu padali na iznakaženo lice pramenovi sijede kose.

Kad je Ivan smjestio bolesnika, saznao je da zdenac na ribljoj tržnici ne daje više ni jedne jedine kapi vode. Dvojica su se muškaraca vratila praznih vedara.

"Tada nam ne preostaje ništa drugo nego da donosimo vodu s Bib arramle", uzdahnuo je Ivan.

"Ali to je više od tisuću koračaja!" gunđao je Don Esteban. "A mi sa svojim trulim kostima . . ."

"Da, naravno! Vi ne možete ići po vodu!" odgovorio je otac bolnice. "To ću morati ja sâm."

Tada je uzeo na pleća polugu s vedrima i žurio više puta amo tamo između Bib arramla i bolnice, jer su trebali veliku zalihu vode.

"Ah, dobri ljudi", molio je one koji su čekali kod zdenca. "Od srca vas molim, pustite me naprijed! Imam još toliko mnogo posla da ne mogu čekati."

Jedanput ga je mnoštvo što se nagomilalo k zdencu voljno propustilo naprijed, dok se drugi put bile odgovor na njegovu molbu grdnje i psovke.

"Eno opet onog luđaka! Za što trebate toliko mnogo vode? Tvoji se prljavci i tako ne peru!" rugao se netko iz gomile. "A za piće im je draža boca rakije!"

"Tako nešto ludo kao što je tvoja bolnica ne postoji nigdje u cijeloj Granadi!" vikala je kreštavim glasom neka žena. "Čudo da ti tvoji nitkovi još nisu zaokrenuli vratom!"

"Možda će mu pokvarene ženske koje je primio uskoro zavrtjeti glavom!" hihotao se neki brusač noževa.

"Ah, nisu oni tako loši!" odgovorio je mirno Ivan. "Možda ni netko drugi ne bi pri sličnim doživljajima postao mnogo boljim, a ja sam stekao iskustvo da bi netko tko prestrogo sudi drugima zapravo bolje učinio kad bi jednom iskreno sudio samom sebi. Ali sad budite tako dobri i dopustite mi da napunim vedra!"

Kad se posljednji put vratio kući s punim vedrima, teško dišući od tereta i žege, zatekao je svoje štićenike veoma uzrujane. Saznali su naime da je primio gubavca.

"To nećemo trpjeti, oče Ivane!" vikali su, "ovamo ne smiješ primati leprozne. Moramo li zbog njega svi mi umrijeti?"

"Izbacite ga!" bjesnio je kozičavi Tomas. "Bacite svinju na ulicu!"

"Bacite ga na ulicu!" urlalo je i nekoliko drugih. "Najbolje da se odmah riješiš gubavca, oče Ivane!" savjetovao je stari

Mingo." Tomas i neki drugi već su ga htjeli izbaciti na ulicu i jedva sam ih nagovorio da pričekaju do Vašeg povratka. Budete li ga tu ostavili, ne znam što će se dogoditi."

"Slušajte me trenutak!" viknuo je, kako bi prekinuo galamu. "Tog sam leproznog jadnika primio kao i svakog drugog. On će, odvojen od svih vas, ostati u mojoj sobi i spavati u mome krevetu. Ja ću ga sâm posluživati. Za vas nema dakle opasnosti, a sve nas uostalom čuva Bog. Bude li ga međutim netko taknuo, želeći ga otjerati odavde, i tome će istrunuti ruka, kao da i sâm ima gubu."

"Tome će istrunuti ruka . . ." ponavljali su mucajući neki od štićenika, zureći u svoje ruke.

"A sad uđite mirno u kuću i obavljajte posao koji vam je dodijeljen?" mirno je završio otac bolnice.

Svi su se razišli, samo se Tomas mrštio u znak protivljenja, ali je, vidjevši da je ostao sâm, ipak otišao. Ivan je odmah pošao u svoju sobu i umirio sirotog gubavca koji je čuo ljutite povike protiv njega:

"Ne boj se, ostat ćeš tu i nitko se neće usuditi učiniti ti nešto nažao." "Ti si dobar, oče Ivane! Uzvratio je gubavac, zamucukujući još uvijek od uzbuđenja. Nitko nije dobar osim Boga!" odvratio je Ivan. "Ali slušaj me, prijatelju, poslat ću ti svećenika, kako bi se pomirio s Božjim milosrđem. Zacijelo se odavna nisi ispovijedio, zar ne?"

"Da, odavna!" odgovorio je zlovoljno bolesnik. "Ali molim te, ne šalji mi svećenika, još ne!"

"Ali zašto ne, brate?" pitao je začuđeno Ivan. "Zašto ne prihvaćaš milostivu Božju ruku?"

"Za mene nema milosti ni oprosta!" jecao je gubavac. "Prevelik je moj grijeh."

"Bio on i velik poput mora, jedna će ga jedina riječ milosrđa izbrisati. Ne želiš li mi reći što te tišti?"

"Ne, ne! Tada bi me otjerao! Siguran sam u to!" jadikovao je bolesnik.

Ivan je tužan napustio prostoriju, odlučivši da ipak dovede svećenika. Ali dominikanski pater Portillo nije ništa postigao. Gubavac nije ni dalje želio progovoriti.

"On nosi u srcu ružnu tajnu!" rekao je svećenik opraštajući se od Ivana. "Uzgred rečeno, jednom prigodom moramo razgovarati o ovoj kući i njezinim stanarima. Mislim da bi se ponešto trebalo promijeniti."

"Znam i sâm koliko toga još nedostaje!" odgovorio je snužden Ivan. Činim što mogu, kako bih to popravio."

"Ima ljudi koji se s pravom nazivaju nepopravljivima, A takvi ne spadaju u Vašu kuću."

"O padre, beskrajno je Božje strpljenje. Treba li naša strpljivost imati tako uske granice?"

"Naša strpljivost mora imati svoje granice gdje počinje razum, a i pravednost. Ali o tome ćemo razgovarati drugi put."

Ivan se odano naklonio patru, kleknuo i zamolio ga za blagoslov.

Nije mu se bilo lako odreći svoje male sobice gdje je bio posve sâm sa svojim Gospodom Bogom, ali morao se zadovoljiti prostirkom od rogožine u muškoj spavaonici. Spremno je prihvatio tu žrtvu, kako bi time izmolio milost obraćenja za gubavca.

Ivana je uz sve nevolje, uz sve ono nevjerojatno radno opterećenje, mučila uvijek iznova briga za najnužnija sredstva, kako bi mogao nastaviti svoje djelo. Kako su često bili kuhinja i podrum prazni! Kako često nije veliki dobrotvor znao što će sljedeći dan dati za jelo svojim štićenicima!

Uvijek je iznova morao s naprtnjačom i glinenim loncima poći u ophodnju gradom i prosjačiti za svoju jadnu djecu, a često je donio kući veoma malo od sakupljene milostinje. Iz svih su ga kutaka vrebali siromasi. Negdje su gladni molili komadić kruha, drugdje grozničavi vapili za gutljajem vode ili bogalji prosjačili milostinju. Morao je imati tisuću ruku da

bi mogao svima pomoći! Što je koristila mala kuća na ribljoj tržnici? Što je mogao jedan pojedinac u neizmjernom moru bijede?

Ivanu je često bilo veoma teško pribaviti ono najnužnije za stanare svoje kuće, ali Božja je dobrota uvijek iznova čudesno pomogla svom sluzi.

Jedne večeri i kad je lutao mračnim ulicama Granade veoma potišten radi beznadnog stanja, ugledao je na Plazi Nuevi otmjenog plemića koji se smijao i nedvosmisleno šalio s uličarkama. Ivan koji je u njemu prepoznao mladog Ivana de la Torrea, jednog od najbogatijih muškaraca u gradu i člana Vrhovnog vijeća, prišao mu je bez oklijevanja i rekao:

"Gospodine, nije li Vas stid tako se vladati?"

"Što želiš od mene, glupane?" rasrdio se plemić. "Znaš li ti uopće s kim razgovaraš?"

"Naravno da znam, i upravo zato što znam ne mogu gledati kako obeščašćujete svoje plemićko ime i svojom nepristojnošću dajete loš primjer drugima."

"Što ti, glupa budalo, znaš o tome kako se mora vladati caballero? Samo posve neupućena seljačina poput tebe može od nedužne šale odmah načiniti težak zločin."

"Ah, ne možete me zavarati!" ustrajao je Ivan. "Suviše je jasno što se ovdje zbiva! Činite pokoru i bojte se Boga, jer ne znate hoće li Vam on dati još i jednog jedinog trenutka da okajete svoj grijeh!

"Prokleta ludo, evo ti mog odgovora!" prosiktao je plemić drščući od srdžbe i ošinuo velikog dobrotvora bičem po licu.

Ivan je na trenutak stajao kao skamenjen, dok mu je crvenilo preplavilo lice, jer za slobodnog čovjeka ipak nema veće sramote nego da ga netko na ulici udari. Brazda od biča na njegovom licu bila je široka kao prst, na nekoliko se mjesta otvorila i počela krvariti. Ali on je tada mirno odgovorio:

"Smijete me još jednom udariti, gospodine, samo kad ne biste više željeli vrijeđati Boga." Plemić ne bi više ustuknuo

da mu je Ivan uzvratio svojim snažnim pesnicama nego što je to učinio čuvši njegove riječi. Odjednom je spoznao kako se nečasno ponio, promucao nekoliko riječi isprike i izrazio spremnost na svaku zadovoljštinu.

"Mislim, Don Ivane de la Torre", začuo se glas neke otmjene dame koja je bila svjedok ružnog prizora, "da uistinu morate dati zadovoljštinu plemenitom ocu Ivanu koga ste udarili. Otvorite dakle svoju kesu i dajte mu prilog za njegove siromahe!"

"Vi ste sve vidjeli, Doña Ana?"

"Da, naravno da sam nenamjerno bila svjedok svega i mogu samo potvrditi da se niste vladali kako dolikuje plemiću."

Mladi je plemić gledao u pod svjestan svoje krivnje. A zatim je opet podigao pogled i obrativši se Ivanu nesigurno prozborio:

"Ali Vi valjda niste upravitelj bolnice za siromahe na ribljoj tržnici?

"Naravno da je!" odgovorila je umjesto Ivana Doña Ana Osorio, supruga Don Gracie de Pisa koji je kao i Ivan de la Torre sjedio u Vijeću dvadesetčetvorice, najvišoj vlasti Granade. "A sada ćete znati kako da popravite svoju pogrešku."

Tako je mladi plemić izvadio kesu s novcem i pružio Ivanu rekavši:

"Tu ima oko stotinu dukata. Budete li trebali više, dođite k meni u moju palaču u calle de Gomeraz. I još Vas jednom molim da mi oprostite. " Gospodin iz Vijeća kleknuo je pred ocem siromaha, ne mareći za zjakala koja su se gurala sa svih strana.

Ivan ga je ganut podigao i rekao:

"Gospodine, što to činite? Kako možete klečati preda mnom? Za svoj ste se prenagli postupak iskupili svojom dobrotom. Zahvaljujem Vam i rado ću Vas se sjetiti pred Bogom!"

Događaj koji je počeo tako ružno donio je Ivanu dvoje velikodušnih dobrotvora koji su uvijek bili spremni na svaku žrtvu, naime ne samo gospodina iz Vijeća, već i plemenitu damu koja je bila svjedok tog događaja.

Tako je bio opet za dugo vrijeme otklonjen problem opskrbe bolnice i njezinih stanara. Ivan je opet smišljao nove planove, kanio povećati svoju kuću ili se sa svojim štićenicima preseliti u neku veću. Budući da nije više morao prosjačiti, pješačio je gradom u svim pravcima tražeći siromahe i nastojeći im prema svojim mogućnostima ublažiti nevolju. Tako ga je jednog dana odveo put u četvrt koje su časni građani Granade veoma klonili. Hodočastio je uskim, mračnim smrdljivim uličicama Albaicina gdje su u prljavim zakutcima i podrumima još stanovali posljednji Mauri koji zbog svog siromaštva nisu mogli iseliti i tako bili prognani u tu posve propalu četvrt.

Oni su bili najbjedniji od svih bijednika, najprezreniji od svih prezrenih. S njima nije želio izmijeniti ni jedne jedine riječi čak ni onaj najprljaviji španjolski prosjak. Tako su živjeli u svojim mračnim jazbinama, posve prepušteni samima sebi, mrzeći kršćane koji su se tako oholo odvojili od njih, živjeli bez prava, bez slobode, bez posla i bez zarade. Maur se nije smio usuditi otići u neku drugu četvrt čak ni kao prosjak. Da je to učinio, bacali bi na njega kamenje tjerajući ga natrag u njegov geto.

Nekoliko mračnih uličica u Albaicinu naselili su samo muhamedanci. Prestrašeni ljudi u dronjcima koji su čučali pri kućnim pragovima promatrali su prestrašeno neznanca koji se usudio doći u njihov geto. Kad se pojavio Ivan utihnuli su razgovori, a onaj koji je upravo molio, prekinuo je svoju molitvu kad ga je ugledao. Odakle su mogli znati nije li neznanac doušnik inkvizitora koga su se bojali više nego svih zlih duhova pakla?

Ivan se pridružio skupini muškaraca koji su jedan kraj drugog čučali na petama.

"Kako ste, draga braćo?" pitao je ljubazno.

"Vi se varate, mi nismo Vaše vjere!" odgovorio mu je netko poslije dulje stanke.

"Znam, Vi se molite proroku!" kimnuo je Ivan. "Ali svi smo mi braća pred Bogom. Dakle, kako ste, braćo moja?"

"Inšalah! Kako Bog da!" uzdahnuo je stari, sjedobradi muhamedanac." Sve je zapisano u njegovoj knjizi."

Malog, tamnookog dječaka koji je bosonog i poderane odjeće radoznao dotrčao, grlio je Ivan oko ramena i dao mu mali novčić. Ali odmah je dojurila neka žena, istrgnula mu iz ruku dječaka, uzela mališanu novčić, bacila na pod i pljunula na njega.

Ivan je zbunjeno pitao muškarce da li se ženi poremetio um, ali nije dobio odgovora. Tako je tužan otišao dalje.

Na drugom je uličnom uglu zatekao nekoliko mladića kojima se isto tako ljubazno obratio, ali je jedan od njih stao pred njega i rekao:

"Mi muhamedanci imamo samo nekoliko bijednih uličica u Granadi. Sve ostalo pripada vama. Ali tu ne želimo vidjeti nijednog kaurina. Onaj koji se usudi doći, mogao bi loše proći! Jeste li razumjeli?"

Neki je drugi rekao drsko se smijući:

"Ti si kršćanin, zar ne?" O proroku znamo da je činio velika čudesa. A kakvo je čudo učinio taj tvoj Krist?"

Ivanu je pri tom huljenju divlje udarila krv u glavu i ljutito je odgovorio:

"Čudo je da tu slušam kao vrijeđaš Kristovo ime, a da ti ne odgovorim svojim pesnicama!" Zatim se okrenuo i ostavio skupinu.

Ali ubrzo zatim bilo mu je veoma žao zbog grubog odgovora. Ne, to nije bio pravi put da se približi tim ljudima. Tu su se uistinu morala dogoditi čudesa ljubavi ako je želio ta posve okamenjena srca otvoriti za Kristovo sjeme.

Kad je tužan krenuo kući, gotovo se u sumraku spotaknuo o nekog čovjeka koji je čučao pred kućnim pra-

gom. Zamolio ga je da mu oprosti, ali kao odgovor nije čuo ništa osim tihog hroptanja, kao u umirućih.

"Jesi li bolestan?" pitao je, duboko se prignuvši k siromahu.

"Da, gospodine!" odgovorio je jedva čujno iznemogao čovjek. "Bi smi ' llah! U Božje ime! Svi su dani zapisani u njegovoj knjizi, dobri i loši."

"Zar nemaš stana?"

Maur je tresao glavom, ništa ne govoreći.

"Zar se nitko ne brine za tebe?"

Katkad mi netko da komadić kruha i gutljaj vode. Moram biti zahvalan na tome."

"Noć će biti hladna. Gdje ćeš je provesti?"

"Tu!"

"Nasmrt ćeš se prehladiti!"

"Insch 'Alah! Kako da Alah!" Posljednje je riječi isprekidao žestoki kašalj. Želio je još nešto dodati, ali se srušio bez svijesti. Ivan je vidio kako mu iz usta teče poput niti tanak mlaz krvi.

Tada je uzeo bolesnika na pleća i nosio ga kroz metež ulica. Kad je stigao do calle de Gomeraz, ulice koja se uspinjala k brežuljku Alhambre, otkazala mu je snaga. Zacijelo bi se srušio da ga nije pridržao neki mladić. Uz njegovu je pomoć donio bolesnika u bolnicu. Kad se na kućnom pragu okrenuo da mu zahvali, on je isto tako zagonetno nestao kao što je i došao. Ivan je vjerovao da je Bog poslao svetog anđela da mu pomogne.

Za bolesnika je našao kutak gdje ga je smjestio na prostirku od rogožine. Kad se sljedećeg jutra vratio kući s mise, zatekao je svoje štićenike veoma uzrujane. Netko je od njih otkrio muhamedanca i o tome obavijestio druge. Tako su Ivana dočekali s pravom navalom srdžbe.

"Jesi li ti doveo ovamo prokletog maurskog psa!" pitao je kozičavi štićenik agresivnim glasom.

"Nisam doveo psa", odgovorio je mirno Ivan, "već samo sirotog čovjeka koji bi inače noćas umro u bijedi."

"Učinio bi dobro djelo da si ga pustio krepati tamo na cesti. Tada bi bio na svijetu barem jedan manje od tih prokletih prorokovih sinova."

"Ne želimo živjeti pod istim krovom s bezvjercem!" vikali su drugi bijesno.

"Ne, s bezvjercem ne želimo živjeti, to nitko ne može tražiti od nas!" pridružio se općem gnjevu i nedavno primljen bogalj Sancho s vječitim ružnim cerekenjem.

"Oče Ivane", javio se stari prosjak Mingo, "Mauri koji se ne žele dati pokrstiti ne smiju napustiti geto i ti to znaš! Dakle, ne smiješ ovamo primiti nikoga od njih. Ako to dozna inkvizicija, zatvorit će tvoju kuću."

Ivan je mirno čekao da se stiša navala sa svih strana. A tada je isto tako mirno pitao:

"Jeste li rekli sve što ste željeli? Dobro! Tada želim ja vama nešto reći. Maur će ostati u kući. Tko neće živjeti s njim pod istim krovom, taj može otići, još danas! Neću ga ni pokušati zaustaviti! Ima dovoljno siromaha koji bi bili sretni da budu tu smješteni i ne bude li se više našlo kršćana, otići ću bezvjercima, kako bih ih doveo ovamo, onako kako je u Evanđelju poslao kralj svoje sluge na raskršća putova kako bi pozvali prosjake, slijepce i hrome na svadbenu gozbu njegova sina."

"Oče Ivane!" viknuo je Tomas, dršćući od bijesa. "Popustili smo kad ste doveli gubavca, ali ovog bezvjernog psa nećemo trpjeti. Jesmo li pogani ili kršćani?"

"To se i ja katkad pitam!" odgovorio je Ivan. "Kad ti govoriš, veoma sumnjam da slušam kršćanina. Dakle, ostaje pri onom što sam rekao. Tko neće trpjeti Maura u kući, taj može otići!"

"Ali zakon! Inkvizicija! " Uzvikivali su drugi. "Što će tada biti s našom kućom!"

"Sve je u Božjim rukama! Kad sam ovamo doveo Maura, poslušao sam riječi našeg Gospodina koji je u prispodobi o milosrdnom Samarijancu dodao upozorenje: Idi, pa i ti čini tako! A meni je Božja zapovijed važnija od propisa ljudi. A sad se raziđite!"

Već se činilo da će nazočni poslušati i smiriti se, kad je odjednom kozičavi Tomas bijesno povikao:

"Ne, ovaj se put nećemo pokoriti! Misliš da možeš samo zazviždati, kao što se zviždi psu, i mi bismo morali poslušati, morali bismo se dati zatvoriti skupa s bezvjericima i gubavcima? Ne, ne, ovaj se put grdno varaš! Sad će biti po našoj volji! Compañerosi, izbacite Maura van u jarak!"

Ali prije nego što je stigao do vrata iza kojih je ležao muhamedanac, progurao se Ivan kroz skupinu nazočnih i podignutih ruku zaštitnički stao pred ulaz u sobu.

"Tko želi proći kroz ova vrata, morat će me najprije srušiti!" viknuo je snažnim glasom.

"E onda ćemo te srušiti!" bjesnio je Tomas i svom snagom udario svog dobročinitelja pesnicom u lice. Ivan se trenutak zateturao i potekla mu je krv iz usta, ali je tada dahćući rekao:

"Udari me još jednom, Tomase, ako imaš hrabrosti! Neću se braniti, ali ni uzmaknuti s ovog mjesta, dokle god još bude u meni života."

"Evo, dobit ćeš što želiš!" zaurlao je kozičavi i zamahnuo rukom, ali ga je tada zgrabilo deset, dvanaest pesnica koje su ga povukle natrag i bacile na pod. Taj ih je prostački čin sve otrijeznio i njihova se srdžba sad okrenula protiv kukavičkog prostaka. U svom bi ga gnjevu vjerojatno nasmrt pretukli da ih Ivan nije zaustavio oštrom zabranom.

"Pustite ga na miru, nije znao što čini."

"Ali nećeš ga i dalje zadržati tu, zar ne?" pitao je stari Mingo.

"Zašto ne?" odgovorio je Ivan. "Nisam rekao da mora otići onaj koji mene udari, već onaj koji učini nešto nažao Mauru, a to se dosad nije dogodilo!"

"To je zaista više nego što mogu shvatiti!" tresao je glavom prosjak. A tada je tiho otišao.

Ivan je sljedeće noći bdio uz postelju Maura koji je navečer pretrpio težak izljev krvi iz usta i poslije toga ležao bez svijesti. Svijest mu se vratila tek pred jutro.

Ivan je samilosno vlažio vrele usne grozničavog bolesnika i davao mu piti vode.

"Ti si dobar!" izustio je jadnik slabašnim glasom. "Kad bi svi kršćani bili istinski Isini nasljednici poput tebe, odavno bismo mi Mauri postali kršćanima."

Ivan je ganut šutio, jer nije znao odgovora. "Ja se bližim svom kraju, bi smi ' llah! U Alahovo ime!"

Tada se pokušao uspraviti, raširio je ruke i molio:

"Bog je svemoguć. Slava tebi, najveći Bože!

Bože, usliši onog koji te slavi!

Ti zaslužuješ najvišu pohvalu, o Gospode.

Tebi se molimo, tebe slave naša djela.

Mir s tobom, o proroče!

Božja milost i blagoslov s tobom

I svim istinskim štovateljima Boga!"

Ivan je ganut slušao iskrenu molitvu, duboko uvjeren u to da se Bog neće oglušiti ni na taj preklinjući poziv. Božju ljubav nisu mogli ograničiti zakoni što su ih izdali ljudi. Kad je Ivan oko podneva napustio sobicu gdje je ležao Maur, došla su u kuću dvojica izaslanika inkvizicijskog suda i upitali ga: "Je li istina da je kod Vas neki Maur?"

"Da, primio sam bolesnika iz Albaicina", kimnuo je Ivan.

"Primili ste Maura?"

"Da, Maura."

"Morat ćete za to odgovarati pred inkvizicijskim sudom!"

"Neka bude po pravu i zakonu!"

"Jeste li spremni predati nam Maura?"

"Da, spreman sam!" odvratio je Ivan na čuđenje nazočnih štićenika. "Pođite sa mnom i uzmite si ga!"

Dvojica su muškaraca oklijevajući ušla u sirotinjsku sobicu. Ivan je zatim odgrnuo pokrivač koji je zastirao Maurovo lice. Inkvizicijski su službenici ugledali lice mrtvaca.

Zbunjeno su promucali nekoliko nerazumljivih riječi i žurno napustili prostoriju. Na rastanku su uručili Ivanu cedulju kojom je bio pozvan da se sljedećeg jutra pojavi pred inkvizitorom. Mirno je spremio papirić, a zatim otišao k pokojnikovoj postelji i velikom predanošću molio Očenaš.

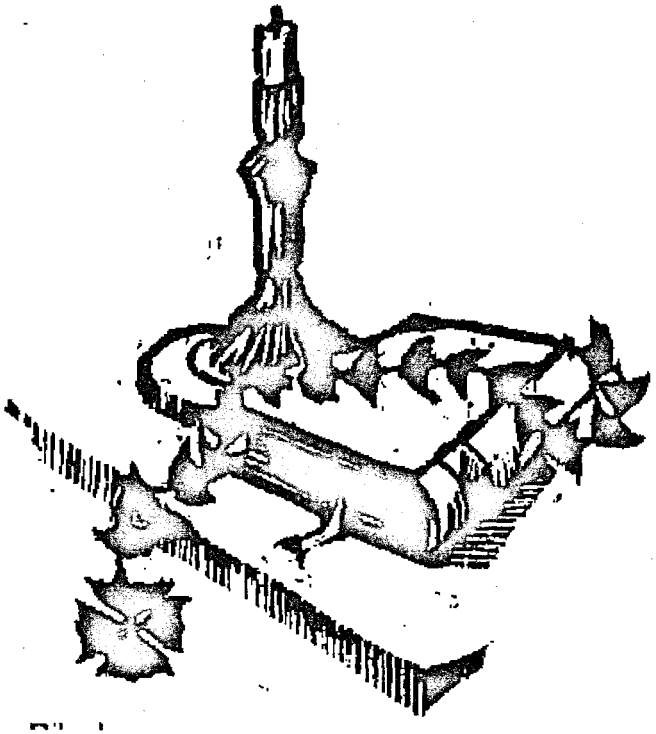

Dobročinitelj

"Dao sam Vas pozvati", rekao je dominikanac koji je sada obavljao službu inkvizitora Granade," jer je protiv Vas podnijeta tužba." Oko usta ozbiljnog muškarca poigravao je preziran smiješak.

"Vjerojatno Vas je optužio netko od vaših vlastitih štićenika, naime malen, obogaljen čovjek, ružan poput Fauna." Svećenik je uzeo u ruku papir, kako bi potražio ime. Ali Ivan ga je uzbuđeno prekinuo:

"Stanite, padre, ne kazujte mi njegovo ime! Ne želim da se smanji moja ljubav prema nekom od moje djece."

Inkvizitor je pogledao čovjeka pred sobom svojim lukavim, čeličnosivim očima, zatim mirno kimnuo. "U redu, u našem sudbenom postupku nije i tako uobičajeno navesti ime tužitelja, ali sam mislio da u ovom slučaju trebam učiniti iznimku. Ali kako želite! Optuženi ste dakle da ste iz Albaicina donijeli u svoju bolnicu na plećima nekog Maura i tamo ga smjestili. Priznajete li to?"

"Naravno, jer je istina to što Vam je rečeno."

"Maurima koji su bili suviše siromašni da bi iselili, ali su odbili da budu pokršteni, dopustilo je Vijeće dvadesetčetvorice, uz suglasnost inkvizicijskog suda, da nastane neke ulice Albaicina, dakako uz zabranu da se presele u drugu četvrt. Oboli li netko od njih, ne manjka mu istovjernika koji ga mogu njegovati. Nije dopušteno primiti Maura u kršćansku bolnicu. Vi ste dakle pogriješili, kao što valjda i sami uviđate."

"Znam da sam se ogriješio o zemaljski zakon, ali bolesnika sam uzeo k sebi tek kad sam saznao da mu nitko od njegovih istovjernika nije pružao učinkovitu pomoć."

"Ipak ga niste smjeli primiti u svoju bolnicu!"

"Morao sam, padre, morao sam. Na to me prisilila viša volja!" rekao je tiho Ivan.

"Jeste li tako sigurni u to?"

"Padre, kad bi naš dragi Gospodin išao ulicama Albaicina i ugledao nemoćnog, poluizgladnjelog, grozničavog jadnika kako zebe u večernjoj hladnoći, što bi tada Gospodin učinio? Ne bi li se prignuo, podigao ga i odnio u sklonište, iako su to zabranili visoko vijeće i Sveta inkvizicija!"

Dominikanac je već želio ljutito skočiti, ali se odjednom predomislio, spustio glavu i rekao:

"Pođite u miru! Ne mogu se s Vama pravdati."

Kad je Ivan napuštao zgradu inkvizicijskog suda, prošao je u raskošnom dvorištu mimo nekoliko besposlenih sudskih slugu.

"Hej, gle luđaka!" rugao se jedan od njih. "To je čovjek koji naokolo skuplja propalice Granade i prima ih u svoju kuću!"

"Ne sve propalice, dobri prijatelju!" odgovorio je Ivan. "Imam još mjesta za Vas!"

Podrugljivac koji se sad sâm osjetio ismijanim skočio je, ljutito zgrabio prolaznika i gurnuo ga preko ruba fontane. Dvorište je odzvanjalo ružnim grohotom dok je Ivan izlazio iz vode posve mokar. On je međutim bez traga srdžbe i smiješeći se rekao:

"Hvala Vam na kupki. Bila je zaista ugodna pri ovoj žezi."

Tada je smijeh utihnuo i mladići su zapanjeno gledali za ocem bolnice.

"Sad uistinu ne znam", mucao je onaj drznik koji je gurnuo Ivana u vodu, "što da mislim o njemu. Ja ga gurnem u vodu, a on mi još na tome zahvaljuje. Tako se može vladati samo luđak ili . . .

"Svetac!" dovršio je drugi tihim glasom.

Ivan je u međuvremenu išao dalje, dok mu je s odjeće još uvijek kapala voda. Nije mario za radoznale i podrugljive poglede građana Granade. Gotovo je već posve zaboravio ružan doživljaj u dvorištu zgrade inkvizicijskog suda. U

svojim se mislima bavio većim stvarima koje mu nisu dale mira.

Tu su bile ponajprije financijske brige. Zahvaljujući velikodušnom poklonu plemića Juana de la Torre mogao je platiti zaostalu najamninu i teške dugove pri nekim trgovcima. Ali ostalo je obveza kojima se ni sad nije uspijevao udovoljiti. Kuća na ribljoj tržnici nije više bila osim toga dovoljno velika za navalu bolesnika i bogalja. Ivan je odavno planirao unajmiti veću kuću i već je izabrao jednu u Calle de Gomores, u podnožju brežuljka Alhambre, koja bi odgovarala za tu svrhu. Ali radi visokih troškova najamnine nije zasad mogao pomišljati na takvo što. A nedostajalo je i pomoćnog osoblja. Nije mu bilo moguće samom ili uz malu pomoć još radno sposobnih štićenika brinuti se za sve bolesnike koji su često zahtijevali njegu što je iziskivala mnogo vremena. Tu i tamo je doduše ponetko, potaknut čudesnim Ivanovim uzorom, pokazao spremnost da služi zaštititniku bolesnih i nevoljnih svake vrste, ali su svi već poslije nekoliko dana opet napustili kuću, jer im se činilo nemogućim živjeti među tim većinom ne samo bolesnim, već i često opakim ljudima.

"Dragi Bože!" molio je Ivan. "Pošalji mi čovjeka koji će imati srca za moju sirotu djecu!"

U Elvirinoj mu je ulici iznenada prišla neka žena i samilosno rekla:

"Ali kako to izgledate, Señor Ivan? Zar ste pali u vodu?"

"Da, zamislite, bio sam tako nespretan da sam se spotaknuo i pao u fontanu!" smiješio se dobroćudno Ivan. "Zar me Vi poznajete?"

"Naravno!" odgovorila je dobra žena." Vas poznaje cijeli grad. Ali pođite sa mnom, osušit ću Vam odjeću."

Upravitelj bolnice je spremno poslušao ljubazan poziv. Žena ga je odvela u dosta prostranu, iako ne baš osobito lijepu kuću, gdje je na svoje čuđenje zatekao skupinu žena i djevojaka zaposlenih predenjem.

Kad je ušla žena s posve mokrim Ivanom, prestalo je brujanje kolovrata i utihnuo živahan razgovor.

"Ali sestro Elena, koga nam to dovodite?" uzviknula je jedna od nazočnih žena na neobičnom španjolskom.

"O, to je upravitelj bolnice na ribljoj tržnici. Señor je pao u ribnjak sa zlatnim ribicama, majko Marice."

"Da, samo me objesite na uže za sušenje!" šalio se Ivan veselo gledajući oko sebe. Vidio je poneko lice starice, ali i lica mladih djevojaka koje su se prignule duboko nad svojim kolovratima, kako bi prikrile smijeh što ga više nisu mogle zatomiti.

"Kakvo je to društvo?" propitivao se začuđeno Ivan.

"Da, vidite", odvratila je smiješeći se gospođa Elena koja ga je dovela, "mi pripadamo družbi begina, a to su djevojke i udovice koje ostaju u svijetu, ali žele u sestrinskoj zajednici služiti Bogu svojom molitvom i dobrim djelima. Naša je draga majka Marica donijela ovamo našu družbu iz Nizozemske. Sveta je inkvizicija bila neko vrijeme prema nama veoma sumnjičava, ali je tada ipak spoznala da ne želimo biti ništa drugo nego vjerne kćeri svojoj dragoj majci, Crkvi. "Ivan se obratio predstojnici:

"Vi potječete iz flamanske zemlje?"

"Da, iz Genta, kao car Karlo V. , Mynheer! Htjela sam reći Señor. I zapravo se ne zovem Marica, već Marieke, ali sestre nikako da zapamte moje ime."

Ivan je opet pogledao žene i djevojke koje su se još uvijek potajno smijuljile ili smijale. "Čini se da je kod vas veselo!" rekao je srdačno." Tu se ne bi čovjeku mogla samo osušiti odjeća, već i razveseliti srce."

"Ah da, mokra odjeća!" rekla je odmah predstojnica." Pođite prijeko u sobu, a zatim nam dajte svoju odjeću!" Ivan je poslušno učinio kako mu je rečeno. Tada je morao dosta dugo čekati, dok mu je napokon vraćena odjeća.

"Imali ste sreću!" smiješila se majka Marica. "Da ste sutra pali u vodu, ne znam bismo li Vam mogle osušiti odjeću. Danas smo stavile posljednje drvlje u peć."

"Tako ste siromašne?" čudio se Ivan.

"Dakako, siromašnije od crkvenih miševa, ali i zacijelo radosnije od njih!"

"Možda Vam mogu pomoći!" rekao je zbunjeno Ivan i tražio kod sebe jedan zlatnik, ali je predstojnica odbila tu milostinju srdačno zahvalivši.

"O ne, oče Ivane!" rekla je ta žena plemenitog srca." I Vama je samima prijeko potreban taj novac. Dragi nas Bog sigurno neće napustiti. Uskoro ćemo prodati i lan što ga predemo i tada opet nabaviti ono najnužnije. "Samo što nam polako već nestaju zalihe materijala za kolovrat."

"Ej!" razmišljao je naglas Ivan. "Mi bismo zapravo mogli posve dobro surađivati. Meni nedostaje rublja i odjeće za moju djecu. Nabavit ću Vam lan i vunu, a Vi ćete presti i tkati za nas. Mogu Vam nabaviti i drva, a rad ću Vam osim toga naravno platiti."

"Budemo li imale ono najnužnije za život, bit ćemo zadovoljne!" odgovorila je majka Marica. "Od srca ćemo rado tkati i presti za Vaše sirote štićenike."

Ivan nije napustio kuću u Elvirinoj ulici samo u ispeglanoj odjeći, već i utješenog srca. Dakle, Bog mu je uistinu poslao ruke koje će mu pomoći, koje će ublažiti oskudicu. Zapravo je bila prava sreća što je pao u vodu, inače ne bi našao te dobre i vesele osobe.

Otada je bio odan i obazriv prijatelj begina. U trgovaca je prosjačio lan i vunu za predenje i tkanje, opskrbljivao dobre sestre mesom, ribom i kruhom što im ga je često sâm donosio u kuću. S lakim je bolesnicima donosio svežnjeve šiblja za loženje s brda, a u zimsko doba pecao iz ledene vode Rio Genila drvlje što ga nanosi ta rijeka koja teče sa Sierra Nevade.

Pri svojim posjetima kući u Elvirinoj ulici nalazio je uvijek tako blagotvorne ili veselo šaljive riječi da su se begine uvijek veoma radovale njegovom dolasku. One su činile sve kako bi mu pomogle u njegovom radu. Krpale su, prele i tkale, prale i krojile i šile s tako neumornom marljivošću da Ivanovim štićenicima u bolnici uskoro više nije nedostajalo potrebnog rublja i odjeće.

Ivanu je itekako dobrodošla ta pomoć, jer se činilo kao da je sva nevolja i sva bijeda Granade nagrnula u kuću pri ribljoj tržnici. Gladni su dolazili na vrata i ispruženih dlanova prosili malo hrane. Dolazili su i plaćenici kojima nije bila isplaćena njihova vojnička plaća. Ako žetva nije bila uspješna, ako su se masline osušile ili se pokvarilo vino, seljaci nisu znali drugog utočišta osim bolnice. Ivan nije mogao otići u grad, a da ga nije okružilo mnoštvo malih, odrpanih dječaka i djevojčica koji su prosili nekoliko maraveda. Jednom je poveo čitavu takvu družinu u kuću svog starog dobrotvora na Plazi Nuevi.

Sluga je doduše načinio zbunjeno lice kad je ugledao sve te kuštrave, odrpane male skitnice, ali se nije usudio odbiti oca bolnice koga je njegov gospodar veoma štovao. S Ivanom je nagrnula u otmjenu plemićku kuću čitava družina i on je već uskoro stajao, okružen svojim malim pratiocima crnih kovrčica, pred Don Antoniom Zavanom koji je napola zbunjeno, napola blagonaklono promatrao čopor sirotinjske, ali vesele djece.

"Pogledajte ih, Don Antonio!" rekao je otac bolnice. "Pogledajte te jadne, raščupane vrapčiće koji su s ceste dolepršali k meni. Usred zime hodaju naokolo bosonogi, a pogledajte samo, ovom malom švrći viri golo rame iz poderanog haljetka, a ovom tu - zove se Carlos, zar ne? - viri iz nogavice golo koljeno. Pedro nema uopće na sebi košulju, samo se umotao u šarenu krpu koju je vjerojatno negdje našao. Ah da, a mala Carlota zebe u svojoj posve tankoj opravici."

"Ali, zaboga!" mucao je Don Antonio." Gdje ste samo pokupili tu odrpanu družinu?"

"Rekao sam Vam, dolepršala je k meni dok sam prolazio gradom!" odgovorio je Ivan i kao slučajno gledao u plave baršunaste zidne sagove. Tada je povukao plemića malo na stranu i prišapnuo mu: Imate veoma skupocjene tapete, plemeniti gospodine! Ali mislim da bi se tako skupocjena tkanina, prije nego što se u nju odjenu zidovi, radije trebala upotrijebiti za odjeću djeci koja se smrzavaju u dronjcima."

Antonio Zavan se od srca nasmijao.

"Da, a budem li Vam je darovao, opet ćete reći kako je preskupocjena za Vaše male skitnice, te da ćete je radije dobro prodati nekom staretinaru, a naposljetku mi je ponuditi da je opet otkupim."

"Pogodili ste!" kimnuo je Ivan sa smiješkom. "Prošli ste mi put platili stotinu dukata."

"Nadam se da moji zidni sagovi nisu u međuvremenu poskupjeli ili?"

"Mislim da bih Vam ih mogao prodati za tu svotu!" odgovorio je Ivan nedužnog izraza lica.

"No dobro, neka bude tako!" odlučio se plemić. "Nadam se da neću morati svoje zidne sagove platiti još nekoliko puta."

"Godinu dana ćete sigurno imati mira ili barem pola godine!" rekao je smiješeći se Ivan i zadovoljno primio kesu sa stotinu dukata.

Nešto se kasnije pojavio sa svojom bučnom družinom u velikoj trgovačkoj kući na Bib Arramli i dao ih sve odjenuti od glave do pete. Mališanima nije sve baš pristajalo, ali imao je on dobre begine za koje je znao da će urediti odjeću najbolje što budu mogle. Tako je kuća u Elvirinoj ulici bila posljednja postaja kamo je došao sa svojim veselim društvom.

"Drage sestre, gledajte da ih sve lijepo uredite!" rekao je radosno Ivan, a potajno šapčući dodao: "Bilo bi dobro kad

biste malim siromasima oprali kosu i pogledale nisu li se u crnim kovrčicama ugnijezdile uši!"

"Ne brinite se, pogledat ćemo!" smiješila se majka Marica i odmah se sa sestrama latila posla.

A bilo je još mnogo drugih kojima je bila potrebna Ivanova pomoć i nikad nije nijedan od njih uzalud pokucao na vrata bolnice pri ribljoj tržnici.

Kad je jednog hladnog zimskog dana bila donijeta na stol vruća juha, pojavilo se najmanje tuce izgladnjelih muškaraca čemernih lica. Jedan je od njih objasnio da su građevinski radnici i radi hladnog godišnjeg doba bez posla i zarade.

"Krajnji smo siromasi", rekao je očajno. "Kad bismo bili hromi ili slijepi, vjerojatno bi nam ljudi pomogli, ali budući da su nam kosti još zdrave, nitko nam ne da ni zalogaj kruha. Ne budete li nam ni Vi željeli pomoći, što će biti s nama!"

Ivan je bez razmišljanja pozvao te nezaposlene ljude za stol i makar je pokoji od njegovih štićenika nezadovoljno gledao u tanjur koji zbog neočekivanog porasta broja ljudi koje je trebalo nahraniti nije bio pun kao obično, Ivan se nije ni najmanje kajao što je učinio to djelo milosrđa.

Nije dakako manjkalo ni siromašnih skolara koji su kucali na vrata bolnice, a dobročinitelj im je pomogao najbolje što je mogao, pitao ih gdje stanuju i često im osobno donosio u sirotinjske studentske sobice svakojake stvari što ih je isprosjačio.

Kad se jednog dana vratio kući iz takve ophodnje čuo je nešto poput tihog cviljenja pri kućnom pragu. Kad se začuđen prignuo, ugledao je novorođenu djevojčicu umotanu u dronjke, koju je po svoj prilici ostavila tamo vlastita majka uzdajući se u njegovu dobrotu.

"O, siroto djetešce! "rekao je ganuto, uzimajući u naručje mali zamotuljak. "Tvoja jadna majka sigurno nije znala kako da te prehrani. Naš je dragi Gospodin rekao: Zaboravi li neka majka svoje dijete, ja ga neću zaboraviti. - On će biti više od oca i majke."

Oprezno je unio djetešce u kuću, a sljedećeg ga dana odnio obitelji dobrotvora u obližnjem selu Gavia, u koju je imao puno povjerenje. Sâm je redovito plaćao primjerenu hranarinu za jadno siroče i obično nije prošlo ni tjedan dana, a da nije pitao kako je njegova mala Ginesa.

Uvijek je iznova upozoravao obitelj hranitelja da dijete odgajaju veoma brižljivo i s mnogo ljubavi, podsjećajući ih pritom na riječi Gospodnje: Tko primi jednog od ovih malih koji vjeruju u mene, primio je mene!"

Tih mu je dana najviše brige zadavao leprozni Gonzalez Diaz. On se očito bližio svom kraju. Iz dana je u dan sve više propadao i nije ga mogla spasiti ni Ivanova požrtvovna njega.

"Jadni prijatelju!" rekao je dobrotvor dok je jedne noći bdio uz njegovu postelju. "Uskoro ćeš otići u vječnost. Zar želiš otići onamo ne pomirivši se sa svojim sucem?"

Bolesnik nije ništa odgovorio, samo je slijepim očima ukočeno gledao u prazno.

"Napisano je", nastavio je Ivan, "ako su tvoji grijesi crveni poput skrleti, ja ću ih oprati da budu bjelji od snijega. Što god da si učinio, Bog će ti oprostiti." Još je uvijek uzalud čekao odgovor.

"Molim te za Božju volju, kaži mi što ti tako tišti srce i zatvara usta! Jesi li možda ubio čovjeka?"

Gubavac je niječno tresao glavom.

"Jesli li bio krivokletnik, razbojnik, brakolomac ili što si toliko strašnog počinio, sine moj?"

"Ne, ne!" teško je govorio bolesnik. "Moja je krivnja prevelika da bi me je mogla osloboditi moć svećenika."

"Kaži svom Ocu što nosiš u duši! Čuješ li? Kaži sve svom Ocu!"

Činilo se da taj leprozni jadnik uistinu vodi tešku borbu sa sa samim sobom. A tada je nekoliko puta počeo govoriti, ali naposljetku zamolio Ivana nijemom kretnjom da mu se još više približi. Zatim mu je jedva čujnim glasom rekao:

"Izdao sam vjeru. Od kršćana sam prešao muhamedancima i prisegnuo na Kuran Proroka."

"A gdje se to dogodilo?" Ispitivao je dalje Ivan.

"U Ceuti. Bilo je to prije deset ili više godina, kada sam kao kažnjenik radio na izgradnji obrambene utvrde. Težak prislini rad, nemilosrdno ljetno sunce i nadglednikov bič natjerali su me u očaj. Po svaku sam cijenu želio tome učiniti kraj. Tamo sam imao jednog jedinog prijatelja, tamo u Ceuti..."

"A zvao se Ivan Ciudad", upao mu je naglo u riječ ravnatelj bolnice." Zvao si ga João, kao što je uobičajeno kod kuće u Portugalu. Njemu si otkrio svoj plan, a on te zaklinjao da ostaneš. Ali nisi ga poslušao, već si noću prebjegao preko granice u Tetuan."

"Odakle to znaš?" pitao je bolesnik zaprepašteno. Ali Ivan je nastavio ne odgovorivši na to pitanje:

"Ti i ne slutiš koliko je tvoj prijatelj trpio radi toga. Tvoj ga je bijeg doveo na rub očaja. Nijedne noći nije više našao mira. Uvijek te je vidio, u snu i na javi. Uvijek je iznova sebi predbacivao: 'Ti si kriv što je počinio tako težak grijeh. Zašto se nisi žrtvovao za njega? Zašto ga nisi iskupio svojim tijelom i životom? Bog će jednom od tebe tražiti tvoju dušu ' Ah, Gonzaleze, Gonzaleze, što si mi učinio!"

"Ti si ...?" mucao je zbunjeno gubavac.

"Da, ja sam Ivan Ciudad! Ništavan čovjek koji ima na duši tvoj grijeh i uvijek ću ga, uvijek, uvijek morati nositi ne budeš li se pomirio s Božjom pravednošću!" Ivan je pokrio lice rukama i dugo šutio veoma uzbuđen. A zatim je malo se smiriviši, nastavio: "Još uvijek ne mogu shvatiti da si ti mlad čovjek, moglo bi ti biti nešto preko trideset."

"A izgledam kao starac, to želiš reći! Ah, doživio sam toliko mnogo teških i tužnih stvari u životu. Ispričat ću ti. Mauri su me prihvatili kao jednoga od svojih kad sam bio spreman prihvatiti islam. Stanovao sam u njihovim kućama i

bio gost za njihovim stolovima. Ali tada se dogodilo ono užasno. Obolio sam. Počelo je na rukama. Prsti su postajali ranjavi, rane nisu zacijeljivale, počele su trunuti, meso se počelo raspadati. Jednog je dana došao k meni šejk Tetuana i rekao: ' Ti imaš lepru i ne možeš osati kod nas. Pođi u miru! Budeš li se opet približio našem gradu, bit ćeš otjeran kamenjem. ' "

"I što je bilo zatim?"

"Zatim? Očajno sam pitao što da učinim, jer ću umrijeti u bijedi, budući da tako ranjavim rukama na mogu sebi zaraditi ni zalogaj kruha. Ali šejk je tresao glavom i rekao: 'Kao sin Proroka znaš da je sve što će nam se dogoditi zapisano u Alahovoj knjizi. Želi li on da umreš, umrijet ćeš, čak i kad bismo te njegovali kao majka svoje dijete. Ali ako je on odredio da budeš opet zdrav, tada ćeš ozdraviti, iako se nijedna duša ne brine za tebe. Pođi dakle odavde miran i utješen! Inšalah! Kako da Bog! ' Tada sam kriknuo poput životinje, kleo Alaha i Proroka, prokleo samog sebe kao odmetnika od svoje vjere i bio istoga dana isključen iz njihove zajednice."

"A kako si došao ovamo?"

"Godinama sam lutao od mjesta do mjesta, od šatora do šatora. Tu i tamo dobio komadić kruha. Ali često su me ljudi otjerali bacajući se na mene kamenjem ili huškajući na mene pse. Živio sam u pustinji, noćio u pećinama. Noću sam potajno obilazio ulice maurskih gradova i prehranjivo se otpacima što ih ne bi jele ni svinje. Osjećao sam kako od gube sve više trunem, gadio se samom sebi, vukao naokolo nalik na živi leš. Tada sam već znao da ću oslijepiti. Pred očima mi je iz dana u dan vladao sve veći mrak. Bio sam izgubljen ako mi se netko nije smilovao. U takvom sam se stanju dovukao do Gibraltara, našao pomorca koji me sakrio u svom brodu i tako dopremio u Španjolsku. Do Granade sam dospio prosjačeći, dok se jednog dana nisam srušio pred tvojim vratima. Bog je želio da te opet nađem!"

Poslije potresnog je izvješća slijedila duga šutnja. A tada je Ivan rekao:

"U pravu si! Bog te je doveo k meni. On te želi opet primiti kao otac izgubljenog sina. Još ću ti danas poslati svećenika."

Kad je svanulo jutro, pomirio se siroti gubavac s Božjim milosrđem.

"Neopisivo sam sretan!" rekao je Ivanu nakon što je svećenik napustio kuću. "Guba me je vratila Bogu.

Da sam ostao zdrav, zacijelo bih s tim grijehom na duši skončao u vječnom prokletstvu. Ovako me je međutim moja bolest izbavila. Rado ću umrijeti, jer sad znam da mi je Bog oprostio."

Nekoliko je dana kasnije umro na rukama svog prijatelja. A Ivan je bio oslobođen goleme patnje koja mu je više od deset godina mučila dušu. Bog je i njemu, kao pokojnom gubavcu, opet poklonio mir.

Trenuci tmine

Kuća pri ribljoj tržnici bila je tri godine utočište svim mogućim siromasima i bogaljima, ali u njoj odavna nije bilo dovoljno mjesta, iako je bio zauzet svaki kutak. Tako je Ivan unajmio pension u ulici de Gomeres koji nije samo nudio više prostorija bolesnicima, već je posjedovao i veliku plesnu dvoranu koja je veoma odgovarala Ivanovoj nakani.

Čim je bilo nabavljeno ono najnužnije da se urede prostorije, preselio je Ivan sa svojim štićenicima u tu novu kuću. On je sâm nosio strmom ulicom na svojim plećima bolesnike koji više nisu mogli hodati, dok je Don Antonio Zavan stavio na raspolaganje kola za dopremu kućnih potrepština.

Uskoro su u novi dom uselili i brojni novi stanari, slijepci, nijemi, bogalji, uzeti, bolesni prosjaci i siročad. Nekadašnja je plesna dvorana bila namijenjena beskućnicima i onima koji su bili na proputovanju, samo u prolazu, dakle koji nisu tamo stanovali. Ivan se pobrinuo za madrace, prostirke, pokrivače, stolove, klupe i stolice, a u sredini velike prostorije dao je postaviti ognjište na kome su se ljudi mogli grijati u hladno doba godine. On je svima bio sve, otac i dobrotvor, svim jadnicima milosrdni Samarijanac.

Novi je azil primao doduše na konak neobične goste. Nisu dolazili samo siromasi i bolesnici, već i svakojaki mračni ološ, probisvijeti, pijanci, džepari, varalice u igri, vojni bjegunci, odbjegli galijaši kažnjenici i Ivan je više puta ujutro otkrio da je neki od njegovih gostiju odnio sa sobom pokrivače s kreveta.

Nisu manje sumnjive bile ni neke od žena i djevojaka koje su bile smještene u zasebnoj prostoriji. Tu su se zajedno našle prosjakinje, kradljivke i uličarke. Bolnica je uskoro postala najozloglašenijom kućom u čitavoj četvrti Alhambre, susjedi su se tužili na sve veću nesigurnost.

Ljudi koji su bili dobronamjerni prema Ivanu i njegovom radu ozbiljno su mu prigovarali i zaklinjali ga da ne prima baš najgori ološ velikog grada, ali sve je to bilo uzalud.

"Kakva bi bila korist od toga da im uskratim pristup?" rekao je otac siromaha. "Tada će noćiti na otvorenom zavlačeći se u kutke pri stubama, ispod svodova gradskih vrata i posve sigurno neće postati boljima."

"Zar uistinu vjerujete da te ljude još možete popraviti?" pitao je gradski vijećnik Garcia de Pisa s kojim je Ivan jednog dana vodio razgovor o tome.

"Da, to uistinu vjerujem!" odvratio je Ivan odlučno. "Većinu je od njih iskvarila bijeda i glad. Ja uostalom čvrsto vjerujem u svemoć ljubavi."

Noćni su gosti s gotovo neprikrivenim izrugivanjem slušali kako ih Ivan zaklinje svetim Kristovim ranama da promijene svoj život.

"O da, oče Ivane", prišao je jedan takav obješenjak ocu siromaha prevrćući očima. "Vrati nas na put kreposti!" Pritom mu je ukrao iz džepa posljednje maravede.

Ivan je svake večeri izgovarao noćnu molitvu, pri čemu su gosti pobožno sklopili ruke, ali su neki od njih u nekom kutku istodobno razgovarali o sljedećoj provali koju su planirali.

Ivan je u svojoj bezazlenosti slao neke od najgorih vucibatina dobrotvorima, kako bi od njih donijeli milostinju, dok su oni u tome vidjeli najbolju priliku za noćne provale i krađe, a kasnije su trgovali ukradenim stvarima. Ivan je jedne večeri bio svjedok kako je jedan mladić nudio nekom preprodavaču skupocjen pečatnjak za veoma male novce.

"O, mnogo ćeš novaca dobiti za to, Pablo!" umiješao se otac siromaha koji je slučajno ušao dok se tako trgovalo. "Odakle ti tako dragocjen nakit?"

"Od veoma drage tetke koja je na žalost umrla, od nje sam ga naslijedio!" promucao je lopov i varalica.

"Ali to nije ženski prsten!"

"Da, naravno, i ona ga je naslijedila, draga je tetka naslijedila prsten od djeda! Ja ga na žalost moram prodati: Nužda me tjera na to, oče Ivane, inače se nikad ne bih rastao od tako vrijedne uspomene." Pablo je pritom načinio tako tužno lice da je Ivan dirnut odgovorio:

"Tada ga ne bi trebao tako jefino prodati. Ostavi ga meni! Znam nekoga tko će ti dati za njega gomilu dukata."

"Ali gdje ćeš ga prodati?" pitao je nesigurno nevaljalac.

"To je moja stvar!" smiješio se Ivan i stavio prsten u džep.

Sljedećeg je dana posjetio gradskog vijećnika Garciu de Pisa koji mu je nedavno savjetovao da bude oprezniji pri izboru svojih gostiju. Zatekao ga je u lošem raspoloženju.

"Noćas mi je netko provalio u kuću!" rekao je zlovoljno plemić." Ne bi me uopće čudilo da je to učinio netko od vaših gostiju. Otuđen mi je između ostaloga i skupocjen nakit."

"Mislim da nepravedno sumnjičite moje sirote prijatelje!" odgovorio je Ivan s osmijehom. "Ne vjerujem da bi itko od njih počinio takvu krađu. Ali budući da upravo govorite o skupocjenom nakitu, tu imam skupocjen pečatnjak što ga je jedan siromašan mladić naslijedio od svoje tetke. Pogledajte si ga, možda će Vam se svidjeti, te ga naposljetku još i kupite."

Don Garcia je bio suviše ljutit da bi posvetio pozornost toj ponudi. Na kraju je ipak uzeo prsten u ruku, a tada udario u grohotan smijeh.

"Ali što Vam je?" pitao je zbunjeno otac siromaha. "Zar je prsten toliko bezvrijedan da se radi toga smijete?"

"O nikako! On je naprotiv veoma skupocjen!" odgovorio je plemić još uvijek se smijući. "I kažete da je taj siromah naslijedio prsten od svoje tetke? Zar je dobra tetka bila plemićke krvi? Vidite da je u kamenu urezan grb!"

"Ne vjerujem da je mladićeva tetka bila plemkinja odgovorio je oklijevajući Ivan.

"To ni ja ne vjerujem! Ja bih je svakako morao poznavati, jer grb je grb moje obitelji. Pogledajte onamo!" Don Garcia je pokazo štit s grbom koji je bio pričvršćen iznad vrata.

"Doista, to je isti grb!" rekao je začuđeno Ivan. "Odakle je mogla tetka imati taj prsten?"

"Da, to se i ja pitam!" smijao se gradski vijećnik. "Do jučer je prsten još pripadao meni."

"Mislite . . .?"

"Mislim da je lopov u mene ukrao prsten i sad nije našao nikog drugog da proda nego oca Ivana, a on ga nudi na prodaju upravo meni. To je svakako najluđa stvar koju sam ikad doživio."

Ivan nije mogao od jada i čuđenja izreći ni jedne jedine riječi. Ali Don Garcia je rekao:

"No, neka Vam ta priča bude pouka, oče Ivane! Sad znate kakav ološ primate u svoju kuću."

"Kako sam to mogao slutiti?" mucao je Ivan koji je problijedio od zaprepaštenja.

"Ne uzimajte to toliko k srcu!" tješio ga je dobroćudni plemić. "Mladića ćemo još večeras uhititi i stvar će biti riješena."

"O ne, molim Vas, ne činite to!" zaklinjao ga je Ivan skočivši sa svoje stolice. "Razgoravat ću s njim i djelovati na njegovu savjest i on će mi dati sve što je ukrao. Molim Vas u Božje ime, nemojte unesrećiti tog mladića! Sigurno bi bio osuđena nekoliko godina galijaške kazne." Ivana je stajalo mnogo truda, kako bi plemića nagovorio da poštedi kradljivca.

"Znam da je posve pogrešno to što činim!" rekao je Don Garcia naposljetku. "Ali Vama ne mogu ništa odbiti. Donesite mi sve što mije pokradeno, tada može momak ići kamo želi."

Pablo je navečar došao u Ivanov azil i pun očekivanja pitao koliko će dobiti za prsten.

"Otprilike pet godina galijaške kazne!" odgovorio je zabrinuto Ivan.

"Što si rekao?" promucao je provalnik problijedivši.

"Da, dobro si čuo, pet godina galijaškog rada! A ne budeš li se popravio, doći će k tome i vječno prokletstvo."

"Gdje si prsten ponudio na prodaju?" mucao je Pablo uhvativši se rukom za ovratnik koji mu se odjednom učinio preuskim.

"Kod plemenitog dobrotvora Don Garcia de Pisa kome zahvaljujemo golemu milostinju i kome si ti zauzvrat ukrao prsten i mnoge druge dragocjenosti. Kako si mi samo mogao onako slagati o tetki?"

"Sad sam izgubljen!" promucao je mrtvački blijed zlotvor. "Zacijelo su već pred vratima oružnici koji će me odvesti. "Pustite me da odem, oče Ivane, ne smijem tu ostati više ni trenutka!"

"Prvo vrati sve što si ukrao!" rekao je Ivan čvrsto ga držeći.

"Da, da! Mucao je Pablo. "Sve ću vratiti. Pođi sa mnom!" Žurno je prevrtao po svom ležaju, a zatim ispod madraca izvukao ukradene dragocjenosti. "Tu je sve, oče Ivane! Sve vraćam! Samo ne na galiju! Pusti me da odem! Pusti me . . .!"

"Ostani ovdje!" zapovjedio mu je Ivan oštrim glasom. "Neće ti se dogoditi nikakvo zlo! Ali sad ćeš sve spakovati i vratiti Don Garcii njegovo ukradeno obiteljsko blago."

"Ja sâm? Ja trebam sâm ...?" upitao je prestrašeno mladić.

"Da, ti sâm! A ja ću poći s tobom!"

Don Garcia je začuđeno gledao ukradene dragocjenosti što ih je Pablo drhtavim rukama prstro na stol pred njim.

"To je sve što je bilo ukradeno!" potvrdio je plemić kimnuvši glavom. Zatim se obratio mladiću koji je dršćući stajao pred njim. "Ja bih te dao uhititi i sigurno bi bio mnogo godina prikovan za veslačku klupu da nemaš tako dobrog zagovornika. Njemu se zahvali što si slobodan!"

"I uistinu mogu ići kamo želim?" mucao je nevaljalac, okrećući u rukama svoju prljavu kapu. "Nećete me kazniti?"

"Slobodan si i možeš ići kamo želiš!" kimnuo je gradski vijećnik. Mladić nije čekao da mu se to dvaput kaže i odjurio je iz kuće što je brže mogao.

"Vi sad naravno vjerujete da će se momak popraviti?" smiješio se Don Garcia.

"O da, svakako će biti tako!" odvratio je uvjerljivo Ivan. "To mu je bila dobra pouka."

"Nadam se i Vama!" rekao je plemić i sumnjičavo pogledao oca siromaha.

"Trebali biste zapravo biti zadovoljni mojim azilom!" odgovorio je Ivan, "kad ga ne bi bilo, ne bi Vam bile vraćene vaše dragocjenosti."

"Sigurno mislite da biste još zaslužili i nagradu za nalaznika!" smijao se gradski vijećnik. "Pa, nemam ništa protiv!" Zatim je stavio Ivanu u ruku nekoliko zlatnika. "Imate dovoljno briga sa svojom velikom kućom."

"To zna dragi Bog!" uzdahnuo je Ivan i zahvalio za velikodušan dobrotvorni prilog.

Kad se vratio kući, odmah mu je prišao Pablo, uhvatio ga za ruku i prišapnuo mu:

"Vjeruj mi, oče Ivane, bilo je to prvi put da sam tako nešto učinio."

"Nadam se i posljednji put, to je još važnije!" odgovorio je ozbiljno dobrotvor.

"Da, to ti obećajem!" rekao je mladić. "Ja nisam ni prije bio takav, ali tu se u azilu čuje mnogo toga i nije dobro sve što se tu nauči."

"Pođi sa mnom u moju sobu!" rekao je Ivan poslije kratke šutnje. "Sad mi kaži što se to događa u ovoj kući!" ohrabrivao je Pabla kad su bili sami.

"Zar si slijep, oče Ivane, da i sâm ne vidiš?" pitao je začuđeno pokajnik. "Ne znaš da ovamo primaš najgore

zlikovce Granade? Zar ne primjećuješ kako ti se smiju iza leđa i šapuću o sljedećoj provali, dok ti izgovaraš večernju molitvu i kako ti kradu iz džepova? Da, ti nas pozivaš da činimo dobro, ali zlo ima veću moć, vjeruj mi, oče Ivane!" Otac siromaha slušao je zbunjeno te riječi.

"Tako je to!" rekao je naposljetku drhtavim glasom! Sad me ostavi samog! Moram promisliti što ću učiniti!"

"Nemoj me izdati drugima! Nasmrt bi me pretukli!" zamolio ga je Pablo izlazeći iz njegove sobe, ali Ivan je samo odmahnuo ne odvrativši ni riječi.

Dugo je sjedio sklopljenih ruku za stolom i gledao pred sebe. Dakle, tako je daleko došlo! Njegov je azil postao razbojničkim gnijezdom, kućom opačine u kojoj čestit, mlad čovjek nije bio siguran do navođenja na lopovluk. A on je vjerovao u svemoć ljubavi, mislio je kako je dobro jače od zla. Sad je međutim morao saznati da mu se iza leđa smiju, da ga potkradaju oni koje je volio čitavim svojim milosrdnim srcem.

"Luđače! Luđače!" rekao je razočarano. U pravu su kad te nazivaju luđakom! Želio si biti dobročinitellj a sad si gubitnik!"

Na Granadu se spustila noć, ali Ivan nije zapalio svjetiljku u mračnoj sobici.

Zar je bila laž i obmana sve u što je vjerovao? Zar je milosrđe imalo takvu moć nad grijehom? Nije li još dovoljno učinio, uskratio sebi sve radi siromašne i bolesne braće i sestara? Nije li za njih postao prosjakom? Nije li za njih radio i skrbio se preko granica svoje snage? Nije li se u molitvi borio za njih s Bogom? Što je još više mogao učiniti?

A gdje je uspjeh? Koliko je nezahvalnosti doživio od onih koje je volio! Grdili su ga, pljuvali na njega, ismijavali ga, potkradali, tukli! Tolikima je pomogao, tolikima izliječio rane, ponovno poklonio zdravlje i život. A gdje je bila zahvalnost za svu njegovu ljubav?

U tim mu se trenucima približio zloduh i prišapnuo: "Otiđi iz Granade, Ivane! I tako nisi ništa postigao, samo si kriv za toliko mnogo zla što se događa pod tvojim krovom. Kako si se mogao usuditi započeti takvo djelo, ti koji si i sâm grešnik pred Bogom? Odlazi iz Granade! Još noćas! Tvoje će djelo nastaviti netko drugi, netko tko je dostojniji tog zadatka nego što si ti!"

Ivan je uzdahnuvši pokrio rukama lice.

"Ne, ne mogu otići!" rekao je odlučno, prenuvši se iz crnih misli. "Sâm me Bog pozvao u Granadu. O da, Gospode, bio si u pravu kad si mi dao na znanje: Granada će biti tvoj križ! - Sad mi ga pomozi nositi, jer gledaj, klonut ću ne budeš li mi pomogao!"

Ne, ne, nije mogla biti istina da je zlo jače od dobra. Počeo je vjerovati da je njegova ljubav još uvijek preslaba. Bila je žar što tinja, a trebala je biti razbuktala vatra. Ona je još uvijek računala sa zahvalnošću i naknadom, a nije smjela željeti ništa, baš ništa za sebe, već samo za Boga i siromahe.

"Pomozi mi, Bože!" molio je predano. "Zapali u mojoj duši vatru svoje ljubavi! Pošalji mi patnje koliko god želiš, ali ne daj da dvojim jesi li me pozvao!"

Polako su prolazili noćni sati. Kad je svanula zora, otišao je umoran od besane noći u samostansku crkvu Santa Cruz. Poslije svete mise kleknuo je pred svojim ispovjednikom, dominikanskim patrom Portillom i priznao mu svoj jad i svoju muku.

"To što ste mi upravo ispričali, moralo je doći prije ili kasnije!" kimnuo je svećenik kad je Ivan završio. Sve je to moralo dovesti do bezgraničnog razočaranja, jer nema trenutka koji je toliko mračan kao onaj kad spoznamo da naša ljubav nije postigla ništa osim nezahvalnosti. Samo onaj koji uopće više ništa ne očekuje za samog sebe, imat će mira. Vratite se svom radu i u ljubavi služite siromasima! Ali morali biste ipak strože birati i podalje od svoje kuće držati

sve one koji stvaraju neprilike, nedolično se vladaju, te bi kao takvi mogli i druge navesti na zlo."

"Kako da sudim ja koji sam i sâm grešnik?" rekao je prestrašeno Ivan.

"Ne trebate suditi, već samo poput liječnika držati podalje ono štetno. Ne biste smjeli pod svojim krovom trpjeti zle ljude, osim ako se iskreno pokaju. Možete li mi to obećati?"

"Da, obećajem Vam!" odgovorio je tiho Ivan.

Čitav ga je dan mučilo međutim pitanje kojima bi od svojih gostiju trebao uskratiti boravak u svojoj kući, kako bi ispunio obećanje svom ispovjedniku. U bolnici je bilo svakako nekoliko onih koji su se toliko oporavili da ih je mogao otpustiti. Možda nije bilo u redu da ih i dalje tamo drži, jer je bilo i previše jadnika koji su uzalud kucali na njegova vrata. Stoga je odlučio pozvati k sebi kozičavog Tomasa i nekoliko drugih za koje je pretpostavljao da su ostali u kući samo zbog svoje lijenosti. Mirno im je objasnio kako je vrijeme da napuste bolnicu i tako načine mjesta drugima.

"Od ribara na tržnici saznao sam", rekao je, "da u luci Motril ima dovoljno posla koji biste mogli obavljati."

"Moramo otići?" pitao je mrzovoljno kozičavi. "Dakle, izbacit ćeš nas, ako sam dobro razumio?"

"Da, nemam drugog izbora. Ne mogu opravdati da zdravi zauzimaju mjesta koja pripadaju bolesnima. Dobit ćete poputbinu i sve što je nužno za put, a tada pođite s Bogom!"

"S Bogom?" gunđao je Tomas. "Valjda si želio reći da se nosim do đavla. Zacijelo nismo bili onako poslušne ovčice kakve si želio i sad je odjednom kraj tvom milosrđu. Dobro, otići ćemo! Ali još ću ti nešto reći prije nego što nas se budeš riješio: ti si najbijedniji licemjer i lovac na duše koga sam ikad sreo. Dođite, compañerosi, ovdje više nemamo što tražiti!"

Ivan je zaprepašteno gledao kako ga ti ljudi ljutito ostavljaju. Gotovo je tri godine stanovao s njima pod istim krovom,

trpio njihove mane i pogreške i ljubavlju im vraćao njihove pogrde i uvrede. A sad su otišli u srdžbi i mržnji i nisu imali za njega ništa osim kletvi. To je bio dakle rezultat njegove ljubavi!

Navečer je odbio nekoliko pijanaca i veoma sumnjivih tipova koji su mu pokucali na vrata. Tako su oni psujući otišli.

Kad se sljedećeg dana u kasni sat vraćao kući iz svoje prosjačke ophodnje, vrebali su ga neki od tih ljudi i bacali na njega kamenje, pri čemu ga je jedan kamen tako udario u sljepoočicu da se krvareći srušio.

Kad je opet došao k sebi, nalazio se na madracu u svom azilu. K njemu se prignuo Pablo i rekao:

"Poslali smo po liječnika. Uskoro će doći."

"Kako sam dospio ovamo?" promucao je Ivan.

"Pablo te je našao i donio ovamo!" izvijestio ga je netko od nazočnih.

"Hvala ti! rekao je tiho otac siromaha i uhvatio mladića za ruku. "Ali možda nisam ni zaslužio više nego da se na mene bacaju kamenjem. Imam premalo ljubavi!"

Dok su oko dobrotvora stajali okupljeni njegovi štićenici, još se jednom onesvijestio.

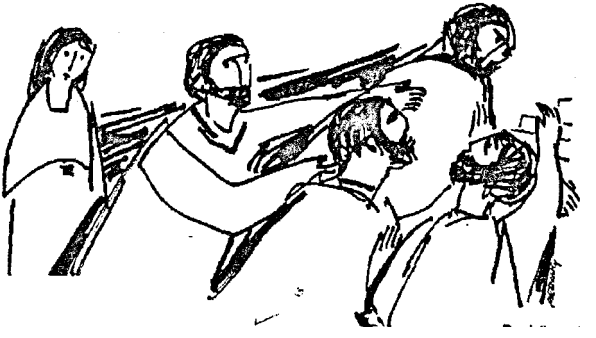

Prvi sljedbenici

Nova je bolnica donijela Ivanu težak teret i brige. Morao je češće nego ikad prije odlaziti u prosjačke ophodnje, uvijek kad su kuhinja i podrum bili opet prazni ili kad nije mogao namaknuti novac za najamninu.

Kad se Ivan kasno vraćao kući iz takve ophodnje, čuo je glazbu i galamu iz palače gradskog vijećnika Juana de la Torre.

"Ej!" pomislio je otac siromaha. "Gdje se slavi, tamo se može dati i nešto za moju bolnicu." Bez oklijevanja je prošao predvorjem što su ga podupirali stupovi i sluga ga je unatoč njegovoj sirotinjskoj odjeći odveo i pratio gdje je društvo otmjenih gostiju upravo blagovalo uz svjetlost šarenih svjetiljaka i nježne zvuke struna.

"O, oče Ivane!" uzviknuo je kućedomaćin ugledavši došljaka. "Dođite i sjednikte k nama. Slavimo moj imendan koji je ujedno i Vaš. Od srca Vam želim svu sreću."

"Bog Vas blagoslovio, plemeniti gospodine!" odgovorio je dobročinitelj.

"Ali ne dolikuje se da ja sjedim za gozbenim stolom, dok moja sirota djeca nemaju što jesti. Zapravo sam Vas došao zamoliti za milostinju koja bi im pomogla."

"Najprije morate sudjelovati u našem slavlju, oče Ivane, a tada neće loše proći ni Vaše skitnice, to Vam obećajem!"

Ivan je uzdahnuvši sjeo kraj gradskog vijećnika. "Prijatelji, predstavljam Vam najplemenitijeg čovjeka Granade, upravitelja bolnice za siromahe!" rekao je radosno Ivan de la Torre, dok je društvo za stolom začuđeno proma-tralo gosta u prosjačkoj odjeći.

Neki su od nazočnih bili Ivanu odavno poznati, jer su pripadali njegovim najvelikodušnijim dobrotvorima. Tamo je bio među ostalima Don Garcia de Pisa koji je vjerojatno upravo pričao svojoj susjedi za stolom o onom događaju s

ukradenim pečatnjakom. Tamo je bio i Don Didaco de Agrevo, visoki službenik kraljevskog ureda, kraj njega Marquese d' Ardale, jedna od najplemenitijih žena Granade, sa svojim suprugom. Bio je nazočan i vitez iz Malage, Don Gutiero Laso de la Vega, stariji gospodin ljubaznog lica koji je osobito pozorno promatrao Ivana. Samo je Fernando Nunez, dvadesetogodišnji plemić, slabo mario za oca bolnice, više je bio zaokupljen ljupkom damom koja je sjedila kraj njega.

Kad je Ivan ušao, gozba se već bližila kraju. Livrirani su sluge upravo posluživali kao poslasticu marcipan punjen ukuhanim voćem i točili u čaše teško malaško vino.

Juan de la Torre je ustao i održao zdravicu za upravitelja bolnice.

"Naš nas je dragi gost, otac i dobročinitelj svih nevoljnika, učio da na zemlji nema veće moći od moći ljubavi!" rekao je nakon što je na najljepši način pohvalio njegove zasluge.

"Ipak postoji nešto što je jače od ljubavi!" odgovorio je na to jedan od gostiju, Don Antonio Martin. "Mržnja je jača od ljubavi. Zanimalo bi me kako biste Vi sudili o mom slučaju koji je vjerojatno poznat ostalim gostima", obratio se ocu siromaha plemić malo opijen teškim vinom.

"Mogu se pohvaliti da potječem iz plemićke kastilske obitelji" započeo je svoju priču. "Imao sam brata koga sam nježno volio i prijatelja veoma dragocjena. A tada je jednom došlo do prepirke između tog mog prijatelja i mog brata radi uvrede časti i bio je neizbježan dvoboj pri kome je Pedro usmrtio svog protivnika. On je pobjegao neposredno poslije krvavog čina, ali ja sam se kraj mrtvog tijela svog brata zakleo da ću nekadašnjeg prijatelja pratiti i osvetit mu se. Tako sam ga slijedio kamo god je bježao i naposljetku ga pronašao u ovom gradu i predao sudu. Neću se smiriti dok ga ne budem vidio obješenog. Što kažete na to, pobožni čovječe, jesam li u pravu ili ne?"

"Nije li pomirenje s neprijateljem najviše i najljepše pravo kršćanina?" odvratio je Ivan od Boga. "Nije li dovoljno što je bila prolivena krv vašeg brata? Treba li sad tako nečasno skončati još jedan život, život čovjeka koji vam je nekad mnogo značio? Nije li daleko plemenitije oprostiti nego dovijeka mrziti?"

"Smijem li oprostiti?" planuo je plemić. "Zar smijem prekršiti zakletvu koju sam položio kad sam zamočio prst u ranu na srcu svog brata?"

Ivan je tada izvadio raspelo koje je uvijek nosio sa sobom, pružio ga plemiću i rekao neobično zapovjedajućim glasom:

"Zamočite prst u ranu na Božjem srcu i zakunite se da ćete nesretniku oprostiti, kao što je Bog oprostio onima koji su ga pribili na križ."

"Ali gospodine, što to tražite od mene?" ljutito je skočio Kastilac.

"Ništa drugo nego ono što sami uvijek iznova govorite Bogu kad molite Očenaš: otpusti nam duge naše kao što mi otpuštamo dužnicima našim."

"Ne mogu!" škrgutao je Don Antonio.

"Možete, gospodine! Nemate samo plemenito ime, već i plemenito srce. Uostalom, sami sebe varate, vjerujte mi."

"U čemu bih se to varao?"

"Mislite da Pedra Velasca mrzite, ali ga zapravo volite."

"To je ludost! Mrzim ga više od svega na svijetu."

"Očito ne poznajete svoje vlastito srce! Nešto ću Vam predložiti, Don Antonio. Pođite sutra sa mnom u zatvor! Trebate vidjeti Pedra Velasca i poslije toga odlučiti što mu želite, život ili smrt!"

"No dobro, ne znam doduše čemu to treba voditi i Vaš mi se zahtjev čini nerazumnim, ali neka bude tako! Vidjet ćete koliko se varate."

Društvo za stolom slušalo je pozorno taj razgovor i na znak kućedomaćina utihnula je glazba. Jedna je od žena

upitala ovisi li uopće oslobođenje zatvorenika o Don Antoniu, na što je Didaco de Agrevo objasnio kako sudovi progone sudionika u dvoboju koji je ubio svog protivnika, samo na zahtjev njegovih rođaka. Kad bi dakle Don Antonio oprostio svom prijatelju, ne bi više ništa onemogućavalo njegovo oslobođenje.

"Ne bih mogla zamisliti ljepši svršetak ovog slavlja nego da se tom nesretniku opet pokloni sloboda!" rekla je markiza, a drugi su gosti isto tako nagovarali Don Antonia da odustane od osvete i tako da primjer velikodušnosti.

"Predlažem da svi mi dostavimo bolnici znatan prilog kao pomoć ako otac uspije pridobiti Don Antonia da oprosti svom protivniku." Svi su se sudionici slavlja rado s tim složili, samo je Kastilac rekao s kiselim osmijehom:

"Neka bolnica ne gaji prevelike nade. Nikad neću odustati od osvete."

Sljedećeg se jutra uputio međutim s Ivanom od Boga k brežuljku Alhambre. Šutke su koračali raskošnim dvoranama i ispod čarobnih svodova što su ih podupirali nježni stupovi od alabastera i jaspisa. Prošli su mirtovim vrtom, raskošnim perivojem ispunjenim mirisom bezbrojnog cvijeća. Bilo je to nešto najljepše što je mogla izmisliti mašta orijenta. Zatim su se našli pred Comaresturmom gdje je posljednji maurski kralj Granade zaključio sa svojim odanicima predaju grada. Don Antonio je još jednom duboko udahnuo, zatim se pod vodstvom ključara spustio s Ivanom od Boga uskim zavojitim stubama do podzemne tamnice gdje je Pedro Velasco čekao na svoju presudu.

Plemić se zbunjeno ogledavao kad je ušao u vlažnu ćeliju u koju je samo čuvareva svjetiljka bacala tračak svjetlosti. Bože moj, kakva bijeda! Zar se trebalo očekivati da su se oko zidina te kule ovijale mirisne ruže pod zlaćanim sjajem ljetnog sunca? Antonio je zaprepašteno upiljio pogled u zatvorenika koji je ustao s trulog snopa slame, štiteći rukom oči od oskudne svjetlosti fenjera.

"Jesi li me došao predati krvniku?" promucao je Pedro promuklim glasom.

Antonio Martin je još uvijek promatrao prijatelja iz mladosti koga je još jedva mogao prepoznati. Ugasio se sjaj njegovih očiju, na sebi je imao poderanu odjeću, kovrčava mu je kosa bila neuredno razbarušena, a nekad tako mladenački svježe lice blijedo i upalo.

"Jeste li već podigli vješala na kojima ću visjeti?" pitao je utamničeni plemić. "Uskoro će se ostvariti tvoja želja!"

Antonio je odjednom užasnut pokrio lice rukama i kriknuo:

"Ne, ne, Pedro! Ne smiješ umrijeti, moraš živjeti, čuješ li? Ono tada nije bila tvoja krivnja! Tvoj je mač vodila mračna, kobna sudbina."

Zatvorenik je pogledao duboko potresenog prijatelja, više ništa ne shvaćajući:

"Zar još želiš sa mnom zbijati šalu?" rekao je očajan. "Progonio si me kao lovac divlju životinju i čuo sam tvoj slavodobitnički poklik kad si me pronašao i predao sudu, a sad ...?"

"Ne mogu se više ljutiti na tebe!" rekao je Antonio. "Oče Ivane, dajte mi svoje raspelo! Gledaj, Pedro Velasco, kunem se ranom na Božjem srcu da ti opraštam za sada i za sva vremena i da neću mirovati dok ne budem ishodio tvoje puštanje na slobodu. Daj mi ruku, prijatelju!"

"Kako to mogu kad mi je ruka ogrezla u krvi tvog brata?" promucao je zatvorenik.

"Daj mi ruku!" tražio je ponovno Antonio. "Ti si ispaštao, a ja zahvaljujem Bogu i ovom čestitom čovjeku što mi ruka neće biti okaljana krvlju mog prijatelja. Jer sad znam koliko te mnogo volim."

Pedro je začuđeno pogledao neznanca koji je šutke stajao kraj njegovog prijatelja.

"Dajte mu ruku, Pedro Velasco!" kimnuo je Ivan od Boga. Zatim je sâm stavio zatvorenikovu oklijevajuću desnicu u

ruku njegovog prijatelja i na spojene ruke položio raspelo kao za sveti blagoslov.

Nekoliko su se dana kasnije otvorila vrata tamnice za Pedra Velasca. U palačama Granade nije se tada govorilo ni o čemu drugom nego o tom čudesnom kraju neprijateljstva koje je bilo općepoznato. Oca Ivana su posvuda nazivali mirotvorcem i obilno su pritjecali milodari za njegove siromahe. Ono društvo što je kod Juana de la Torra slavilo imendan plemića, održalo je svoje obećanje. Vitez iz Malage, Gutiero Lasco de la Vega, pripadao je otada najvećim Ivanovim dobrotvorima i mnogo ga puta izvukao iz oskudice. I od ostalih su gostiju s tog slavlja stizali dragocjeni prilozi, a čak je i mladi Fernando Nunez izrazio spremnost da bolnici daruje znatnu svotu novca, ali je u svojoj mladenačkoj obijesti odlučio najprije iskušati oca siromaha.

Kad je tako Ivan od Boga jednom, kao već toliko puta, skupljao na cesti milostinju, prišao mu je taj plemić i prišapnuo:

"Ah, dobri gospodine, Vi vidite u meni plemića iz otmjene kuće, ali ja sam tuđinac u ovom gradu i hitno mi treba veća svota novca, kako ne bih morao donijeti očajničku odluku. Moram namiriti dug čije bi me neplaćanje obeščastilo. Radi se o dvije stotine dukata! Ne znam kome da se obratim i ne budete li mi pomogli, bit ću izgubljen."

"Dvije stotine dukata!" mucao je prestrašeno Ivan. "Toliko mnogo novca dakako nemam, dragi gospodine, ali dođite ovamo sutra u isto vrijeme. Vidjet ću mogu li dotada pribaviti tu svotu."

Ivan je sljedeće večeri već čekao na plemića koji mu je opet prišao u mraku.

"Gospodine, presretan sam što Vam mogu služiti!" rekao je Ivan od Boga. "Slijedite me do bolnice, tamo ću Vam predati novac koji će Vam spasiti život."

Fernando Nunez je bez riječi gledao u dvjesto zlatnika što ih je Ivan izvadio iz svoje prosjačke torbe kao da se radi o graškovim mahunama.

"Evo Vam Vašeg novca!" rekao je mirno otac bolnice. "Uzmite ga i pođite u miru!"

"Bože moj!" mucao je zbunjeno Don Fernando. "Uistinu mi želite pokloniti takvu svotu?"

"Možete mi je jednom vratiti, budete li u mogućnosti!" odvratio je Ivan. "Ako ne budete, ne brinite! Radi tog se duga nikako ne trebate objesiti!"

Tada je mladi plemić priznao kako je samo želio iskušati njegovo milosrđe.

"Sjajno ste položili ispit!" rekao je još uvijek ganut Ivanovom dobrotom. "Slabijom se pokazala Vaša mudrost. Kako možete neznancu koji Vam ispriča izmišljenu priču predati svotu novca kojom zacijelo možete mjesec dana uzdržavati svoju bolnicu?"

"Nisam mogao znati da je priča bila izmišljena!" odgovorio je snuždeno Ivan. "Morao sam naravno računati s tim, ali mogla je biti istinita i tada bih skrivio smrt nesretnog čovjeka da mu nisam pomogao."

"Ljudi Vas vjerojatno često prevàre!" smiješio se Fernando Nunez.

"Ah da, to znam!" uzdahnuo je Ivan. Ali ne marim za to. Ono što dam, poklonjeno je iz ljubavi. Uostalom, svi mi nismo pred Bogom mnogo više nego bijedni nevaljalci!"

"Slušajte me, oče Ivane!" rekao je plemić. "Ne samo da ćete zadžati svojih dvjesto dukata, već ću Vam k tome dati još jednu toliku svotu. Samo imam jednu molbu. Želio bih biti siguran u jednoj osobitoj stvari. Dakle, molite Boga da mi daruje jasnoću, kako bih mogao donijeti ispravnu odluku."

"Rado ću to učiniti!" odgovorio je Ivan. "Ali čini mi se kao da Vas poznajem. Niste li bili na slavlju imendana Don Juana de la Torre?"

"Naravno!" kimnuo je plemić.

"Molit ću dakle dragog Boga da Vam pomogne u toj Vašoj stvari, a naslućujem o čemu se radi. Vjerujte mi, Bog nas katkad dugo ostavlja u mraku dvojbe, ali jednom nam daje da spoznamo njegovu volju kao jasno svjetlo. Tada učinite što Vam on naloži!"

Nekoliko dana kasnije jahao je Fernando Nunez preko Trga svetog Mateja, kako bi posjetio mladu plemkinju koju je želio zaprositi. Odjednom se njegov konj zaustavio, visoko propeo i nije se dao pokrenuti dalje ni bičem ni mamuzom. Fernandu se međutim činilo kao da se pred kopitima jahače životinje otvorio beskrajan ponor. Tako je po tom neobičnom znaku spoznao Božju volju, odrekao se svojih zemaljskih planova i poslije otvorenog razgovora s Ivanom Avilskim počeo pripremati na sveto svećeništvo.

Ivan od Boga je doživio najveće iznenađenje kad su se jednog dana pojavili u bolnici Kastilac Antonio Martin i njegov prijatelj Pedro Velasco, te se ponudili da ubuduće poput njega služe siromašnima i bolesnima.

"Vi ne znate što želite!" odgovorio je Ivan tresući glavom. "Pođite sa mnom i sami pogledajte!" Tada je svoje goste proveo bolnicom, kako bi vidjeli svu sirotinju što je stanovala pod njegovim krovom. Tamo su pipajući oko sebe hodali slijepci ugaslih zjenica, nijemi su nepomično sjedili, umobolni se glupo hihotali. Neopisivo odvratna lica izjedena i iznakažena bolestima buljila su u neznance. Sretali su svrabljivu i krastavu djecu. Ivan je nekima od bolesnika premotao smrdljive gnojne rane. Drugi su ležali u teškoj groznici i krkljali hvatajući zrak. Promatrali su ih bogalji, ljudi koji su bili iznakaženi preko svake mjere, najveći jadnici koji često gotovo više nisu bili nalik na ljude.

Jedna je bivša uličarka prepriječila Ivanu put i vičući tražila od njega tkaninu za novu odjeću, a kad joj je on to odbio, grdila ga je najprostijim riječima i pljunula mu u lice.

Dvojica su mladih plemića teško svladala svoju srdžbu, ali Ivan je mirno obrisao slinu s lica i rekao:

"Dat ću ti dva reala budeš li otišla na riblju tržnicu i tamo pred svim ljudima ponovila ono što si upravo kazala protiv mene." Tada ga je ružna, stara babetina iznenadno pogledala odjednom zanijemivši, a zatim se udaljila.

"To je moj svijet!" rekao je Ivan kad je završio ophodnju bolnice. "Imate li hrabrosti, gospodo moja, poklanjati svoju ljubav takvim ljudima?"

"Želimo im služiti s Božjom pomoći, kao što to Vi to činite!" odgovorio je Antonio Martin.

"Ne smijete računati ni na najmanju zahvalnost!" nastavio je uvjerljivo otac siromaha. Oni će udariti u ruku koja ih drži, grdit će Vas i pljuvati na Vas kad im budete činili dobro. Požnjet ćete porugu, ismijavanje i klevetu tamo gdje sijete milosrđe. A ipak trebate iza tih jadnih ubogaljenih, bolesnih, iznakaženih ljudi vidjeti lice Gospodina u njegovoj muci. Možete li to, Antonio Martine!"

"Nadam se da ću s Božjom milošću biti sposoban za to i djelima milosrđa okajati ono što sam zgriješio zbog mržnje."

"Tada mi dobrodošao, brate Antonio!" odgovorio je Ivan ganuto. "A Vi, Pedro Velasco? Hoćete li Vi imati snage i hrabrosti za takvu službu?"

"I ja se uzdam u Božju pomoć i želim djelom ljubavi izbrisati krvavo djelo što sam ga skrivio."

"Tada mi i ti dobrodošao, brate Pedro!" rekao je veliki dobročinitelj i zagrlio dvojicu svojih prvih sljedbenika.

Toj se dvojici plemenitih muškaraca uskoro pridružio još jedan i to u liku Simona iz Aville, mladića u koga je Ivan od Boga neko vrijeme dosta sumnjao, ali je tada bio duboko dirnut kad je njegov sljedbenik mogao biti primljen u školu milosrđa.

Sve je više rastao ugled velikog dobročinitelja. Nadbiskup Don Pedro Guerrero poklonio mu je svu svoju naklonost i

velikodušno podupirao njegovo djelo. I Don Sebastian Ramirez, biskup Tuya i predsjednik kraljevskog ureda u Granadi, pozvao je k sebi upravitelja bolnice za siromahe. Ivan se pojavio kod njega u pravoj sirotinjskoj odjeći. Na biskupovo začuđeno pitanje: zašto hoda naokolo tako bijedno odjeven, odgovorio je sljedeće:

"Ah, štovani gospodine, usput sam sreo nekog otpuštenog vojnika plaćenika koji mi se u svojoj otrcanoj odjeći uopće nije činio suviše jadnim. Odmah sam s njim zamijenio odjeću."

"Čuo sam mnogo toga neobičnog o Vama" smiješio se biskup. "I čini mi se da to nije bilo pretjerano. Ali ne činite ono pravo time što hodate naokolo previše odrpani. Vrlina nije u prosjačkoj odjeći, već u milosrdnom srcu. Za Vaš ugled nije osim toga poželjno da se pokazujete u takvim dronjcima. Dat ću Vam sašiti odjeću koja će Vam donijeti više štovanja. Ona se treba izraditi od grube tkanine i djelovati skromno, ali ipak biti nalik na redovničku, iako niste zavjetom vezani uz neki red." Ivan je tada napustio kraljevski ured ponijevši sa sobom bogat prilog što ga je dobio za svoje siromahe.

Iako je on sad uživao pomoć bogatih i uglednih, nije ipak omalovažavao ni najskromnije poklone što su mu ih davali manje imućni ljudi. Kad mu jednog dana udovica Ivana de Fusteros, koja ga nikad nije pustila da prođe ne dobivši od nje neki milodar, nije imala dati ništa drugo osim šake soli, primio je i taj skroman poklon zahvalivši se od srca.

"Veoma me boli što Vam ne mogu dati više!" uzdahnula je dobra žena. "Vi znate da se moj sin jedinac bori u Njemačkoj pod carskim stijegom za pravu vjeru i osjećam kao da bi mu morao svaki poklon što ga darujem za Vaše siromahe biti na pomoć."

"Dragi će Bog učiniti da bude tako!" odgovorio je Ivan.

Nedugo zatim došla je ista žena u bolnicu blistajući od radosti i izvijestila kako se njezin sin vratio kući. Dug je i naporan bio njegov put, ali nikad nije nedostajalo milosrdnih ljudi. No jednog je dana dobio samo šaku soli.

"Tako je Bog uistinu vratio Vašem sinu sva Vaša dobra djela!" odgovorio je ganuto Ivan. "Bog odano uzvraća i ne zaboravlja ni najmanju žrtvu što mu je dajemo u svojoj sirotoj braći.

U požaru i bujici

S tornjeva Granade odjekivala su zvona na uzbunu. Ljudi su iz svih kuća pohitali na ulice da bi saznali što se događa, a tada su čuli strašnu vijest da je kraljevska bolnica u plamenu.

Ubrzo se pred Elvirinim vratima skupilo toliko mnoštvo ljudi da je bilo otežano gašenje.

Jedan je drugom bio na putu, a kad se napokon načinio lanac ljudi koji su jedan drugom dodavali vjedra vode s najbližeg zdenca, velik se dio bolnice nije više mogao spasiti. Vatra je već zahvatila dotada još neoštećena krila zgrade i bacala svoje iskre iz pucketajućih greda.

Netko je želio znati kako je došlo do požara. Neki su govorili kako je jedan od umobolnih neoprezno rukovao svjetiljkom. Drugi su nagađali da bi se moglo raditi o zlonamjernom podmetanju požara, dok se nije konačno saznalo što se zapravo zbilo.

U bolnici se iščekivao dolazak Corregidora, kraljevskog vizititora s visokom pratnjom i drugim visokim ličnostima iz grada. Kako bi se taj dan dolično proslavio peklo se govedo na ražnju koje se trebalo napuniti pečenim odojcima, jarebicama i fazanima. Velika vatra zapaljena drvljem, koja je bila za to potrebna, počela se odjednom širiti. Kuhinja je u tren oka bila u plamenu i više se nije mogla zaustaviti sudbonosna nesreća.

Vatra je gutala sve na što je naišla, bacajući uvis plamenove nalik na razbuktale stijegove i stvarajući oblake dima koji su uvijek iznova poput tamne zavjese zastirali goruću kuću od pogleda ljudi. S treskom su se rušile grede i daske, tu i tamo se raspukli zidovi od kojih su se visoko dizali dim i prašina.

Odjednom se iz tog usijanog pakla prolomio krik stotinjak glasova. Na prozorima s rešetkama odjela za umobolne vidjela su se lica očajnika koji su se grčevito hvatali rešetaka i zvali u pomoć.

"Bože moj, oni su zaključani!" uzvikivali su ljudi. "Ludi se drže iza zaključanih vrata! - Gdje su bolničari? - Valjda se raduju što će se riješiti ludih!" čuli su se uzrujani povici. Nijedan od bolničara, koji su u žurbi da spase dio bolnice što je prvi bio zahvaćen plamenom zaboravili na one zaključane, nije se usudio ući u kuću, to više što su iz svih ulaza već navirali otrovni plinovi.

Vatra je sve strašnije bješnjela, dok su bespomoćni zaključani jadnici sve jezovitije zapomagali u svom smrtnom strahu. A tada, dok su svi zbunjeno promatrali jeziv prizor, kao uzeti od užasa, probio se jedan čovjek kroz mnoštvo promatrača i pojurio prema zgradi koja je sad već gorjela sa svih strana. Žurno je nekom od nazočnih uzeo vjedro s vodom, polio vodu po svojoj odjeći i nestao u vatri i dimu.

"Zaustavite ga!" povikao je netko. "Srlja u smrt! Luđak! Tko li je ta budala?" A drugi su mu doviknuli odgovor: "Zar ga ne poznajete? To je luđak koji je prije nekoliko godina bio i sâm ovdje zatvoren! Upravitelj nove bolnice u ulici de Gomeres. El loco! Luđak! Luđak!

Ivan se probijao kroz gusti dim koji ga je gušio, zatim pohitao uza stube koje su već pucketale od vatre, te hodnicima ispunjenim dimom i paklenom vrućinom vatre na usijanom podu, pipajući napola slijep od otrovnih plinova, uz zidove koje je već lizao plamen. Hvala Bogu da je poznavao svaki kutak i tako se snalazio u užasu tog plamenog pakla.

Probio se do ćelija na čija su vrata bolesnici očajnički lupali. Otvorio je željezne zasune i umobolni su izjurili iz svojih zatvora nesposobni da se snađu u vatri i dimu. Spasitelj je dahćući pohitao dalje kroz divlji plamen koji mu je zahvaćao kosu i odjeću, otvorio posljednje ćelije, povukao za sobom jadnike koji su urlali od straha i užasa, gurao ih naprijed k stubama, pridržavao one koji su posrtali, podigao na svoja pleća jednog, dvojicu koji su se onesvijestili, tjerao dalje one koji su se bojali vatre i dima, sve dok ih nije napokon izveo van iz zgrade, spasivši im tako život.

On je sâm otrčao natrag u vatru koja je gutala sve oko sebe, podigao još neke bolesnike koji su napola ugušeni ležali na stubama i spasio ih sve do posljednjeg. Vani ga dočekalo oduševljeno klicanje tisuće ljudi kad je izašao crn od čađi i još jednom polio vodom svoju već tinjajuću odjeću. Stotinu se ruku pružilo k njemu, ali on je samo jedanput, dvaput duboko udahnuo i ponovno pohitao u kuću koja je sad već bila posve u plamenu.

"Zaista je lud!" vikali su zaprepašteni ljudi. "Zašto je opet odjurio u vatru kad su bolesnici spašeni?" Mnoštvo je zaustavljenog daha promatralo plameni pakao, uvjereno da je spasitelj tolikih ljudi sad sâm izgubljen. Svakog se trenutka mogla srušiti čitava kuća i pod sobom zakopati tog beskrajno smionog čovjeka.

Ali tada su ga ponovno ugledali. Stajao je pri jednom prozoru bez rešetaka, usred vatre i dima i bacao van prostirke od rogožine, jastuke, napola osmuđene deke, zatim se teturajući vraćao i pojavljivao s novim teretom što ga je isto tako bacio kroz prozor i to je ponavljao više puta.

Zatim je mnoštvo međutim uzalud gledalo k prozorskom otvoru kroz koji su sad već sukljali vatra i dim. "Sad je uistinu izgubljen, taj luđak!" čuli su se uzvici. "Nema više puta kroz tu užasnu vatru!"

Poslije trenutaka goleme napetosti viknuo je netko: "Gledajte, tamo je gore, pri gorućem krovu!" Ivan je doista stajao tamo, okružen vatrom i dimom i snažnim udarcima sjekire uklanjao zapaljene grede na krovnoj konstrukciji, kako bi spriječio daljnje širenje plamena. Ali njegov se nadljudski napor činio uzaludnim, a život mu je bio u krajnjoj opasnosti. I opet ga je oblak dima sakrio od pogleda nazočnih. Mnoštvo je ponovno uhvatila jeza. Tu i tamo se netko onesvijestio.

Ivan od Boga spašava bolesnike iz vatrenog pakla pri požaru u Kraljevskoj bolnici.

Drugi su vičući odjurili odande, ne mogavši više gledati taj grozni prizor i širili strašnu vijest da je Ivan od Boga izgubio život pri svojoj akciji spašavanja.

Čovjek koga su već smatralai otpisanim prešao je međutim preko tinjajuće grede na drugu stranu krovišta, gdje je isto tako snažnim udarcima rušio drvene dijelove krovne konsturkcije, kako bi zaustavio daljnje širenje vatre. To mu je na toj strani uistinu i uspjelo, te je tako spasio jedan dio zgrade. Po stubama još neoštećenog pokrajnog krila dospio je napokon van i time spasio i sebe. Dok ga je prije pozdravilo radosno klicanje mnoštva, sad ga je dočekao neobičan muk. Svatko je naime vjerovao da je vidio nečuveno čudo.

Ljudi su se gurali oko velikog dobročinitelja, vjerujući da mora biti iznakažen od bezbrojnih opeklina, ali bio je netaknut, jedino je imao osmuđene brkove i bradu, spaljene obrve, lice crno od dima i poderanu odjeću.

"Milagron! Milagron! Čudo! Čudo!" dovikivali su ljudi jedan drugom i naposljetku se iz više tisuća grla čuo oduševljen povik: "Milagron! Milagron! El santo! El santo! On je svetac! Samo svetac može netaknut proći kroz vatru! Čudo! Čudo!"

Gradski se sudac progurao k njemu, visoki su mu službenici kraljevskog ureda stisnuli ruku crnu od čađi, čestitajući mu i zahvaljući. U trijumfalnoj je povorci bio ispraćen natrag u svoju bolnicu gdje su ga radosnim klicanjem dočekali bolesnici i braća koji su već mislili da je mrtav.

"Ne iskazujte čast meni", molio je uvijek iznova Ivan, "već onom koji je mene, bijednog grešnika, tako milostivo štitio! Njemu zahvalimo! Ali sada ćemo se latiti posla, kako bismo stvorili novi dom nesretnim ljudima koji su u požaru ostali bez svog utočišta."

Ivan nije mogao pomišljati na to da u svoju kuću primi mnoge bolesnike Kraljevske bolnice koji su postali beskuć-

nicima, a neki su pretrpjeli i strašne opekline. Stoga je tražio novu, veću zgradu i naposljetku je našao. Bio je to nekadašnji ženski samostan koji se nalazio posve blizu njegove bolnice. Kao veoma štovan čovjek dobio je sa svih strana tako veliku novčanu potporu da tu kuću nije samo unajmio, već ju je mogao kupiti. Samo mu je novi nadbiskup Granade priložio tisućupetsto dukata što ih je osobno uručio ocu siromaha u njegovoj bolnici.

"U Vama je Bog darovao Granadi njezinog najvećeg dobročinitelja!" rekao je crkveni dostojanstvenik duboko dirnut. "Neka Vas On i dalje štiti u svojoj ljubavi!"

Ivan je nevjerojatnom revnošću pristupio uređenju nove bolnice. Tamo se moralo svakojako pregrađivati i preuređivati, a tu i tamo su stari zidovi trebali novi oslonoac. Sad je veliki dobročinitelj sa svojom braćom i brojnim dragovoljnim pomagačima opet naporno radio, kao prije mnogo godina pri izgradnji sustava utvrde u Ceuti. Sâm je prevozio pijesak i kamenje pod žarkim ljetnim suncem i nije smatrao da mu je ispod časti biti pomoćni radnik. Njegov je primjer slijedilo toliko mnogo njegovih štovatelja da se još prije početka zime mogla obaviti selidba u novu kuću.

Sad je svoja vrata otvorio svim mogućim nevoljnicima. U velikim su dvoranama bili odvojeno smješteni siročad, slijepi, uzeti, nijemi, bogalji, bolesni, gubavi i umobolni, a tu su u povećanom broju našli čvrsto utočiste i beskućnici.

Kad mu je brat Antonio Martin poželio sreću povodom useljenja, odgovorio je Ivan s pogledom koji kao da je bio upravljen nekamo u daljinu:

"U našem djelu neće ubuduće nedostajati muškaraca koji će graditi velike kuće i bolnice. Ja ću biti zadovoljan budem li mogao pomoći, budem li mogao ukloniti ili barem ublažiti sadašnje nevolje i nahraniti siromahe, kako ne bi umrli od gladi."

Dolazili su novi pomoćnici koji su se okupili oko Ivana - koga su štovali kao svog oca - u bratskoj zajednici. Sad su svi

nosili skromnu, crnu odjeću, nalik na redovničku, koju je Ivanu predložio biskup Sebastian Ramirez. Naravno još više nego redovničku odjeću cijenili su granađani, koji su Ivana tako često nazivali luđakom, djela milosrđa na kojima je zajednica braće imala velik udio.

Još se jednom trebalo pokazati da je Božja ruka čudesno štitila tog velikog dobročinitelja.

Bilo je zimsko doba i bučno su se slijevale vode Genila sa Sierra Nevade u dolinu, noseći sa sobom granje i drveće. Ivan je stajao usred ledene bujice i velikom kukom hvatao ploveće drvlje što mu je bilo prijeko potrebno za njegovu bolnicu. Na obali su stajali ljudi i promatrali opasan prizor.

Sve je nesigurnije bilo tlo pod njegovim nogama u divljoj vodi. Naposljetku nije ostalo ništa osim malog pješčanog otočića što ga je svakog trenutka mogla otplaviti voda. A tada ne bi bilo spasa ocu siromaha.

"Vratite se! Dođite na obalu!" dovikivali su mu sa svih strana. Ali on je tresao glavom i nije se dao smetati u svom poslu dokle god je još mogao uhvatiti komad drveta. Istog trenutka kad je naposljetku skočio na obalu, nestalo je malog otočića. Da je oklijevao još samo sekundu, povukla bi ga divlja bujica sa sobom.

"To znači iskušavati Boga!" ljutili su se nazočni.

"Ah, draga braćo!" odgovorio je Ivan sa smiješkom. "Moja djeca u bolnici ne smiju zepsti. Stoga sam vjerovao da će me Božja ljubav očuvati od najgorega. Ali sad Vas molim, pomozite mi da to drvlje dovučem kući!"

Tada su svi radosno prionuli poslu. Svatko je smatrao velikom čašću da smije služiti čovjeku na kome je Bog opet učinio čudo.

Prosjak na kraljevskom dvoru

Ivan od Boga je obišao s bratom Antoniom novu bolnicu. Posvuda su se ozarila lica kad se pojavio veliki zaštitnik siromaha. Siročad se radosno gurala oko njega i pokušavala ga uhvatiti za ruku, slijepi su čekali da čuju njegov korak ili glas, a kad su ga čuli kao da je zasjalo svjetlo u mrtvim očima. Bolesni i grozničavi nisu više osjećali boli kad je Ivan prišao njihovom ležaju, stavio im ruku na vruća čela ili im na bilo koji drugi način olakšao muke. Nijemi su pokušavali nerazumljivim mucanjem pokazati svoju radost radi njegovog posjeta. Činilo se kao da je on donio sa sobom jasno svjetlo čiji je čudesni odraz blistao na licima tih jadnih ljudi.

Stari prosjak Mingo, koji već nekoliko godina nije više mogao ustati iz postelje, uspravio se kad je Ivan prišao njegovom krevetu, pružio mu slabašnu, drhtavu ruku i rekao:

"Sjećaš li se, oče Ivane, onih sati ispod Puerte Reala? Sjećaš li se još kako si tada došao k nama u prenoćište kod četiri vjetra? Mi smo se još malo stisnuli da ti načinimo mjesta. Sjećaš li se još toga?"

"Da, sjećam se, prijatelju!" smiješio se Ivan.

"Mi smo bili prvi koje si tada primio u svoju bolnicu! I Gila s gnojnim čirevima, sjećaš li se još? Da, on je sad već odavna mrtav. A mrtav je i Don Esteban kome je riđobradi Chaireddin topom raznio kosti. A Andreas s ožiljcima od boginja slomio je u pijanom stanju vrat. Ali ja sam još živ, ja sam još živ, oče Ivane, posljednji od onih ispod Puerte Reala! No, neće još dugo potrajati, tada će i meni doći kraj.

"To je u Božjim rukama!" odgovorio je Ivan.

"Kad pomislim na ono vrijeme!" počeo je opet starac. "Kakvo smo bili okrutno društvo, sjećaš li se još, oče Ivane? Zadali smo ti mnogo muke, vrijeđali te, psovali i krali, a pone-

tko te i udario i popljuvao kad si mu želio najbolje. Sad je sve posve drukčije. Ne znam ni sâm kako se sve ono moglo dogoditi. Ali sad više nitko ne psuje, barem kad si ti u blizini, i svi te vole kao oca. Uistinu, ne bih mogao reći zašto se to sve tako promijenilo." - "A sad opet lezi i lijepo spavaj!" Rekao je otac siromaha i otišao s bratom dalje, dok je Mingo gledao za njim sve dok nije izašao iz prostorije.

"Svi te veoma vole, oče Ivane!" rekao je brat Antonio kad su završili obilazak. "Tvoja ih je dobrota sve promijenila!"

"Dobri, stari Mingo!" smiješio se Ivan razmišljajući. "Da, bio je to težak, težak početak tada prije sedam godina!"

"On mi je sâm pričao kakav je propalica i pokvarenjak tada bio!" nastavio je Antonio. A poput njega su stotine njih propadale u prljavštini i grijehu, dok ih nije spasilo čudo milosrđa."

"Svi su mi oni mnogo zahvalniji nego što zaslužujem!" tresao je glavom Ivan.

"Od onog dana kad si odjurio u vatru da bi spasio zatvorene bolesnike, svi oni vjeruju u tvoju ljubav. Otada se uistinu mnogo promijenilo u bolnici."

"Ah, brate!" odvratio je Ivan uhvativši za ruku svog sljedbenika. "Koliko sam malo mogao učiniti za svoju djecu! Gledam kako se beskrajne gomile jadnika vuku ulicama: bolesni, uzeti, siročad, slijepi i bogalji, ljudi koji više nemaju vjere ni nade, jer nisu osjetili nečiju ljubav. Ja stojim na putu i promatram ih kako prolaze. Svi me oni gledaju svojim ugaslim očima, preklinjući podižu ruke k meni, dovikuju mi: Primi nas i ne tjeraj od svojih vrata! - Dragi Antonio, znam da će moji dani uskoro biti odbrojani. Kad me više ne bude, prihvaćajte tu sirotu braću, ne samo u Granadi, već u svim gradovima Španjolske i u cijelom svijetu kojim ide neizmjerna povorka jadnika za koje nitko ne mari! Obećaješ li mi to?"

"Obećajem ti, oče Ivane!" odvratio je brat Anatonio.

Ivan je sad uvijek iznova tražio gradom siromašne, bolesne i odbačene, iako je nova bolnica već bila zauzeta gotovo do posljednjeg kutka. Često je posljednjom snagom nosio kući na svojim plećima nekog bolesnika koga je pokupio negdje u blatu kraj ceste. Ako nije bilo na raspolaganju drugog ležaja, ustupio je uvijek iznova svoj vlastiti krevet i zadovoljio se s nekoliko sati sna na golom podu ili u kolima što ih je bolnici poklonio neki dobrotvor.

Skrb za nevoljnike učinila ga je čudesno vidovitim. Osjetio je ako je negdje neki bijednik vapio za pomoći, čak i ako je bio negdje u najudaljenijem kutku Granade. Jednostavno je bez razmišljanja pošao po njega i doveo ga u svoju kuću.

Jednog je dana u nekoj od ulica Albaicina našao mrtvog čovjeka koji je gol ležao u blatu, samo s prljavom krpom oko slabina. Nitko se nije brinuo za njega i siromašni su stanovnici ulice prolazili mimo njega ni ne pogledavši ga. A tko bi i mario za pokojnika kad živi nisu znali kako da se očuvaju od krajnje bijede i propasti.

Ivan se pun samilosti sagnuo, podigao pokojnika na svoja pleća i odnio pred kuću nekog imućnog čovjeka na Plazi Nuevi. Tamo je kucao na vrata dok se nisu otvorila i zamolio bogataša:

"Brate, molim te za Božju volju, daj mi plahtu, kako bi se ovom siromahu koji je umro u jarku kraj ceste, mogla dostojno odati posljednja počast."

"Zar sam je grobar?" odgovorio je ljutito bogataš. Maknite se odavde! Ne mogu Vam pomoći!" Već je htio bijesno zalupiti vrata, kad je Ivan mirno rekao:

"U redu, tada ću pokajnika ostaviti na Vašem pragu!" Zatim se okrenuo i pošao, ali je bogataš vikao za njim da će dobiti što želi, samo neka mu ukloni s praga mrtvaca. Žurno je donio plahtu i k tome dao ocu siromaha toliko novca da je pokojnika mogao dostojno sahraniti.

Neki je drugi put probudio Ivan u cik zore i dvojicu braće i rekao:

"Noćas je u pećinama Sacra Montea umro neki čovjek. Otići ćemo po njegovo mrtvo tijelo."

Braća su odmah pripremila nosila, kako bi se odmah uputila onamo, ne pitajući kako je Ivan saznao za smrt siromaha. Znali su da je uvijek na čudesan način saznao kad je netko trebao njegovu pomoć. Mrtvo su tijelo našli tamo gdje su u rupama pećina živjeli oni najsiromašniji koji su mogli unajmiti čak i najbijedniju podrumsku prostoriju u Granadi.

Ivan je izgovorio molitvu, zatim s ljubavlju položio pokajnika na nosila, te se pobrinuo za sahranu i pogrebnu misu.

Uslijed preopterećenja radom i nevoljama sve mu je više ponestajalao snage, ali braća i prijatelji su ga uzalud preklinjali da se štedi.

"Kako da se štedim kad me trebaju moji jadnici?" odvratio je uvijek na takva upozorenja.

Jedne se večeri vrati međutim iz svoje prosjačke ophodnje gradom sav u groznici. Mučila ga je žestoka vrtoglavica i naizmjence ga je oblijevao znoj i tresla groznica. Naposljetku se srušio na rukama svoje braće. Oni su molili uz njegovu postelju u kojoj je danima ležao bez svijesti.

"Smrt mi je pokucala!" rekao je tiho kad je opet došao k sebi. "Ali ovaj put je prošla mimo mene."

"Život te još treba, oče Ivane!" odgovorio je Antonio. Martin iskreno se radujući. "Trebaju te bolesni, a isto tako i mi, tvoja braća."

Ali činilo se da Ivan od Boga nije čuo nijedne riječi svog vjernog sljedbenika. Oči su mu se širom otvorile, kao da gledaju nešto što je drugima skriveno. Zatim se naglo uspravio i rekao:

"Ovom kućom hoda smrt. U prostoriji točno iznad ove sobe leži neki mladić. Požurite se k njemu, on će umrijeti."

Antonio Martin je mislio da otac Ivan opet bunca u groznici, ali Pedro Velasco mu je prišapnuo kako u gornjoj prostoriji leži mladić koji je primljen prije nekoliko dana s teškom upalom pluća i već primio svete sakramente. Iako je Pedro govorio posve tiho, Ivan je svojim neobično izoštrenim sluhom ipak razabrao njegove riječi.

"Pođite već, što čekate!" zapovjedio je odlučno. "Ne dopustite da umre sâm! Barem mu stavite u ruku posvećenu svijeću! Sad ste njemu potrebniji nego meni."

Braća su uistinu zatekla bolesnog mladića u stanju kako im je rekao veliki dobročinitelj, ali to se njegovo znanje o umirućem mladiću nije moglo objasniti kao nešto naravno, jer je bolesnik bio dopremljen kad je upravitelj bolnice ležao bez svijesti. Nije dakle uopće mogao ni znati za njega.

Dugo je potrajalo dok je Ivan od Boga smio ustati iz bolesničke postelje. Čim je opet stao na noge, otišao je do tabernakula, a zatim obišao sve bolesničke prostorije. Sve je zatekao u najboljem redu, bolesnike dobro zbrinute. Antonio Martin koji je zamijenjivao svog učitelja, žalio se dakako da su jako porasli dugovi dobrih ljudi i on unatoč uobičajenim darovima iz ruke dobrih ljudi ne zna više kako da pribavi ono najnužnije. Još su dugo razgovarali o teškim prilikama, ali Ivan je tješio obeshrabrenog brata rekavši:

"Uzdajte se u Boga, on će nam pomoći! Naći ćemo dobročinitelje za naše jadnike."

Još je istog dana napisao pismo jednom od svojih najvjernijih dobrotvora, vitezu Gutieriu Lasu de la Vega u Malagu. U njemu je stajalo:

"Ovim bih Vas pismom želio obavijestiti da u mojoj bolnici vlada teško stanje, velika nestašica, što me veoma tišti. Siromaha je toliko mnogo da ne znam kako ih nahraniti. Ali Isus Krist će se pobrinuti za njih.

Velika je hladnoća i moramo potrošiti mnogo novca za drva. Imamo mnoštvo bolesnika sa svakojakim bolestima:

bogalje, gubavce, nijeme, jadnike s teškom kostoboljom, k tome starce i djecu i slično toliko beskućnika i putnika u prolazu.

Ne prođe ni jedan dan, a da ne moramo potrošiti četiri, pet dukata, i to samo za kruh, meso i druge živežne namirnice, a da ne govorim o lijekovima i odjeći koji se isto tako moraju platiti. Ako ne dobijemo dovoljno milostinje, moram posuđivati i tako se zaduživati. Sad moram platiti više od dvjesto dukata za platno, posteljinu i druge potrebne stvari. A moram se skrbiti i za toliko mnogo napuštene djece i njihov odgoj.

Ali uzdam se u Isusa Krista koji će me milostivo osloboditi mojih dugova, jer moje srce trpi radi toga. Nisam oklijevao priopćiti Vam svoje brige, Vama, svom bratu u Isusu Kristu, jer znam da ćete mi pomoći, iako sigurno imate i u Malagi mnogo sirotih ljudi!"

Pismo nije ostalo bez uspjeha. Plemić mu je rado dao pomoć za koju ga je molio. Unatoč tome bilo je teško pretprjeti zimu, a s novim je proljećem opet u Ivanovoj kući zavladala nova nestašica onog najnužnijeg.

Tada je on s bratom Pedrom Velascom krenuo na veliko prosjačko putovanje, pješačio s njim gradovima Andaluzije bosonog i bez pokrivala za glavu. U Cabri ga je Don Gonalo Fernando de Cordoba, vojvoda od Sese, pozvao u svoju palaču i bogato darivao. U njemu i njegovoj supruzi Doni Mariji de Mendoza našao je svoje najvjernije pomagače.

Iako je jedan dio isprosjačenih poklona usput podijelio siromasima, ipak je donio kući znatan iznos i tako su bile svladane najgore brige za nekoliko mjeseci. S jeseni su se međutim javile nove nevolje.

Ivan se ovaj put obratio u svom jadu nadbiskupu Granade koji je opet rado pomogao najbolje što je mogao. Ivan mu je oprezno iznio svoj plan da ode na carski dvor, kako bi i tamo priskrbio nešto za svoje siromahe.

"Zamisao nije loša!" smiješio se Don Guerrero. "Car Carlos je doduše u Njemačkoj, ali njegov sin Felipe koji je njegov namjesnik u Valldolidu, ljubazan je i i dobrostiv čovjek koji će Vas sigurno saslušati i pomoći Vam. Ali put je veoma dalek i bit će Vam naporan!"

"Nijedan mi put nije predalek ni prenaporan ako mogu tijekom njega priskbiti pomoć za svoju sirotu djecu!" odvratio je Ivan. "Dakle, poći ću u Valldolid."

Nadbiskup mu je dao pismenu preporuku, dok mu je vojvotkinja od Sese dala da sa sobom ponese njezina pisma rođakinjama u Toledu i Valldolidu.

Tako je otac siromaha krenuo na dalek put, opet u pratnji Pedra Velasca.

Dvojica su se putnika prehranjivali od milostinje što su je dobivali od dobrodušnih ljudi, a noćili su u bolnicama i prihvatilištima za siromahe.

U Toledu ih je s velikom radošću i štovanjem primila Dona Eleonora de Mendoza, supruga Don Fernanda Alvareza Poncea de Leona. Ona nije dopustila da po svojoj navici potraže skromnije prenoćište.

A kad su odlazili bogato ih je darivala, ljubazno odbila bilo kakvu zahvalu i rekla:

"Imam samo jednu jedinu molbu čijim biste mi uslišanjem mogli uzvratiti ono malo što sam učinila za Vas i Vaše jadnike. Molite Boga da ispuni moju i suprugovu najveću želju i blagoslovi nas djetetom."

Ivan joj je od srca rado obećao da će tu njezinu želju iznijeti pred Boga u svojim molitvama i ostavio svoj putnički štap kao znak svoje zahvalnosti.

Bog je uistinu uslišio molbu pobožnog čovjeka i poklonio plemenitoj ženi sina koji je bio nazvan po svom ocu, a poslije njega još dvije kćeri, Ivanu i Mariju.

Pedro Velasco je veoma zabrinuto promatrao kako je Ivan dobivene milodare velikodušno dijelio prvim prosjacima na

koje je naišao. Dobročinitelj je tražio siromašne i bolesne u svim zakutcima Toleda i poklanjao im ono što je isprosjačio. Njegov ga je pratilac uvijek iznova opominjao da ne izgubi iz vida svrhu putovanja, te prije svega misli na bolnicu u Granadi.

"Dragi moj sine", odgovorio je Ivan. "Posve je svejedno pomažemo li siromasima u Granadi ili u Toledu. U nevoljnicima uvijek čeka na nas sâm Bog. Smijem li proći mimo njega, a da mu se ne smilujem u našoj jadnoj braći?"

Pedro je odahnuo kad je Ivan napokon odlučio napustiti Toledo i nastaviti put k carskom dvoru. Bila je već zima kad su stigli u Valldolid.

Majka vojvotkinje od Sese, Dona Maria de Mendoza, udovica komtura Francisca de lo Corbosa, primila ih je u svojoj palači i omogućila im posredstvom svog rođaka grofa de Tendille, pristup dvoru.

Kratko poslije svetog božićnog blagdana bio je Božji hodočasnik Ivan od Boga predstavljen španjolskom prestolonasljedniku Filipu koji je vladao španjolskom zemljom za svog oca Karla V.

Tako je Ivan upoznao tog dvadesetogodišnjeg mladića, ozbiljnog, blijedog lica, plave kose i plavih očiju, odjevenog u otmjenu odjeću s nabranim čipkastim ovratnikom. Znao je da je infant pretrpio duboku bol preranom smrću svoje supruge, portugalske princeze. I nehotično osjećao naklonost prema knezu tako tužnog pogleda. Grof de Tendilla čijem je posredovanju Ivan zahvaljivao što je bio primljen na dvor, upoznao ga je s teškim dvorskim ceremonijalom, ali kad je prosjak iz Granade stao pred namjesnika koji ga je primio u nazočnosti svog savjetnika, nije više znao čak ni kako ga treba osloviti. Tako je u svojoj jednostavnosti s poštovanjem kleknuo pred carevim sinom i rekao:

"Naviknut sam da sve ljude bez razlike nazivam svojom braćom u Kristu. Ali budući da ćete Vi jednom postati kra-

ljem, molio bih da mi kažete kako Vas mogu oslovljavati. Dvorskog je savjetnika zaprepastio takav neuobičajen govoro i želio mu je radi toga prigovoriti, ali je infant odmahnuo rukom i rekao, dok mu je na ustima poigravao blag osmijeh:

"Zovite me kako želite!"

"Tada ću vas zvati ' dobri kneže ' ", rekao je Ivan," i molit ću se neka Vam Bog dade da sretno vladate zemaljskim carstvom i sudjelujete u njegovom nebeskom carstvu."

"Od srca Vam zahvaljujem na tome!" kimnuo je Filip. "Ali ustanite i kažite mi što želite!"

"Ah, dobri kneže!" odvratio je otac siromaha. "Ni za što na svijetu ne bih želio nositi krunu koja je namijenjena Vama, ali u jednom Vam zavidim."

"Meni se ne treba zavidjeti!" tresao je glavom Filip.

"Ipak, treba Vam zavidjeti, jer ste dovoljno bogati da možete usrećiti mnoge nevoljnike." Zatim je dirljivim riječima izvijestio o jadnicima koje je našao i još uvijek nalazi posvuda u Španjolskoj.

"Vjerujte mi, dobri kneže!" nastavio je Ivan. "Krik bolesnih i siromašnih ori se do neba!" Savjetnik je uzalud pokušavao prekinuti taj prikaz stvarnog stanja. Princ mu nije dao do riječi, već je ohrabrivao oca siromaha da dalje priča.

"Želim saznati što se skriva od mene!" rekao je ogorčeno. Kad je Ivan završio izvješće, Filip je dugo i zamišljeno gledao pred sebe.

"Hvala Vam, prijatelju" rekao je naposljetku umornim glasom, "što ste mi otvorili oči. Dosada su me puštali da mislim kako vladam sretnom zemljom gdje svi moji podanici žive u blagostanju i zadovoljstvu. Sad vidim da mnogi ljudi ove zemlje propadaju u bijedi, umiru pred vratima palača u kojima mi priređujemo svoje svečanosti. Čitavo su me vrijeme varali. Sa mnom su postupali kao s djetetom koje ne smije čuti istinu."

"Ali Vaša visosti", pokušavao ga je smiriti dvorski savjetnik, "Vaš posjetitelj prikazuje položaj siromašnih suviše crno, kako bi ganuo Vaše dobro srce!"

"To se isto govorilo i za biskupa Las Casasa, kao i za svećenika de la Gascu, kad su caru opisivali bijedu domorodaca u Meksiku i Peruu. Moramo zahvaliti Bogu što još postoje ljudi koji imaju hrabrosti i pred kneževima reći istinu."

"Prestolonasljednik je zatim pozorno slušao Ivanovo izvješće o bolnici u Granadi i svim teškoćama s kojima se morao boriti. Dvorski je savjetnik bio izvan sebe od čuđenja kad je princ u znak svoje velike blagonaklonosti čak odveo bosonogog prosjaka u svoje privatne odaje, gdje ga je predstavio svojim sestrama Mariji i Ivani.

Nakon što su ga Filip i obje infantkinje bogato darivale, napustio je kraljevsku palaču. Careve mu kćeri i njihove dvorske dame nisu uručile samo znatne svote novca, već i vrijedne dragocjenosti i nakit, dok mu je sâm prestolonasljednik predao više tisuća dukata.

Dona Maria de Mendoza i drugi plemeniti dobrotvori dali su mu mjenice, jer su se bojali da će inače usput sve podijeliti siromasima i neće donijeti kući ništa čime bi mogao platiti dugove.

Ivan je poslao brata Pedra Velaca naprijed, dok se sâm još zadržao u Valldolidu. Kad se napokon odlučio vratiti kući, zadesila ga je nova, teška bolest i bacila u bolesničku postelju na nekoliko mjeseci. Bila je već sredina ljeta kad je konačno mogao bos i gologlav kao uvijek dopješačiti na jug.

Krajnje iscrpljen stigao je natrag u Granadu gdje su ga braća i bolesnici veoma srdačno dočekali.

"Sad ću ostati s Vama, djeco moja!" rekao je kad je opet bio među svojim prosjacima, bogaljima i svim ostalim jadnicima.

"Među Vama mi je bolje nego na dvoru u Valldolidu ili u palačama bogataša. Sad ćemo ostati zajedno dok me Bog ne bude odveo k sebi."

Odlazak kući

"Nedostaje nam drva", žalio se upravitelju bolnice brat Pedro Velasco jednog od prvih dana veljače 1550. godine. "S ovim što imamo možemo ložiti još samo nekoliko dana."

"Da, znam!" odgovorio je umorno Ivan od Boga. "Pobrinut ću se da moja jadna djeca ne zebu."

"Nije ti dobro, oče Ivane?" pitao je Pedro i zabrinuto gledao njegovo blijedo, zastrašujuće upalo licd.

"O, da, posve mi je dobro", odvratio je Ivan sa smiješkom. "Ali sad ću otići po drva."

"Bože moj, nisam to rekao radi toga!" mucao je Velasco. "Sad imamo u bolnici dovoljno braće koji to mogu učiniti. Nećeš sâm nositi drvlje!"

"Zašto ne? Ja sam najbeskorisniji od svih u ovoj kući. Pusti me da i ja malo radim!"

"Sjećaš li se još kako si posljednji put na Sierri skupljao drvlje? U radnom žaru nisi pazio na položaj sunca i brzo se spustila noć. Kako smo se bojali za tebe, strahovali da si se možda strmoglavio s uske gorske staze."

"Vaša je zabrinutost bila bezrazložna. Bog me je čuvao i osvjetljavao mi put. Slušaj me, reći ću ti nešto što još nikom nisam povjerio. Dok sam one mračne noći, kad se nije mogla vidjeti ni vlastita ruka, lutao strmim padinama, odjednom su preda mnom zablistale dvije zvijezde. Sjale su poput baklji i čudesno nevidljivim rukama, pratile me do Puerte Reala, gdje je ispred Bogorodičine slike sjala uljanica.

"Bože moj, čudo, čudo!" uzviknuo je Pedro u svetom čuđenju.

"Sine dragi!" smiješio se Ivan. "Mnogo smo više okruženi čudesima nego što obično slutimo i spoznajemo svojim toplim čulima. Bog štiti svakog čovjeka do posljednjeg časa što mu ga je odredila njegova sveta volja. Za mene će dakako više proći mnogo vremena do tog trenutka . Ali sad me pusti

da idem! Danas se trebam penjati na brdo. Rio Genil donosi sa sobom dovoljno drvlja. Ono se samo treba uhvatiti i izvući iz vode."

"Misli na to, oče Ivane, da su divlje vode veoma opasne. Moglo bi ti se desiti kakvo zlo!" upozorio ga je uznemireno brat Pedro Velasco.

"Zar si opet zaboravio da smo pod Božjom zaštitom i nećemo umrijeti ni trenutka prije nego što on bude želio?"

"Tada me pustite da idem s Vama, oče!" zamolio je Pedro i Ivan je poslije nešto oklijevanja pristao. Poveli su sa sobom i dječaka iz sirotišta, dvanaestogodišnjeg bistrog, živahnog momčića koga je valstita majka ostavila pred vratima bolnice. Zvao se Armando i on je vukao kolica.

Na obali Genila stajalo je već mnogo muškaraca i žena koji su na dugim kukama hvatali drvlje iz vode. Divlja se voda poslije otapanja snijega hučeći slijevala u dolinu, čupajući čitava stabla s korijenjem i noseći ih sa sobom.

"Rijeku nisam još nikad vidio takvu", rekao je Pedro. "Tko dospije u taj kovitlac, izgubljen je."

"Ipak ćemo se uz Božju pomoć prihvatiti posla", rekao je Ivan od Boga i uzeo kuku s kolica. Brat Pedro i dječak Armando pomagali su tovariti trupce na kolica. Težak, opasan posao potrajao je prilično dugo.

"Sad će biti dosta", rekao je Velasco. "Više nećemo moći utovariti."

"Samo još ovaj komad!" rekao je molećivim glasom Ivan i pokušao uhvatiti lijep, velik komad drveta što ga je međutim u posljednjem trenutku odnijela voda. Prije nego što je to Ivan mogao spriječiti pohitao je Armando, kako bi ga dohvatio, ali ga je bujica povukla sa sobom i nosila sve dalje. Svi su na obali promatrali stravičan prizor.

"Izgubljen je!" čulo se iz stotinu grla. Ali tada se Ivan bez razmišljanja bacio u zapjenjenu vodu, očajnički tražeći dječaka, dok su oko njega odjekivali povici užasa.

Svatko je smatrao oca siromaha izgubljenim. Oko njega su grmili golemom snagom ogromni trupci. On se međutim hrabro odupirao smrtonosnoj lavini i još uvijek tražio jadnog dječaka. Naposljetku ga je snažna bujica bacila na obalu gdje se posve iscrpljen srušio na zemlju.

Pedro Velasco se prestrašen prignuo k njemu, podigao ga na svoje ruke i uz pomoć nekoliko dobrodušnih ljudi odnio u bolnicu.

"Ja sam kriv za Armandovu smrt!" jecao je kad je opet došao k sebi. "Nisam smio dopustiti da on pomaže pri takvom opasnom poslu. Imam na duši njegovu smrt."

Braća su ga uzalud pokušavala utješiti. Pedro ga je podsjetio na riječi što ih je sâm rekao: Nitko neće umrijeti ni trenutka prije nego što to želi Bog.

"Ja sam njegov ubojica!" ponavljao je uvijek iznova Ivan, gledajući nekud u prazno.

U noći ga je uhvatila žestoka groznica. Liječnik Betrand je zabrinuto tresao glavom i rekao kako se mora računati s najgorim. Svećenik je podijelio bolesničko pomazanje ocu siromaha koji je ležao bez svijesti.

Ivan je još jednom svladao najgoru krizu, ali se pokazao veoma promijenjenim, samo je ukočeno gledao u prazno i mumljao riječi koje nitko nije razumio.

Samo je jednom reagirao, naime kad mu je brat Antonio Martin priopćio da je nadbiskup poslao glasnika, jer ga želi vidjeti. Don Guerrero nije po svojoj prilici znao ništa o njegovoj bolesti.

Ivan je samo trepnuo očima, ne odgovorivši. Ali kad je brat napustio njegovu sobu, ustao je iz postelje, obukao se, iako ga je mučila jaka vrtoglavica i slabost ga skoro bacila na pod. Zatim je krenuo, teturajući i teško se oslanjajući na štap, ulicom de Gomeres, prešao Plazu Nuevu, prošao ulicom de los Reyes Catolicos do Bib arramia i ubrzo zatim ušao u nadbiskupsku palaču.

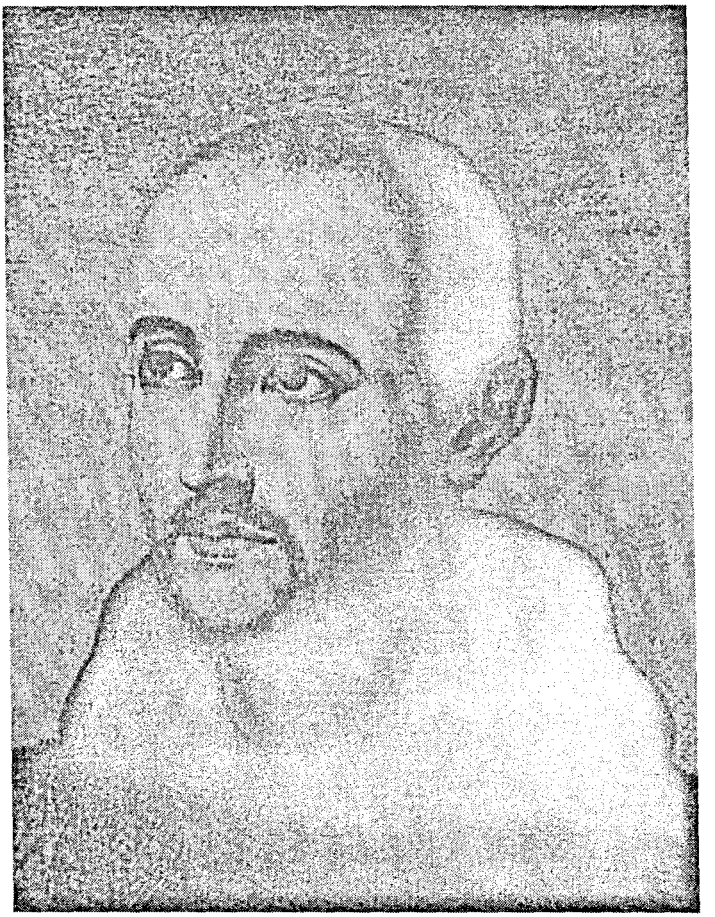

Ivan od Boga

Don Guerrero se prestrašio kad je ugledao svog posjetitelja koji je više bio nalik na mrtvaca nego na živog čovjeka.

"Bože moj, pa Vi ste bolesni!" promucao je uzrujano i ponudio ocu siromaha da sjedne.

"Pozvali ste me i ja sam došao!" odgovorio je Ivan spustivši se iscrpljeno u ponuđeni mu naslonjač. "Kad biskup zove, ne treba se ispričavati bolešću!"

"Ali Vi ste teško bolesni!" rekao je zabrinuto nadbiskup. "Dat ću Vas svojim kolima vratiti kući."

"Budite tako dobri i prvo mi kažite radi čega ste me dali pozvati, milostivi gospodine!"

"O, ima za to vremena, o tome možemo razgovarati i kasnije!"

"Molim Vas, kažite mi odmah o čemu se radi!" molio je Ivan.

"Pa dobro, kad već želite. Dakle, ima ljudi koji tvrde kako u svoju kuću primate svakojak ološ ne birajući. Navodno među njima ima onih koji vode poročan život i drugih koji traže u Vas sklonište samo radi vlastite lijenosti. Što možete reći u vezi s tim?"

"Moj je odgovor sljedeći, poštovani gospodine: nisu Vas točno obavijestili. U bolnici je samo jedan jedini čovjek nevrijedan i nepopravljiv i zaslužuje da bude izbačen. Taj sam čovjek ja. Ali ukoliko je pokoji od siromaha koji su našli utočište pod mojim krovom uistinu vodio proročan život, tada se sjetite da ni Krist nije tjerao od sebe grešnike i trpio je njihovo društvo."

Nadbiskup je najprije šutio, zatim ustao, pružio Ivanu ruku i rekao:

"Tada pođite kući i činite ono što smatrate ispravnim. Nitko Vas više ne bi smio ometati u Vašem djelovanju." Zatim ga je dao odvesti kući svojom elegantnom kočijom, iako se skroman čovjek tome opirao.

U bolnici su ga dočekala njegova braća veoma uzrujana. Smjesta su ga smjestili u postelju i pozvali liječnika koji je

ustanovio težak recidiv. Opet ga je obuzela groznica i svatko je mislio da mu je sad zaista došao kraj.

Ali on se još jednom toliko oporavio da se mogao brinuti za najprešnije stvari u bolnici i u vezi s njom. Nekom je subratu izdiktirao popis dugova koji su se još morali namiriti, te dobročinitelja kuće kojima se moglo obratiti za pomoć.

U Granadi se s golemim žaljenjem saznalo o stanju apostola ljubavi prema bližnjemu. Mnogi su ga došli posjetiti i propitivali se što mogu učiniti za njega. Njegov je odgovor bio uvijek isti:

"Ne brinite se za mene, već pomozite mojoj sirotoj djeci!"

Doña Ana Osorio, supruga gradskog vijećnika Garcie de Pisa, ponudila se da će ga primiti u svoju kuću, kako bi imao bolju njegu i više mira, to više što je vidjela kako su ga bolesnici stalno opsjedali i gotovo mu nisu dali vremena da spava.

Ali Ivan se tome odlučno opirao, ne želeći napustiti svoju kuću.

"Ako je dovoljno dobra za moju sirotu djecu, tada je to sigurno i za mene!" ponavljao je uvijek iznova. "Ja sam osim toga njihov otac i želim umrijeti među njima!"

Doña Ana se u svojoj brizi za njegov dragocjeni život obratila nadbiskupu koji je naposljetku naredio ocu siromaha da prihvati poziv plemenite žene. Tada nije bolesnik više ni trenutka oklijevao, jer se osjećao obvezanim pokoriti se nadbiskupovoj volji. Nitko nije mogao međutim slutiti s kakvom se golemom boli rastao od svoje djece.

"Bog zna, djeco moja!", rekao je u suzama, kad su ga podigli na nosila, "da me ništa ne bi toliko utješilo kao kad bih mogao umrijeti među Vama. Ali budući da je Bog naumio sa mnom drukčije, neka bude njegova volja!"

Još ih je jednom sve blagoslovio i plačući dodao:

"Ostanite u miru, djeco moja, i ne budemo li se više vidjeli na ovom svijetu, molite za mene!"

Bol rastanka toliko ga je svladala da se bez svijesti srušio na jastuke nosila.

Doña Ana Osorio je činila sve moguće, kako bi bolesniku olakšala njegovo stanje. Smjestila ga je u najbolju postelju, dovela mu najbolje liječnike Granade i brinula se za njegov bezuvjetni mir. Neprekidno je netko od slugu držao stražu pred vratima bolesnikove sobe, kako mu nitko ne bi smetao. Nisu dopuštali ničiji posjet.

Ući je smio samo nadbiskup koji je u bolesničkoj sobi slavio svetu žrtvu i dao Ivanu hranu vječnog života. Otac bolnice pozvao je naposljetku k sebi još brata Antonia Martina i postavio ga za svog nasljednika.

"Ostanite zajedno, sjedinjeni u službi za bolesnike i nevoljnike svake vrste!" upozorio ga je Ivan. "Ne možete učiniti nešto veće. Zaklinjem vas, ne napuštajte moju sirotu djecu!"

Tada je opet umoran klonuo na svoje jastuke. "U vaše ruke polažem svoje djelo!" rekao je nakon nekog vremena. "Ono će rasti i činiti dobro u cijelom svijetu. Posvuda ćete imati kuće čija će se vrata otvarati siromasima. Sveti otac će blagosloviti to djelo i spojiti vas u posvećenu zajednicu. Zahvaljujem Bogu što me je pozvao u svoju službu i pomogao da moje djelo dobro napreduje. Zahvaljujem na tome, ja, najbjedniji prosjak Granade."

Antonio se potresen srušio na njegovu postelju i zamolio oca da ga, kao svog prvog sina, još jednom blagoslovi, a s njim i zajednicu braće.

Ivan je tada podigao ruku, položio je u znak blagoslova na čelo svog učenika i rekao:

"Neka vas sve blagoslovi svemogući i milostiv Bog, Otac, Sin i Duh Sveti!"

U petak, 7. ožujka, prenuo se u ranu zoru iz nemirnog sna, napola se uspravio i pažljivo osluškivao, kao da ga zove netko izdaleka. Zatim je žurno napustio postelju, drhtavim se

rukama obukao, tiho otvorio sobna vrata pred kojima još nije bilo nikog tako rano i odšuljao se iz kuće.

Teško dišući i znojeći se, unatoč ranom jutru, vukao se pustom ulicom de Gomeres, zatim skrenuo desno k Monte Mauroru, teturajući se uspinjao šumovitim obronkom i naposljetku zaustavio pred velikim kamenim križem, posve se oslanjajući na svoj štap.

Nešto kasnije došao je istim putem neki čovjek i zaprepašten gledao u Ivana čije se lice već činilo obilježeno smrću.

"Čekao sam te, brate moj!" rekao je tihim glasom otac siromaha. "Znao sam da ćeš doći."

"Odakle ste to znali?" Promucao je došljak.

"Bog mi je dao na znanje, a znam i radi čega si se popeo ovamo, iako uže skrivaš ispod haljetka. Siromašan si tkalac i sa svojom djecom zapao u krajnju bijedu iz koje ne znaš više drugog izlaza osim užeta oko vrata. Brate, misliš li da bi tvojoj dječici bilo bolje kad bi ti odbacio svoj život?"

"Mislio sam da bi ona tada bila primljena u kuću milosrđa u ulici de Gomeres", rekao je nesretnik, gledajući tužno u pod.

"Ne mogu gledati kako gladuju."

"Pođi u bolnicu i kaži bratu Antoniu da ti pomogne i da je to posljednja želja prosjaka iz Granade. On će već razumjeti!"

"Tko ste Vi, gospodine?" pitao je začuđeno tkalac.

"Ta kažem ti, prosjak iz Granade!" odvratio je Ivan.

Zatim se, ne osvrnuvši se, spustio niz brijeg i posljednjom snagom stigao do kuće Don Garcie de Pisa. Kućevlasnica ga je primila nasmrt prestrašena.

"Ali gdje ste bili?" pitala je prateći ga u njegovu sobu." Bog me još jednom pozvao, u posljednju službu. A sad želim umrijeti!" odgovorio je Ivan.

Tijekom čitavog je dana bio miran i vedar, tako da se nije strahovalo za noć. Nije želio da itko bdije uz njegovu pos-

telju. Ali oko ponoći je ustao, još jednom obukao habit što mu ga je darovao biskup iz Tuya i kleknuo pred velikim križem na zidu.

"Sad, poslije svih životnih lutanja, smijem konačno, konačno kući!" promucao je držeći se uspravno posljednjom snagom.

"Isuse moj, u tvoje ruke predajem duh svoj!" Tada je njegovo srce koje je plamtjelo od ljubavi, posljednji put zakucalo.

Nađen je mrtav u podnožju križa. Do groba su ga odnijeli kao kralja. Čitava ga je Granada pratila u crkvu sa zapaljenim svijećama u rukama Naše Premile Gospe od pobjede, gdje je bio sahranjen.

Veliki prosjak iz Granade bio je mrtav, ali njegovo je djelo daleko preraslo granice španjolske zemlje. Papa Siksto V. uzdigao je njegovu zajednicu u red koji je sebe prozvao po svom osnivaču.

Urban VIII. je proglasio oca siromaha blaženim. Aleksandar VIII. mu kao svecu darovao čast oltara.

On je još i s neba veliki dobrotvor u čije ime i uz čiji blagoslov nalaze siromasi cijelog svijeta put do milosrđa.

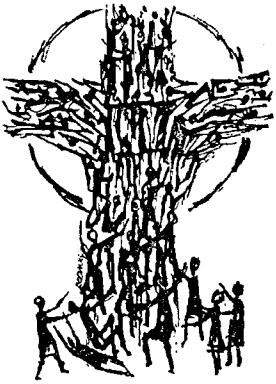

Sadržaj

Prvi dio: PRIMAMLJIV POZIV 7
Zlaćani san 9
Odveden 23
Čežnja 38
Jahač milosrđa 46
Calina 54
Bitka 66
Fuenterrabia 73
Križarski rat 87
Anadaluzijska međuigra 101
Nadničar u africi 108
Putujući knjižar iz Gibraltara 119

Drugi dio: GRANAT 128
Inkvizitor 130
Luda 143
Hodočašće u Guadalupe 155
Prenoćište kod četiri vjetra 163
Drskost za Božju volju 178
Ljubav bez granica 193
Dobročinitelj 208
Trenuci tame 220
Prvi sljedbenici 230
U plamenu i bujici 241
Prosjak na kraljevskom dvoru 248
Povratak kući 258

WILHELM HÜNERMANN

Rođen je 1900. godine u Kempenu kod Krefelda i poslije teološkog studija. 1923. u Münsteru zaređen. Poslije prvih kapelan-skih godina u Rurskom području, u Berlinu i Porajnju posvetio se više književnom radu za koji se 1947. posve opredijelio. Unatoč tome pomagao je do svoje smrti u dušobrižništvu jedne župe u Essenu.

Ukupno je napisao preko 50. knjiga, pretežno romana o velikim likovima crkvene povijesti koji su dosegli nakladu od tri milijuna i bili prevedeni na oko dvadeset jezika.

Njegova prva knjiga iz 1936. godine s naslovom "pekarski pomoćnik iz Znojma" bila je životopis svetog Clemensa Marie Hofbauera napisan u obliku romana (APOSTOL BEČA, UPT).

1937. godine izašlo je njegovo djelo "Svećenik prokletih", knjiga o životu i sudbini nizozemskog dušobrižnika Damiana de Veustera koji je nesebično pomagao oboljelima od gube (SVEĆENIK PROGNANIKA, UPT).

Najuspješnije je Hünermanovo djelo bilo "Utvrda Gospoda Boga", roman iz vremena Francuske revolucije koji je bio objavljen 1940. godine (U SJENI GILJOTINE, UPT).

Poslije svršetka rata izašla je 1947. knjiga "beskrajni kor", svezak s pričama o svecima.

1949. godine objavio je Johann von Gott Verlag u Regensburgu po prvi put "Prosjaka iz Granade."

1953. godine slijedila je "Goruća vatra", biografski roman o papi Piju X. (BUKTEĆI OGANJ, UPT).

1958. godine objavio je uspješni pisac svoju "Povijest Božjeg kraljevstva" u četiri sveska, a 1961. povijest misije u tri sveska.

Njegovo je posljednje djelo bilo "Svećenik svijeta", nada sve uspješan biografski roman o papi Ivanu XXIII. koji je izašao 1971.

U ovom biografskom romanu pripovijeda pisac katoličkih bestsellera Wilhelm Hünermann zanimljivu i dirljivu sudbinu Ivana od Boga (1495.-1550.) iz Granade, koji je poslije pustolovnog života pastira i carskog vojnika postao dobrotvorom siromašnih i bolesnih, a naposljetku ušao u povijest kao glasoviti »prosjak iz Granade« i utemeljitelj reda Milosrdne braće. Papa Aleksandar VIII. proglasio ga je 1690. svetim.

Wilhelm Hünermann, rođen 1900. godine u Kempenu kod Krefelda, bio je 1923. zaređen u Münsteru. Poslije godina kapelanske službe u Rurskom području, u Berlinu i u Porajnju posvetio se sve više književnom radu, ali je ipak sve do svoje smrti 1975. pomagao u dušobrižništvu jedne župe u Essenu.

Ukupno je napisao više od 50 knjiga, pretežno romana o velikim likovima crkvene povijesti. Njegove su knjige dosegle ukupno nakladu od tri milijuna i bile prevedene na dvadeset jezika.

Kontakt s redovničkom braćom iz Bolničkog reda sv. Ivana od Boga, a informacija o misiji te svecima kao i širu literaturu možete pronaći na web stranici: